

STARI PISCI HRVATSKI

STARI PISCI HRVATSKI

Knjiga 42

Urednik

akademik MILAN MOGUŠ

HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI

FRAN KRSTO FRANKOPAN

DJELA

Za tisak priredio i uvodnu raspravu napisao
akademik JOSIP VONČINA

ZAGREB 1995.

FRAN KRSTO FRANKOPAN (1640/1643. [?] – 30. travnja 1671)

01. Nije se u povijesti često zbivalo da najpovlašteniji, zatomljujući načine prisile (mač i prevrtljivu vagu pravde), prionu nesigurnu sredstvu uvjeravanja: peru. Stoga i ne znamo naprečac odgonetnuti što je u barokno doba hrvatskog velikaša Frana Krstu Frankopana – potomka sedam banova – potaklo da postane pjesnikom. Odgovoru na taj upit želimo se približiti kritički izdajući na jednome mjestu sva njegova djela: od veoma smjernih i pobožnih do razuzdanih i lascivnih.

02. Dvije velikaške loze, frankopanska i zrinska, na ukupan su život hrvatskog naroda bitno utjecale gotovo pola tisućljeća: do mjeseca svibnja godine 1670. Tada su Europom odjeknuli glasovi o uroti što su je protiv austrijskoga cara skovali hrvatski i mađarski velikaši: tada su, kao što je poznato, hrvatski ban Petar Zrinski i šurjak mu knez Fran Krsto Frankopan – sudionici neuspjele urote – doputovali u Beč da se opravdaju caru Leopoldu I. Mjesto oprosta dobivši tamnicu, izgubili su sva imanja (o tijeku urote usp. 157; 158, 196–201). Nakon jednogodišnje neizvjesnosti o sudbini zavjerenika došao je konačan rasplet, o kojem potkraj XVII. stoljeća Vitezović u *Kronici* lakonski piše:

»1671 Spravišće u Požunu suprot zasednikom cesarovim. Vnoga gospoda i poglaviti ljudi k rukam se primlju i vuze. Nadaždi Ferencu u Beču, Zrinskomu Petru i Ferencu Tržaćkomu u Novom Mestu Bečkom, Erasmu Tattenpochu u Gradcu a Ferencu Boniću u Požunu glave behu odsičene« (197, 467)

Za trajanja urote u arhive je austrijske (140) i francuske (1) ušlo obilje dokumenata, a nakon sloma o njoj su se slagale pjesme. Jedna se od takvih nalazi u *Šćrbačićевой pjesmarici* iz godine 1687, a naslov joj je *Alia vero de rebellione comitis Petri Zriny* (50, 352–363). Odrasila je onovremene glasine o začetnici urote i sve nesreće: »Tolnačnik ti biše Katarina Tržac, / kojoj je pridevek, da je pravi tržac« (50, 353). Supruga jednome hrvatskom urotniku i sestra drugome, Ana Katarina Frankopan-Zrinska u početku je godine 1670, proširujući ozaljsko vlastelinstvo, vlasnicima »zgora imenovanoga imanja Jaškova« pisмено potvrdila kako »vuzesmo od njih pravične donacie na vekovečno« (90, 313, br. CXI). Samo četiri mjeseca poslije toga (13. lipnja 1670) ista je grofica, sklonivši se u Čakovcu, priznala da nekome svojem službeniku za »vernu službu nimam mu šta drugo darovati, nego ovi moj list za svidočanstvo njegove

vernosti i službe« (92, 143). Iduće godine nastupiše »druga dokončanja našega siromaštva« (155, 23; 196, 9): pošto je krvnička sjekira habsburška prekinula život Zrinskom i Frankopan, grofici Frankopan-Zrinskoj nakon toga je tuga za suprugom i »bratcem« lomila i za dvije godine skršila srce. Sve četvero djece Vuka Krste Frankopana, jednog od rijetkih Hrvata koji se (osim Jurja Lenkovića; 94, 181–185) uspio popeti na stolicu velikoga generala karlovačkoga i na njoj se – unatoč mnogim spletkama – održati četvrt stoljeća (1626–1652; 94, 187), umrlo je u naponu snage, do svoje pedesete životne godine: Gašpar 1653, Juraj 1661, Fran Krsto 1671, Ana Katarina 1673. (98, 330).

Znatno prije svojega fizičkog zatora obitelji su zrinska i frankopanska izgubile vlast nad utvrđenim gradovima prema kojima su se prozvale: Turcima su ih morali prepustiti dalji ili bliži preci dvaju urotnika. Kada se godine 1637. u Grazu sastavlja popis gradova koje Turci drže uzduž krajine, u njihov se već učvršćeni posjed ubrajaju: »*Guossdaniskhi*,¹ *Stary Novi*, *Srin*, dise ligen auch an der Vna diser seits schon gegen der Baanischen gränicz hinab« (96, 187); u popis utvrđenih gradova što ih »hat der feindt in wehrenden friden mit der manschafft besezt« pripada: »*Tersacz* ligt an der seiten der Corana, hat drei stundt auf Slun« (96, 187). Grof Petar Zrinski nikad za života nije vidio postojbinu svojih predaka – Zrin; najbliže mu se mogao primaći ako je posjetio Steničnjak. Ni Fran Krsto Frankopan, knez Tržački, nikada u Tršću nije bio; mogao ga je zamišljati iz Slunja. Svom svojom snagom (što su je imali zbog važnih funkcija ili zvučnih naslova, zbog velikih prihoda s prostranih posjeda ili zbog oštra mača u viteškoj ruci) potomci knezova Šubića i Krčkih (iako je prvi od njih dvojice bio hrvatski ban, a drugi rimski markiz) nisu uspjeli prevaliti onih nešto kilometara od Slunja do Tršća ili od Steničnjaka do Zrina.

A Fran Krsto, oko sredine XVII. stoljeća u svemu i uvijek najmlađi Tržački, navikao je iz nevisoke perspektive promatrati što mu čine stariji: otac general i braća kapetani (Gašpar i Juraj). U vojnim poslovima oni su pak, promatrajući tursku krajinu prekoputa, neprekidno smišljali uspješne obrane i nikad se nisu mogli odvažiti na kakav ozbiljniji napad. Nisu to mogli jer su im ruke uvijek vezali viši interesi, koji su se krojili u Beču i na Porti. Ma kakva vojna akcija da se preotmu Tržac ili Zrin odmah bi značila poremećaj u ravnoteži dviju velesila. Stoga su za života Petra Zrinskoga i Frana Krste Frankopana uvijek bile aktualne riječi što ih je davno prije bio izrekao dum Mavar Vetranić u *Pjesanci gospodi krstjanskoj*:

»Istočni vaj care,² sva slavo poganska, / zapadni česare,³ o kruno krstjanska, / o kralji od France,⁴ banovi i duke, / gdi vam su ufance i vaše odluke?« (130, 38, st. 45–48)

¹ Gvozdansko; na godinu 1578. odnose se Lopašićeve riječi: »U Gvozdanskom nalaze se na glasu rude, a Unski je priedjel plodan; za jednim i drugim jako čezne Turčin« (95, 61).

² turski sultan

³ austrijski car

⁴ francuski kraljevi

Stisnute među silnim vladarima Istoka i Zapada, naše su krajeve trajno bile krhke i bespomoćne, »za nemar vržene«, a takvima će napokon (ne snašavši se među okrunjenim glavama upravo tih triju monarhija) izaći i balkansko-panonski zavjerenici.

Sjećanje na urotu kakvo se oblikovalo potislo je uspomenu o zrinsko-frankopanskim vitezovima i zatrlo pamćenje o njima kao književnicima. Ipak, važni tragovi tiskanom dijelu njihovih pisanih spomenika otkrili su se uoči preporoda: zahvaljujući skupljačkom pothvatu što ga je godine 1813. pokrenuo proglas zagrebačkoga biskupa Maksimilijana Vrhovca (169, 167–170), oba dijela temeljnog plodu ozaljskoga kruga, Belostenčevu rječniku, u Zagrebu je zabilježio Tomaš Mikloušić (26, 164). Osim toga, čitao je i prvotisak *Adrijanskoga mora sirene* Petra Zrinskoga (Mleci 1660), pa i njemu u čast spjevanu *Trublju slovinsku* Vladislava Menčetića (26, 162; 113). Odlomke iz *Sirene* preporoditelji su objavili u drugom godištu »Danice«, 1836. (193; 194). Godine 1868. o *Putnom tovaru* A. K. Zrinske (Mleci 1661) prvi je u novije vrijeme pisao Kukuljević (87).

U Macerati 1656. objavljena *Elegia* (kojoj je drugo izdanje [19] Kukuljević pronašao u pretposljednem desetljeću prošlog stoljeća; 88) svjedoči da je mladi Frankopan kao književnik pred javnost izašao nekoliko godina prije nego njegova sestra i šurjak. Ali se za cijelog preporoda (i koje desetljeće poslije njega) ništa nije znalo ne samo o *Elegiji* nego i o preostalom dijelu Frankopanovog književnog opusa: jer je, u rukopisu sačuvan i čitateljstvu skriven, bio pohranjen u bečkome Haus-, Hof- und Staatsarchivu.

Kad se približila dvjestota obljetnica pogubljenja u Bečkome Novom Mjestu, Franjo Rački počeo je u Beču prikupljati građu o uroti. Pomažući mu, Ivan Kostrenčić namjerio se na rukopis nepoznatih Frankopanovih pjesama. Zbilo se to u jesen 1870. Sudeći prema dataciji Kostrenčićeva uvodnog teksta (80, XIV), na temelju tog rukopisa stvoren izbor Frankopanovih pjesama bio je tiskarski dovršen »na Markov dan godine 1871«, tj. 25. travnja. Da bi se knjiga mogla pojaviti o obljetnici smaknuća, valjalo je, dakle, za samo otprilike sedam mjeseci: odabrati tekstove za objavljivanje; prirediti kritičko izdanje; obaviti sve tiskarske poslove. Štošta se, dakle, moralo učiniti »u hitnji štampanja« (80, XIV). Naprečac je obavljen također izbor tekstova; o tome Kostrenčić:

»Mnijah, da se u ovom izdanju nedoliči, da budu priobćene one pjesme Frankopanove, koje nisu posve gladka sadržaja, premda su neobhodno potrebne za karakteristiku poezije Frankopanove« (80, XI)

Hitnja je učinila svoje. Zbog težnje da se novootkriveni pjesnik ponudi sudu najšire javnosti (a ne procjenama književne historiografije), Frankopanov je opus objavljen u popularnom izdanju (koje nije smjelo povrijediti tadašnji dobar ukus).

Kostrenčiću je mnogo pomogao Vatroslav Jagić (80, XIV), koji je nekoliko godina prije toga (1866) objavio raspravu o *Adrijanskoga mora sireni* Petra Zrinskoga (54) i bio najradišnijim suradnikom Akademijine serije *Stari pisci hrvatski* u godinama 1869–73. (tj. oko izlaska Frankopanovog *Vrtića*). Tom izdanju u »Vijencu« posvećena Jagićeva recenzija (56) tvrdi da Frankopan »izvadi

iz istoga 'visokorođenoga' Crescenta nekoliko, da, razmjerno dosta, vrlo 'runjavijeh i pahuljastijeh' komada, kojih naši pojmovi o pristojnosti nijesu dopuštali našampati« (56, 100).

Zapravo, Jagić nije mimoišao svojeg oponenta iz prethodnih godina (1860. i 1862), Frana Kurelca (usp. 52 i 53), koji je, neposredno prije pokretanja serije *Stari pisci hrvatski*, izdao u Zagrebu (1866–1868) *Runje i pahuljice*, tj. »pjesni porugljive i pastirske, ponajveć dubrovačke« (198, 173). Lako je bilo nazreti da bi se nakon objavljivanja cjelokupnih Frankopanovih tekstova mogao naći kakav novi, senzacijama skloni antologičar koji bi – vještim izborom – široko i prostodušno čitateljstvo uvjerio kako Frankopan vrijedi jedino kao pisac erotskih tekstova.

Nelagoda zbog mjesta »koja nisu posve gladka sadržaja« i potreba da se izdanje ostvari u kratkom roku (do obljetnice) lako se mogu pričiniti glavnim uzrocima što Frankopanova djela nisu bila uvrštena u *Stare pisce hrvatske*, iako su se u pothvatu založili ljudi iz Akademije: predsjednik Franjo Rački i ugledni član Vatroslav Jagić. Jedan od uzroka (lascivnost) bio je uskoro zane-maren: kada je (1873) u petoj knjizi serije (u redakciji Vatroslava Jagića i Đure Daničića) objavljen prvi dio Nalješkovićevih tekstova, među kojima se neke komedije svojom razuzdanošću ne razlikuju mnogo od Frankopanovih dvosmi-slenih »zganki« ili od pjesama što ih je izostavio Kostrenčić.

Ali je neobjavljivanju Frankopanske ukupne književne ostavštine u seriji *Stari pisci hrvatski* potkraj XIX. stoljeća postojao zapravo jedan jedini bitan razlog: jer je toj seriji bila zadaća obuhvatiti »naročito sva vrijedna djela hrvat-skih pisaca tako zvane dalmatinsko-dubrovačke dobe« (55, 1); odstupanje od prvobitne sheme SPH zbilo se tek godine 1916. kad je Matić objavio Reljkovića (21). Da rečenoga ograničenja nije bilo, zacijelo bismo ukupna Frankopanova književna djela odavno imali u kritičkom izdanju. Tome bi, naime, pridonijelo drugo načelo serije *Stari pisci hrvatski*: »Cjelokupna djela svakoga pisca, bila proza bile pjesni, čine jednu celost...« (55, 2).

Dogodilo se, dakle, da je Ivan Kostrenčić temeljnu ocjenu o novootkrivenim Frankopanovim književnim djelima potpuno prepustio Vatroslavu Jagiću. Ta je pak ocjena obuhvatila ne samo krajnje negativan sud o pjesničkoj vrijednosti *Gartlica* nego i propisivanje načela (tekstoloških i jezičnih) prema kojima će se prirediti u povijesti prvo tiskano izdanje Frankopanovih djela (80, XIV).

Tim svjetlom obasjan, ušao je Frankopan u našu književnu historiografiju. Do kraja stoljeća malo se moglo učiniti. Pritisnut Kostrenčićevim i Jagićevim (u biti negativnim) prosudbama, osporavani (ali u važnim sitnicama mudri) Đuro Šurmin posvetio je Frankopan u tek devet redaka (164, 134). No i na tome reduciranom prostoru uzmogao se oprijeti Kostrenčiću i Jagiću za *Gartlic* tvrdeći: »Ima tu pjesmica lijepih...« (164, 134).

U početku našega stoljeća Matić je (brižnije od Kostrenčića) popisao Fran-kopanova djela (108, 532–533) i prvi donio tekst ulomka *Jarne bogati* (108, 545–549).

U svojoj *Povijesti hrvatske književnosti* (Zagreb 1913; 170) Vodnik se mogao osloniti samo na one Frankopanske tekstove što su ih objavili Kostrenčić i Matić (usp. 170, 376). Pa ipak, Vodnik piše i o tekstovima koji mu nisu bili

dostupni: tvrdeći kako u Frankopana »ima mnogo lascivnosti i pikanterija, pa najizrazitije pjesme ove ruke nijesu ni izašle u Kostrenčićevu izdanju« (170, 288).

Ubrzo nakon Vodnikove knjige važne priloge o Frankopanovu je književnom djelu počeo za prvoga svjetskog rata objavljivati Slavko Ježić (61; 62): tom se temom baveći puna tri desetljeća (do sinteze: 68, 147–150), ostaje najzaslužnijim istraživačem F. K. Frankopana. Ipak, valja dometnuti da je svoj rad započeo s malo iskustva: kao dvadesetogodišnjak (161, 436), a to je urodilo njegovom trajnom tekstološkom nepouzdanosti.

Tome unatoč, na samome početku Ježić je o Frankopanu dao kapitalne priloge: prvu književnopovijesnu monografiju (61) i kritičko izdanje onih tekstova što su ih ispustili Kostrenčić i Matić (62); prvo izdanje VIII. knjige »Građe za povijest književnosti hrvatske« bilo je povučeno, a sačuvalo se tek nekoliko primjeraka. Slijedila je popularna Ježićeva knjiga *Život i rad Frana Krste Frankopana s izborom iz njegovih djela* (67), u kojoj se uz prvobitnu monografiju (ponešto prerađenu) pojavio izbor tekstova prema kriterijima Kostrenčićevim i Jagićevim. Marljivi se Ježić ponadao kako će ipak objaviti knjigu u kojoj će se naći sva Frankopanova književna djela. Ali je beogradsko izdanje iz godine 1936. ipak ispustilo dvije pjesme (*Zvire ko svit zdržuje*; *Ptica prez perja*; 20, II, 47, 50) i veći dio *Zganki* (20, 169–184).

U osvrtu na moj izbor iz Frankopanovih djela rečeno je »da se stanje pjesnikove cenzuriranosti prešutno produžuje« (122, 89). Zapravo, spomenuo sam dvije najviše izbjegavane pjesme (179, 192) i naveo mjesto gdje se, pored njih, mogu naći sve *Zganke*: u Ježićevu izdanju iz 1915. (179, 201). To izdanje opovrgava tvrdnju kako »sporni dio Frankopanova djela nije glavninom do sada još objavljen« (122, 89). Sve Frankopanove tekstove što ih u »Gordoganu« iznose Matan i Mrkonjić (107, 66–85) objavio je već mladi Slavko Ježić (usp.: 62, 187–188, 199–200, 202, 203–215).

I nakon toga velikom željom i potrebom ostaje potpuno kritičko izdanje Frankopanove književne ostavštine; usp. 82, 223–224. Do takva izdanja možemo doći na dva načina.

Prvi je: da iskoristimo sekundarni predložak. Naime, »cijeli rukopis Frankopanovih pjesama ponovo je prepisao Slavko Ježić i taj se prijepis danas čuva u Sveučilišnoj knjižnici« (122, 89). Postupimo li tako, teško ćemo postići pouzdano čitanje. Na primjer, u pjesmi *Zvire ko svit zdržuje* rukopis ima:

Na uerh czella oko nošy,
Okullare guszto prossy,
Vsze bahato razgleduýe,
Vszakse ciúúay naszuiztuýe (30, C 62);

posljednji stih Ježić je čitao: »Vsak se čuvaj, nazvistuje« (62, 187); u »Gordoganu« taj stih glasi: »vsak se čuvaj nasvižduje« (107, 66), a tako ga navodi i Mrkonjić (122, 90).

U rukopisu *Zganki* ovako je zapisana 55. po redu:

Oszebuinu szriciu uszebÿ ia spoznaýem,
Da Goszpam, Dÿuoikam takuu *radost* daýem,

Damj uszaka radda posztaŷeua Ljuba,
Od millostj zoue suogha dragho Ljuba (30, D 76);

Ježić je ovako pročitao:

Osebujnu sriću v sebi ja spoznajem,
Da gospam, divojkam takvu *dragost* dajem,
Da mi vsaka rada postajeva luba,
Od milosti zove svoga drago luba (62, 209–210);

zbog pogrešnih lekcija (kao što je *dragost* mjesto *radost*) ne podudaraju se s rukopisom ona izdanja koja se oslanjaju na Ježićeve transkripcije (usp.: 197, 221; 107, 78).

Upravo stoga već više godina pomišljam na izdanje koje bi u skladu s prvo-bitnim pravilima serije *Stari pisci hrvatski* (55, 1–3) Frankopana predstavilo najboljim načinom: cjelokupna mu djela vjerno prenoseći kritičkom transkripcijom prema sačuvanim rukopisima. Oni su mi (pohranjeni u Beču) dugo bili nepristupačni: sve dok mi kseroks-kopiju tih rukopisa ne pomogoše nabaviti akademik Radoslav Katičić i dr. Alojz Jembrih. Od srca im na tome zahvaljujem.

03. Iz života nekih Frankopanovih suvremenika – Nikole Krajačevića Sartoriusa i Jurja Habelića – znamo bar pokoji čvrst datum (32, 71, 75–76), iako za svakoga od njih vrijedi da mu je bio »lični život ... kao člana jezuitskog reda sveden na najmanju mjeru« (32, 75). Naprotiv, životopis F. K. Frankopana (kao i P. Zrinskoga) rekonstruirao se više na temelju vjerojatnih pretpostavki nego uz pomoć čvrstih podataka. Oni pak nedostaju jer su davno uništeni. Ne bi trebalo sumnjati da su za života dvojice urotnika (i trećega: Nikole Zrinskoga) postojali brižno čuvani obiteljski arhivi što su sadržali pisana svjedočanstva o identitetu i materijalnim dobrima svakoga od njih. Valja pretpostaviti da su se ti arhivi nalazili: u Čakovcu (za Nikolu Zrinskoga), u Ozlju (za Petra Zrinskoga), u Novigradu na Dobri (za F. K. Frankopana).⁵

Nakon sloma urote austrijska je vojska zaposjela sva zrinsko-frankopanska imanja. Iako su ih pojedinci pokušavali opljačkati za svoju korist, ipak se uglavnom postupalo u skladu s tadašnjim zakonima: veleizdajnicima (kakvi su urotnici bili proglašeni) austrijska je država oduzela svu imovinu. Pri tom su opustošeni glavni kulturni centri velikoga feuda. Za nove posjednike zanimljiva su bila materijalna dobra (dragocjenosti, stilski namještaj, umjetnine); stari papiri vrijedili su samo ako su sadržali pisanih dokaza o uroti. Rodoslovlje dviju velikaških obitelji nove vlasnike nije zanimalo. Stare isprave u načelu su se nemilice uništavale, a neke su se očuvale slučajno. Stoga možemo razumjeti zašto se među ispravama našla ona kojom F. K. Frankopan godine 1668. »nalaže svojim bosiljevačkim činovnicima, da uberu med i krmke« (92, 142, br. 187). Dokument o mjestu i datumu Frankopanova rođenja, daka-

⁵ Logično je da je u Novigrad – svoje konačno središte – prenio arhivsku građu iz karlovačkoga obiteljskog doma i iz bivšeg središta Bosiljeva.

ko, nedostaje. Najvažnija vrela za malobrojne podatke o životu F. K. Frankopana postoje samo stoga jer su se za sloma urote nalazila izvan velikog feuda: oporuka Nikole Frankopana iz 1634. zatekla se »među pismi Zagreb. Jezuita u zem. arhivu« (98, 250, br. XXXIV), a pismo Jurja Frankopana (u kojem 1656. nagovještuje put Frana Krste u Italiju) bilo je upućeno »kaptolu Zagrebačkomu« te se napokon našlo »u zbirci jugosl. akademije« (98, 292, br. LXXXII).

Nastojeci rekonstruirati životopis F. K. Frankopana, moramo se osloniti na takve dokumente, a njih sadrže zbirke: *Spomenici Tržačkih Frankopana* Radoslava Lopašića s kraja prošloga stoljeća (98) – isprave samo frankopanske provenijencije (u vremenskom rasponu od osam desetljeća: 1591–1673); knjiga Emila Laszowskoga sa sredine našeg stoljeća (92) – pored frankopanskih donosi i zrsinske dokumente za dvostoljetno razdoblje (1493–1696). Dragocjeno je što i u Lopašića i u Laszowskoga nalazimo svjedočanstava o mnogim životnim aspektima jedne (ili obje) velikaške hrvatske loze. Vrijedne su i monografije uglednih povjesničara: Lopašićev *Karlovac* iz 1879. (94) i Klaićevi *Krčki knezovi Frankapani* sa samog početka našeg stoljeća (74).

04. Iz prvobitne se postojbine pomičući prema unutrašnjosti Hrvatske, nekadašnji su knezovi Krčki (poslije uzevši ime Frankopana) zadobivali nove posjede. Poslije smrti bana Nikole Frankopana (1432) njegovih sedam živih sinova i unuk Juraj (sin osmoga, Anža) razdijelili su među sobom (u Modrušama 1449) ukupna frankopanska imanja (74, 234–235), pa se potkraj XV. stoljeća oblikovalo ovih pet frankopanskih loza: 1. Ozaljska, 2. Brinjska ili Tržačka, 3. Slunjska, 4. Otočka, 5. Cetinska (98, 202).⁶ Do godine 1577. izumrle su četiri loze, a posljednja, Tržačka, postojala je još stotinjak godina te je zatrta pogubljenjem Frana Krste Frankopana u Bečkome Novom Mjestu 30. travnja 1671.

Tri lika kojima bitan dio svojeg identiteta predočuje pjesnik *Gartlica* (njegova dva osobna imena i prezime) mogu pobuditi opravdane dvojbe. Naime, u historiografiji hrvatske književnosti on nam se predstavlja kao *Krsto Frankopan* koji je ujedno bio *Fran* ili *Franjo* (rjeđe: *Frano* ili *Frane*).

Ali sumnju izaziva ponajprije prezime.

A o njemu se, u svojoj mladosti, nije mogao sa stričevima budućeg pjesnika (tj. sa svojom braćom) suglasiti njegov otac Vuk Krsto. Iste godine (1594) njih se trojica potpisuju na dvije glagoljske isprave; sva trojica čine to »manu propria«, ali pišu ovako:

»Nicolaus Frangepan, comes perp. a Thersaz m. p. confirmamus (L. S.). Wolfan Frankopan, knez Tržački m. p. (L. S.). Juraj Francapan, knez Tržački m. p. (L. S.)« (98, 212–213, br. III; spac. J. V.)

⁶ Još godine 1584. Adam Bohorič u prvoj slovenskoj gramatici (II, 67) ističe pravilnu tvorbu prezimena »in lingua slavonica«, pa za primjere navodi hrvatske knezove. Pobrojani su knezovi Blagajski, Zrinski i Modruški, a navedene su i dvije frankopanske loze: Tržački (»Tržaški«) i Slunjski (»Slujnski«).

»Wolfan Frankopan knez Tržački s. r. Nicolaus Frangepan, comes a Thersaz, s. r. confirmo. Juraj Francapan, knez Tržački s. r.« (98, 213, br. IV; spac. J. V.)

Vuk (»Wolfan«) Krsto, otac dvoje književnika (Ane Katarine i Frana Krste) već se potkraj XVI. stoljeća opredijelio za lik *Frankopan*. U XIX. stoljeću naša je historiografija gotovo jednoglasno prihvatila lik *Frankapan*. S tim u skladu u novije se vrijeme govori o »Dešićevu *Raju duše* iz god. 1560, izdanom uz pomoć Katarine *Frankapan*« (43, 367; spac. J. V.). Ipak, njezina imenjakinja u idućem je stoljeću uza svoj *Putni tovaruš* (Mleci 1661) sama zapisala da je »isztomachen i szpraulyen po meni groff *Frankopan Catharini*« (50, 17; spac. J. V.). U sačuvanim i objavljenim ispravama potpisivala se: *Frangapan* (jedanput; 92, 143) || *Frangepan* (triput; 98, 314, 316; 92, 143) || *Frankapan* (jedanput; 98, 305) || *Frankopan* (najčešće [pet puta]; 98, 304 [dvaput], 308, 315; 92, 142).

U objavljenim listinama što ih je na hrvatskom jeziku izdao F. K. Frankopan nalazimo ovakvu čestotu pojedinih likova prezimena: *Frangepan* 3 (98, 296, 300, 310) – *Frangipan* 1 (98, 303) – *Frangopan* 3 (98, 302; 92, 132, 133) – *Frankopan* 7 (98, 297, 302, 311, 314; 92, 132, 134, 138).

Nije, dakle, pretjerano reći da je nakon godine 1661. u tada živih predstavnika stare velikaške loze pretezaio lik prezimena *Frankopan*.

05. U XVI. i XVII. stoljeću na kajkavskom su se području i u Pokuplju upotrebljavali mađarski likovi nekih muških osobnih imena, npr. *Matijaš*, *Mikloš* (*Mikulaš*), *Feren(a)c*. Naprotiv, trsatski gvardijan Glavinić nije se povodio za modom, nego je hrvatske likove tih imena izvodio iz latinskoga i talijanskoga, zadržavajući stranu grafiju. U kalendaru *Cvita svetih* (34) po dvaput bilježi: *Francisco* (za 2. travnja i 4. listopada), *Nicola* (za 10. rujna i 6. prosinca). Svoje ime i prezime pisao je »FRANCISCO GLAVINICH« (npr. naslovne strane u knjigama *Cvit svetih* i *Četiri posljednja človiaka*).⁷

Mađarske likove imena upotrebljavao je i F. K. Frankopan imenujući druge, npr. izdajući neku zapovijed »slugam našim knezu *Ferencu* Ploszmanu, knezu *Ferencu* Lipskomu, i knezu *Matijašu* Mlinariću« (92, 132, br. 174; kurziv J. V.).

Ni u kojemu vlastitom pisanom sastavku nije pjesnik *Gartlica* sebe nazvao ni *Fran* ni *Franjo*. U latinskim se ispravama nazivao *Franciscus* (98, 297, br. LXXXIX i XCI). U hrvatskim tekstovima najčešće je sama sebe imenovao *Ferenc* (98, 296, 297, 314; 92, 132) ili *Ferenac* (98, 297, 300, 302, 310, 311; 92, 132, 133, 137, 138) i samo jednom *Franc* (92, 134).

Tri imenjaka XVI–XVII. stoljeća u svoje su se vrijeme različito zvala: *Ferenac* (Črnko i Frankopan) – *Francisco* (Glavinić). Mi smo šarenilo još povećali. Jednog smo *Ferenca* sačuvali (Črnka; 32, 40), drugog smo pretvorili u *Frana* (Frankopana; 32, 104), a *Francisca* izmijenili u *Franju* (Glavinića; 32, 35). Jednog smo *Ferenca* prozvali *Fran* kad je uzela maha opravdana onomastička

⁷ U drugom dijelu Belostenčeva rječnika on se spominje kao »Ferencz Glavinich« (8, 22).

kroatizacija naših predšasnika (što je tekla od preporoda nadalje), jer je oko 1871. (kad su Frankopanovi književni tekstovi bili ponovno otkriveni) bilo moderno zvati se Franom: na vrhuncu javne djelatnosti bio je tada Kurelac, a najavio se i jedan od Mažuranića.

Stoga (bez obzira na sve nam nedoumice) taj lik možemo zadržati spominjući autora *Gartlicu za čas kratiti*.

06. Drugo od svojih imena (*Krsto*) on sam i nije upotrebljavao. Ali da ga je nosio (kao i njegov otac) – znamo prema rijetkim svjedočanstvima drugih. Takvima pripada adresa koju je na svojoj molbi ispisao Frankopanov podložnik Januš Lovinčić godine 1666:

»Ad illustrissimum ac excellentissimum d. Franciscum Christophorum, sacri romani imperii marchionem de Nemi et comitem de Frangepanibus...« (92, 136, br. 180; spac. J. V.)

Da je pjesnik *Gartlica* upotrebljavao svoje drugo ime (*Christophorus*), i to u hrvatskom liku, ono bi zacijelo glasilo onako kao što ga je zapisao njegov otac:

»Mi Bolfan Krištof Frankopan« (98, 252, br. XXXVIII; spac. J. V.)

Dakako, arhaični lik *Krištof* svakako bismo opravdano promijenili u noviji: *Krsto*.

07. Ako od kojeg pisca postoji značajna književna ostavština, historiografima se ne mora nametnuti potreba da precizno rekonstruiraju njegov životopis. Pouzdano utvrditi godinu Frankopanova rođenja ne bi bilo važno da u povodu *Elegije* (izdane u Italiji 1656) nije napisano:

»Pjesmu je Frankopan ispjevao kao trinaestgodišnji mladić« (67, 31; spac. J. V.)

Da bi je ispjevao, morao je dobro poznavati latinski jezik i rimske klasike (osobito Vergilija i Ovidija). Da je kao trinaestogodišnjak za sve to bio sposoban – sumnju je izrekao Branko Vodnik:

»Mletački poslanik Zorzi piše 5. aprila god. 1670. o Franju Krstu Frankopanu: 'non passando vint'ott'ani'. F. Rački: *Isprave o uroti*, str. 148. Prema tome bi se pjesnik rodio god. 1643., ali radi puta u Italiju i prve njegove pjesme valja uzeti godinu 1641« (170, 285, bilj. 1)

Tu je sumnju odbacio Slavko Ježić na ovaj način:

»Jamačno je netko pjesmu prije štampe ispravio i dotjerao. Zato ne držim, da je zbog ove pjesme nužno metati godinu rođenja Frankopanova prije, nego je gore kazano, t. j. prije god. 1643« (67, 31)

Ipak, moramo dopustiti da ni Vodnik nije bio posve u krivu. Stoga ćemo se ponovno obratiti vrelima.

08. Dragocjenih podataka o najbližoj rodbini Frana Krste Frankopana i o njemu samome pružili su Radoslav Lopašić i Vjekoslav Klaić.

Iz opisa što ga je dao Lopašić (94, 187–194) proizlazi da se oko 1578. rodio pjesnikov otac Vuk Krsto Frankopan, koji je važne funkcije stjecao po ovom redu: 1612. zapovjednik Modruše, 1618. kapetan ogulinski, 1620. vicegeneral karlovački. Dva i pol desetljeća (1626–1652) bio je karlovački general.

Lopašić kaže da se Vuk Krsto Frankopan triput ženio. Iz prvog braka (s Jelenom Berislavićevom) imao je sina Gašpara; s drugom (Ursulom Inkoferovom) sina Jurja i kćer Katarinu; oženio se i »po treći put za baronicu udovu Doru Paradeiserovu, rođenu Haller od Hallersteina«, pa »od treće žene rodio se nesretni Franjo Krsta« (94, 193; usp. i 98, 320).

Godine 1892. (na kraju zbirke *Spomenici Tržačkih Frankopana*) Lopašić daje »Rodopis Tržačke grane Frankopana«, u kojem je ovaj segment:

»Vuk Krsto, (+ 1652.), žene: 1. Barbara Berislavić, 2. Urša Inkofer, 3. Dora udova Paradeiser, rođena Haller de Hallerstein« (98, 330)

i djeca:

»1. Gašpar (+ 1653.) ž. Eva Forgach. 2. Juraj (+ 1661.) ž. Sofia Forgach. 2. Katarina, ž. Petra Zrinskoga. 3. Franjo Krsto (+ 1671.), žena: Julija de Naro« (98, 330)⁸

Godine 1901. Klaić je ponudio »Rodoslovlje krčkih knezova Frankapana (od god. 1118–1671)« (74, na kraju) i u njemu iznio ove podatke:

»108. Vuk II. Krsto 1589–1652. 1. supruga Barbara Berislavićeva, 2. supruga Uršula Inkofer, 3. Doroteja udova Paradeiser, rođena Haller de Hallerstein«

i djeca mu:

»109. Gašpar II. 1622., + 1653. Supruga Eva Forgač. 110. Juraj IV. + 1661. Supruga Sofija Forgač (1671.). 111. Ana Katarina (+ 1673.). Udata za bana Petra Zrinskoga (+ 1671.). 112. Franjo II. Krsto + 30. travnja 1671. Supruga Julija de Naro«

09. Nekim Lopašićevim tvrdnjama moramo postaviti ozbiljnih napomena:

A. Prvu ženu Vuka Krste Frankopana imenuje različito: *Jelena – Barbara*.

B. Nije moguće da Gašpar Frankopan »umre mjeseca srpnja god. 1651« (94, 193). Naime, on je 13. svibnja 1652. izdao u Karlovcu jednu ispravu (98, 289–290, br. LXXVII), a i Lopašić na drugome mjestu tvrdi da je taj Frankopan umro 1653.

C. Ne postoje dokazi da je Juraj Frankopan bio »glasovit umjetnik« (94, 193).

D. Neće biti da se »nesretni Franjo Krsta« doista rodio »od treće žene« Vuka Krste Frankopana, tj. od Dore Paradeiserove. Stih pjesnika Frana Krste »u kolipki majku zgubih« općenito se uzima kao čvrst autobiografski podatak. Kad je tako (tj. kad je bez majke ostao dok još nije bio prohodao: »u kolipki«), onda mu Dora Paradeiser zaista nije mogla biti majkom. Ona je živa još godine

⁸ Brojke 1–3. pokazuju iz kojeg je braka koje dijete došlo.

1653, kad je Franu Krsti – prema dosadašnjim pretpostavkama – bilo deset godina. Tada Gašpar Frankopan (u ime svoje i »bratca moga, grofa Ferenc Frankopana«) protestira »proti izplati 4000 fl. Doroteji Haler, udovi generala Vuka Frankopana« (98, 290, br. LXXVIII).

E. Besmislena je tvrdnja da »Vuk preživi sina Gašpara samo kratko vrijeme« (94, 193), jer »Knez Gašpar Frankopan piše gvardijanu Franji Glaviniću glede pokopa svoga oca, kneza Vuka«, a pismo je datirano 13. svibnja 1652. (98, 289–290, br. LXXVII; spac. J. V.).

U monografiji *Karlovac* (godine 1879) Lopašić je (nemajući uvida u neke važne dokumente što će ih objaviti kasnije, godine 1892) postavio nekoliko tvrdnji na kojima će trajno počivati naša slika o pjesniku Franu Krsti Frankopanu.

10. Ni jednome članu obitelji Vuka Krste Frankopana ne znamo godine rođenja, a za njega i njegovo potomstvo poznate su godine smrti jer su izračunate prema pojedinim mjestima u ispravama (ponajprije frankopanskim). Ako Gašpar Frankopan piše 13. svibnja 1652. o pripremama za pokop svojega oca (98, 289–290, br. LXXVII), izlazi da je Vuk Krsto Frankopan umro u prvoj polovici 1652. Na taj su način ustanovljene godine smrti Vukovoj djeci: Jurju 1661, Katarini 1673, Franu Krsti 1671. (98, 330).

Nije nimalo vjerojatno da Frankopani baš nigdje nisu imali zabilježeno u kojem se mjestu i kojeg datuma tko od njih rodio.⁹ Ali se takav pisani izvor nije do danas našao. Ako ga možda ne krije koji arhiv, nestanku bi moglo biti ovakvo objašnjenje:

Kad je godine 1670. austrijska vojska prodrla na frankopanske (i zrinske) posjede, nastala je jagma za njihovim bogatim inventarom. Iako je postojala stroga naredba neka se (radi budućeg suđenja) sačuvaju svi zaplijenjeni pisani dokumenti, ipak je moguće da su se pojedini austrijski časnici odlučili za sebi povoljnije rješenje: prigrabiti dragocjenosti i uništiti novčano bezvrijedne arhive.

O godini rođenja Frana Krste Frankopana valja, dakle, nagađati. Težak promašaj učinio je već Lukjanenko. Naime, on se prvi osvrnuo na oporuku što ju je ostavio stric Frana Krste Frankopana, Nikola Tržački. Korektno istakavši da se taj stric sjetio pjesnikove braće i prešutio njega samoga, Lukjanenko tvrdi da je oporuka napisana »въ сентябрь 1643-го года« (101, 153).

Lukjanenkovu postupku mogu se staviti dva važna prigovora.

Prvo, u takvim dokumentima oporučitelj nije bio dužan sjetiti se svih najbližih. Kada je (ljeti 1651) Fran Krsto već sigurno bio na svijetu, brat mu Gašpar sastavio je oporuku kojom se sjeća i oca, i brata Jurja (njemu je namijenjen »ein ross mit allen beschlagenen zeig«, 98, 288–289, br. LXXVI), a Frana Krstu ni riječju ne spominje.

Drugo, Lukjanenko uzima da je oporuka pjesnikova strica Nikole bila načinjena u rujnu 1643. (riječima: tisuću šesto četrdeset i treće), a pritom se teme-

⁹ Iz dnevnika V. K. Frankopana saznajemo da se Jelena, kći Petra Zrinskoga, rodila 20. ožujka 1649. (91, 85).

ljito zabrojio. Naime, Nikolina oporuka (latinskim riječima i ne arapskim brojkama) datirana je punih devet godina prije nego se Lukjanenku pričinilo: »Anno incarnationis Christi millesimo, sexcentesimo, trigesimo quarto, die quarta mensis septembris« (98, 245, br. XXXIV). Ne provjerivši stanje u izvornom dokumentu, godinu tisuću šesto četrdeset i treću (i to: u njoj dan 4. rujna kao terminus post quem za rođenje Frana Krste Frankopana) od Lukjanenka je preuzeo Ježić.

Među tom dvojicom Vodnik je (godine 1913) u obzir uzeo, ali nije pouzdanom smatrao tvrdnju mletačkog poslanika Marina Zorzija prema kojoj je Frankopan dana 5. travnja 1670. bio u »gioventu non passando vint'ott'anni« (170, 285, bilj. 1; usp. 140, 148). Naprotiv, Ježić je (godine 1915) Zorzijevu tvrdnju uzeo kao vjerodostojnu (v. odjeljak 07), u potporu joj naveo pogrešno Lukjanenkovo datiranje Nikoline oporuke (101, 153), pa prihvatio da se Frankopan rodio 1643.

Napokon je Vodnik, s Ježićem dijeleći sklonost da se Frankopanova biografija prilagodi kronologiji njegova književnog rada, u čitanci za srednjoškolce zapisao kako F. K. Frankopan »rodio se god. 1643« (23, 254).

Nakon toga u manjini su oni koji sumnjaju (Georgijević: »Ne znamo točno kad je rođen; nagađamo da je to bilo krajem 1643«, 32, 104; Švelec: »oko 1643«, 29, 249). Ježićevu računu potpuno vjeruju: Kombol (78, 262), Barac (5, 60), Šicel (154, 34), Frangeš (28, 100); a i ja sam prije petnaestak godina, ne znajući za Lukjanenkovu grešku, u cjelini prihvatio Ježićev dokazni postupak (179, 181).

Bit će najbolje vratiti se ishodištu.

Kao što pokazuju novija otkrića, Vodnikovim se računom o Frankopanovoj dobi iz godine 1913. (170, 285, bilj. 1) ništa ne postiže: ako su gradački isusovci godine 1654. Frana Krstu Frankopana primili na školovanje i pritom ga svrstali u razred »principistae« (3, 95; usp. 58, 321, bilj. 3), onda nipošto ne možemo uzeti da je Frankopan samo dvije godine nakon toga bio sposoban odličnim latinskim i uza suvereno poznavanje rimskih klasika u Italiji objaviti *Elegiju*. Tome tekstu bilo je potrebno drukčijih poticaja i drukčije pomoći: onih ljudi koji su sjajno poznavali latinski jezik i željeli na glas iznijeti Gospu trsatsku. A to je poseban problem (o kojem usp. ovdje odjeljak 18).

Nasreću, slovenski je istraživač Jože Koruza posegnuo za knjigom koja je Slavku Ježiću trajno ostala nepoznatom: za Schivizovom (145). Iz nje je Koruza o F. K. Frankopanu doznao kako »ni bila iz kranjskega plemstva le njegova mati baronica Marija Paradeyser, ki je umrla že za njegovega detinstva, ampak tudi mačeha Doroteja Haller baronica Hallersteinska, ki je leta 1659 umrla v Ljubljani v enainpedesetem letu starosti, ko je bilo Franju Krsti že šestnajst let« (79, 261). I dodaje Koruza: »Hrvaško zgodovinopisje je tretjo in četrto ženo Vuka Krste Frankopana združilo v eno osebo 'Dora udova Paradeiser, rođena Haller de Hallerstein' (R. Lopašić, Spomenici Tržačkih Frankopana, Starine JAZU 1892, str. 330), ki še dandanašnji velja za mater Franja Krste« (79, 261, bilj. 21).

Na taj bismo način ustanovili kako se Vuk Krsto Frankopan četiri puta ženio, a supruge su mu bile: 1. Barbara Berislavić; 2. Uršula Inkofer; 3. Marija Paradeiser; 4. Dora Haller v. Hallerstein (»umrla u Ljubljani 14. juna 1659«,

91, 89, bilj. 59). Iz generalova dnevnika pouzdano znamo da mu je godine 1649. umrla i u Brežicama bila pokopana jedna supruga (91, 89); Laszowski misli da je riječ o Uršuli Inkofer (91, 89, bilj. 59). Smatrajući je majkom Frana Krste (i na umu imajući pjesnikovu izjavu »u kolipki majku zgubih, / u ditinstvu otca stužih«, v. str. 109), Laszowski pretpostavlja da se pjesnik *Gartlica* »rodio g. 1647. ili koncem 1646« (91, 89, bilj. 59). Kad bi se to prihvatilo, valjalo bi o F. K. Frankopan u ustvrditi: prvo, da je u svojoj de v e t o j ili d e s e t o j godini tiskao *Elegiju* (a što je »u to doba tako dobro poznavao latinski, nije čudo za njega kao velikaša« [67, 31], ali jest čudo za njega kao dijete); drugo, da se oženio u j e d a n a e s t o j ili d v a n a e s t o j godini; treće, da je pogubljen u d v a d e s e t i č e t v r t o j ili d v a d e s e t i p e t o j godini.

U skladu s Koruzinim tvrdnjama treću Vukovu suprugu razlučivši na dvije osobe, smijemo uzeti da je godine 1649. umrla Marija Paradeiser.

Drugi je pjesnikov autobiografski podatak: »u *ditinstvu* otca stužih«. Prema Belostenčevu rječniku djetinjstvo (»detinstvo«) dijeli se u dvije faze i traje od rođenja do četrnaeste životne godine (8, 52). Budući da je pjesnikov otac Vuk Krsto Frankopan umro godine 1652, računom bi izišlo da se pjesnik mogao roditi najranije godine 1638.

11. Kao što je poznato, ni u XVII. stoljeću imovinom nisu mogli raspolagati maloljetnici (a feudanci su – po uzoru na monarhe – svojim nasljednicima punoljetnost mogli računati od navršene 18. godine života). Ispravi od 29. svibnja 1656. ovaj je sadržaj:

»Knez Juraj Frankopan preporučuje prigodom odlazka brata kneza Franje (u Italiju), istoga i nadalje u zaštitu kaptolu Zagrebačkomu, kojemu bi-jaše povjeren nadzor nad njegovom baštinom« (98, 292, br. LXXXII).

Naprotiv, ispravu od 27. srpnja 1658. zajednički potpisuju oba brata: »Comes Georgius Frangepan m. p. Marchio Franciscus Frangepan, comes a Tersacz« (96, 300, br. CLXXXVIII). To pak znači da je Fran Krsto Frankopan punoljetnim postao između 29. svibnja 1656. i 27. srpnja 1658. Kad je tako, valja zaključiti da se rodio možda već godine 1638. ili 1639, a najkasnije u prvoj polovici godine 1640. S punom mjerom opreza posljednju od navedenih godina (tj. 1640) uzimamo kao vrijeme Frankopanova rođenja.

Budući da mu majkom nije mogla biti Dora Paradeiser (jer za nju, umrlu godine 1649, nije mogao reći: »u *kolipki* majku zgubih«), izlazi da je F. K. Frankopan potekao iz drugoga braka Vuka Krste Frankopana: s Ursulom Inkofer. To pak znači da je Ani Katarini Frankopan-Zrinski bio pravi brat (a ne polubrat, kao što se ponegdje ističe; usp. 32, 113).

Godine 1652. F. K. Frankopan navršio je – prema našoj pretpostavci – d v a n a e s t u godinu, tj. bio je u dobi »pueritia«, pa je kasnije s pravom mogao reći: »u ditinstvu otca stužih«.

12. Prva, u objavljenim ispravama zatečena pouzdana vijest o Franu Krsti Frankopan u nalazi se u pismu što ga je tajnik njegova oca Daniel Porubski 18. siječnja 1648. iz Karlovca uputio u Brežice Nikoli Klasniću. Prva alineja tog pisma glasi:

»Zdravje i vsako dobro v. m.¹⁰ želim od gospodina Boga. Moj gospodin brate, neka znate, da jesmo se z velikim i nezgovornim trudom zavernuli nazad iz Tersata s pokopa pokojnoga gospodina Miklouša,¹¹ komu daj tamo Bog vekovečni pokoj. Njega pokojnoga na prav u zemlju nepostavimo. Sam Bog vsega mogući z velikim osebnim miraculom dal je, da doma drugoga mrtvaca ne najdosmo. Tako nestalan je čovečanski na ovom svitu žitak.¹² Naš milostivni gospodin¹³ nigdar onako betežen ni bil, kako ono biaše celih 15 dan prošastnih, zlo od vrućine, tiskanice i katara zadusajućega, podnašajući, ali ogledal se je gospodin Bog na mnogih vernih slug vrućje za njih excelencije žitka prouidjenje molitve i zagovorenu elemosinu, koju sada continoma sirotom i ubogim činimo, dal je njih excelenciji polakšanje u btegu, jur mogu spati, jesti i jakost u životu po malo dohodi. Jesmo jur i doctora od sebe dobro založenoga odpravili. Stanovito u ovoj mlaki¹⁴ vse leto i zimu¹⁵ potrošivši, pohodil bil gospodin Bog ovu hižu svojim bičem. I jedne strani naš milostivni gospodin,¹⁶ z druge gospa, njih excelencije,¹⁷ a z tretje dobar maliahan kisuracz¹⁸ ležali su. Na vsem budi Bogu hvala. Vse ovo jur obrača se na veselje, iz žalosti čemerne«¹⁹ (92, 100–101, br. 128)

Ako vrijedi da Fran Krsto Frankopan (zajedno s ocem i maćehom) »vse leto [1647; nap. J. V.] i zimu [1647–1648; nap. J. V.] potrošivši«, onda izlazi da se

¹⁰ vašoj milosti

¹¹ Nikola Frankopan (1584?–1647), brat Vuka Krste i stric Frana Krste. Umro je u Beču prije 9. svibnja 1647. (98, 276–277, br. LX), zatekavši se ondje na povratku sa sabora u obližnjem Požunu (98, 280, br. LXVI). U Beču »mori del viver suo l'anno climatelico 63« (98, 280, br. LXVI). Nikolino mrtvo tijelo bilo je balzamirano te preneseno u Bosiljevo, a odande na Trsat, gdje je – prema pokojnikovoj želji – pokopano u franjevačkoj crkvi, i to na početku godine 1648. – Nikola Frankopan bio je hrvatski ban 1617–1622.

¹² Ta rečenica Daniela Porubskoga parafrazirana je naslovom Frankopanove pjesme *Žitak človičanski je magnutje* (str. 119). Misao o prolaznosti karakteristična je za cio Frankopanov književni opus (usp. osobito pjesme: *Od sriče nestalnosti*, str. 75; *Terpeče ništar ni na svitu*, str. 173; *Na svitu ništar ni terpeče*, str. 197). Ne bismo, dakle, morali uzeti da ju je Frankopan prihvatio od svojih književnih uzora, nego iz stvarnoga života.

¹³ Vuk Krsto Frankopan (†1652), mlađi Nikolin brat, otac Frana Krste; godine 1626–1652. bio je general (tj. zapovjednik Hrvatske i Primorske krajine) sa sjedištem u Karlovcu (94, 187).

¹⁴ Karlovac, sagrađen godine 1579. na ušću Korane u Kupu, nalazio se na močvarnu zemljištu.

¹⁵ Tj.: ljeto 1647. i zimu 1647–1648.

¹⁶ Vuk Krsto Frankopan

¹⁷ To je Marija Paradeiser, koja će preminuti u proljeće iduće, 1649. godine (objašnjenje podatka iz 91, 89, bilj. 59 v. ovdje u odjeljku 10).

¹⁸ *kisuracz* (izvorna grafija) = *kišurac*. To je deminutiv načinjen od mađ. »*kisúr* 'junger Herr', *zusammengesetzt aus kis* 'klein' u. *úr* 'Herr'« (40, 313). Budući da se ni jedan od dvaju starijih sinova Vuka Krste Frankopana ne bi mogao godine 1648. nazvati »dobar maliahan kisuracz« (jer je Gašpar tada već bio »kapetan Ogulina« [97, 468], a Juraj će samo pet godina potom postati »kapetan Tounja« [97, 468]), preostaje reći da »dobar maliahan kisuracz« jest Fran Krsto Frankopan.

¹⁹ Obrat je to već istaknute izreke o prolaznosti svega na svijetu (usp. bilj. 12).

stalno nalazio u Karlovcu te da cijelo prvo polugodište školske godine 1647/48. nije mogao provesti na školovanju u kojemu drugom gradu.

13. Za cio životni put Frana Krste Frankopana bio je neobično važan njegov položaj u najužoj obitelji; uvelike je bio uvjetovan dobnom razlikom između njega i njegova dva brata i jedine sestre.

Najstariji generalov sin, Gašpar, već je godine 1622. postao »kapetan Ogulina« (97, 468). Iako je tu funkciju mogao formalno dobiti kao maloljetnik, ipak će biti da se rodio oko godine 1610. Juraj je od Gašpara bio tek nešto mlađi. Ana Katarina rodila se oko 1625. (50, 8). Od svojega starijeg brata bio je, dakle, Fran Krsto mlađi kakva tri decenija, od sestre pak petnaestak godina.

Uz oca, tvrda vojnika,²⁰ i uz maćehu »dobar malihan kisuracz« sigurno je bio željan nježnosti. Sestra mu Ana Katarina udala se za Petra Zrinskoga (27. listopada 1641; 94, 193); ako je dotada njegovala nekog brata (koji »u kolipki majku zgubih«), morala je i sama rano napustiti Karlovac te mališana vidati samo u rijetkim prigodama. Prepušten uglavnom skrbi svoje braće, dječak je ipak bio brižno pažen. Godine 1653. (i to u službenoj pismenoj izjavi jednoj ustanovi: kaptolu zagrebačkom) Juraj Frankopan spominje – s mnogo topline, dakako – »b r a t c a moga, grofa Ferenca Frankopana« (98, 290, br. LXXVIII; spac. J. V.). Taj karakteristični deminutiv ponovit će se nakon osamnaest godina, kada – uvečer uoči smaknuća u Bečkome Novom Mjestu – Petar Zrinski piše supruzi Ani Katarini: »Moje drago serce! ...sutra o deseti ori budu mene glavu sekli i tulikajše naukupe tvojemu b r a t c u« (155, 21; 196; spac. J. V.). U latinskoj ispravi, koju 29. svibnja 1656. piše »ante discessum fr a t r i s mei, comitis Francisci« (98, 292, br. LXXXII; spac. J. V.), Juraj Frankopan upotrebljava, dakle, latinski nedeminutivni lik *frater*.²¹ Odnos lat. *frater* – hrv. *brat* pokazuje da se feudalcu-dječaku tepalo samo u rodnom jeziku.

14. Djetinjstvo provodeći uz oca, mali je Fran Krsto pretežno boravio u Karlovcu.²² A to je u cijelome XVII. stoljeću »tvrđa« kojoj su pri osnivanju (godine 1579)²³ podignute zidine zadugo sputavale slobodniji urbani razvoj.

²⁰ Istina, Vuk Krsto znao je (ali iz bolesničke postelje) pokazati osjećajnost prema svojim. Godine 1648. zaziva odsutnoga najstarijeg sina: »moj Gašpar, moj Gašpar [,] kadi si, da te ni skoro ovamo« (92, 101, br. 128).

²¹ Moguć je bio: »Fraterculus, li. g. m. 2. p. c. Bratěcz...« (7, 581).

²² Za nj je, dakako (već po svojoj funkciji), bio vezan Vuk Krsto Frankopan. U vremenu od vjerojatne godine rođenja do prvog spomena najmlađeg mu sina (1640–1648) u tri zbirke izvora postoji ukupno 28 isprava Vuka Krste Frankopana (98, 258–285; 96, 228–257; 92, 94–104). Od toga broja d v a d e s e t ih je nastalo u Karlovcu, a samo o s a m drugdje (Bosiljevo 2, Brežice 4, Ljubljana 1, Novigrad 1).

²³ Ovo su počeci novoga utvrđenoga grada: U ožujku 1578. staleži unutrašnjoaustrijskih pokrajina zaključše u Brucku da se – radi bolje obrane od Turaka – »već pripravljenim novcem podigne velika tvrđja (Karlovac)« (95, 60). Nju pak »prozvaše prema imenu njezina osnivača nadvojvode Karla latinski C a r o l o s t a d i u m, njemački K a r l s t a d t, a naš joj narod nadjenu ime K a r l o v a c« (94, 18). Toj tvrđavi »prvi temelj položen je na 13. srpnja 1579. na dan sv. Margarete na devet stotina turskih glava, koji su bili poginuli prošle godine pod Dubovcem« (94, 18).

Fran Krsto Frankopan od svojih je najranijih dana, dakle, bio vezan uz grad samo kakvih pet godina stariji od njegova strica Nikole. Stoga nije nemoguće da je mladi feudalac od očevidaca slušao dogodovštine oko zidanja Karlovca.

Njemu je pak osnivač, nadvojvoda Karlo, već na početku odredio: da bude stalno sjedište zapovjednika Hrvatske krajine; da primi posadu od čak osam stotina vojnika (95, 92). Prvi zapovjednik Vajkard Auersperg uspio je postići tek to da se posada smanji (95, 93). Ipak, za Frankopanove je mladosti (godine 1657) bilo u Karlovcu oko dvije i pol stotine vojnika (»Carlstätter Deutsches fähndl sambt den regimentsgericht – Man 254«, 96, 296): izložen turskim naletima, morao ih je suzbiti po svaku cijenu. U ljeto one godine iz koje datira prvi pisani spomen o Franu Krsti (1648) njegov brat Juraj šalje pismenu naredbu Klasniću neka zapovjedi »kaštelskim vojvodam po Mrižnici, kako jim je glava draga, da imaju poslat« (92, 102, br. 129) udvostručene straže na Koranu: prijeti turski upad.

Tvrđi karlovačkoj Frankopanova djetinjstva grozi se i drugo veliko zlo – ono što će ga Belostenec u rječniku ovako opisati:

»Peftis, is. f. 3. *Kuga*. contagio peftis, *kufni beteg*. *Lucan*. 2. *kvar*, *zlo*. Deus talem terris avertat peftem, *Bogh nas/z oszlobodi takvoga zla...*« (7, 911)

Dok (u početku godine 1648) u Karlovcu zbog nepoznate a teške bolesti jadrano i bespomoćno leži troje Frankopana, oko Brežica (osobito u selu »Mostacu«) bjesni epidemija kuge, o kojoj generalov tajnik Porubski pita brežičkoga upravitelja Klasnića:

»Ta nesričan inpektion jeli zavsima stal, ali se još kadi ponovil, oznanite« (92, 101, br. 128)

Sutradan (19. siječnja 1648) Vuk Krsto Frankopan piše istome naslovniku:

»Jeda li Bog da, da ta nesrična kuga i tote na Mostacu²⁴ jur jednoč pre-stane kako je i po drugih selih! Ništar manje čuvaj se i sam sebe i gradsku družinu, kako najbolje znaš, od te nisriče« (92, 103, br. 131)

Dokument iz jeseni iduće godine pokazuje odakle ta pogibelj može zaprijetiti. General piše Klasniću:

»Moj Klasnić, zapovidamo Ti tvrdo, budući da su naši martolozi dva Turčina na Bosiljevo dopeljali, bojim se, da su od Udvinje ali od Kerbave, kadi se glasuje povsuda, da je ona turska krajina kugom otrovna. Zato hoćeš taki tamo pojt, marljivo izviditi i od ostalih mojih sužaja izpitati, gdo su i odkuda su ta dva Turčina, jesu li iz Bosne išli ali u Bosnu i što su na konih vozili i oglej konje, kakovi su, ke su dopeljali. Ako budu Turci od Like ali Kerbave ali Udbine, budem je prez novca pustiti« (92, 105, br. 134)

A kuga²⁵ je bila osobito pogibeljna te se razvilo štovanje sv. Roka, zaštitnika pred njom. U *Cvitu svetih* Glavinić opisuje stanje u Italiji na prijelomu XIII.

²⁴ Mostac = Mostec, selo nedaleko od Brežica (na istok od njih)

²⁵ Pred njom strahuje i F. K. Frankopan 1663. (u prodajnom ugovoru) ovako govoreći: »*Petnajsto*: Ako bi se pak vojske iliti k u g a pripetila, koje nas gospodin Bog očuvaj, da nam se ima spomenuti trgovac u dobi oglasiti, da imamo svim dugovanje urediti« (98, 300, br. XCII).

i XIV. stoljeća: »Bi tada latinska zemlja naglom smartjom ili kugom otrovana, varhu ke poda Bog svetom Roku milost svoju, da koga godar on zlamenovaše, tudje od nje ozdravljaše« (34, 281). Nazire se strah što ga je pred pošasću osjećalo ne samo karlovačko stanovništvo nego i general Vuk Krsto Frankopan, pa i cijela njegova obitelj.

15. Turskoj prijetnji i kužnoj pogibelji pridružiti će se uskoro još jedna nevolja, koja će teško narušiti sklad u obitelji generala Hrvatske krajine.

U prvoj polovici godine 1648. počese burne razmirice između sinova Vuka Krste Frankopana i njegove treće žene Marije (a nastaviti će se i s posljednjom: Dorotejom). Kamen smutnje su Brežice, što ih je Vuk Krsto Frankopan kupio potkraj godine 1634. (98, 250, br. XXXV). Dana 13. veljače 1648. Gašpar Frankopan javlja zagrebačkom Kaptolu da mu je otac teško obolio te njegovo stanje opisuje »kako extreme slabih i mlahavih« (98, 282, br. LXVII). Pa ipak, nakon samo mjesec i pol dana (28. ožujka 1648) Vuk Krsto određuje da se prihvodi od kmetskih daća u Brežicama moraju spremati za njegovu suprugu:

»Pineza do sih dob spravljene od štivre, prebroj i u gospinu hižu odnesi. Onde pod karpitom u zidu najti hoćeš jedan ormar, ako je ključ u njemu, postavi je unutar, od njega ključ ovamo donesi, zapečatena ostavivši. Ako li ni ključa u njemu, a ti poišči tote kadi jednu ladicu, u koju bi ti te pineze postavil, nju u gospinu hižu verzi, zapečati i obadva ključa, to je to od ladice i hiže donesi« (92, 104, br. 132)

Tri godine poslije toga nova »gospa« (Doroteja) također teško oboli te se radi liječenja nalazi u Pogancu kraj Novoga Mesta, a Vuk Krsto javlja iz Karlovca Klasniću (28. rujna 1651):

»Znam, da bi jur rad jednoč k svojem u hištvu i vanjskomu delu prigledati. Zato ovo šaljem u vojvodu Dmitra tamo k našoj gospi, ka tebe izmini i onda pri gospi bude do našega dalnegu odlučjenja. Tebi pako zapovijedamo, da k nam najprvo dojdeš i obilnu selatiju za naše gospe stališ i mlahavo zdravje učiniš. Ovo i doctoru novomeskome pišemo, u kojem ga prosimo i opominamo, da marljivo na gospino zdravje skerb uzme i prinjoj tote vse continoma stoji i takajše da svoje marlivosti i medicamente ne špara, dokle se gospi opet puno zdravje ne poverne. I zato hoćeš gospu od moje strane prositi, da u Brišce putovati ne šetuje, niti se otuda iz Poganca od doctora ne giblje, dokle k prvomu svojem u zdravju ne dojde« (92, 108, br. 141)

Naprotiv, kad je Vuk Krsto ležao na smrtničkoj postelji (ili možda već preminuo),²⁶ sinovi mu Juraj i Gašpar pišu Porubskome (1. travnja 1652):

»Ovo šaljem Eliaša Parentića²⁷ po našem poslu v Gradacz, zapovijed ima, da se u Briscze naverne k vašoj milosti, pak skupa obadva da greste²⁸

²⁶ O njegovoj smrti Gašpar izvještuje Glavinića 13. svibnja 1652; 98, 289–290, br. LXXVII.

²⁷ Laszowski: Parenticla

²⁸ Laszowski: sreste

do gospodina staroga Gaszrukara i pleg instructiae, ku godi imenovani Elias pri rukah ima talnača,²⁹ tako za *hairatbrief*, kako za *testamentum punctatim* izpitati, i z onim talnačem gospodina Gaszrukara (koga je po-tribno u pismu imati), vaša milost. Odanlje povernite se u Briscze, a Elias neka ide vdilnie gori v Gradacz, ondi pleg svoje instructiae dugovanje opravi i kako najberžeše morete vaša milost, one dice naše mačahe, ... ka su u Briszihi mentovati, učinite vaša milost, mentovati se nih iz grada« (92, 109, br. 143; kurziv J. V.)

Smišljen je, dakle, nacrt za uzbudljiv obiteljski obračun. Muž nastoji svojoj četvrtoj supruzi sačuvati novac. Njegovi pak sinovi, rođeni prije toga braka, domišljaju se kako bi s jednoga od obiteljskih posjeda otjerali uzurpatoričinu djecu. Pritom su im podjednako sumnjivi ženidbeno pismo za očev brak s Dorotejom (»hairatsbrief«) i sama očeva oporuka (»testamentum«).

Odnosi Doroteje Frankopana (rođ. Haller de Hallerstein) s pastorcima sve se više zatežu; pa i općenito imovinski odnosi u široj obitelji. Iz iduće godine važna su dva dokumenta. Prvome (od 25. siječnja 1653) donosimo Lopašićev opis i cio tekst:

»Na prosjedu, što ga je pred kaptolom Zagrebačkim 25. januara 1652. uložio grof Juraj Illeshazy, kao punomoćnik udove kneza Gašpara Frankopana, Judite grofinje Forgach, proti izplati 4000 fl. Doroteji Haler, udovi generala Vuka Frankopana, napisao je knez Juraj Frankopan vlastoručno:

E contra protestujem ja grof Juraj Frankopan od svoje i bratca moga, grofa Ferenca Frankopana strane, ovoj gori upisanoj protestaciji, da ako bi jedni ili drugi nas bratje Frankopanov ovu gore upisanu sumu pravično plaćati morali i platili, da onako tu sumu nikakovim putem u del neviste naše udove dati nećemo, niti moremo« (98, 290, br. LXXVIII)

Napokon, 16. travnja 1653. Porubski se Klasniću, upravitelju Brežica, ova-ko tuži:

»Ovde je Ive iz Pogainca, povidal mi je čudo, kako se na me gospa³⁰ poteš-čava, da sam ja tomu kriv, da nju u Brišče nepuščaju,³¹ jeli to pamet? neka ... mi svetli zada, gospode, tako nevreda Brešče nebude. Grada tamo od prevare čuvajte« (92, 115, br. 150)

16. Dvije faze djetinjstva Frana Krste Frankopana (njegova *infantia* i *pue-ritia*) ispunjene su, dakle, pravom zbrkom (u mislima, u osjećajima, u odnosi-ma s okolinom); ključne su točke u toj zbrci: boravište bez prave civilizacijske razine; prijetnja turska i kužna; pohlepne maćehe koje se bore za gole probitke vlastite djece iz prethodnih brakova.

²⁹ Laszowski: talnacla

³⁰ Dora (Doroteja), udovica Vuka Krste Frankopana

³¹ Laszowski pogrešno: napuščaju

Sva se ta zbrka oštro sukobljuje s davnom i slavnom obiteljskom predajom. Krčki su knezovi (od daleke godine 1288, kad su svojemu pisaru – predstavniku vinodolskoga puka – u pero izgovorili čuveni zakon) podarili trojedinici sedam banova. Pa ipak, godine 1652. brat budućega pjesnika, Gašpar, mora napisati trsatskome fratru Glaviniću:

»Drugo imam se pritužiti v. m. na oca gvardijana Senjskoga, a to je, da se je podstupil naše stare grobe Frankopanske u Senju brez našega znanja i oglašenja samovoljno odpirati...« (98, 289, br. LXXVII)

A što se na leševima u tim grobnicama moglo naći? Na primjer, »al collo una croce d'oro, artificiosamente lauorata« (98, 281, br. LXVI). U baroknome stoljeću, dakle, s mrtvih Frankopana nisu skidali povijesne zasluge, nego zlatni nakit.

Oko sredine XVII. stoljeća mač neizvjesnosti nije zaprijetio samo lubanjama mrtvih Frankopana; pred njim su (zbog tradicionalno nepouz dane obiteljske sposobnosti da se fizički obnavlja) strepile i žive njihove glave. Po redu ostajući bez muških potomaka, zaključno s godinom 1577. izumriješe četiri frankopanske grane, a obiteljski kontinuitet nastavila je samo tržačka (98, 202). U početku XVII. stoljeća činilo se da će se ona održati. Vuk Frankopan imao je tada dva sina (Fran Krsto još se nije bio rodio), pa 1628. u posveti *Cvita svetih* Franjo Glavinić piše:

»Supereft etiam spes maxima Gasparis, & Georgij tuorum filiorum, quos praeter bonam indolem, quam praefecerunt, dixisse sufficiat, esse filios Dominationis Tuae« (34, posveta)

No Glavinić se prevario u svojem proročanstvu. Gašpar Frankopan preminuo je 1653. bez djece; Jurjev muški potomak, sin Nikola, umro je kao dječak, a kći Marija Julijana nije mogla produžiti obiteljsko ime, tj. lozu (98, 330).

Čim je postalo jasno da grofovima Tržačkim prijeti izumrće (a to se moglo nazreti još prije smrti Vuka Krste), sve su se nade položile u mladoga Frana Krstu.

S tim u vezi nekom se od njemu najbližih (možda pronicljivom Jurju) prikazao mogući ponovni snažan uspon Frankopana. Put prema njemu kretao se samo u jednome smjeru: da se obitelj istrgne iz balkansko-panonske prizemnosti.

Otac Frana Krste tražio je svoje supruge u obiteljima izravno angažiranim u obrani Hrvatske krajine: u karlovačkim časničkim kućama, Berislavićevoj i Hallersteinovoj. Sinovi Gašpar i Juraj oženili su se Mađaricama identična prezimena: Forgach.

Najmlađi brat Fran Krsto, ne odlikujući se velikom tjelesnom snagom (možda zbog one bolesti što ju je prebolio 1648),³² nije velikih izgleda imao u Pe-

³² Njegov portret uz naslovnu stranu Ježićeve monografije usp. s portretom Petra Zrinskoga (67, 15). U Kumičićevu romanu s kraja XIX. stoljeća tek se »poetica fictio« odražava u ovome opisu Frana Krste: »On ti se zaleti među Turke kao među djecu s drvenim sabljama« (89, 10).

trovu »šišaku Marčenom«; možda jedino ako u njemu »učiniše gnjezdo golubi«. Najbolje mu je bilo um vježbati više no desnicu. Jedino uz taj uvjet sreća mu se široko smješkala. Neprikladna za grube okršaje s Turcima, trebalo ga je osposobiti za sigurno kretanje po rimskim salonima.

Najrazumniji plan (kojim bi frankopanski obiteljski feud postao međunarodnim: osim posjeda na nesigurnu, od Turaka ugroženu hrvatskom tlu sadržao bi i nešto čvrsto u tuđini)³³ mogao je uspjeti samo ako se mladi feudalac cijelom svojom osobom učini dostojnim kakve nevjestice iz kojega uglednoga europskog roda. Procjena je bila pouzdana: pred učenim svijetom intelektualac se može predstavljati vitezom, a vitez – teško kime osim sama sebe.

I mladoga Frana Krstu poslaše da – razvijajući um – poveća ukupni zbir tjelesnoga i duhovnoga u sebi.

17. Karlovcu, novome gradu-tvrđavi, koji se (uspoređen sa Zagrebom ili Senjom istoga vremena; usp. 32, 61 i 125) doimlje skučeno (v. sliku u 32, 133), pretežni je, vojnički dio stanovništva davao temeljni ton. A karlovačkoj posadi nije bila zadaća da unapređuje školstvo i umjetnosti, nego da brani krajinu. Stoga su karlovačke obrazovne prilike od osnutka grada do sredine XVIII. stoljeća bile loše: »postojao je u tvrđi i poseban učitelj nazvan školnik, kojemu je po duhu onoga vremena pomagao i mežnar kod poučavanja djece« (94, 128–129). Nešto prije rođenja Frana Krste njegov stric »utemelji hrvat[s]ku školu na svojem imanju u Bosiljevu 'za naobrazbu tamošnjih siromašnih ljudi'« (98, 205), a bila je to škola »in qua pauperes homines et subditi loci illius literas aliquas, uel principia, si qui voluerint, discere possint« (98, 247, br. XXXIV). Prvi pokušaj da se u Karlovcu utemelji srednje učilište izveo je (i to nakon odlaska Frana Krste u Italiju) njegov brat Juraj:

»Latinske škole (gimnaziju) bijaše namislio jošter oko god. 1660. uvesti u Karlovac umni knez Juraj Frankopan, darovavši i kolegiju Isusovaca u Zagrebu za škole 2000 for., nu prije nego li je mogao svoju plemenitu namisao izvesti, preteče ga smrt u službi podgenerala karlovačke krajine. Ova nakana rodoljubiva hrvatskoga boljara oživotvorena je tek za sto godina kasnije došašćem piarista (fratres piarum scholarum) u Karlovac, koji bijahu one dobe na glasu kao valjani učitelji« (94, 129)³⁴

Budući da je F. K. Frankopan pripadao uglednome velikaškom rodu, spremni smo naprečac zaključiti kako mu je unaprijed bila namijenjena visoka naobrazba. Nagađa se onakvo njegovo školovanje kakvo su, na primjer, prošla dva brata iz druge naše velikaške obitelji (Zrinskih), Nikola i Petar: poslije isusovačke gimnazije u Grazu i Trnavi oni su na putovanju kroz Italiju nadopunili

³³ Usp. odjeljak 17. (o imanju Jičin u Moravskoj).

³⁴ Možemo, dakle, reći da su dvojica iz frankopanskoga roda (Nikola i nećak mu Juraj) »ostacima ostataka« na južnom rubu, na potezu kraćem od stotinu kilometara (Bosiljevo – Karlovac – Zagreb) u četvrtstoljetnome vremenskom rasponu koji prethodi utemeljenju Zagrebačkog sveučilišta pokušali (1634–1660) ostvariti obrazovni sustav koji bi sadržao sve stupnjeve: osnovni, srednji i visoki. Pritom je izrazita težnja da se školovanjem obuhvate također niži društveni slojevi.

svoja znanja, pogotovu o umjetnosti i književnosti (32, 92). Pa ipak, poslije svega, Petar Zrinski prevodi bratov spjev s mađarskoga na hrvatski, ali se ispričava za greške u slovima i versima. Uzrok je tim greškama: »pisah jer ova ne kako dijak, nego kako krajinski vaš tovariš« (195, 19). To pak znači da su zrinsko-frankopanski velikani stekli, doduše, neprolaznih zasluga za hrvatsku knjigu, ali i da su joj u nevolji pretpostavljali mač.

Ni Fran Krsto izuzetkom bio nije. Nekako do godine 1653. rastao je pod okriljem oca i starijega od dvojice braće; ti su pak budućega pjesnika pripremali ponajprije za viteza (ne za »dijaka«). Pošto su mu umrli otac Vuk Krsto i brat Gašpar, najmlađi se Frankopan našao na brizi srednjeg brata, tankočutnoga, glazbi, slikarstvu i graditeljstvu sklonoga Jurja (94, 193; 98, 207) i njegove supruge Sofije Forgach.

Sačuvani dokumenti mogu posvjedočiti kojim su se jezicima služili najbliži rođaci F. K. Frankopana.

Kao što izlazi iz Lopašićeva izbora (*Spomenici Tržačkih Frankopana*), stric budućeg pjesnika, Nikola, svoje isprave (među godinama 1616. i 1647) piše na tri jezika: na njemačkom, hrvatskom i latinskom. Od ukupno 24 pisana teksta samo jedan je na njemačkom: pismo nadvojvodi Ferdinandu iz godine 1616. (98, 220–221, br. XI). Hrvatskih je tekstova o s a m (a to su pretežno isprave kojima Nikola Frankopan pojedinim osobama priznaje kakvo imovinsko pravo). Na latinskom jeziku (ukupno p e t n a e s t tekstova) obraća se pojedincima (od kralja Ferdinanda do biskupa zagrebačkoga ili senjskoga) ili gradu Zagrebu.

U Frankopanovu karlovačkome roditeljskom domu također je vladala višejezičnost. Otac mu Vuk Krsto, kao karlovački general, morao je između 1640. i 1648. (vlastitim znanjem ili uz pomoć pisara) na njemačkome korespondirati s pretpostavljenima u Austriji (u 96. usp.: 241–242, br. CXLVI; 242, br. CXLVII; 243–245, br. CXLVIII; 246–247, br. CL; 248, br. CLII; 256–257, br. CLVII), a isto je činio i brat Frana Krste Gašpar (96, 274, br. CLXIX), koji znanje latinskoga pokazuje umecima u hrvatske isprave (npr.: 98, 282–283, br. LXVII).

Sve pak to dovoljno govori da je F. K. Frankopan već u ranom djetinjstvu mogao steći temelje bar dvaju stranih jezika: njemačkoga i latinskoga (a od svojih dviju šurjakinja slušati i mađarski). Ne bi bilo nimalo čudno da je »dobar malihan kisuracz« prije godine 1648. u Karlovcu primao poduke kakva učena svećenika, pa takva učitelja naći u osobi »moga kapelana gospona Filipovića«, o kojem govori otac mu Vuk Krsto Frankopan (98, 278, br. LXIII).

Ali su karlovačke obrazovne mogućnosti doista bile skromne te nisu pružale dovoljno izgleda za naobrazbu koja bi dolikovala dječaku iz čuvena velikaškog roda.

Njegov stric Nikola još je godine 1634. (u već spominjanoj oporuci) znatno zadužio zagrebačke isusovce, i to pomažući njihov obrazovni program; poželio je »eadem pro animae meae refrigerio ad congruum aliquod pro sustentatione pauperum studiorum nationis praesertim nostrae Croaticae vel Illyricae Zagrabiae extruendum et fundandum seminarium« (98, 248, br. XXXIV). U tu je svrhu zagrebačkim isusovcima odredio prihode s imanja Jičina u Moravskoj,

kupljenog za tada pozamašnu svotu od ukupno 70.000 forinti (98, 247–248, bilj. 1).³⁵ U Zagrebu je, dakle, već 1634. postojao »seminarium ... Frangepaneum apellandum« (98, 248, br. XXXIV), pa ne bi bilo nimalo opravdano pretpostaviti da se u takvoj sredini (uvelike nadarenoj frankopanskim novcem) ne bi našlo mjesta i mogućnosti za prvorazredan odgoj jednoga mladog Frankopana (ako on i ne želi postati svećenikom).

Prilika za bitan prijelom u Frankopanovu školovanju nastala je u početku godine 1648. Tada je iz Zagreba u Karlovac (i to u vezi s konačnim ostvarivanjem oporučne donacije Nikole Frankopana za »Frangepaneum«) stigao »p. Milovac« (98, 279, br. LXV; 282, br. LXVII). Riječ je o Baltazaru (Boltižaru) Milovcu, koji 1645/46. »dolazi u Zagreb gdje ostaje sve do 1652/53. vršeći razne dužnosti (ravnatelj gimnazije, nedjeljni propovjednik, osnivač i upravitelj Bratovštine Muke i Smrti Kristove i dr.)« (50, 136; spac. J. V.). A taj je čovjek bio kao stvoren da mu se povjeri odgoj mladoga Frana Krste: »Osim materinskim, Milovec je dobro vladao latinskim i njemačkim jezikom, a donekle i mađarskim« (50, 137).³⁶

S tim u skladu Vodnik se 1913. o F. K. Frankopanu domišlja: »Humanističke nauke bit će da je svršio na isusovačkoj gimnaziji u Zagrebu...« (170, 285). U arhivskoj građi zagrebačkih isusovaca nije potvrđen, iako se ondje nalazi traga njegovim najbližima: ocu Vuku, bratu Jurju i stricu Nikoli (168, 528). Ništa se određenije o Frankopanovu školovanju nije moglo iznijeti u monografiji o njemu (67, 14). Potanje se time pozabavio (u svojoj zreloj fazi) Slavko Ježić tvrdeći da se F. K. Frankopan »spominje 1654. kao isusovački đak u Grazu« (68, 148). Na temelju pomnih iščitavanja novijeg vremena dobro znamo: godine 1654. Fran Krsto Frankopan bio je upućen na obrazovanje gradačkim isusovcima; nepristrano procjenjujući njegova dotada stečena znanja, oni ga svrstase na sam početak svoje školske ljestvice: postao je »principista« (3, 95; 58, 321, bilj. 3), tj. takav koji uči osnove latiniteta.

Nije poznato zašto je Frankopanovo gradačko školovanje kratko potrajalo. Njegovom imovinom upravljao je tada zagrebački Kaptol; ne postoji dokument da je to činio na temelju kakve službene odluke, nego po svoj prilici na molbu mladićeve rodbine. Iz Brežica pišući Kaptolu, Juraj ne moli da se odobri put njegova brata u Italiju, nego da isti Kaptol nastavi brigu o bratovoj imovini: »ut dominationes vestrae illius causam, res et jura ita in ejus absentia tractent et promouerant, ac si ipse praesens esset et hucusque factum est; prout etiam non dubito, easdem dominationes vestras ita facturam esse, ut frater meus et incrementum rerum suarum tandem aliquando et gratiam, benevolentiamque dom. vestrarum omni tempore senserit« (98,

³⁵ Na tu se ostavštinu odnosi de v e t dokumenata između godina 1634. i 1648. (u 98. br.: XXXIV, XXXVIII, LVI, LIX, LXIII, LXV, LXVII, LXXI, LXXII).

³⁶ Milovčeva odanost dvjema najistaknutijim velikaškim obiteljima odrazit će se i mnogo poslije toga: kad godine 1661. »svoje djelo *Dvoji dušni kinč* posvećuje grofici Katarini Frankopan, ženi bana Petra Zrinskoga« (50, 137). Samo iz taktičkih razloga morao je, nakon sloma urote, tu istu osobu prikazati u nepovoljnu svjetlu (50, 138–139).

292, br. LXXXII; spac. J. V.). Brigu zagrebačkoga Kaptola osjećao je F. K. Frankopan »sve vrijeme« (»omni tempore«), a neka je uživa i nadalje, kad bude u Italiji, tj. odsutan iz Zagreba (»in ejus absentia«), baš kao da je ondje nazočan (»si ipse praesens esset«).

Nevelik, dvogodišnji ulomak Frankopanova života (njegov boravak u Italiji 1656–58) nešto je potanje rekonstruiran (ali i u njemu postoje nedoumice). Već je Vodnik naveo da je Frankopan za toga puta: godine 1656. u Macerati izdao *Elegiju*; nepoznata se datuma oženio Rimljankom Julijom di Naro, nećakinjom kardinala Barberinija (170, 285). Tu je rekonstrukciju proširio Slavko Ježić (61, 154; 67, 16–17) s pravom ističući da je Frankopan u Italiju putovao ponajviše da bi (poslije smrti markeza Marija Frangipaniya) u nasljedstvo primio grad Nemi, jugoistočno od Rima. Oslanjajući se na Račkoga (139, 598), Ježić prihvaća da se Frankopan oženio godine 1658. (61, 154; 67, 17). Svakako, u Hrvatsku se vratio do sredine ljeta te godine, jer je 27. srpnja uz bratov potpis stavio svoj na ispravu izdanu u Bosiljevu (v. ovdje: odjeljak 11).

Ako se ne shvati doslovno Frankopanova izjava »nit hip sriče ne nahodih«, onda je za njega među ljetima godina 1658. i 1661. trajalo najljepše razdoblje: bio je punoljetan, a ipak se osjećao bezbrižnim. Za obiteljski posjed tada je skrbio znatno stariji Juraj Frankopan, koji je Franu Krsti gotovo tepao ustrajno ga zovući »bratac«. Ne znamo točno kojim se putovima budući poeta u to vrijeme kretao, ali možemo pretpostaviti da se (valjda iz Bosiljeva) otpućivao prema jugozapadu (k Senju) ili pak u sjeveroistočnome smjeru: u Brežice. A na tome kratkom odsječku prostora što ga je smatrao domaćim, frankopan-skim – susretao je punu darežljivost prirode majke: buru senjsku, »priedjel bosiljevački većom ... česti kršovit i neplodan« (99, 58) i zelene, travom i hmeljom obrasle njive na štajerskome utoku Krke u Savu.

18. U pismu od 29. svibnja 1656. Juraj Frankopan ničim ne nagovješćuje radi čega njegov brat odlazi u Italiju.

Tada (oko sredine XVII. st.) onamo se iz naših strana najbolje putovalo brodom do Ancone (98, 277, br. LXI). Smještena prema sredini zapadne, talijanske jadranske obale, bila je mjestom najbolje postavljenim da bi se u nj stjecali putnici iz naših krajeva (osim ako nisu plovili izravno u Mletke), otiskujući se iz ma koje domaće luke (od Dubrovnika do Rijeke) i kao cilj uzimajući toskanske gradove, osobito sveučilišna središta Firenzu i Sienu. Već oko sredine XVI. stoljeća Držićev dundo Maroje kaže za »dezvijana sina« Marina:

»Otpравih ga put J a k i n a, da ide u Fjerencu i da obuče te dinare u svite, vrativši se da ga otpravimo na Sofiju. Ako bi se dobro ponio, bijeh odlučio sve mu u ruke dat. Jaoh, dezvijanik jedan! Iz Jakina ne otide put Fjerence, ma put R i m a, u ovo mjesto toliko delicijozo« (24, 203–204; spac. J. V.)

Pa ni Frankopan nije želio u Anconi trajno ostati: vabio ga je Rim, »ovo mjesto toliko delicijozo«, ali ne zbog razloga kojima se pokorio Držićev Marin. U okolici »vječnoga« grada nalazi se Nemi, koji je Frankopan kao nasljeđe dobio potkraj godine 1655. Ali mu je konačnu putnu etapu odgodila kužna epidemija.

Stoga se iz Ancone spustio malo na jug, u obližnji Loreto, svladavajući tako udaljenost manju nego što je između Karlovca i Zagreba. Putovati u Loreto bilo je u frankopanskoj obitelji posve uobičajeno i značilo je hodočastiti Bogorodici, nekadašnjoj trsatskoj. Legendu o prijenosu ikone iz Nazareta na Trsat i dalje u Loreto obradio je Glavinić: ukratko u *Cvitu svetih* (34) i potanje u trsatskoj povijesti (36).

Ali se crta Ancona – Loreto za Frankopana još iste godine, 1656, pretvorila u trokut Ancona – Loreto – Macerata. Naime, njegova je *Elegia* djelce »stampato in Macerata l'Anno 1656« (67, 27); sačuvalo se drugo izdanje (19).

U Italiju je Frankopan otputovao poslije 29. svibnja 1656, a *Elegia* je izašla još iste godine. U međuvremenu je njezin autor stekao dosta novih prijatelja (zove ih: drugovi [»sodales«]), među kojima neki ostaviše traga u *Elegiji*: predgovorom »Bonaventura Morotti Fulginatis« i kratkim popratnim pjesmicama »Juraj Kuljanović (Couglianeus) Trogirani, Matija Jelić (Gielich) Omišani, Martin Tomašević (Thommassevich) Temišvarac i Vinko Gudelj (Gudelius) Dubrovčanin« (67, 26). Ježićevoj pretpostavci »da su to bili pitomci ilirskog seminara u Loretu« (67, 26; spac. J. V.) protivi se jedan Talijan: Bonaventura Morotti iz Fioggie.

O komadiću talijanske obale među Anconom i Loretom Frankopan je mogao čuti za školovanja u Grazu. Kad je učio dva najvažnija jezika (latinski i talijanski), odličnu mu je pomoć nudio posve recentan hrvatsko-latinsko-talijanski rječnik: *Blago jezika slovinskoga – Thesaurus linguae illyricae* Jakova Mikalje (115; nosi posve jasnu lokaciju i dataciju: »Lavreti 1649« [i osim toga: »Ancona 1651«]); što je taj rječnik ne k a j k a v s k i, bilo je manje važno – jer je i l i r s k i i i s u s o v a č k i. A Frankopan – poznajući zagrebačke jezuite – mogao ga je u ruke dobiti potpuno svježega, kao knjigu koja je, tek napustivši tiskaru loretansku i ankonsku, stigla u Zagreb preplovivši Jadran. U to je vrijeme Vrančićev *Dictionarium quinque nobilissimarum Europae linguarum, latinè, italicè, germanicè, dalmaticè, & hungaricè* (Mleci 1595; 188) bio knjiga stara više od pola stoljeća; svojim pak veoma skromnim leksičkim izborom nije mogao udovoljiti onome u nas tko je želio dobro naučiti koji od četiriju zastupljenih stranih jezika, pa ni latinski i talijanski. Naprotiv, Habelićev *Dikcionar* još nije bio objavljen (jer će izaći tek 1670, tj. godinu prije Frankopanova smakuća). Ni Belostenčev *Gazophylacium*, za Frankopanovih učeničkih godina tek in statu nascendi, nije na mladoga feudalca još mogao djelovati, jer ga je njegov autor, boraveći u Ozlju nedalekim Sveticama, tek pripremao.

Pa i u Loreto Frankopan je stigao samo dvije godine nakon Mikaljine smrti. Evo završni, četvrtstoljetni dio Mikaljine biografije (što ga je na temelju Vanićevih istraživanja izveo Jernej): »u god. 1630.–33. bio u Dubrovniku, zatim nekoliko godina u Rimu, pa od 1637.–1645. uglavnom u Temešvaru, a konačno u Loretu, gdje je 1654. i umro« (59, 625). Iz najsazetijeg oblika Mikaljine biografije možemo naslutiti da je Temišvarca Tomaševića on sam doveo u Loreto.

Ne znamo koliko se F. K. Frankopan od godine 1656. nadalje u Italiji zadržao.

U Hrvatskoj pisane njegove isprave javit će se tek godine 1661. (98, 295–296, br. LXXXVIII; 92, 132, br. 172). Na taj način ostaje slobodnim čak petogodišnje razdoblje u kojem je mogao prebivati u Italiji: između 29. svibnja

1656. (kad se najavljuje njegovo putovanje; 98, 292, br. LXXXII) i 2. kolovoza 1661. (kad u Bosiljevu datira bilješku na ispravi 98, 295–296, br. LXXXVIII). Ako je u pravu Rački, Frankopan se (za toga dužeg boravka) 1658. oženio.

Nije poznato kakav je bio sadržaj Frankopanova tadašnjeg boravka u Italiji. Sudeći prema važnoj popratnoj zgodi (izdavanje *Elegije*), bavio se knjigom, pa je možda ujedno nadopunio svoju naobrazbu. Po *Gartlicu* gusto posijani dokazi da je poznavao pravne propise mogli bi biti temeljem domišljanju kako je studirao pravo. Ako mu je (zbog kuge) bio privremeno prepriječen put u Rim, logično je da se (radi studija) otputio u koje obližnje središte: u Firenzu ili u Sienu. Mladom se velikašu (za kojeg se već tada [1656. ili 1658] znalo da će, kada dođe vrijeme, postati jedinom glavom velikoga feuda na hrvatskome rubu Osmanskoga carstva) nametala potreba da suvereno vlada svojim posjedom. Doista, za jedno desetljeće (1652–1661) Fran Krsto gubi oca i braću, pa u 21. životnoj godini ostaje (ako je o najbližima muškima riječ) sam samcat.

A on (upravo na početku ponovnoga prebivanja kod kuće) piše popratnu bilješku nakrcanu latinskim pravnim terminima:

»Budući da *supplikant* ovi *terminus* ili previdjenja dan med nim i sestrum njegovum radi dela očinskoga sebi *prosignuvati* od nas prosi, zato pravičnoj njegovoj prošni zadovoljno hotejući učiniti, zapovidamo, da on ljudi poglavite četiri, a tulikajše *parti adversae* da obznani on i da *parsadversa* na stran svoju četiri tulikajše poglavite ljudi *pro die 24. modo currentis mensis*, to je u sredu, proskerbeti ima, pred kojemi *die eodem* u gradu našem Bosiljevom, ako bi što *praetensiae* imal, pravično spoznanje biti hoće i njemu zadovolščina učiniti se hoće« (92, 136, br. 180)

Iz Italije se F. K. Frankopan vratio 1661. te je doveo suprugu Juliju di Naro i zagonetna Orfea Frankopana (a taj je »sin ili unuk« pjesnikova strica Jurja, koji se 1610. iselio u Italiju; 67, 16).³⁷ Ali jednom započeta putovanja na Apeninski poluotok nije bilo lako prekinuti. On, rimski zet, ondje je bio rado viđen gost: autentičan vitez s krajine koja u Hrvatskoj označuje europsku granicu s Turcima. Čak i ne znamo do kakvih bismo zaključaka mogli doći da usporedimo dvije isprave: istome čovjeku – Ivanu Lovinčiću. I predmet je isti: Lovinčićeva molba da mu Frankopan službeno potvrdi pravo na dva sela »u kotari grada Bosiljevskoga imanja« (98, 295, br. LXXXVIII). Njih je (Dolnja sela i Žubrinice) Lovinčić naslijedio od oca, a sada ih drže drugi.³⁸ Na toj molbi Frankopan je svojom rukom zapisao:

»Budući mi sada na odhodku, nemoremo se tako na brzom u ovoga suplikanta dugovanju informirati. Zato doklam dojdemo, neka suplikant patientira, a na našem ako Bog da došašću neka nam se prijavi, hoćemo odlučiti, ča pravo bude« (98, 296, br. LXXXVIII)

³⁷ Laszowski se u nejasnoći ovako snalazi: »Orfeo (Franjo Krsto?)« (92, 162).

³⁸ U adresi molbe za Frankopana se, pored ostalih, navodi titula »Rimskoga markeza« (98, 296, br. LXXXVIII).

Rješenje o toj stvari Frankopan je donio tek 7. veljače 1662. (u Brežicama; 92, 132–133, br. 174) i, ponovno, 18. veljače 1663. (također u Brežicama; 98, 297–298, br. XCI).

19. Veze s Italijom donijele su Frankopan (mladom, tek punoljetnom)³⁹ značajnih novina: prazan naslov i mnogo briga.

Supruga iz rimskoga višeg sloja imala je, dakako, svojih prohtjeva. S njom je u Hrvatsku stigao zagonetni Orfeo Frankopan. Taj se pak nastoji nametnuti kao osoba koja ima pravo raspolagati posjedima knezova Tržačkih u Hrvatskoj (92, 131–132, br. 171 [iz godine 1661]; 98, 314, br. CXIII [iz godine 1670]). Obje Orfeove isprave imaju nešto zajedničko: kratke su; u zapovjedničkom su tonu (obje počinju riječju: »Zapovidamo...«). Taj novi stil⁴⁰ prihvaća, začudo, i Fran Krsto: »Zapovidamo slugam našim...« (92, 132, br. 174).

S Julijom di Naro i Orfeom Frankopanom talijanskim Franu se Krsti nameće nov životni način (rasipnički), kojeg su se tako vješto čuvali njegovi pretходnici. On pak: podložnike olako oslobađa »tlake i dohodaka« (98, br. XC, XCVII, CXII; 92, br. 182) i zalaže posjede ili prava (98, br. XCII, CVI, CVIII; 92, br. 183). Otudjenjem pojedinih zemljišta i ustupanjem novčanih povlastica ozbiljno se narušava frankopanska gospodarska snaga u okolici onoga grada što će ga Fran Krsto odabrati kao čvrstu točku za svoje sudjelovanje u uroti (Novigrada na Dobri), ali i za što lagodniji život.

Godine 1666–67. Novigrad (»Novi Dvor«) temeljito se preuređuje. Važna je pritom ova pojedinost iz popisa što ga je o narudžbama i izdacima načinio Frankopanov službenik Matija Mlinarić:

»Anno 1667. die 17. februarii. Pogodiham se s nim, da načini veliki dugi stol za igranje i obećiaha mu vsaki dan vina mazanu jednu kruha cipove tri, i vsaki tjedan za zmok pinez novac četirinaest, i od rečenoga stola plaće pinez libar trideseti⁴¹ i osam mazan vina. I to da ima prece človički načiniti kako se za jednoga cauallira pristoji« (92, 140, br. 184)

Ti primjeri nalaze pravi odjek u ovome mjestu iz Frankopanovih *Napojnica pri stolu*:

»Što težaci prideluju, / naj ležaci nasladuju... / haj, pri stolu gospockomu, / na mejdanu junačkomu...« (v. str. 187)

20. Vrativši se iz Italije, Frankopan doista nadgleda svoj posjed i boravi na različitim njegovim stranama: iz Brežica se javlja potkraj 1661. i na početku 1662. (92, 132–133, br. 172–174), a 1663. iz Novigrada na Dobri (98, 301–302,

³⁹ Jer se po svojoj prilici rodio 1640, oženio 1658.

⁴⁰ Frankopani su ga u prošlosti izbjegavali. Njihova je uobičajena stilizacija: »Mi...« + titule; zatim: »dajemo na znanje« itd.

⁴¹ U ljeto iduće, 1668. godine domaćici Novigrada, Katarini Otočić, za svu se brigu o tamošnjem domaćinstvu (pored odjeće i obuće) određuje godišnja plaća »pinez Ranjičkih deset« (jer je dužna »jako šparoma i s redom trošiti«; 98, 307, br. CIII).

br. XCIII). Ovaj posljednji dokument zapravo je »naputak za porkulaba grada Bosiljevačkoga Ivana Mamića« o tome kakav red mora u gradu vladati. Karakteristična mu je točka 13:

»Budući ovi naš grad jako na kraini, odlučujemo istomu porkulabu, da ima gusto krat na Rezine izhajati po letu i one straže da na prav straže, i na puške pazku nose, kad i u kraini budu hitali i kada krivi budu, da je s palicama kaštiga« (98, 302, br. XCIII; spac. J. V.)

Tvorac *Gartlica*, dakle, dobro zna da je južni dio njegova posjeda nesiguran, izložen turskim napadima (a u Brežicama, koje se nalaze izvan krajine, u štajerskom zaleđu, zle ga slutnje ne salijeću).

Godine 1663. izdaje Frankopan jednu ispravu u kojoj stoji:

»... zato mi njega na svemu, što pod našim imanju jesu njegovi *prigledali*, i on *drži* i *vlada*, ali vladal bude, tvrdimo i sigurnoga činimo, kako tolikajše imenovanoga Ivana Mariaševića i njegov posljedak od *vsake* tlake i dohodkov *vekovičnim* zakonom slobodna činimo« (98, 297, br. XC; kurziv J. V.)

Tu se nalaze važne odlike jezičnoga hibrida: zamjenica *što*; fonetska dubleta *svemu* || *vsake*; hibridna (ekavsko-ikavska) zamjena jata u istoj riječi (*věk*) : *vekovičnim*. Ali tu je i dragocjen dokaz o tome da Frankopan godine 1663. u neknjiževnom tekstu primjenjuje jedno od načela književnih stvaratelja: varijaciju. Radi stilskog učinka on za isto značenje varira tri izraza: *prigledati* || *držati* || *vladati*.

Iste godine (1663) mladi pjesnik potvrđuje da – nalazeći se »jako na kraini« – mora biti vitezom: kod Jurjevih Stijena pomaže svaku Petru Zrinskome pobijediti Ali-pašu Čengića (67, 17): »Za gospodinom grofom je k boju išal gospodin markež Ferenac Frankopan svojim vitezovi i husari i s kapitanom Petrom Hranilovićem i vicekapitanom Ištvanom Vojnovićem koji su pred svojim husari bili« (2, 53). Na taj način ulazi Frankopan u splet događaja koji će ga uvući u urotu, a po njoj i u preranu smrt.

21. O tome strašnom događaju (što će Hrvatsku lišiti njezina feudalnog vrha, presudnog za buduću joj povijest) mnogo se pisalo. Iako rubna, Frankopanova se uloga pokazala važnom u nepovoljnu smislu: svojom neopretnošću znatno je otežao položaj i sudbinu Petra Zrinskoga.

Urotna zamisao nije nikla u Frankopanovoj glavi, ali joj se on svesrdno pridružio. Izrazio je to u pismu kapetanu Čolniću:

»Prijel sem od Glavara⁴² list, da taki tamo⁴³ šetujem, da valje imamo insurguvat, zato dnevom i noću tamo budem potezal, da s tim pervlje početak učinimo. Ja sam za vsima spraven skupa i z mojimi⁴⁴ i komaj čekam

⁴² Petra Zrinskoga

⁴³ u Čakovcu

⁴⁴ sa svojim vojnicima

da naše kape s čalmami⁴⁵ pomešamo, a tako mi Boga, da krilaki⁴⁶ budu frkati po zraku» (150, 121; 155, 18)

Hitar za oduševljenje, on je – također ustaničkome slomu u osvit – oslobodio dva novigradska kmeta uz uvjet da »oni i njihov ostanak pako nam i našem ostanku verno i pošteno z dobrim paripom i s p r a v n i m o r u ž j e m, k a m o i m s e z a p o v e, dužni budu služiti« (98, 314, br. CXII; spac. J. V.). Dakako, vojska što se morala popuniti novim slobodnjacima (oružju nevičnima) nije imala pravih izgleda u budućem obračunu s dobro uvježbanom austrijskom vojskom.

22. Idejni začetnik urote (i njezin prvi vođa) bio je hrvatski ban Nikola Zrinski, Petrov brat. Ipak, valja istaći važan vremenski tjesnac. Presudnim i neposrednim povodom za urotu bio je posve nelogični mir s Turcima u Vasváru: nakon blistave pobjede udružene kršćanske vojske kod Szentgotthárda u zapadnoj Mađarskoj (1. kolovoza 1664) ostavljena su Turcima sva područja što su ih dotada držali, a car Leopold obvezao im se platiti dvjesto tisuća talira ratne odštete. Nikola Zrinski poginuo je u lovu još iste godine. Stoga je jasno da je taj feudalac pobunu protiv Beča mogao tek započeti; nastavio ju je i do tragičnog kraja doveo njegov brat Petar.

Pravnog poticaja uroti dala je davna, godine 1222. izdana Zlatna bula Andrije II, kojom se ugarskom i hrvatskom plemstvu zajamčuje sloboda da se nekažnjeno usprotivi tom kralju i njegovim nasljednicima ako budu narušena plemićka prava. Protiv tih su pak prava bile usmjerene apsolutističke težnje Habsburgovaca, osobito snažne oko sredine XVII. stoljeća; mir u Vasváru urotnoj je čaši dolio tek presudnu kap.

Pod turskom su okupacijom bili veliki dijelovi Hrvatske i Mađarske (čak i nekadašnja joj prijestolnica Budim); naprotiv, pod osmansku vlast nije potpadao ni pedalj austrijskih nasljednih zemalja. Prirodno je, dakle, da se po Hrvatskoj i Mađarskoj proširio glas kako austrijski dvor ne haje za probitke tih dviju zemalja.

Nezadovoljstvo u Hrvatskoj (tj. u trojednici) tinjalo je već odavno, a najbolje se izrazilo skupom koji je označivao jedno suvremeno stanje nekoć slavnoga kraljevstva: »reliquiae reliquiarum«. Te riječi ulaze i u književna djela, pa se zatječu u posveti Pergošićeva *Dekretuma* (Nedelišće 1574) Jurju Zrinskomu, djeđu urotnika Nikole i Petra:

»Kojega jaz hoteč včiniti šampati Vašega Gospoctva ŠTAMPAREM, kojega Vaše Gospoctvo dopelja na korist i na odičenje ove h nevoljnih zavrženih ostankov orsaga« (49, 84; spac. J. V.)

Kaže to (godine 1660) i Petar Zrinski, i to u posveti *Sirene* navodeći tri uzroka zbog kojih ju je pisao; a prvi je uzrok:

⁴⁵ s turskim vojnicima

⁴⁶ austrijske glave

»da svit vidi kakove sini i viteze ov naš orsag zdrži, redi i poštuje, premda od vnogih zapušćeni i skoro za nemar vrženi jesmo« (197, 25; spac. J. V.)⁴⁷

Prije nego što je urota počela, Petar Zrinski, dakle, objavljuje (već 1660) tekst u kojem tvrdi da »od *vnogih* zapušćeni i ... za nemar vrženi jesmo«. Teško je reći aludira li na koga određenog, ili pak izražava nezadovoljstvo općim nemarom zapadnih vladara za stanje u kojem se nalazi od Turaka (i Mlečana) raskomadana Hrvatska.

Iako je Petra Zrinskoga (kao i Frana Krstu Frankopana) morala zabrinjavati opća nepovoljna situacija na cijeloj obrambenoj fronti prema Turcima, osobito se brinuo za njezin dio što se protezao kroz Hrvatsku, a činile su ga četiri krajine: Slavonska (*confinia Sclavonica*), Banska (*confinia Banalia*), Hrvatska (*confinia Croatica*) i Primorska (*confinia Maritima [Dalmatica]*). Posebno ga je zanimala ona čestica fronte na kojoj se (prije nego što je 1665. postao banom) osobito zauzeo. A to je Hrvatska i Primorska krajina (odnosno karlovački generalat) – obrambeni sustav koji je Turcima priječio prodor prema glavnini zrinskoga feuda.

Važan opis svih krajina u Hrvatskoj potječe iz godine 1672, tj. nastao je godinu dana poslije smaknuća urotnika (96, 344–345). Opći položaj Primorske i Hrvatske krajine dan je ovako:

»Dalmatia enim ea *confinia*, quae mari Adriatico adiacet, Croatia intra *Bachensium*, vulgo *Vunam*, et *Colapim sita*« (96, 344)

Određen je sadržaj obiju krajina, pa se o Primorskoj kaže:

»Praeterea sunt *Dalmatiae praesidia* seu *castella*: Prozor, Otochiach, Brignii, Carlobago, Ledenicze« (96, 344),

a o Hrvatskoj se krajini veli:

»*Carlostadium circa confluenta Colapis et Coranae per archiducem Carolum et vicinas prouincias erectum; sunt et alia praesidia seu castella, ut Turan, Bellai, ambo circa flumina Coranam et Mresniczam. Item Dubovac non om(nino ab) iis procul*« (96, 345)

Na obje krajine (koje su se prostirale na bar stotinu kilometara) austrijske su vlasti godine 1657. držale ukupno 1787 vojnika (96, 296–297); to znači: jedan vojnik na svakih 55 metara fronte.⁴⁸

⁴⁷ U Belostenčevu *Gazophylaciumu* II: "Zapufchen, za nemar deven. *Defertus, neglectus*. 2. zapufchen, pufzt ofztavlyen, *desolatus, vastificus*. 3. zapufchen zevfzema, *destitutus, derelictus, praetermissus, intermissus*. – Zapufchénye, za nemar verfenye. *Neglectus, ús, neglectio*. 2. *desolatio, derelictio*. 3. *destitutio, defertio*« (8, 608).

⁴⁸ Godišnja plaća karlovačkoga generala iznosila je čak jednu desetinu ukupnih troškova za cijeli karlovački generalat.

Ne bi se baš moglo (s Ježićem) kazati da uoči urote »poplavili su carevi obje kraljevine⁴⁹ njemačkom soldateskom« (67, 10); prije će biti istina da je granica prema Turcima bila slabo branjena, pa je hrvatski sabor često tražio da Austrija pošalje vojna pojačanja za obranu krajina. Evo pak što se dogodilo godinu prije mira u Vasváru:

»U hrvatsku historiju ulazi Frankopan god. 1663., kad se uz svaka Petra Zrinskoga bori kod Jurjevih Stijena (nedaleko Otočca i Brloga) u onoj slavnoj bitki protiv Ali-paše Čengića, gdje je Zrinski s 2500 svojih junaka natjerao u bijeg 10.000 Turaka i samog Ali-pašu zarobio. Ovog je poslije prisvojio karlovački general Herbert Auersperg – a prije je pred pašom pobjegao – zbog velike otkupnine, a Zrinskog je još i u Beč tužio zbog insubordinacije« (67, 17)

Ako zanemarimo našim historijskim romanima XIX. stoljeća svojstvenu crno-bijelu tehniku (prema kojoj je negativno sve tuđinsko i pozitivno sve domaće), ipak ostaje činjenica: Turčinu Ali-paši ne bi se Austrijanac Auersperg bio mogao suprotstaviti čak da je ispraznio sve tvrde gradove u svojem generalatu te svu vojsku iz njih odveo k Jurjevima Stijenama. Krajinu je morala spasiti privatna vojska hrvatskih velikaša, i to boreći se u omjeru »jedan na četvoricu«.

23. Prema austrijskoj su strategiji Turke na krajinama trebale zaustaviti posade utvrđenih gradova, prilagođenih statičkoj obrani. Ti su gradovi bili međusobno dosta udaljeni, a razmaci među njima omogućivali su Turcima iznenadne prodore. Veći turski pohodi bili su mogući na taj način da dio njihove vojske opsjedne koji utvrđeni grad (stvarajući tako velik otvor u obrambenoj crti) te omogućiti glavnini da proдре u dubinu neprijateljskog područja. Jedan takav prodor godine 1532. opisuje Vramec u *Kronici*:

»Opet Szoliman Czar van zCzarigrada zide na Vogerzku zemliu i obfzede Kizeg, porobiufsi vze do Becha iduchi g Bechu, nego od Becha po Staiere na zlouenfzku zemliu vernufze nazag« (187, 56)

Nedjelotvornost obrambenog sustava na krajinama vidi se i po tome što se turska vojska mogla vratiti drugim putom, s leđa probijajući Slavonsku krajinu.

Rijetke pobjede kršćanske vojske nad brojčano nadmoćnim Turcima mogli su donijeti samo vitezovi (a to je u XVI. i XVII. stoljeću istoznačnica za konjanike). Evo primjera iz Vramčeve *Kronike* (za godinu 1565):

»Gofzp: Peter Erdeudi Szlouenfzky i Horuatfzky Ban, Muztafu Zokolo-uicha Bofzanzfzkoga Bega na obreskom, zmalimy ali dobrimi Vitezmy, 27.000 Turkou poby, raztira i vnoge Turke ali szufnie poloui, zuelikim dobichkom domou nazaize zrechno i zdrauo vernufse« (187, 61; spac. J. V.)

⁴⁹ Hrvatsku i Mađarsku

Godine 1657. u Karlovcu su se (pored stotinu arkebuzira [dugim puškama naoružanih pješaka] i trinaest topnika) nalazile dvije regimente (ukupno 100) lakih konjanika – husara (96, 296, br. CLXXXVI). Pa i njih su većim dijelom činili Hrvati.⁵⁰

Naprotiv, domaći su feudalc i svoje vojnike (junake što se zovu vitezovi) zamisljali samo kao konjanike. Petar Zrinski u posveti *Sirene* ima na umu »da ništar tako ne veseli j u n a k a kako ljub a, k o ŋ i oružje« (195, 20; spac. J. V.). U svojim pjesmama »dijačkim junačkim« F. K. Frankopan ima ova mjesta:

»Nujan j u n a k dobra koŋa vodi, / milo tuži, grozne suze roni« (str. 193; spac. J. V.)

»Bisno jaše Horvačanin j u n a k / priko poļa viteškoga k o ŋ a; / na j u - n a k u perje risovina, / a na k o ŋ u sprava pokovana« (str. 194; spac. J. V.)

Čak i kad novi slobodnjaci (doscorašnji kmetovi) dolaze u vojsku, moraju stići »z dobrim p a r i p o m i spravnim oružjem« (98, 314, br. CXII; spac. J. V.).⁵¹ U pjesmi *Pozvanje na vojsku* Frankopan naređuje:

»Na noge, na noge, vi jalni ležaci, / u vojsku, u vojsku, hrabreni j u n a c i, / sablje i puške na berzom priprav'te, / sebe i koŋe viteški oprav'te, / v r e d a potež'te k slavlom dundaru« (str. 110; spac. J. V.)

Pa i kod Jurjevih Stijena 1663. »za gospodinom grofom je k boju išal gospodin markež Ferenac Frankopan svojimi vitezovi i husari« (2, 53);⁵² stoga je razumljivo zašto su P. Zrinski i F. K. Frankopan s dvije i pol tisuće konjanika (koji su za boj spremni »vreda«, tj. odmah) mogli pobijediti četiri puta brojniji odred Ali-paše Čengića.

Djelotvornost konjice stvarala je hrvatskim urotnicima privid o njihovoj nadmoći nad austrijskim posadama u krajiškim gradovima. Ulazeći u urotu, Petar Zrinski nije razmislio o pojačanjima što će ih car uputiti dođe li do pobune na ovoj strani obrambene crte.

Hrvatski su se vojnici od austrijskih razlikovali vanjskim izgledom, pri čemu se osobito isticalo pokrivalo za glavu (kao što pokazuje Frankopanovo pismo Čolniću): na jednoj strani »kapa« od kunovine (a prema Frankopanovu

⁵⁰ Godine 1649. iz Graza je na Hrvatsku krajinu poslan napatuk za konjanike. Zanimljiv mu je osobito početak: »Capitan huzarsky ima ueksy del vze poglavite, plemenite liudi imathy u zuoym sereghom, y dobrimi kony, panczery y vzaky s pistolom i karabinom, z puk-samj, z kopiem y zablom y drughim orusiem, ko ze nym priztoy. A komu drago bude pusku polak nozithy, tomu ze dopuzyt« (96, 286, br. CLXXVII). U husarske redove Austrijanci su nastojali dobiti »vekši del vse poglavite, plemenite ljudi«, a i oni su morali biti s »dobrimi konji« (usp. bilj. 51).

⁵¹ Skup *dobar konj* u »dijačkoj junačkoj« mogao bi nam se pričiniti stilemom narodne poezije. Ali je pridjev *dobar* (u vezi s imenicama *konj* i *parip*) potanka oznaka za kvalitetu konja.

⁵² Vitezović u *Kronici* (1696) ne spominje Frankopana kod Jurjevih Stijena. Evo njegova opisa: »1663 ... 16. dan listopada Zrinski Petar, glav ar sejn ski, s malum vojskum razbi Ali-pašu Čengića na Jurjevih stenah pri Gacki, koji paša bil je nakanil Brlog opaliti i druga zla počiniti. U tom razboju vnogo vridnih viteških Turak poginu. Upade u sužajnstvo Baksi-beg, pašin brat, vrli starac, aga janičarski, i već ostalih dobroga glasa i viteškoga spomena Turak« (197, 466–467).

opisu u »dijačkoj junačkoj« vitez je sav u krznu), na drugoj strani šešir (»kri-lak«). Opremom je vitez bio nalik na junaka iz narodne pjesme, austrijski pak vojnik na slabašna gospodičića.

24. Na sudbinu urote znatno je utjecalo žestoko rivalstvo među Petrom Zrinskim i karlovačkim generalom Herbardom (Herbertom) Auerspergom. Stvoren je dojam da je Zrinski bio potpuno u pravu; ali nije tako u svim pojedinostima. Da to ustanovimo, u vremenski ćemo odnos staviti funkcije što su ih dva takmaca obnašala.

Herbard Auersperg naslijedio je Vuka Krstu Frankopana te je karlovačkim generalom bio 1652–1669. (97, 467). Petar Zrinski, naprotiv, obavljao je ove funkcije: veliki kapetan Žumberka 1647–1659. (97, 467); veliki kapetan Senja 1658–1663. (97, 469); kapetan Ogulina 1658–1665. (97, 468); hrvatski ban 1665–1670. (97, 464). To pak znači da je Petar Zrinski bio Auerspergu podređen sve do godine 1665, kada postade hrvatskim banom, na taj način dolivši punu mjeru ulja na rivalsku vatru.⁵³

Oslonjeni na elitni rod vojske (na konjanike, koji su se novačili iz nižeg plemstva ili čak iz kmetova, gospodarski ovisnih o feudalcima), Petar Zrinski i Fran Krsto Frankopan s omalovažavanjem su i s prezirom gledali na Auerspergove plaćenike. Dobro znajući da se Hrvatska i Primorska krajina protežu preko bivšega zrinskog posjeda,⁵⁴ Petar Zrinski osjećao se stvarnim gospodarom dviju krajina. *Adrijanskoga mora sirenu* izdao je godine 1660. (kad je bio samo »veliki kapetan Senja« i »kapetan Ogulina«, tj. podređen karlovačkom generalu Auerspergu). Pa ipak, Zrinski *Sirenu* posvećuje »vse hrvacke i primorske krajine hrabrenim vitezovom« (a to bi moglo značiti da uključuje čak husare u Karlovcu). Štoviše, izrijeком kaže:

»... pisah jer ova ne kako dijak, nego kako krajinski vaš tovariš, koji jur po veće puti srično, pošteno i stalno po krajinah s vami skupa prohodil sam, vnogu ljubav pokrajinsku meni od vas iskazanu občutivši i spoznavši...« (195, 19–20; spac. J. V.)

⁵³ Tek stupivši na bansku dužnost, Petar Zrinski 4. ožujka 1665. naređuje karlovačkom generalu (svojemu doskorašnjem pretpostavljenom) da u Ogulin (koji treba braniti od jakoga turskog napada) uputi momčad draganičke općine. Zapovijed je prenio Auerspergov zamjenik, karlovački vicegeneral baron Sauer (96, 313, br. CCIII). Taj pak o banovoj zapovijedi govori kao »tuerdo i ostro rechenoi«.

⁵⁴ Da bi se 1579. počeo graditi Karlovac, Habsburgovci nisu imali izbora: od Jurja Zrinskoga, Petrova djeda, kupili su grad Dubovac (usp. 95, 116–117, br. LXXIX). Te iste godine morao se nadvojvoda Karlo obratiti Jurju Zrinskom s molbom: »Nos proinde te benigne requirimus, velis tuos in Dubovac et Novi castellis officialibus serio comittere, ne huiuscemodj pyratibus receptacula et locum, ubi predam reponant, concedere ausint, sed eos una con rebus ablatis ad petitionem praefati nostri generalis citra ullam excusationem extradant« (95, 81, br. XLIV). Nakon prodaje Dubovac za Zrinske i Frankopane postaje tek moguće posljednje počivalište njihovih podređenih. Daniel Porubski u siječnju 1648. piše: »Včera našega siromaha Pavla pokopasmo Dubovcu, lipo stanovito, vsa compania ga sprovajala, zastava od kamuke zlatim malana, pred nim pod okovanom spravjom konju bila nošena, a drugoga konja takajše cifrasto okižena jahal junak u oklopih i šišaku« (92, 98, br. 125).

Obraća se, dakle, krajinama (u množini!) te ističe da su tamošnji vitezovi trajno iskazivali »vnuđu ljubav pokrajinsku« njemu – Zrinskom, a ne karlovačkom generalu. Za okršaje s Turcima znali su i »dijaci« (da bi ih mogli opisati), ali su ih promatrali sa sigurnoga, ne izlažući se pogibelji. Takav je – hoće kazati Zrinski – i sam Auersperg, koji je vitez tek kad ga čuvaju tvrde zidine karlovačke.

Naprotiv, »domoslavni« vitez – prema jednoj od Frankopanovih »dijačkih junačkih« – u potrazi za neprijateljem izlazi na otvoren prostor:

»Bisno jaše Horvačanin j u n a k / priko poļa viteškoga k o ŋ a« (str. 194)

Urota u malome (ne protiv cara Leopolda, nego protiv njegova časnika Auersperga) jasno je izražena već godine 1660. Kada pak Zrinski 1663. usprkos Auerspergovoj volji udari na Turke kod Jurjevih Stijena, onda je to tek jedan u nizu iskaza neposlušnosti, pa se i generalova prijava caru Leopoldu o insubordinaciji Zrinskoga mogla očekivati.

25. Prava pak urota imala je dobro znan tijek, u kojem su ključne točke:

Prikupivši istomišljenike i osvrnuvši se za mogućim vanjskim saveznicima (Francuzima), prvi vođa Nikola Zrinski pogibe u lovu 1664. Sav teret opasna pothvata pade na leđa njegovu bratu Petru, koji je diplomaciji bio mnogo manje vješt (jer je i *Sirenu* prevodio na hrvatski »ne kako dijak, nego kako krajski vaš tovariš«). Punih pet godina urotnički su se planovi brižno krili od mlada, žestoka Frankopana. Cio pothvat Zrinski će svojem svaku otkriti tek 1669, i to iz banalna razloga: jer je »trebalo na talijanski prevesti uputu koju je Zrinski sastavio hrvatski, i koju je njegov poslanik Bargigli imao odnijeti poljskom kralju Mihajlu Wisniowieckomu« (67, 12). Zar taj prijevod nije mogao načiniti sam Bargigli, kad je i tako bio povjerljiva osoba?

A Frankopanova neopreznost pred slom urote očituje se osobito time što on tajne namjere razglašuje usmeno i pismeno. Osim pisma Čolniću te namjere razotkriva isprava izdana dvojici slobodnjaka koji su dužni poći »z dobrim paripom i spravnim oružjem, kamo im se zapove« (98, 314, br. CXXII). Od te isprave (13. veljače 1670) do odlaska dvojice feudalaca u Beč (13. travnja 1670) proći će samo dva mjeseca, a Frankopan će u Zagrebu razglasiti savez urotnika s Turcima, otvoriti sabor (24. ožujka 1670, vjerojatno u ime svojega svaka bana Petra Zrinskoga) te se samo tjedan dana poslije toga (1. travnja) pred njemačkim četama povući u Čakovec (67, 18).

Bio je to pogrešan smjer. Ako je Frankopan doista vjerovao u savez s Turcima, valjalo mu je jahati prema Ozlju, da bi – zajedno sa svakom mimoilazeći austrijske posade u tvrdim gradovima – prešao na drugu, tursku stranu krajevine.

U proljeće godine 1670. (13. travnja) – kada, prema Frankopanu – »Boreaš nemilni uzimlje prošće« a »Cefiruš nasladni gospodar postaje« (str. 75) naređujući prirodi da krajolik okiti svojom predivnom urehom – dva prostodušna viteza s krajevine Hrvatske i Primorske odjahaše prema Beču, kojem su se zarekla tvrdom vjerom. Sedla na njihovim konjima pritišće grozan teret: dvije nečiste savjesti koje su (od isusovaca zagrebačkih, gradačkih i toskanskih po-

učene) spoznale da se ne smije pogaziti riječ što su je – već time jer su feudalci – još prije rođenja vladaru zadali pred Bogom i ljudima. Između dvaju travanja – trinaestoga u godini 1670. i tridesetoga u idućoj, 1671. – postoji samo neumitan grč. Prvacima urote gorde će šije biti svinute na panj kojim caruje nepodmitljiv izvršitelj: carski i kraljevski habsburški krvnik. Petar Zrinski (podrijetlom Šubić) i Fran Krsto Frankopan (od velikaškoga plemena Krčkih knezova) dopustiše da im glavosijek mine bez ispaljena pucnja.

26. Jedan od tih dvaju vitezova (onaj mlađi) ni slutiti nije mogao kamo zapravo putuje. Još će u tamnici vjerovati u prevrtljivost sudbine (a krijevit će ga izreka što ju je njegov svak 1660. zapisao na istaknutome mjestu u *Sireni*: »Sors bona nihil aliud«), pa će fanatičnom nadom čekati čudesan obrat:

»ki su pervo bili najveć suprotivni, / ti se sad skazuju nazopet ponizni; /
ki su šetovali na tvoje skončanje, / sada potribuju milo smilovanje« (str. 79)

Putujući iz Čakovca u Beč, Frankopan se priviđalo da je, zapravo, na lađi koja ga je daleke godine 1656. nosila s domaće obale na latinske žale, u Jakin. Pa kao što je tada sa sobom ponio rukopis mladenačke *Elegije* (da ga dade tiskati u Macerati), tako i sada negdje pod sedlom skriva svoje vedre pjesmotvore, nadajući se da će se za njih u Beču naći dobar tiskar. Očigledno ustanovivši da stihovi mladoga markiza ne sadrže ništa važno za istragu o uroti, carski mu činovnici dopustiše da njima u tamnici »čas krati«: ne bi li ih sredio i dopunio novim pjesmama. Prije smrtne kazne Frankopanova pisana ostavština odlazi u austrijski Državni arhiv.

Ondje će čamiti dva duga stoljeća, da bi je godine 1871. u izboru svjetlu podao Ivan Kostrenčić. Oba će se velikaša dotada pamтити kao urotnici, a Petar Zrinski i kao književnik. Takvim ga spominje Tomaš Mikloušić stoljeće i pol nakon smaknuća.⁵⁵ O Frankopan u kao književniku ilirci ništa ne znaju.

27. Na pragu trećeg decenija XIX. stoljeća Mikloušić je veličao kajkavski književni jezik, ali vrijednost nije poricao ni štokavskim piscima, npr. Gunduliću i Kačiću. Naprotiv, desetljeće i pol nakon toga (kao što tvrdi Miroslav Krleža u *Baladama Petrice Kerempuha*):

»Ileri kak pilki, faklonosi, / zaškrabani dijaki, larfonosi, / pokapali su
paradno starinsku reč: KAJ« (83, 115)

Narodni je preporod stubokom izmijenio vrijednosnu ljestvicu u hrvatskoj književnoj baštini: vrhunskim je uzorom proglasio Gundulića, a stare kajkavce ocijenio kao pisce trećega reda.

Ne znamo kako bi u toj preocjeni bio prošao Frankopan, da su mu djela bila poznata za preporoda. Ne bi li se možda njegove najčuvenije pjesme (*Serce žaluje da vilu ne vidi i Cvitja razmišle i žalostno protuže*), postavši ozna-

⁵⁵ U *Izboru dugovanj vsakoverstne*h (Zagreb 1821) Mikloušić piše: »Pet. Zrinski Grof, Adrijanskoga morja sirena. Obsedenje Sigeta i ostale pesme 1660.« (116, 162). O djelu P. Zrinskoga iscrpno informiraju i preporoditelji (193, 11–12).

kom za cio mu pjesnički opus, našle uz bok uzoritoj Lucićevoj pjesmi *Jur ni jedna na svit vila*.⁵⁶

Kad su Frankopanovi rukopisi iskršli iz tame (1871), preraspodjela uloga više nije bila moguća. Tom je pjesniku trebalo naći kakvo mjesto u kojoj od pukotina čvrsto uspostavljena kontinuiteta. Pritom je – radi pouzdane ocjene – valjalo težiti da se njegovo pjesništvo pročita bez konotacija što su ih name-tale druge mu djelatnosti (ponajprije politička). A to je bilo iznimno teško.

Danas već raspoložemo potpunom slikom o sudbini F. K. Frankopana u hrvatskoj književnoj historiografiji (16). Ta pak slika bilježi prosudbe koje su (prije potpunoga kritičkog izdanja Frankopanovih književnih tekstova i prije iscrpne monografije o njemu) bile naprečac iskazane. Godine 1871. Jagić je uvjeravao: »ja Frankopana kao pjesnika ne cijenim visoko, pače ja velim, da on nije bio rođen za pjesnika« (56, 102); dobra četiri desetljeća poslije toga Vodnik drži da je F. K. Frankopan ne samo »najdarovitiji književnik iz roda Frankopana« (170, 285) nego i »najbolji ... hrvatski lirik s ovu stranu Velebita do potkraj XVIII. stoljeća« (170, 287; usp. i 23, 254; 171, 227). Počivajući na superlativima (»najdarovitiji«, »najbolji«), Vodnikove ocjene ulijevaju malo po-uzdanosti.

Ipak, istina je kako Fran Krsto Frankopan svoj pravi književnički lik zahvaljuje višestrukoj vremenskoj niti što ju je ostvario sam on ili frankopanski mu rod.

Kao što je dobro poznato, na početku godine 1288. Krčki su knezovi stilizirali najstariji hrvatski zakonski spomenik, glagoljicom pisani *Vinodolski zakon* (110; 74, 113–114; 48, 89–94; 42, 118). U prvoj četvrtini XVI. stoljeća po nalogu je kneza Bernardina Frankopana⁵⁷ bila na hrvatski jezik prevedena cijela biblija (18, 68). Gotovo istovremeno kneževa je rođakinja Katarina (prva od nekoliko žena tog imena što su u frankopanskom rodu stekle velike kulturne zasluge) pomogla da se objavi prva mađarska tiskana knjiga: poslanice sv. Pavla godine 1533. (170, 285). Katarina Frankopanka, supruga Nikole Zrinskoga Sigetskoga, dala je novac kako bi se u Padovi 1560. tiskao molitvenik *Raj duše* Nikole Dešića (181, 54). Napokon, pjesnikova sestra Ana Katarina godine 1661. u Mlecima je izdala molitvenik *Putni tovaruš*.

Ako se tome pridodaju dvije činjenice (prvo, da je Frankopanov svak Petar Zrinski godine 1660. u Mlecima objavio *Adrijanskoga mora sirenu*; drugo, da je za Frankopanove mladosti u Sveticama, među Ozljem i Karlovcem, pavlin-ski prior Ivan Belostenec prikupljao leksičku građu za prvi hrvatski enciklopedijski rječnik), izlazi kako je pjesnik *Gartlica* od malih nogu živio u književno vrlo djelatnoj sredini.

⁵⁶ Antun Mažuranić slučajno je godine 1835. na Krku od franjevca Pavla Molinarića dobio do danas jedini poznati primjerak prvotiska Lucićevih *Skladanja* (Mleci 1556; usp. 118, 48, bilj. 116). Što bi bilo da je – također slučajno – Mažuraniću tada bio moguć pristup Frankopanovim rukopisima?

⁵⁷ To je u najvišem hrvatskom plemstvu jedini sretnik što je iz krbavske bitke 1493. iznio živu glavu; pop Martinac piše: »Tākmo že knez Brnardin Frankapan izide ot srēdi boja s malimi« (48, 84).

Stoga nije nimalo čudno što je i sam važnim izražajnim sredstvom smatrao pero, i to u dugom dijelu svojega kratkog života: godine 1656. objavio je latinšku *Elegiju*; 1663. ne samo što se sa svakom Petrom borio kod Jurjevih Stijena nego se zajedno s njim divio ljepoti bugarštice *Popevka od Svilojevića* (14; 73, 157–160), pa je – možda – i vlastitom rukom zapisao (28, 102); u kratkome vremenskom razmaku među godinom 1668. i svibnjem 1670. maštao je o kazališnom izvođenju Molièrea na utoku Krke u Savu, na vlastitu štajerskome, brežičkome posjedu (185), kako bi po mjeri pariške kulturne sredine skrojili teatarski doživljaj priuštio svojim susjedima: od Mokrica do Pleterja.

U našoj se književnoj historiografiji starijeg doba ističe kako je na njega utjecala suvremena mu talijanska poezija, ali se obično navodi njezin epigon Crescente. U novije se doba Frankopanovim uzorima spominju Marino (32, 108; 29, 150) i Chiabrera (82, 234). Doda li se Molière, izlazi točnom Lozovinina tvrdnja da Frankopan »bijaše i obrazovanošću i djelom u punom značenju književnik« (100, 186) koji je »poznavao nekoliko jezika, pa je mogao da se upozna s nekoliko književnosti« (32, 105). To pak znači: prvo, da je svoju visoku opću i književnu kulturu prilagođivao razini onih što su mu na srcu bili: junaka, katana, »divojaka« – riječju: puka; drugo, da bi mu književnu ostavštinu valjalo pomno proučiti s komparatističkoga stajališta.

Gotovo ništa ne znamo o Frankopanuovom odnosu prema starijim mu domaćim neposrednim književnim prethodnicima ili suvremenicima: prema Gunduliću, Habdeliću, Vladislavu Menčetiću i drugima. Budući da sve njegove isprave i sva mu pisana književna oporuka posvjedočuju latinsko pismo, smjeli bismo pomisliti kako je od svojega velikaškog plemena baštiniio tek nejasnu sliku »prastare glagoljaške pismenosti«, koju ističe Kombol (77, 287; 78, 261). Ali je značajno i to da su na glagoljicom pisane isprave u svojoj mladosti (godine 1594) potpise stavljali Frankopanu bliski: otac Vuk Krsto i stričevi Juraj i Nikola (98, 212–213, br. III, IV). Malobraćanin trsatski Franjo Glavinić prije rođenja Frana Krste Frankopana u jednoj jedinoj godini (1628) knjige je posvetio pripadnicima dviju velikaških hrvatskih obitelji: *Cvit svetih* »illustrissimo d. d. comiti Wolphgango Christophoro de Frangepanis« (34, posveta), *Četiri posljednja človiaka* »illustrissimis dominis d. d. Nicolao, et Petro comitibus perpetuis a Zrinio« (35, a2). Iz prve od navedenih knjiga mogao je Frankopan saznati tezu o sv. Jeronimu kao začetniku glagoljaštva (182, 214) i pojedinosti o plodotvornu utjecaju glagoljice na hrvatsku latinicu (182, 213), koji je imao snažna odjeka pri pokušaju da se uklone grafijske razlike među hrvatskim sjeverom i jugom (184). Ističući da Frankopanova *Trumbita sudnjega dneva* polazi »od skradnjih četiri stvari človiaka«, Georgijević (32, 112) i Švelec (29, 253) približavaju Frankopana drugoj od navedenih knjiga Franje Glavinića (35), koji je i sam bio gorljiv glagoljaš. Satirični žalac Frankopanove *Trumbite* usmjeren je protiv istih onih koji se spominju u jednoj od najstarijih hrvatsko-glagoljskih pjesama: u onoj što je poznata po dijelu prvoga stiha »Svit se konča« (48, 370–373; 102, 56–61). Ne bi trebalo isključiti mogućnost da je F. K. Frankopan poznavao hrvatska crkvena prikazanja; o njima: 48, 439–498; 127.

Još od Vodnika potječe upozorenje kako se Frankopan služi narodnim desetercem (170, 290). Toj, često ponavljanoj konstataciji Kombol je dodao da je

Gartlicu svojstvena metrička raznolikost u kojoj se nađe i »strofa sličnih talijanskim kanconetama« (78, 264).

Napokon, otkako su otkriveni Frankopanovi tekstovi, taj je barokni hrvatski pjesnik utjecao na naše pisce. Primjer tome može se otkriti u Krležinim *Baladama Petrice Kerempuha* (183; 186, 154–167).

Svim navedenim proučavanjima (a ima ih i više, nespomenutih) uvelike bi pomoglo kritičko izdanje Frankopanovih književnih tekstova, i to potpuno: ne ispuštivši ni slovo.

28. Važna djela objavljena u proteklom desetljeću pokazuju da još nisu ujednačena mišljenja o narječnim temeljima jeziku u djelima Frana Krste Frankopana. Za njega Šicel smatra da je »najizrazitiji i umjetnički najsnažniji kajkavski pjesnik 17. stoljeća« (154, 34), kojega J. Skok uvrštava u obje svoje kajkavske antologije: pjesništva (148, 31–35) i drame (149, 35–38). Naprotiv, u popisu izvora za *Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika* ne nalazi se F. K. Frankopan (141, 17), a jesu sestra mu Ana Katarina i svak Petar Zrinski (141, 45).

29. Djelima hrvatske pisane baštine od kraja XV. stoljeća narječne su se osnove označivale uoči preporoda, u Vrhovčevu krugu. Još nisu postojali sadašnji nazivi za narječja, nego je pridjev *horvatski* (lat. *Croaticus*) značio *kajkavski*, a pridjev *slavonski* (lat. *S[c]lavonicus*) – *nekajkavski*, ponajprije *štokavski*.⁵⁸ Sam je Vrhovac godine 1813. ustvrdio da su »in Croatica dialecto« bili objavljeni rječnici Habelićev, Belostenčev i Jambrešićev, a »in Slavonica [dialecto]« djela Došenova, Kanižlićeva i Ivanošićeva (189, 60). S tim u skladu hrvatski leksički fond godine 1821. Mikloušić označuje pridjevom *croaticus* u Habelićevu rječniku (116, 163), pridjevom *horvatski* u rječnicima Belostenčevu (116, 164) i Jambrešićevu (116, 165), mješovito u Vitezovića: »Lexicon Slavonicum« || »Grammatica croatica« (116, 163).

Kao što je poznato, čakavsku je dijalektologiju započeo Antun Mažuranić godine 1843. (117, 13–17; 118, 41–43).

Godine 1849. V. S. Karadžić za inodijalekatne je govornike uveo nazive *čakavac* (146, 187), *kajkavac* (146, 626), a Babukić je 1854. primijenio pridjeve *čakavski* (146, 188), *kajkavski* (146, 627); po analogiji stvoreni su termini *štokavac*, *štokavski* (147, 581). Godine 1866. Jagić u *Sireni* Petra Zrinskoga nalazi ovakvo stanje: »U toj je pjesmi, kao riedko gdje u našoj književnosti, jezik mješovit i šarovit: niti je prava štokavština niti čakavština, nego jedno i drugo, a k tomu još ima primiešanih tragova kajkavskoga narječja« (54, 381); naprotiv, drži da su Habelić i Belostenec kajkavci (54, 399).

Preuveličavajući Karadžićevu i Daničićevu ulogu u hrvatskome jezičnom razvoju,⁵⁹ Ivan Broz je godine 1886. položio temelje hrvatskoj tronarječnosti:

⁵⁸ U XVII. stoljeću (npr. u Habelića) značenja su obrnuta: *slovenski* = *kajkavski*; *horvatski* = *nekajkavski* (50, 59–60).

⁵⁹ Broz piše da je Daničić bio »mimo Vuka najbolji znalac jezika hrvatskoga« (17, 164).

»Ogledajući tako nauka sav jezik hrvatski i osebine njegove, ona je odredila jeziku hrvatskomu tri glavne grane, koje se zovu *narječja* ili *dijalekti*. Ona grana jezika hrvatskoga, u kojoj se mjesto što ili šta govori kaj, obuhvata narječje kajkavsko, a ljudi, koji govore to narječje, zovu se u nauci Kajkavci. Drugo je narječje čakavsko, a govore ga Čakavci, koji mjesto što ili šta reku ča. Prema kajkavskome i čakavskome narječju treće je narječje štokavsko, a govore njime štokavci, koji ne znadu ni za kaj ni za ča, nego samo za što ili šta« (17, 146)

Nakon toga Maretić je (u svojoj ranoj fazi: 1889) skupio građu za povijest naše latinice. Iako njegovoj knjizi (103) postoji dosta prigovora u važnim pojedinostima, ipak valja reći da je cjelinu odlično spoznao uvodeći pojmove *stari hrvatski pisci*, *hrvatski jezik*, *hrvatski pravopis* (103, XII). Raščlanio ju je u skladu s tada razbujalom dijalektologijom: »pisci poređani po narječjima« (103, 403). Među njima su *čakavci*, *kajkavci* i *pet štokavskih* skupina: Bokelji, Bošnjaci, Dalmatinci, Dubrovčani, Slavonci (103, 403).⁶⁰ Nepremostivu teškoću činili su mu stari pisci u kojih se nalaze jezične osobine više od jednog narječja. Petar Zrinski »piše jezikom, koji je smjesa čakavskoga i kajkavskoga narječja« (103, 110) i svrstan je među kajkavce (103, 403); Franjo je Glavinić »pisac Čakavac, ali kadšto mu proviruju iz pisaña kajkavske osobine« (103, 76), pa se ipak našao među čakavcima (103, 403).

Kad se ta problematika iz jezikoslovnog područja preselila na književnopovijesno, bili su pobrkani kriteriji jezični i teritorijalni. U svoj pregled pisane dijakronije Šurmin je uvrstio »Književni rad u Hrvatskoj«⁶¹ (164, 125–148), a ta je »odijeljena od Dalmacije kajkavskim govorom« (164, 125). Smatrajući ga svojstvenim cijelome području, Šurmin je ustvrdio kako je Juraj Zrinski podigao »na svojem imanju u Nedelišću tiskaru za tiskanje protestantskih knjiga, pisanih narječjem kajkavskim« (164, 126). U kajkavski su kontekst bili stavljeni Stjepan Konzul Istranin i Antun Dalmatin, a za njima Petar Zrinski, F. K. Frankopan, Vitezović i Kuhačević.

Ti su nazori, dakako, stali prodirati u srednjoškolsku nastavu.

U to se vrijeme dijalektološkim istraživanjima (osobito na crti Rijeka – Karlovac) bavio Rudolf Strohal (usp. 46, 415–416). Potaknut Lopašićevim nalazom iz godine 1895. (naime: da su pjesme F. K. Frankopana pisane »u bosiljevačko-brajskom narječju«, 99, 75) i vlastitim proučavanjem (*Jezične osobine u kotaru karlovačkom* iz godina 1901–02; 151), Strohal je godine 1907. ustvrdio: prvo, da su Konzul i Dalmatin čisti čakavci (152, 232); drugo, da je Vitezović više čakavac nego kajkavac (152, 233); treće, da su P. Zrinski, A. K. Zrinska i F. K. Frankopan pisali karlovačkim dijalektom (152, 232), koji je – misli Strohal – na čakavski temelj počeo u XVII. stoljeću poprimati kajkavske naslage (152, 233).

⁶⁰ U korpus dopreporodne hrvatske književnosti Maretić broji dva književnika iz Boke kotorske XVIII. stoljeća: Ivana Nenadića i Josipa Matovića (103, 403); Vodnik ih ne spominje (170, 401–402).

⁶¹ Riječ je o banskoj Hrvatskoj; nap. J. V.

Strohalov opravdani prosvjed imao je nekog ploda. Godine 1913. Vodnik je u svojoj čuvenoj knjizi prikazao tri faze dopreporodne kajkavske književnosti: početke (170, 204–210), XVII. stoljeće (170, 267–277) i XVIII. stoljeće (170, 356–365); iz tog je tijeka izuzeo te zasebno prikazao P. Zrinskoga (170, 277–284), F. K. Frankopana (170, 285–290) i P. R. Vitezovića (170, 291–301). Dosljedan crti Vrhovac – Mikloušić – Jagić, među kajkavce je svrstao Belostenca, koji »dobro poznaje hrvatska narječja, ne miješa ih, već sabire i niže riječi jednoga narječja do riječi drugoga narječja, pa sve to posebice izrijeком označuje« (170, 274).

S Brankom Vodnikom u povijest je hrvatske književnosti po dijalektološkom načelu ušla sastavnica »kajkavska književnost«, kojoj se nisu razvili usporedni termini prema druga dva narječja. Sve što je pokazano Vodnik je proveo u svojim čitankama (23; 171).

Držao se toga i Poljanec Belostenca svrstavajući među kajkavce, a za Zrinskoga, Frankopana i Vitezovića bitnim smatrajući »proces mešanja dijalekata« (134, 126; 135, 105). Uzaludno je bilo Hadrovicsevo, pred sam drugi svjetski rat izrečeno upozorenje kako Belostenec »nije htio pisati ni samo za kajkavce ili samo za čakavce, već za *Hrvate uopće*« (38, 44). Iz poznate Dukatove kajkavske antologije Zrinski, Frankopan i Vitezović ispušteni su jer se u njih »snažnije iztiče drugi dialekt« (25, 5); po istom je kriteriju uvršten Belostenec: jer njegov rječnik ima »čisto kajkavski okvir«, iako pored kajkavskih izraza donosi »čakavski (odnosno štokavski)« (25, 34). Propovijedi je pak pisao tako da »bude razumljiv i kajkavcima i čakavcima« (25, 34), pa i malo više od toga: »što jednuč ... učine i obećaju, raztepsti i razvaliti, zač je zvana gréha merzka i odurna stvar« (25, 36). Zrinskog, Frankopana i nastavljača im (Vitezovića) starija su jezičnopovijesna istraživanja od Belostenca odvojila nepremostivim jazom: pjesnik *Gartlica* mogao je s tvorcem *Gazophylaciuma* razgovarati samo u povijesnom romanu (89, 45–51).

Naša se dijalektologija oko sredine ovog stoljeća čvrsto oslanjala na pret-hodnike, pogotovu s obzirom na strogu trojnu podjelu. Nije bilo jasno što da se učini s prijelaznim govorima, pa su se oni svrstavali kako mu drago. Na primjer, Strohalov »prikaz čakavsko-kajkavskih govora u kotaru karlovačkom« smjestio je Hraste među radove o čakavštini (46, 415), a Milčetićevo repliku na taj prikaz među prinose kajkavštini (46, 418). Stoga nije čudno da je isti autor u enciklopedijski članak o kajkavskome književnom jeziku stavio Zrinskoga, Frankopana i Vitezovića, u kojih se odražavaju »sva tri naša dijalekta, ali najviše č a k a v s k i« (47, 253). Nije lako otkriti pouzdan način da se iz njihovih tekstova izluči leksik jednoga, kajkavskog narječja (27, 11). Teško je, na primjer, u leksik kajkavskoga književnog jezika uvrstiti jedino u *Sireni* P. Zrinskoga potvrđen turcizam *čulumakom* (144, 325): prvo, jer ga Zrinski navodi u liku *čulumak* (195, 297); drugo, jer je današnjemu našem jeziku nepoznat (159, 181).

30. Prvi izdavač Frankopanovih tekstova, Ivan Kostrenčić, izrijeком je priznao da se ne želi upuštati u jezična pitanja, već da to prepušta Jagiću (80, IX). On je pak (u početnoj fazi svojega znanstveničkog razvoja) presudio kratko

i strogo: »Jezik je običan kajkavsko-čakavski onoga vremena, slabo odabiran, malo zanimljiv, premda je ta strana njegovih pjesama još najviše vrijedna« (56, 102). Pokazalo se da u problem neupućeni jezikoslovac⁶² (unatoč svojoj solidnoj naobrazbi i blistavoj budućnosti) može reći manje nego stjecajem prilika dobro informirani povjesničar. Karlovcjanin Radoslav Lopašić potkraj prošlog stoljeća o Frankopanu piše: »Njegove u novije doba pronadjene i tiskom objelodanjene pjesme u bosiljevačko-brajskom narječju pune su uzleta poetičkoga i jamačno jedan od najboljih proizvoda kajkavsko-čakavske starije knjige« (99, 75). Za dugo razdoblje proučavanja o ozaljskome krugu (usp. br. 172–180) ta je davna tvrdnja bila nedovoljno jasna: sve dok nisu došli prilozi Stjepka Težaka. On je ustanovio da je Frankopan rođen u kraju gdje se »govori narječjem koje je čakavsko-kajkavsko i moglo bi se zvati brajskim« (165, 341), pa čini dijalekatnu osnovicu pjesnikova pisanog jezika. Taj govorni sklop konačno imenujući *ozaljskim govorom*, pri kraju njegove potanke obradbe Težak zaključuje: »Po golemoj većini tih crta ozaljski se govor može smatrati jednako čakavskim i kajkavskim« (166, 422). O štokavskim elementima u »dijačkim junačkim« usp. 90; o narječnome mozaiku kao izvoristu funkcionalnih stilova u Frankopanu pisanom jeziku v. 176, 178, 179.

31. Kostrenčić je upozorio na Jagićev članak *Jihoslované*, objavljen godine 1864. u Pragu (v. 57, 593), u kojem je iznesena pretpostavka da je Vitezović (na prijelazu iz XVII. u XVIII. stoljeće) težio u Zagrebu ustanoviti kulturno i književno središte što bi pisanim jezikom (mješavinom kajkavštine s čakavštinom) i latinicom ujedinilo sjevernohrvatske pisce (80, IX). Vitezovićeva trona-rječna koncepcija dobro je poznata (76, 211; 120, 39–40); a i za svoje se početne faze nadovezujući na Vramca, »u kajkavski intoniranoj« *Kronici* odrazio je senjske čakavske osobine (70, 117–118). Njegov jezični hibrid nisu u Zagrebu drugi prihvatili. Upravljaajući zagrebačkom Zemaljskom tiskarom, u njoj je štampao *Kroniku* »mješavinom čakavskoga i kajkavskoga govora« (103, 151) i latiničkim slovnim sustavom u kojem se prepleću odlike sjeverne i južne hrvatske tradicije (103, 152).⁶³ Naprotiv, knjige je drugih (M. M. Nadaždi-Draš-kovičke, Mihalja Šimunića) tiskao kajkavskom grafijom (103, 148–149, 155–156).

Središte o kojem je riječ sam je Ivan Kostrenčić naslućivao u svijesti i u postupcima P. Zrinskoga i F. K. Frankopana, držeći da su oni – prema talijan-skom uzoru – težili oko sebe ustanoviti »vrst literarne hrvatske akademije« (80, IX). Pretpostavku o tome zajedničkom naporu Ježić je pripisao samome

⁶² Simeon piše: »čakavsko-kajkavski – miješani književni dijalekt; takav je npr. u F. K. Frankopana ('Jarne bogati') s mnogo štokavskih natruha« (146, 189; spac. J. V.). To je pogrešna procjena; usp. bilj. 65. – Svjedočanstva o tome koliko je koji član ozaljskoga kruga poznavao jezika ponekad su proturječna. A. K. Zrinska izrijekom kaže da je svoj molitvenik na hrvatski prevela »iz čuda nimških kriposnih pismi i štampi« (50, 19); iz urotnih se spisa može saznati da ona nije znala nikakav drugi jezik osim hrvatskoga (1, 244, br. CCLXXXVI).

⁶³ Već u *Kronici* upotrebljava jedno slovo s nadslovnim dijakritikom: *ĩ* (103, 152).

Frankopan (67, 38), a tu su tezu prihvatili neki književni historičari (9, 445–446; 100, 186; 68, 150).

Na tome temelju svoje viđenje na početku je našega stoljeća iznio A. Pisarević: zamišljajući književno kolo kojem je na čelu bio Petar Zrinski (128, 987). Tu je prosudbu Matić posve odbacio (109, 11), a Novalić prihvatio i razradio (123, 220).

Na sve se prethodnike nadovezujući (a za Belostenca se oslanjajući pogotovu na 39), godine 1968. objavio sam prilog *Ozaljski jezično-književni krug* (172); u njemu iznesene postavke razradio sam u nekoliko drugih radova (usp.: 173, 174, 175) i došao do ovih bitnih spoznaja:

1. ozaljski krug dio je višestoljetnih težnji da se (unatoč nepovoljnim povijesnim prilikama, pogotovu usprkos rascjepkanosti feudalne Hrvatske) prožimanjem triju narječja stvori opći hrvatski književni jezik;

2. prethodnici su ozaljskoga kruga: pokupski glagoljaši, hrvatski protestantski pisci i Franjo Glavinić;

3. zrelu fazu toga kruga i njegovu srž čine: Petar Zrinski, Ana Katarina Zrinska, Fran Krsto Frankopan i Ivan Belostenec, a njima su bliski neki suvremenici (Juraj Ratkaj Velikotaborski, Matijaš Magdalenić i dr.);

4. jezični smjer ozaljskoga kruga neposredno se nastavio u djelu Pavla Vitezovića, snažno se odrazio na preporod i postao temeljem ukupnoj hrvatskoj rječitosti novoga vremena;

5. tronarječna jezična koine primjenjivala se podjednako u beletristici i u neknjiževnim tekstovima (u pravnim spisima, ispravama i sl.), iako predstavnici ozaljskoga kruga (osim Belostenca) nisu iskorišteni za povijesni rječnik hrvatskoga pravnog nazivlja (111, IX–XIX).

Ozaljski je krug pozitivno ocijenjen (72, 38), a prihvaćen je i termin kojim se imenuje (43, 304, bilj. 2) te je ušao u hrvatsku jezičnu historiografiju (169, 36–37; 120, 37). Prema narječnim sastavnicama jezik se toga kruga imenuje *mješovitim* (Jagić: 54, 381) ili pak *hibridnim* (Krleža: 84, 368). Termin *hibridni jezik* upotrebljava se pri opisivanju hrvatskoga književnog srednjovjekovlja (42, 428), pa je uvršten i u pregled jezičnog razvoja u srednje doba naše književne povijesti (182, 187–195).

NAPOMENE UZ OVO IZDANJE

32. Prvi put za tisak priređujući izbor Frankopanovih djela, Kostrenčić je uvrstio samo stihove, i to hrvatske. Sve je objavljene tekstove ujedinio naslovom *Vrtić*,⁶⁴ a to bi odgovaralo Frankopanovu izrazu *Gartlic*. Taj je pak (stojeći na čelu punog naslova) okupljao samo pjesme glavne Frankopanove zbirke, a Kostrenčić je pod imenom *Vrtić* objelodanio: 93 (od ukupno 109) pjesama *Gartlica*; 6 (od u svemu 9) iz zbirke *Dijačke junačke*; svih 18 pobožnih (»nabožnih«) pjesama. Za osamnaest ispuštenih (16 iz *Gartlica* i 2 »dijačke«) Kostrenčić je procijenio da »nisu posve gladka sadržaja« (80, XI): isključio ih je unatoč priznaju da su »neobhodno potrebne za karakteristiku poezije Frankopanove« (80, XI).

Naprotiv, o versificiranim *Zgankama za vrime skratiti*, o proznim *Šentencijama vsakojaškim*, *Trumbiti sudnjega dneva* i nenaslovljenu ulomku (koji će kasnije dobiti ime *Jarne bogati*)⁶⁵ – Kostrenčić je samo izvijestio u *Pripomenkama izdavatelja* (80, III–XIV).

Kostrenčićevu ispuštanju obranu je sročio Jagić: tvrdeći da je riječ o tekstovima što ih »naši pojmovi o pristojnosti nijesu dopuštali našampati« (56, 100). Iz tih su razloga neuspjeh doživjela oba Ježićeva pokušaja da znanstvenoj javnosti pruži pun uvid u Frankopanov književni opus. Prvo izdanje VIII. knjige *Građe za povijest književnosti hrvatske* godine 1915, kao dopunu Kostrenčićevu izdanju sadreći Frankopanove sporne tekstove (62), bilo je povučeno te su se sačuvali tek rijetki primjerci; mjesto od Ježića planiranoga potpunog izdanja pojavila se godine 1936. knjiga s jasnim tragovima znatnih ispuštanja (20).

Cinjenica da je znanstvenim proučavanjima teško dostupna cjelina Frankopanovih književnih proizvoda potakla je (osobito u posljednja dva desetljeća)

⁶⁴ To je zapravo nedopustiva zamjena izvornoga naslova (*Gartlic*). Vodnik ga je shvatio kao paralelu konvencionalnim, u XVII. stoljeću proširenim nazivima »Florilegium« i »Anthologia« (170, 287), a srednjoškolicima objasnio: »gartlic (od njem. riječi: der Garten), vrtić, mala bašča« (23, 255; 171, 228). Nije nevažno dodati da je *gartlic* bio u pjesnikovo doba naziv za vrt u frankopanskim Brežicama (183; 186, 156–158). Taj leksem (osim Frankopana) poznaje Miroslav Krleža.

⁶⁵ Slovenski jezik tog fragmenta spominje ukupna hrvatska književna historiografija, pa i slovenski istraživači: od Ilešića (51) do Koruze (79). Nije riječ o slovenskome jezičnom standardu, nego o dijalektu; o tome usp. 185.

opravdane prosvjede; u tome se smislu najjasnije zalažu: Rešetar (142), Georgijević (32, 113), Mrkonjić⁶⁶ (122, 89) i Zoran Kravar (82, 223–224).

33. Svoje izdanje Frankopana Kostrenčić je ispratio vjerujući kako »rukopisi sami će pružati još podosta iztraživanja, ne što se tiče teksta pjesama, jer taj je ovdje točno tiskan, al u drugih stvarih« (80, XIII). I napokon, Kostrenčić je siguran da u tekstološkome smislu nije ništa propustio jer mu je savjetnikom bio mlad i ugledan stručnjak: »Za tekst ovih pjesama da bude vjeran i prema jeziku pjesnika i prema načelu kritičkih izdanja, pobrini se gosp. prof. dr. Va t r . J a g i ć, koji je i prilikom korekture uložio sav trud svoj u izdanje ove knjige« (80, XIV).

Iako nas Kostrenčić uvjerava o svojoj akribiji, već popisujući pjesme što ih je ispustio (80, XI), čini više bitnih grešaka (koje popravlja Ježić, 62, 183–185):

1. Zvire, ko svit *zadržuje* (zdržuje)
2. *Spoganjanje* prošastoga vrimenta (spogajnañe)
3. Starica žaluje *mladenke* (mlade danke)
4. Buhe *nevoljno skončanje* (nevojlno; skončajñe)
5. Divojke *opisanje* od glave do nog (spisañe)

Ali se i sam Ježić (godine 1921) pohvalio kako je ne samo »u originalnom pravopisu« za svoje potrebe prenio većinu Frankopanovih tekstova (67, 100) nego i ostatak »savjesno prepisao modernim pravopisom« (67, 100).

S punim smo se poštovanjem i zahvalnošću dužni odnositi prema ukupnome znanstvenom djelu Slavka Ježića. Pogotovu je velik kulturni prilog pružio više od dvadeset godina (od 1915. do *Djela Frana Krste Frankopana* 1936) marljivo se baveći književnim opusom markiza i poete XVII. stoljeća. Do bečkoga Staatsarchiva (gdje se čuvaju Frankopanovi rukopisi) Ježića je doveo životni put kojim se kretao u svojoj mladosti:

»Rođen u Dubravi (tada kotar Čazma) 17. veljače 1895, svršivši gimnaziju u Bjelovaru, studira u Beču romanistiku i slavistiku, gdje je već 1916. promoviran za doktora filozofije« (161, 436)

Pjesnik *Gartlica za čas kratiti* poslužio je, dakle, kao predložak što ga je Slavko Ježić proučavati počeo vrlo mlad. Koliko je on (između svoje dvadesete i dvadeset i šeste godine) bio spreman za znanstvenu sintezu o starom piscu (koliko je, napose, ušao u potankosti ukupnoga filološkog posla) – posebno je pitanje. Ježićevo akribiji, čini se, nitko nije posvetio pažnju.

Uvodni tekstovi u njegovoj knjizi *Život i rad Frana Krste Frankopana s izborom iz njegovih djela* počivaju na htijenju za ozbiljno znanstveno istraživanje: »Studija o životu i radu Frankopanovu bila je pred nekoliko godina moja doktorska disertacija...« (67, 5). Znamo također da su istraživaču pomogli vrlo ugledni filolozi Milan Rešetar (67, 5) i Stjepan Ivšić (67, 6), ali u posve odre-

⁶⁶

Nije točna Mrkonjićeva tvrdnja kako »sporni dio Frankopanova djela nije glavninom do sada još objavljen« (122, 89); usp. Ježićevo izdanje *Književna ostavština Frana Krste Frankopana* iz godine 1915. (62).

đenim odsječcima posla: Rešetar mu je na raspolaganje stavio unikatni original drugoga izdanja *Elegije*;⁶⁷ Ivšić mu je pomogao pri izradi rječnika.

Priređujući izbor Frankopanovih tekstova za izdanje iz godine 1921, Slavko Ježić ističe svoju akribiju i osvrće se na Kostrenčičeve propuste:

»Svi su dakle tekstovi najsavjesnije izdani,⁶⁸ dok se u 'Vrtiću'⁶⁹ nalazi podosta pogriješaka« (67, 100)

To pak znači da Ježićevu čitanju iz godine 1921. ne bi smjelo biti prigovora. Ipak, sam on (u izdanju iz godine 1936) ispravlja dosta svojih prijašnjih lekcija. Evo tome kao primjer pjesma *Vsaka žena štima se lipa*:⁷⁰

»Ki⁷¹ će ženam ugodit, / njih milošću zadobit / u pravoj dragosti, / naj lipotu hvaljiva,⁷² / njih dostojnost zvisiva⁷³ / do neba vridnosti: / da je zvizda Danica,⁷⁴ / il cvatuća rožica, / v⁷⁵ lišću ljublena; / da kot mramor v glatkosti, / snig i biser v belosti, / po tilu⁷⁶ stvorena. / Ter bar ljudo⁷⁷ ne čmrkni, / njih maganje ne trkni, / da te ka začuje. / Jer nit⁷⁸ čora, srabljiva, / coclava nit sprdljiva, / ružna bit valuje« (67, 53)

Postaje, dakle, jasno: Frankopanovi tekstovi u Ježićevu izdanju 1921. nisu »najsavjesnije izdani«. Ali i u ponovnom izdanju 1936. (20) nalazi se dosta banalnih tiskarskih grešaka, npr. *Vňalovae* mjesto *Valovaňe* (str. 45).

34. Grafijskome stanju u Frankopanovim rukopisima Ježić je posvetio dva teksta: članak *Pravopis Frana Krste Frankopana* godine 1916. (64) i odsječak *Frankopanova grafika* u predgovoru *Djelima* 1936. (20, 12–13). Ti su prilozi dragocjeni: navodeći sva slovna rješenja zatečena u rukopisu, omogućuju nam provjeriti jesu li transkripciji postavljena i dosljedno ostvarena pouzdana pravila.

35. Neki književni tekst ozaljskoga kruga prvi je put transkribiran kad su ilirci (u »Danici« 1836; 193, 194) objavili odlomke iz *Sirene* Petra Zrinskoga.

⁶⁷ Za ovo izdanje tekst u Ježića (20, 227–234) uredio je prof. dr. Darko Novaković.

⁶⁸ U Ježićevu izdanju 1921; nap. J. V.

⁶⁹ Izdao ga je Kostrenčić 1871; nap. J. V.

⁷⁰ Kao temeljni tekst dajemo Ježićevo čitanje iz 1921. (67, 53), a u bilješkama donosimo varijante što ih je isti izdavač unio u izdanje iz 1936. (20, 73).

⁷¹ ko

⁷² hvaliva

⁷³ zvišiva

⁷⁴ danica

⁷⁵ u

⁷⁶ telu

⁷⁷ ludo

⁷⁸ ni

Pritom nisu poštovali temeljne grafijske podatke u prvotisku *Sirene* (Mleci 1660), a to su (103, 110): 1. zajednički digram *ch*, koji upućuje na to da Zrinski nije razlikovao suglasnike *č* i *ć*; 2. nasuprot grafiji Zrinskoga za slogotvorno *r* (redovno *ar* i rijetko *er*) ilirci su, u skladu sa svojom tadašnjom praksom, dosljedno proveli grafiju *er*; 3. zamjenu jata (koja je u Zrinskoga redovno ikavska, s ponekim ekavizmom) ilirci su riješili ambivalentnim grafemom *ě* (koji je, prema Babukićevoj preporuci [4, 38], valjalo čitati kao *je*), uz ikavizam kad ga diktira srok. Sva se ta rješenja dobro vide u ove dvije tercine (193, 10):

1. »Dičiš se *berzinom*, al' te *vrěme* stigne,
Za krasotom tvojom i *lěto odbigne*,
Med kratkim *vrěmenom lěpost* tvoja zgine.«
2. »Sva na ovom *světu* ljubavom harače,
Cić nje v zimi v *lětu ptičice diače*,
Noć i dan na *městu* droban *slavić plače*.«

Kada je pak godine 1866. Jagić u svojoj raspravi (54) donio obilje odlomaka iz *Sirene*, prihvatio je pretpostavku iliraca da je Zrinski razlikovao *č* i *ć*. S obzirom na jat vratio se Jagić prvotisku *Sirene* (provevši pretežni ikavizam i sporadične ekavizme). Svoj poznati stav o grafiji slogotvornoga *r* u suvremenom jeziku (izrazhen 1864; usp. 69, 101–102) proširio je te zaključio da i zamjenu za starohrvatsko *r* valja u *Sireni* obilježavati naprosto *r*.

Najvažnija Jagićeva fonološka rješenja primijenio je Kostrenčić izdajući Frankopanov *Vrtić*; stoga je njegovu grafiju za *r* (*er* nasuprot pretežnom *ar* u Zrinskoga) razriješio kao *r*. Nadovezujući se na Kostrenčića, njegov pogled o rečenim fonološkim osobinama prihvatila su sva dosadašnja izdanja Frankopanovih tekstova: Ježić 1915. (62), 1921. (67), 1936. (20); Vončina 1976. (197); Matan i Mrkonjić 1979. (107).

Posebno se valja osvrnuti na transkripciju Frankopanovih digrama *di*, *dy*. Primjer iz rukopisa:

»Szriczno ú lÿubauÿ Prigodienÿe« (30, C 21)

Kostrenčić je prenio tako da je zapis *prigodienÿe* pročitao *prigodjenje* (190, 83). Dakako, bilo je to u doba kad još nije postojao grafem *đ* (što će ga uvesti Daničić godine 1880; 121, 80). Istovremeno (tj. godine 1871) Kostrenčić je izdao Frankopana, a Jagić i Kaznačić prvu knjigu Vetranovićevih pjesama (130). U njezinu predgovoru Jagić se potužio što tadašnja hrvatska latinica nema mogućnosti precizno obilježiti Karadžićevo ćirilčko Ђ, tj. postići razliku među primjerima дјевина и туђин (130, IV); vrijedilo je to ne samo za sve tekstove M. Vetranovića (131) nego i za pjesme *Ranjinina zbornika* (132).⁷⁹

Na samome svojem početku (godine 1915) Ježić je Kostrenčićevu transkripciju poboljšao u jednoj od dviju pojedinosti: na mjesto digrama *nj* uvodeći gra-

⁷⁹ Godine 1870. Jagić je ovako čitao Menčetića: »ozriv se jak jelin ter on čas *podje* tja« (132, 4); godine 1937. Rešetar ovako: »ozriv se jāk jelin ter ončas *pode* tja« (133, 4).

fem *n* (*prigodjeđe*, 62, 183). Ubrzo nakon toga jedan od bitnih fonoloških problema ovako je rekonstruiran na temelju Frankopanove grafije:

»*đ* = *g* (jedini put): *prigy Ga 2*; = *di*: *prigodienye*; = *dy*: *sidyahu*. (U ova dva posljednja slučaja *di*, *dy* vjerojatan je izgovor: *dj*, ili vrlo mouilirano *đ*)« (64, 200)

Pri svojem čitanju Ježić je uporno ustrajao: *prigodjenje* (67, 108), *prigodjeđe* (20, 30).⁸⁰

U navedenom je primjeru riječ o položaju primarne jotacije, kojom je nepalatal *d* u slavenskim jezicima prelazio u palatalan suglasnik ili skupinu. U hrvatskim narječjima moguće su mu zamjene *đ*, *ǵ* ili *j*.

Znajući to (a zbog nepristupačnosti Frankopanih rukopisa morajući se osloniti na Ježićeva čitanja; 197, 333), odvažio sam se za jednu jedinu sustavnu fonološku korekciju: u Frankopanove tekstove uvesti *đ* gdje Ježić piše *dj*.

U Frankopanu najbližih pisaca ozaljskoga kruga taj je problem različito riješen. Polazeći pretežno s književnopovijesnoga stajališta, Matić u Zrinskoga nalazi da »po njegovu pisaću nije svaki put lako utvrditi, da li se ima izgovarati *đ* ili je *đ* prešlo u *j*« (109, 16).⁸¹ Naprotiv, ostvarujući jezikoslovnu obradbu, I. Lehmann (nakon potanke slike o grafijskom sustavu; 93, 50–64) za A. K. Zrinsku utvrđuje dubletu *đ* || *j* (93, 82).

U ozaljskom govoru primarno *dj* > *j* (*brěja*, *mlăji* i sl.; 166, 221); stoga bi fonem *đ* u sve troje navedenih pisaca (i napose u F. K. Frankopana) valjalo smatrati plodom inodijalekatnog utjecaja.

36. Sve do potkraj sedmoga decenija prošlog stoljeća u latinicom pisanim tekstovima hrvatske književnosti na mjestu staroga slogotvornog sonanta pisalo se *r* s nekim popratnim vokalom. Izuzevši neka rjeđa rješenja (*aer*, *er*, *ri*, *rr*; 103, 361), do preporoda su se najviše primjenjivale (103, 361) grafijske skupine *ar* (osobito u pisaca na jugu) i *er* (što su od kajkavaca prihvatili Slavonci). Preporoditelji su pak isprva bilježili *er*, potom *ar* (čak i popratni vokal napose markirajući: *âr*).

Odavno se želi odgovoriti što se za tom grafijom krije.

Sve do novijeg se vremena uzimalo kako je popratni vokal samo grafijska pojedinost (koja je došla po uzoru na bilježenje našega vokalnoga *r* u tekstovima na stranim jezicima, osobito na latinskom); v. starije transkripcije Zoranićevih *Planina* (22; 191). Novija istraživanja (o kojima usp. 192, 55–56) upozorila su da taj važni problem (koji nije samo grafijski nego i fonološki) ne treba rješavati načelno, nego za svakoga pisca napose. S tim u vezi nametnula se potreba da se ispita što je kojemu piscu nametao govor koji leži u temelju njegova pisanog jezika; drugim riječima, moguće je pitanje: Kada i gdje staro *r* postoji kao zaseban fonem, odnosno kad je defonologiziran (tj. pretvoren u

⁸⁰ Godine 1936. piše: »Skupinu *dy* transkribirao sam *dj* (odnosno: *di*, *dij*), jer nije siguran pjesnikov izgovor« (20, 13).

⁸¹ Pogrešan je nazor da *đ* (štokavsko) prelazi u *j* (čakavsko ili kajkavsko).

vezu: vokal + r)? A to se moglo ustanoviti tek pošto su uznapredovala naša dijalektološka istraživanja. Ona su pokazala kako je moguće da se za »popratnim vokalima« (u grafijskim skupinama *ar* i *er*) krije reduciran vokal (ə, »šva«), pa se u tome nazire neka pravilnost: skupina *ar* prvobitno se primjenjivala u djelima što se oslanjaju na čakavsko i štokavsko narječje (s vokalizacijom: *v*, *b* > *a*), skupina *er* na kajkavsko narječje (*v*, *b* > *e*); za drugima povelj su se Slavonsci.

U ozaljskome krugu kolebanje oko adekvatne zamjene za »popratno šva« odrazilo se punom snagom. Petar Zrinski bilježio je pretežno *ar* i sporadično *er* (103, 110); Ana Katarina Zrinska usporedo upotrebljava obje grafijske skupine (93, 74–75); Ivan Belostenec u *Gazophylaciumu* ima ambivalentno *ēr*; F. K. Frankopan u velikoj većini piše *er*. Odlučivši se u Frankopana za transkripciju *er*, mislimo da pogađamo bit problema: prvo, pjesnik *Gartlica* nije vokalno *r* shvaćao kao zaseban fonem; drugo, oslonio se na glasovno stanje u brajskim govorima, gdje postoji realizacija *ər*: »børstim, čərlen, gərdo, hərja itd.« (166, 230).

Stoga i hoćemo istaći kako bi *e* (na mjestu posve korektna ə) moglo preciznije označiti bitnu odliku sudbine starohrvatskoga *ṛ* u fonetici (i ortoepiji) ozaljskoga kruga: ne jedinstven vokal *ṛ*, nego kombinacija vokal (ə predstavljeno najbližim mogućim slikama neadekvatna pisma: *a* || *e*) i pridružen mu neslogotvorni element *r*.

Držim da bi suvremeni čitatelj pogriješio kad bi u Zrinskoga, Frankopana i Belostenca zajedno čitao *srce*; naprotiv, bolje će učiniti ako pročita: *sarce* u Zrinskoga, *serce* u Frankopana, jedno ili drugo (a zapravo: *sərce*) u Belostenca. Za čitanje s popratnim vokalom govore i metrički razlozi. Zapis Frankopanova rukopisa:

»Blȳzo kraja iur dossegľȳ, / Strah ȳ duoibu od se zuergľȳ« (30, C 58)

Kostrenčić je (ne bez Jagićeva utjecaja) pročitao: »blizo kraja jur *dosegli*, strah i dvojbu od se *zurgli*« (190, 32), a tako su prenijeli noviji izdavači. Uz glasovno stanje *dosegli* x *zvergli* srok bi bio skladniji.

U tome smislu dopunjujem svoje prijašnje mišljenje o tome fonetizmu u ozaljskom krugu (182, 15–16).

37. Hrvatsku književnost od kraja XV. stoljeća do narodnog preporoda teško je precizno pročitati iz dvaju razloga: prvo, što je pretežno napisana nereformiranom, nedovoljno preciznom latinicom; drugo, jer joj se jezik temelji na kojemu od triju narječja ili na njihovu hibridu.

U rečenom razdoblju, na primjer, latinsko je slovo *c* moglo biti troznačno: obilježujući fonem *c* (103, 348), fonem *č* (103, 349) i fonem *k* (103, 358). Godine 1888. Budmani je (22) sumnjao ne odražava li se time u Zoranićevim *Planimama* čakavizam (usp. 192, 53); naprotiv, Maretić je odredio da u tom djelu valja čitati: *lice* = *lice*, *rece* = *reče*, *croz* = *kroz* (103, 25). Takvo rješenje nalazi potvrdu u Zoraniću zavičajnome zadarskom govoru: među Šibenikom i Senjom čakavizma nema (117, 68–69).

Naprotiv, kad su godine 1869. Marulićeva djela transkribirali Kukuljević i Jagić (129), ništa im pobliže nije bilo poznato ni o splitskoj čakavštini. Stoga su zapise *crida* i *cripahu* iz prvotiska Marulićeve *Judite* dvojako pročitali:

1. »taj ti *črida* biše od jakih bivoli« (129, 14)

2. »poduboke bleče, gdi vodu *cripahu*« (129, 29)

Takvo je čitanje prihvatio Kušar (104, 18, 41). Budući da čakavsko (i kajkavsko) narječje čuva neizmijenjen početni skup *čr-*, na temelju nesigurna čitanja primjer *cripati* (i pridruženi mu: *crljen* i dr.) mogao je dovesti do tvrdnje o jednom od važnih štokavizama u Marulićevu pisanom jeziku (45, 256). Poslije Kukuljevićeva i Jagićeva, pa Kušarova čitanja *Judite* došla su i druga (npr. Štefanićevo: *črida* i *čripati*, 105, 40, 57), pa se nakon dvanaest desetljeća taj spjev pojavio u Moguševu čitanju: dodani potpun rječnik pokazuje da se početna skupina *čr-* nije izmijenila: *črida*, *čripati* (106, 212); kad je *r* u njoj slogotvoran, u *Juditi* se ostvaruje kao *ar*: *čarljen*, *čarljeniti*, *čarn*, *čarnokos*, *čarp*, *čarv* (106, 211); napokon, izmijenjena početna skupina *cr-* u Marulićevu spjevu ne postoji (106, 210). Valja dodati da je neizmijenjena početna skupina *čr-* svojstvena današnjemu čakavskom narječju, a mogla se preobraziti (u *cr-*) u njegovim dijelovima što ih je zahvatio čakavizam (117, 83).

U svojoj transkripciji Frankopana Kostrenčić je dosljedno proveo štokavsko glasovno stanje (tj. početnu skupinu *cr-*: *crn* i sl.), pa je to, na primjer, za jednu pjesmu primijenio u njezinu naslovu (»Na diku *crnih* oči«) i u tekstu (»jeste *crne*, al ljubeznive«, 190, 38). Ježić je zapisao glasovnu dubletu (*černih* u naslovu || *crne* u tekstu, 20, 50). Budući da se moje izdanje 1976. oslonilo na Ježićevo čitanje (197, 333), dubleta je ostala (197, 256) i mogla utjecati na pogrešne zaključke o Frankopanovu jeziku (za koji se zna da mu je osnovica čakavsko-kajkavska i da se u njem naslojavaju štokavski elementi). Tek za ovo izdanje kao predložak imajući Frankopanovu pisanu ostavštinu u izvornu obliku, mogu o pokazanoj dvojbi iznijeti:

U rečenoj pjesmi Frankopan ima identičnu grafiju: *ciernih* i *cierne* (30, C 73). Izvorna grafija (*ci* + *ern-*) upućuje na zaključak da je u početnoj skupini doista bio suglasnik *č* (a ne *c*). Frankopanova dijalekatna osnovica to čvrsto potvrđuje: u brajskim govorima početni skup *čr-* nije se izmijenio (166, 345), a to potkrepljuju primjeri iz današnjega ozaljskoga govora: *čerip*, *čerivo* (166, 226), *čerišnja*, *črlen* (166, 347), *črn*, *črv* (166, 348). Stoga je bilo prijeko potrebno prihvatiti da u Frankopana (unatoč njegovim grafijskim nedosljednostima) valja čitati u naslovu »Na diku *černih* oči« i u tekstu »jeste *černe*, al ljubeznive«.

38. Već odavno (Maretićevom knjigom iz godine 1889) učinjeno je važno razgraničenje: nekim grafijskim ambivalencijama priznajemo da odražavaju fonetske dublete; drugima to ne priznajemo. Opreka *č* : *ć* vrlo je jasno obilježena u prvoj hrvatskoj, Kašićevoj gramatici: *c* (71, 10) : *cch* (71, 13). U Vrančićevu rječniku ostvarena je ova grafijska razlika: *Pomochi* (188, 3, s. v. *adiuvare*) || *tocsitiše* (188, 60, s. v. *meare*). Na Maretićev poticaj (103, 39, 52) prihvatili smo da to u Vrančića znači opreku ne samo grafijsku (*ch* – *cs*) nego i fonološku (*ć* – *č*). Naprotiv, kad Habelić piše *Pomochi* (37, Q4^v) i *Tochim* (37,

Z4^v), onda – slijedeći Maretića (103, 123) – uzimamo da nepostojanje grafijske razlike upućuje kako je zatrta i fonološka opreka *ć* – *č*: *pomoći* i *točim*. Opreku poznajući, Marulić provodi ovakve srokovе:

1. »sviste ne saznaše, ctakljahu jim *oči*, / rugo njimi staše i smih se *potoči*« (106, 170)
2. »Ovo ča veruju po tebi ja *moći*, / koko potribuju, hoti mi *pomoći*« (106, 172)

Naprotiv, opreke ne poznajući, Frankopan sriče suglasnike *ć* i *č*, npr.:

1. »rad pogleda dragih *oči* ... / prez ufaña i prez *pomoći*« (20, 54)
2. »Prijeteli prez *pomoći*, / a rodbina suze *toči*« (20, 57)

Dobro je ogledati kako je u Petra Zrinskoga (103, 110–111):

prvo, iz jedinstvene grafije *ch* (za *č* i *ć*) Maretić zaključuje da Zrinski ta dva suglasnika nije razlikovao;

drugo, grafemi *f*, *s* mogu označivati suglasnike *š* i *ž*, pa se ta njihova ambivalentnost ne iskorištava ni za kakve nagovještaje da Zrinski možda ne bi činio razlike među dva rečena suglasnika.

Prvo pravilo u Maretićevoj je knjizi dosljedno provedeno: grafijsko nerazlikovanje *č* i *ć* (izraženo dvoznačnim digramom *ch*, 103, 349) pokazuju osobito kajkavci, koji (na većem dijelu svojeg terena) ta dva suglasnika ne razlikuju ni u govoru.

Svaki od triju glavnih predstavnika ozaljskoga kruga ima za oba suglasnika (*č* i *ć*) po jedno grafijsko rješenje (ili po jedan red takvih rješenja): Petar Zrinski *ch* (103, 110; 109, 12–13); Ana Katarina Zrinska *ch*, *chy/chi*, *c*, *th* (93, 52); Fran Krsto Frankopan *ci*, *cy*, *czy* (64, 200). Unatoč tome, od početnih transkripcija do najnovijeg vremena čitalo se:

1. u Petra Zrinskoga: »*želeći* Vas tulikimi *srićami* od Boga *okinčeni*h« (Jagić: 54, 337; Matić: 195, 20; Vončina: 197, 26);
2. u F. K. Frankopana: »v *oblačnih* dnevih, v urah *nesrićnih*, srcem turobnim, mislih *neprilićnih*« (Kostrenčić: 190, »predgovor pjesnika«; Ježić 1921: 67, 101; Ježić 1936: 20, 19; Vončina: 197, 243);
3. u A. K. Zrinske: »u ovoj suznoj dolini *prohodećim* čas kratkiji, put *srićniji* i korisniji *vćini* se« (50, 19).

Grafijske slike u sve troje književnika mogle bi i za Petra Zrinskoga poduprijeti o Frankopanu izrečenu značajnu Težakovu pretpostavku: da je (u skladu s govorom ozaljskim i s brajskim općenito; 166, 220) »u govoru razlikovao *č* i *ć*, ali da u pismu nije mario za te razlike« (165, 342). Dakako, s uvjerenjem da se u Frankopanovim književnim djelima odražava njegov *pisani* (i ne: *govoreni*) jezik, ovo izdanje ne provodi distinkciju *č* i *ć*. To pak može značiti zahtjev da se u istome smislu revidiraju dosadašnja izdanja *Sirene* Petra Zrinskoga (osobito potpuno, Matićevo: 195). Podlogu tome može pružiti već Hadrovicseva transkripcija Belostenčevih propovijedi (6).

Ponekad nije moguće odrediti sigurnu lekciju. Na primjer, u Frankopana je digram *cz* dvoznačan: obilježuje suglasnik *c* (Louacz = *lovac*, 30, C 160) i suglasnik *č* – prvobitni (oczÿ = *oči*, 30, C 162) i na mjestu suglasnika *ć* (poÿuczÿ

= *pojuči*, 30, C 161). Stoga ne možemo pouzdano znati kakvo je glasovno stanje u zapisu Szlauycz (30, C 161): mjesto Ježićeva lika *slavič* (20, 88) uveli smo lik *slavič* (str. 137), iako bi se moglo čitati *slavic*.

39. Kostrenčić nije transkripcijom mogao uvijek točno pogoditi glasove koji se kriju iza Frankopanovih ambivalentnih rješenja za foneme *s*, *š*, *z*, *ž*. Stoga je, na primjer, prvobitni zapis »Tituluſa nýma: Imme uimdar imma« (30, C 252) prenio: »*Titulusa* nima, ime vimdar ima« (190, 115). Pošto je Vodnik, usput, pročitao drugačije, u skladu sa starim kajkavskim književnim jezikom (*tituluša*, 170, 289), korekcija se prenijela u sve dalje transkripcije te pjesme (67, 138; 20, 125; 197, 318) i u književnopovijesne preglede (78, 263; 32, 110). Transkripcija *tituluš* prihvaćena je u novijoj obradbi kajkavskih pisaca XVI. i XVII. stoljeća, i to u Pergošića (49, 98) i Habelića (50, 130). Nimalo se ne kolebamo zapis Plebanus (30, C 197) čitajući *plebanuš* (20, 103). Ali su mnogi analogni Frankopanovi zapisi (*Filenus* itd.) ostali bez izmjene. Frankopanove zapise Christuſeua (30, D 9^v), Christusseuo (30, D 11^r) Ježić je konačno pročitao *Kristuseva* (20, 199), *Kristusevo* (20, 202). Kao što je poznato, mjesto pridjevnog nastavka *-ov* dolazi *-ev* iza palatalnih suglasnika. Stoga držim da valja čitati: *Krištuševa*, *Krištuševo*.

Ježićeve grafijske analize (64, 200–201) pokazale su da Frankopan upotreb-
ljava iste grafeme kako bi označio foneme *s* / *š* / *ž* (slovom: *s*; kombinacijom: *sz*); *s* / *z* / *ž* (slovom: *z*). Već je to dovoljno da se ustanovi kako Frankopan, pišući imena mitoloških osoba starogrčkih i starorimskih, nije slijedio izgovore klasičke, nego starokajkavski što je nastao pod dojmom mađarskoga čitanja.

Iz same činjenice da je grafem *z* u Frankopana višeznačan (pa – pored fonema *s* – može obilježivati foneme *z* ili *ž*) valja promotriti čitanje Frankopanova zapisa *roza*. Njegovo izvorno stanje »Roza ú Nadrih stojecia« (30, C 210) čitali su:

1. Kostrenčić: »Roza u nadrih stojeća« (190, 97);
2. Ježić 1921: »Roža u nadrih stojeća« (67, 136);
3. Ježić 1936: »Roza u nadrih stojeća« (20, 109);
4. Vončina: »Roža u nadrih stojeća« (197, 266).

Transkripcija hrvatskih kajkavskih tekstova XVII. stoljeća odlučila se za lik *roža*: u *Noćnom viđenju svetoga Bernarda* (50, 244); u Gabrijela Jurjevića (50, 333); u Šrbačićевой pjesmarici (50, 369); itd. O staroj kajkavskoj grafiji usp. 162, 163.

40. Frankopan grafijski razlikuje jotacijom dobivene reflekske istih nepalata (*l*, *n*) u različitim položajima: *neuolya* || *neuoilno*, *nesmainkuyu* (20, 24). Kostrenčić ih je ujednačeno pisao: *nevolja*, *nevoljno*, *smanjkuju* (190, 5). Glasovna je dubleta (*nevolja* || *nevojlno*, *smajnkuju*) provedena u izdanjima: Ježić 1921. (67, 105); Ježić 1936. (20, 24); Vončina 1976. (197, 307). Grafija F. K. Frankopana i sestre mu Ane Katarine Zrinske (93, 91) potvrđuje dubletu (*lj*, [*nj*] || *jl*, *jn*), koja potporu nalazi i u brajskim govorima (166, 224). Stoga za Frankopana ne vrijedi (te u ovo izdanje nije prihvaćena) novija preporuka:

grafije *jl*, *jn* = glasovne vrijednosti *l*, *ń* (119, 52). Za čitanje kakvo je primijeno govori i srok; prvobitni zapis »Ia ciu znat razlucit, naŷuam nebu duoiba, / Da Clouŷcstuo uafse bu prŷetna moilba« (30, C 176) skladniji je uza srok *dvojba x mojlba* (20, 94) nego što bi bio pri sroku *dvojba x moľba*.

Frankopanov zapis:

»Kad ciuŷes praskanŷe / Tad doide ki znanŷe« (30, C 100)

Jeŷić je prenio:

»kad čujeŷ *praskańe*, / tad dojde ki *znan je*« (20, 61),

a srok *praskańe x znan je* mogao bi upućivati na to da u Frankopanovu jeziku nije provedena sekundarna jotacija u skupu *ńŷj* (i: *ľŷj*), tj. da bi valjalo čitati: *praskan'je*. Tome je premalo dokaza, pa smo se odlučili za tradicionalni način čitanja, tj. u zapisu:

»Po noczŷ rosztanŷe, / Kad doide fuczkanŷe« (30, C 100)

transkribirali smo u skladu s Jeŷićevim rješenjima: *roŷtańe*, *fučkańe* (20, 61).

41. U tekstološkim bilješkama navode se slova koja znače: *a* = rukopis Frankopanovih djela (30); *b* = *Djela Frana Krste Frankopana* iz godine 1936. (20); *c* = *Knjŷevna ostavŷtina Frana Krste Frankopana* iz godine 1915. (62).

LITERATURA*

1. *Acta coniurationem Petri a Zrinio et Francisci de Frankopan nec non Francisci Nadasdy illustrantia* (1663–1671), e tabulariis gallicis desumpta redegit Dr. V. Bogišić, MSHSM, knj. XIX, JAZU, Zagreb 1888.

2. Josip Adamček, Zrinski i Turci, *Kaj*, god. IV, br. 9, Zagreb, rujan 1971, str. 43–57.

3. Johann Andritsch (bearbeitet von), *Matrikelbuch der Universität Graz 1630–1662*, Graz 1980.

4. Vjekoslav Babukić, Osnova slovnice slavjanske narččja ilirskoga, *Danica ilirska*, tečaj II, br. 10–15, 5. ožujka – 9. travna 1836, str. 37–60.

5. Antun Barac, *Jugoslavenska knjiŷevnost*, MH, Zagreb 1954.

6. Ivan Belostenec, Deset propovijedi o Euharistiji pavlina o. Ivana Belostenca, za ŷtampu priredio László Hadrovics, *Grada*, knj. XIV, JAZU, Zagreb 1939, str. 41–112.

* *Kratice*: ČS – Čakavski sabor; *Grada* – Grada za povijest knjiŷevnosti Hrvatske; HAZU – Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti; HDZ – Hrvatski dijalektoloŷki zbornik; HFD – Hrvatsko filoloŷko druŷtvo; HIBZ – Hrvatski izdavaLački bibliografski zavod; JAZU – Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti; KK – Knjiŷevni krug; KS – Krŷćanska sadaŷnjost; MH – Matica hrvatska; MSHSM – Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium; NV – Nastavni vjesnik; RZSF – Radovi Zavoda za slavensku filologiju; SKA – Srpska kraljevska akademija; SNL – Sveučiliŷna naklada Liber; SPH – Stari pisci hrvatski; ŠK – ŷkolska knjiga; ZZK – Zavod za znanost o knjiŷevnosti.

7. Ivan Belostenec, *Gazophylacium, seu latino-illyricorum onomatum aerarium*, Zagreb 1740. (pretisak: Liber – Mladost, Zagreb 1972).
8. Ivan Belostenec, *Gazophylacium illyrico-latinum*, Zagreb 1740. (pretisak: Liber – Mladost, Zagreb 1973).
9. Dr. David Bogdanović, *Pregled književnosti hrvatske i srpske*, knjiga prva, treće izdanje, Zagreb 1933.
10. Rafo Bogišić, Književna motivacija Franje Krste Frankopana, u knjizi: *Književne rasprave i eseji*, ČS, Split 1979, str. 167–174.
11. Adam Bohorič, *Arcticae horulae iuccifivae, DE LATINOCARNIOLANA LITE-RATVRA*, Vvitebergae M. D. LXXXIII (pretisak: Monumenta literarum slovenicarum, 7, izdalo in založilo ZGP Mladinska knjiga v Ljubljani v sodelovanju z založbo dr. Rudolf Trofenik iz Münchna, Ljubljana 1970).
12. B(ožidar) B(orke), Knez Frankopan – slovenski prevajalec, *Knjiga*, letnik V, številka 11, Ljubljana 1957, str. 481–482.
13. Dr. Stjepan Bosanac, O književnom značenju Zrinskih i Frankopana, *Vijenac*, god. IV, knj. VI, 8. i 9, Zagreb, 20. travnja 1926, str. 218–220.
14. Maja Bošković-Stulli, Popevka od Svilojevića (iz ostavštine Petra Zrinskog), *Narodna umjetnost*, knj. 9, Zagreb 1972, str. 23–39 (također u knjizi: *Usmena književnost kao umjetnost riječi*, Mladost, Zagreb 1975, str. 32–50).
15. Mato Božičević, Književni rad posljednjih Zrinskih i Frankopana, *Omladina*, god. X, br. 8, Zagreb, travanj 1927, str. 147–151.
16. Josip Bratulić, Pjesnik Frano Krsto Frankopan, u knjizi: *Sjaj baštine*, Rasprave i članci o hrvatskoj dopreporodnoj književnosti, KK, Split 1990, str. 173–182.
17. Ivan Broz, *Crtime iz hrvatske književnosti*, sveska prva, Uvod u književnost, MH, Zagreb 1886.
18. Dr. Franjo Bučar, *Povijest hrvatske protestantske književnosti za reformacije*, MH, Zagreb 1910.
19. *Divoto pianto* composto in versi latini dal conte Francesco Cristoforo Frangipani, perpetuo conte di Tersatto, per la partenza della s. Casa di Maria ss. transportata dalla Dalmazia a Loreto. Stampato in Macerata l'anno 1656. ed ora dato alla luce con la sua traduzione in volgare idioma da alcuni divoti pp. dell'O. de m. c. di s. F. Loreto MDCCXCIV.
20. *Djela Frana Krste Frankopana*, priredio Dr Slavko Ježić, SKA, Posebna izdanja, knj. CVIII, Filosofski i filološki spisi, knj. 27, Beograd 1936.
21. *Djela Matije Antuna Relkovića*, priredio za štampu i uvod napisao T. Matić, SPH, kn. XXIII, JAZU, Zagreb 1916.
22. *Djela Petra Zoranića, Antuna Sasina, Savka Gučetića Bendeševića*, (priredio Pero Budmani), SPH, knj. XVI, JAZU, Zagreb 1888.
23. Dr. Branko Drechsler, *Hrvatska čitanka za više razrede srednjih škola*, knj. II: Povijest književnosti do kraja XVIII. vijeka u primjerima, Zagreb 1916.
24. Marin Držić, *Novela od Stanca, Tirena, Skup, Dundo Maroje*, PSHK, knj. 6, priredio: Milan Ratković, MH – Zora, Zagreb 1964.
25. Vladoje Dukat (izabrao tekstove i pripomenke o piscima dodao), *Sladki naš kaj*, Ogledi iz stare kajkavske književnosti, HIBZ, Zagreb 1944.
26. Dr. Franjo Fancev (skupio i uvodom popratio), *Dokumenti za naše podrijetlo hrvatskoga prepорода (1790–1832)*, Grada, knj. XII, JAZU, Zagreb 1933.
27. Božidar Finka, O Rječniku hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika, u knjizi pod br. 143, str. 7–10.

28. Ivo Frangeš, *Povijest hrvatske književnosti*, Nakladni zavod MH – Cankarjeva založba, Zagreb – Ljubljana 1987.
29. Marin Franičević – Franjo Švelec – Rafo Bogišić, *Od renesanse do prosvjetiteljstva*, *Povijest hrvatske književnosti*, knj. 3, SNL – Mladost, Zagreb 1974.
30. Fran Krsto Frankopan, rukopis (Fasc. 318, Konv. A–D. Ungarn. Frangepansche Akten. Frangepans litterarischer Nachlass I–IV), Haus-, Hof- u. Staats-Archiv, Wien.
31. G., Priměćanje, *Danica ilirska*, tečaj II, br. 3, 16. januara 1936, str. 12.
32. Krešimir Georgijević, *Hrvatska književnost od XVI do XVIII stoljeća u sjevernoj Hrvatskoj i Bosni*, MH, Zagreb 1969.
33. Svet. Georgijević, Pesnik Fran Krsto Frankopan danas, *Mladost*, god. XVIII, br. 8, Zagreb, 1 aprila 1940, str. 285–288.
34. Franjo Glavinić, *Czvit szvetih*, Mleci 1628.
35. Francisco Glavinich, *Četiri poszlidnya človika*, Mleci 1628.
36. Franjo Glavinić, *Historia Tersattana*, Udine 1648.
37. Juraj Habelich, *Dictionar ili Réchi Szlovenzke*,... u Nemskom Gradczu... M. DC. LXX. (Juraj Habelić, *Dikcionar*, pretpisak: KS, Zagreb 1989).
38. László Hadrovics, uvod prilogu pod br. 6, str. 41–44.
39. Ladislaus Hadrovics, *Zur Geschichte der einheitlichen kroatischen Schriftsprache*, Ostmitteleuropäische Bibliothek herausgegeben von E. Lukinich, No. 40, Budapest – Leipzig 1942.
40. László Hadrovics, *Ungarische Elemente im Serbokroatischen*, Akadémiai kiadó, Budapest 1985.
41. Eduard Hercigonja, Iz radova na istraživanju sintakse i stila nekih glagoljskih neliturgijskih kodeksa XV stoljeća, RZSF, sv. 7, Zagreb 1965, str. 119–139.
42. Eduard Hercigonja, *Srednjovjekovna književnost*, *Povijest hrvatske književnosti*, knj. 2, Liber – Mladost, Zagreb 1975.
43. Eduard Hercigonja, *Nad iskonom hrvatske knjige*, Rasprave o hrvatskoglagoljskom srednjovjekovlju, SNL, Zagreb 1983.
44. Snježana Hozjan, Pjesnički lik Frana Krste Frankopana, *Fluminensia*, Rijeka, br. 2/1989, 1–2/1990, str. 145–151.
45. Dr. Mate Hraste, Crtice o Marulićevoj čakavštini, u knjizi: *Zbornik u proslavu petogodišnjice rođenja Marka Marulića 1450–1950*, *Djela JAZU*, knj. 39, Zagreb MCML, str. 243–277.
46. Mate Hraste, Bibliografija radova iz dijalektologije, antroponimije, toponimije i hidronimije na području hrvatskoga ili srpskoga jezika, HDZ, knj. 1, JAZU, Zagreb 1956, str. 387–479.
47. M(ate) H(raste), Kajkavski književni jezik, *Enciklopedija Jugoslavije*, 4, Zagreb 1960, str. 526–528.
48. *Hrvatska književnost srednjega vijeka*, PSHK, knj. 1, priredio: Vjekoslav Štefanić i suradnici: Biserka Grabar, Anica Nazor, Marija Pantelić, MH – Zora, Zagreb 1969.
49. *Hrvatski kajkavski pisci*, I, Druga polovina 16. stoljeća, PSHK, knj. 15/I, priredila: Olga Šojat, MH – Zora, Zagreb 1977.
50. *Hrvatski kajkavski pisci*, II, 17. stoljeće, PSHK, knj. 15/II, priredila: Olga Šojat, MH – Zora, Zagreb 1977.
51. Dr. Fr. Ilešić, Grof Krsto Franjo Frankopan (+1671) kot slovenski pisatelj, *Ljubljanski zvon*, XXVIII. letnik, Ljubljana 1908, str. 447.
52. Vatroslav Jagić, Recimo koju, *Narodne novine*, Zagreb 1860, br. 216–222.

53. Vatroslav Jagić, *Fluminensia ili koječega na Rēci*, *Pozor*, br. 125, Zagreb 1862.
54. Vatroslav Jagić, *Adrianskoga mora Sirena*, *Hrvatski epos XVII. vieka*, *Književnik III*, Zagreb 1866, str. 336–407.
55. V. Jagić, *Predgovor*, u knjizi pod br. 129, str. 1–12.
56. V. Jagić, *Frankopanov »Vrtić«*, *Vienac*, god. III, br. 20, Zagreb, 20. svibnja 1871, str. 318–320 (citirano prema knjizi pod br. 57, str. 99–102).
57. Vatroslav Jagić, *Izabrani kraći spisi*, uredio i članke sa stranih jezika preveo Mihovil Kombol, MH, Zagreb 1948.
58. Alojz Jembrih, *Osvrt na funkciju slovenskoga jezika u Frana Krsta Frankopana*, u knjizi: *Hrvatsko-slovenske književnojezične veze*, Zrinski, Čakovec 1991, str. 60–85.
59. Josip Jernej, *Podrijetlo Jakova Mikalje – Die Abstammung des Lexikographen Jakov Mikalja*, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, *Zbornik radova*, I, Zagreb 1951, str. 613–628.
60. Mislav Ježić, *Književni rad F. K. Frankopana*, *Uz 300-obljetnicu Urote*, *Marulić*, god. IV, br. 3, Zagreb, rujan 1971, str. 73–76.
61. Slavko Ježić, *Fran Krsto Frankopan kao književnik*, *Savremenik*, god. X, br. III. i IV, (Zagreb), travanj 1915, str. 153–155; br. V. i VI, lipanj 1915, str. 214–218; br. IX. i X, listopad 1915, str. 378–385; br. XI. i XII, prosinac 1915, str. 468–473.
62. Slavko Ježić, *Književna ostavština Frana Krste Frankopana*, *Grada*, knj. VIII. (1. izdanje), JAZU, Zagreb 1915, str. 181–288.
63. Slavko Ježić, *O sljepoći Kupidovoj*, *NV*, knj. XXIV, sv. 3, Zagreb 1916, str. 196–198.
64. Slavko Ježić, *Pravopis Frana Krste Frankopana*, *NV*, knj. XXIV, sv. 3, Zagreb 1916, str. 199–205.
65. Slavko Ježić, *Značaj Frankopanov i njegovo značenje u književnosti*, *Savremenik*, god. XIV, br. 6, Zagreb 1919, str. 291–295.
66. Slavko Ježić, *Talijanske pjesme F. K. Frankopana*, *NV*, god. XXIX, br. 3–4, Zagreb 1920, str. 123–130.
67. Dr. Slavko Ježić, *Život i rad Frana Krste Frankopana s izborom iz njegovih djela*, O 250. obljetnici zrinsko-frankopanske pogibije, MH, Zagreb 1921.
68. Slavko Ježić, *Hrvatska književnost od početka do danas, 1100–1941*, Zagreb 1944.
69. Ljudevit Jonke, *Samoglasno r u književnom jeziku 19. stoljeća*, u knjizi: *Književni jezik u teoriji i praksi*, drugo, prošireno izdanje, Znanje, Zagreb 1965, str. 81–105.
70. Zvonimir Junković, *O jeziku Vitezovićeve Kronike*, *RZSF*, sv. 2, Zagreb 1958, str. 93–119.
71. Bartol Kašić (Bartholomaeus Cassius), *Institutiones linguae illyricae*, Romae 1604, nunc iterum edidit R. Olesch, *Slavistische Forschungen herausgegeben von Reinhold Olesch*, Bd. 21, Böhlau Verlag, Köln – Wien 1977.
72. Radoslav Katičić, *Opseg povijesti hrvatskog jezika*, *Hrvatski znanstveni zbornik*, sv. 1, Zagreb 1971, str. 27–42.
73. Josip Kekez, *Bugaršćice, starinske hrvatske narodne pjesme*, ČS, Split 1978.
74. Vjekoslav Klaić, *Krčki knezovi Frankapani*, knjiga prva, *Od najstarijih vremena do gubitka otoka Krka (od god. 1118. do god. 1480.)*, MH, Zagreb 1901.
75. Vjekoslav Klaić, *Atlas za hrvatsku povjestnicu*, Zagreb 1888.
76. Vjekoslav Klaić, *Život i djela Pavla Rittera Vitezovića (1652–1713)*, MH, Zagreb 1914.

77. Dr. Mihovil Kombol, *Hrvatska književnost do narodnog preporoda*, Hrvatska čitanka za više razrede srednjih škola, drugi dio, Zagreb 1943.
78. Mihovil Kombol, *Poviest hrvatske književnosti do narodnog preporoda*, MH, Zagreb 1945.
79. Jože Koruza, Začetki slovenske posvetne dramatike in gledališča, *Jezik in slovo*, let. XXIV, štev. 5–6, Ljubljana, februar–marec 1978/79, str. 149–155; štev. 8, maj 1978/79, str. 258–266.
80. Ivan Kostrenčić, Pripomenke izdavatelja, u knjizi pod br. 190, str. III–XIV.
81. Zoran Kravar, Stil i genus hrvatske lirike 17. stoljeća, u knjizi: *Hrvatski književni barok*, uredila Dunja Fališevac, ZZK, Zagreb 1991, str. 107–144.
82. Zoran Kravar, *Das Barock in der kroatischen Literatur*, Bausteine zur slavischen Philologie und Kulturgeschichte, Reihe A: Slavistische Forschungen begründet von Reinhold Olesch, herausgegeben von Hans-Bernd Harder, Werner Lehfeld und Hans Rothe, Neue Folge Band 2 (62), Böhlau Verlag, Köln – Weimar – Wien 1991.
83. Miroslav Krleža, *Balade Petrice Kerempuha*, Ljubljana MCMXXXVI.
84. Miroslav Krleža, Djetinjstvo u Agramu godine 1902–3, *Republika*, god. VIII, br. 12, Zagreb, prosinac 1952, str. 337–379.
85. Miroslav Krleža, Lamentacija o našim književnim prilikama u stilu Tomaša Mikloušića plebanuša stenjevečkog, *Pečat*, godina 1939, knjiga prva, br. 3, Zagreb, str. 193–197.
86. Branko Krmpotić, Zrinski i Frankopan u hrvatskoj književnosti, *Hrvatska smotra*, god. V, br. 4, Zagreb, travanj 1937, str. 197–205.
87. Ivan Kukuljević Sakcinski, Književnici u Hrvatah s ove strane Velebita, živivši u prvoj polovini 17. vieka, *Arkiv za povjestnicu jugoslavensku*, knj. 9, Zagreb 1868, str. 152–180.
88. Ivan Kukuljević, Njeke bibliografičke riedkosti, *Vienac*, god. XIII, br. 49, Zagreb, 3. prosinca 1881, str. 782–785, br. 50, Zagreb, 10. prosinca 1881, str. 796–799 (o Frankopanoj *Elegiji* na str. 783–784).
89. Evgenij Kumičić, *Urota zrinsko-frankopanska*, L. Hartman (St. Kugli), Zagreb, s. a.
90. Herta Kuna, Štokavsko-kajkavska interferencija u »pjesmama na narodnu« (Dijačke junačke) Frane Krste Frankopana, HDZ, knj. 6, JAZU, Razred za filologiju, Zagreb 1982, str. 223–236.
91. E. Laszowski (priredio), Dnevnik grofa Vuka F. Frankopana iz god. 1648. i 1649, *Starine*, knj. XL, JAZU, Zagreb 1939, str. 75–102.
92. Emil Laszowski, Građa za gospodarsku povijest Hrvatske u XVI. i XVII. stoljeću, Izbor isprava velikih feuda Zrinskih i Frankopana, *Građa za gospodarsku povijest Hrvatske*, knj. 1, JAZU, Zagreb 1951.
93. Inge Lehmann, *Putni tovaruš*, Ana Katarina Zrinska und der *Ozaljski krug*, Slavistische Beiträge begründet von Alois Schmaus, herausgegeben von Heinrich Kunstmann, Peter Rehder, Josef Schrenk, Redaktion Peter Rehder, Bd. 259, Verlag Otto Sagner, München 1990.
94. Radoslav Lopašić, *Karlovac*, Poviest i mjestopis grada i okolice, MH, Zagreb 1879.
95. Radoslav Lopašić (sakupio i uredio), *Spomenici Hrvatske krajine I*, MSHSM, knj. XV, JAZU, Zagreb 1884.
96. Radoslav Lopašić (sakupio i uredio), *Spomenici Hrvatske krajine II*, MSHSM, knj. XVI, JAZU, Zagreb 1885.

97. Radoslav Lopašić (sakupio i uredio), *Spomenici Hrvatske krajine* III, MSHSM, knj. XX, JAZU, Zagreb 1889.

98. Radoslav Lopašić, *Spomenici Tržačkih Frankopana*, *Starine*, knj. XXV, JAZU, Zagreb 1892, str. 201–332.

99. Radoslav Lopašić, *Oko Kupe i Korane*, Mjestopisne i poviestne crtice, MH, Zagreb 1895.

100. Vinko Lozovina, *Dalmacija u hrvatskoj književnosti*, Povijesni pregled regionalne književnosti u Dalmaciji, Hrvatskom primorju i Istri (800–1890), MH, Zagreb 1936.

101. Я. М. Лукьяненко, *Политическая и литературная деятельность братьев Зринских и Франца Франкопана*. (Изъ истории политической и экономической жизни хорватовъ XVII в. и изъ истории развитія у хорватовъ литературы и выработки литературнаго языка.), Томъ I. Политическая деятельность братьевъ Зринскихъ и Франца Франкопана, Киевъ 1911.

102. Dragica Malić, *Jezik najstarije hrvatske pjesmarice*, Znanstvena biblioteka HFD, knj. 1, Zagreb 1972.

103. Dr. T. Maretić, *Istorija hrvatskoga pravopisa latinskijem slovima*, *Djela JAZU*, knj. IX, Zagreb 1889.

104. Marko Marulić, *Judita*, epska pjesma u šest pjevanja, uredio i protumačio Marcel Kušar, uvodom popratio Petar Kasandrić, MH, Zagreb 1901.

105. Marko Marulić, *Judita*, predgovor napisao Mihovil Kombol, tekst *Judite* i tumač Marcela Kušara revidirao Vjekoslav Štefanić, Zora, Zagreb 1950.

106. Marko Marulić, *Judita*, Hrvatska djela I, priredio, popratio bilješkama i sastavio rječnik Milan Moguš, KK, Split 1988.

107. Branko Matan – Zvonimir Mrkonjić, *Zabranjena mjesta hrvatske književnosti* (1), Fran Krsto Frankopan, *Gordogan* 1979, br. 2/3, str. 63–86.

108. Tomo Matić, *Odlomak Molièreova George Dandina u prijevodu F. K. Frankopana*, u knjizi: *Iz hrvatske književne baštine*, MH, Zagreb – Slavenska Požega 1970, str. 275–292.

109. T. Matić, predgovor *Starim piscima hrvatskim* 32, 195, str. 5–18.

110. Antun Mažuranić, *Zakon vinodolski od leta 1280*, *Kolo*, knj. 3, Zagreb 1843, str. 50–97.

111. Vladimir Mažuranić, *Prinosi za hrvatski pravno-povjestni rječnik*, drugi dio, P – Ž, JAZU, Zagreb 1908–1922. (pretisak: Informator, Zagreb 1975).

112. Milorad Medini, *Povjest hrvatske književnosti u Dalmaciji i Dubrovniku*, knj. I, XVI. stoljeće, MH, Zagreb 1902.

113. Vladislav Menčetić, *Trublja slovinska*, u knjizi: *Zbornik stihova XVII. stoljeća*, PSHK, knj. 10, priredio: Rafo Bogišić, MH – Zora, Zagreb 1967, str. 127–140.

114. M. Mesić, *Život Nikole Zrinjskoga Sigetskoga junaka*, troškom Matice ilirske, Zagreb 1866.

115. Jakov Mikalja, *Blago jezika slovinskoga*, Loreto – Ancona 1649–1651.

116. Tomaš Mikloušić, *Izbor dugovanj vsakovrstneh*, Zagreb 1821, u knjizi pod br. 26, str. 149–169.

117. Milan Moguš, *Čakavsko narječje*, Fonologija, ŠK, Zagreb 1977.

118. Milan Moguš, *Antun Mažuranić*, ZZK – SNL, Zagreb 1978.

119. Milan Moguš, *O grafemsko-fonemskim odnosima u Divkovićevim Besjedama*, u knjizi: *Zbornik radova o Matiji Divkoviću*, Institut za jezik i književnost, Odjeljenje za književnost, Sarajevo 1982, str. 49–54.

120. Milan Moguš, Povijesni pregled hrvatskoga književnog jezika, u knjizi: Stjepan Babić, Dalibor Brozović, Milan Moguš, Slavko Pavešić, Ivo Škarić, Stjepko Težak, *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika*, Nacrti za gramatiku, HAZU – Globus, nakladni zavod, Zagreb 1991, str. 15–60.
121. Milan Moguš – Josip Vončina, Latinica u Hrvata, RZSF, sv. 11, Zagreb 1969, str. 61–81.
122. Zvonimir Mrkonjić, Zganka za glavu skratiti, *Gordogan* 1979, br. 2/3, str. 87–91.
123. Đuro Novalić, Književni krug oko braće Nikole i Petra Zrinjskog, *Kolo*, god. V (CXXV), br. 3, Zagreb, ožujak 1967, str. 212–221.
124. Đuro Novalić, *Madžarska i hrvatska »Zrinijada«*, Zagreb 1967.
125. Nada Pavičić–Spalatin, Elementi barokne literature u Frankopanovu »Gartlicu za čas kratiti« (u povodu 320–godišnjice pjesnikova rođenja), *Revija*, god. III, br. 6, Osijek, studeni – prosinac 1963, str. 105–108.
126. Krsto Pavletić, Pabirci po »Zrinijadi« Petra Zrinjskoga, NV, knj. VII, Zagreb 1899, str. 112–120, 209–220, 305–314.
127. Francesco Saverio Perillo, *Hrvatska crkvena prikazanja*, Mogućnosti, Split 1978.
128. A. Pisarević, Madžarska i hrvatska Zrinijada, *Školski vjesnik*, god. XIV, Sarajevo 1907, str. 490–495, 565–569, 639–642, 712–715, 961–990.
129. *Pjesme Marka Marulića*, skupio Ivan Kukuljević Sakcinski, SPH, knj. 1, JAZU, Zagreb 1869.
130. *Pjesme Mavra Vetranića Čavčića*, I, skupili Dr. V. Jagić i Dr. I. A. Kaznačić, SPH, knj. III, JAZU, Zagreb 1871.
131. *Pjesme Mavra Vetranića Čavčića*, II, skupili Dr. V. Jagić, Dr. I. A. Kaznačić i Dr. Gj. Daničić, SPH, knj. IV, JAZU, Zagreb 1872.
132. *Pjesme Šiška Menčetića Vlahovića i Gjore Držića*, skupio Vatroslav Jagić, SPH, knj. II, JAZU, Zagreb 1870.
133. *Pjesme Šiška Menčetića i Gore Držića, i ostale pjesme Račinina zbornika*, drugo, sasvim preuđešeno izdađe, priredio Milan Rešetar, SPH, knj. II, JAZU, Zagreb 1937.
134. Franjo Poljanec, *Istorija srpskohrvatskog književnog jezika s pregledom naših dijalekata i istorijskom čitankom za više razrede srednjih škola*, III izdanje, Beograd 1934.
135. Franjo Poljanec, *Istorija srpskohrvatskoslovenačkog književnog jezika s pregledom naših dijalekata i istorijskom čitankom za više razrede srednjih škola*, IV, popravljeno izdanje, Zagreb 1936.
136. Josip Pupačić, Pristup pjesničkom djelu Franje Krste Frankopana (U povodu tristote obljetnice pjesnikova smaknuća), *Dubrovnik*, god. XIV, br. 1, Dubrovnik 1971, str. 54–61.
137. Josip Pupačić, Tomo Matić, u knjizi pod br. 108, str. 5–14.
138. Valentin Putanec, Postanak Frankopanove Trumbite, *Rad JAZU*, knj. 275, Zagreb 1949, str. 177–186.
139. F(ranjo) R(ački), Knez Franjo Krsto Frankapan, nepoznat do sada pjesnik, *Vienac*, god. III, br. 3, Zagreb, 21. siečnja 1871, str. 45–47.
140. Franjo Rački, *Izprave o uroti bana P. Zrinskoga i kneza Fr. Frankopana*, JAZU, Zagreb 1873.
141. Zora Reizer, Popis izvora za kajkavski rječnik (abecednim redom kratica), u knjizi pod br. 143, str. 13–46.

142. M. Rešetar, Frankopanove nevolje na književnome polju, *Vijenac*, god. I, br. 24, Zagreb, 12. lipnja 1923, str. 478–479.

143. *Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika*, urednik Božidar Finka, obrađivači Vida Barac-Grum, Ivan Kalinski, Zora Reizer, Antun Šojat, Vesna Zečević, knjiga prva, sv. 1, A-CENINA, JAZU – Zavod za jezik IFF, Zagreb 1984.

144. *Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika*, urednik Božidar Finka, obrađivači Vida Barac-Grum, Ivan Kalinski, Mijo Lončarić, Zora Reizer, Antun Šojat, Vesna Zečević, knjiga prva, sv. 2, CENITEL – DRIŠTAVICA, JAZU – Zavod za jezik IFF, Zagreb 1985.

145. L. Schiviz, *Der Adel in den Matrikeln des Herzogtums Krain*, Görz 1905.

146. Rikard Simeon, *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva na 8 jezika: hrvatsko-srpski, latinski, ruski, njemački, engleski, francuski, talijanski, španjolski*, I, A–O, MH, Zagreb 1969.

147. Rikard Simeon, *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva na 8 jezika: hrvatsko-srpski, latinski, ruski, njemački, engleski, francuski, talijanski, španjolski*, II, P–Ž, MH, Zagreb 1969.

148. Dr. Joža Skok (priredio), Ogenj reči, Antologija hrvatskoga kajkavskoga pjesništva, *Kaj*, god. XIX, br. IV–VI, Zagreb 1986.

149. Dr. Joža Skok (priredio), Ogerlič reči, Antologija hrvatske kajkavske drame, *Kaj*, god. XXIII, br. I–IV, Zagreb 1990.

150. Dr. Stjepan Srkulj (priredio), *Izvori za hrvatsku povijest*, Zagreb 1910.

151. Rudolf Strohal, Jezične osobine u kotaru karlovačkom, *Rad JAZU*, knj. 146, Zagreb 1901, str. 78–153; knj. 148, Zagreb 1902, str. 1–50.

152. Rudolf Strohal, Narodna knjiga u kajkavaca, NV, knj. XV, Zagreb 1907, str. 232–233.

153. Cherubin Šegvić i Ferdo Rožić, Neoteta baština, u zborniku: *Posljednji Zrinski i Frankopani*, Zagreb 1908, str. 171–204.

154. Dr. Miroslav Šicel, *Hrvatska književnost*, ŠK, Zagreb 1982.

155. Jaroslav Šidak, Nekoliko hrvatskih pisama iz kruga oko Petra Zrinskoga, *Kaj*, god. IV, br. 9, Zagreb, rujan 1971, str. 14–23.

156. Ante Šimčik, Frankopanova Trumbita sudnjega dneva, *Hrvatska revija*, god. IV, br. 11, Zagreb 1931, str. 647–649.

157. Ferdo Šišić, Posljednji Zrinski i Frankopani na braniku domovine, u zborniku navedenom pod br. 153, str. 9–124.

158. Ferdo Šišić, *Pregled povijesti hrvatskoga naroda od najstarijih dana do godine 1873*, MH, Zagreb 1916.

159. Abdulah Škaljić, *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, Svjetlost, Sarajevo 1965.

160. Josip Škavić, Fragment iz kulturne povijesti XVII. stoljeća, *Hrvatsko kolo*, god. III, br. 4, Zagreb, listopad – prosinac 1950, str. 631–651.

161. Aleksandar Šljivarić, Slavko Ježić, *Croatica*, god. I, sv. 1, Zagreb 1970, str. 436–437.

162. Antun Šojat, Pravopis stare kajkavske književnosti, *Filologija*, knj. 6, JAZU – HFD, Zagreb 1970, str. 265–282.

163. Antun Šojat, O nekim problemima transkripcije starih kajkavskih tekstova, HDZ, knj. 6, JAZU, Razred za filologiju, Zagreb 1982, str. 283–292.

164. Dr. Đuro Šurmin, *Povijest književnosti hrvatske i srpske*, Zagreb 1898.

165. Stjepko Težak, Dijalekatska osnovica u jeziku Frana Krsta Frankopana, *Filologija*, knj. 8, JAZU, Razred za filologiju, Zagreb 1978, str. 341–353.

166. Stjepko Težak, *Ozaljski govor*, HDZ, knj. 5, JAZU, Razred za filologiju, Zagreb 1981, str. 203–428.
167. Mate Ujević, *Hrvatska književnost*, pregled hrvatskih pisaca i knjiga, Hrv. knjiž. društvo sv. Jeronima, Zagreb 1932.
168. Miroslav Vanino, *Isusovci i hrvatski narod*, I, Rad u XVI stoljeću – Zagrebački kolegij, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove u Zagrebu, Zagreb 1969.
169. Zlatko Vince, *Putovima hrvatskoga književnog jezika*, Lingvističko-kulturnopovijesni prikaz filoloških škola i njihovih izvora, SNL, Zagreb 1978.
170. Branko Vodnik, *Povijest hrvatske književnosti*, knj. I: Od humanizma do potkraj XVIII. stoljeća, s uvodom V. Jagića o hrvatskoj glagolskoj književnosti, MH, Zagreb 1913.
171. Dr. Branko Vodnik, *Pregled hrvatsko-srpske književnosti u ogledima za više razrede srednjih škola*, knj. I, Hrvatsko srpska književnost do kraja XVIII. vijeka, III. izdanje, Zagreb 1923.
172. Josip Vončina, *Ozaljski jezično-književni krug*, RZSF, sv. 10, Zagreb 1968, str. 195–205 (također u knjizi: *Jezičnopovijesne rasprave*, SNL, Zagreb 1979, str. 197–212).
173. Josip Vončina, *O jeziku ozaljskoga kruga*, *Kaj*, god. IV, br. 9, Zagreb, rujan 1971, str. 61–64.
174. Josip Vončina, *Jezični razvoj ozaljskoga kruga*, *Filologija*, knj. 7, JAZU – HFD, Zagreb 1973, str. 203–237.
175. Josip Vončina, *Leksikografski rad Ivana Belostenca*, u knjizi pod br. 8, str. III–XLVII (također u knjizi pod br. 172, str. 213–269).
176. Josip Vončina, *Kronologija Frankopanovih djela*, *Umjetnost riječi*, god. XVIII, Zagreb 1974, br. 1, str. 3–20.
177. Josip Vončina, *Pogled na hrvatski književni jezik u 17. stoljeću: Jezik ozaljskoga kruga*, *Zbornik Zagrebačke slavističke škole*, god. II, knj. 2, Zagreb 1974, str. 59–71.
178. Josip Vončina, *Jezik u književnim djelima Frana Krste Frankopana*, *Krčki zbornik*, sv. 7, Krk 1976, str. 257–292.
179. Josip Vončina, *Fran Krsto Frankopan*, u knjizi pod br. 197, str. 179–199.
180. Josip Vončina, *Jezično interpretiranje starih književnih tekstova (na primjeru Frankopanove pjesme Srce žaluje da vilu ne vidi)*, RZSF, sv. 14, Zagreb 1976, str. 53–68.
181. Josip Vončina, *Dešićev »Raj duše« kao književni i jezični spomenik*, *Croatica*, god. IX, sv. 11–12, Zagreb 1978, str. 53–78.
182. Josip Vončina, *Jezična baština*, Lingvostilistička hrestomatija hrvatske književnosti od kraja 15. do početka 19. stoljeća, KK, Split 1988.
183. Josip Vončina, *Fran Krsto Frankopan u Krležinim Baladama Petrice Kerempuha*, *Forum*, god. XXVII, knj. LVI, br. 10–11, Zagreb, listopad–studeni 1988, str. 587–599.
184. Josip Vončina, *Integracijska težnja u grafijskom sustavu Glavinićeva Cvita svetih*, *Zbornik radova o Franji Glaviniću*, JAZU, Razred za filološke znanosti, Zagreb 1989, str. 359–378.
185. Josip Vončina, *O jeziku Frankopanova ulomka »Jarne bogati«*, *Komparativno proučavanje jugoslavenskih književnosti*, Zbornik IV, ZZK, Zagreb 1991, str. 325–333.
186. Josip Vončina, *Korijeni Krležina Kerempuha*, Naprijed, Zagreb 1991.
187. Antonii Vramecz: *Kronika*, prooemio de vita operibusque scriptoris praemisso digessit Vjekoslav Klaić, MSHSM, knj. XXXI, JAZU, Zagreb 1908.
188. Faust Vrančić, *Dictionarium quinque nobilissimarum Europae linguarum*, Mleci 1595. (pretisci: Liber, Zagreb 1971; Novi Liber, Zagreb 1992).

189. Maksimilijan Vrhovac, Štampani poziv biskupa Maksimilijana Vrhovca Rakitovačkoga od 26. lipnja 1813. svećenstvu zagrebačke biskupije zbog skupljanja knjiga, rukopisa i narodnoga blaga, u knjizi pod br. 26, str. 60–62.

190. Vrtić, *pjesme Franje Krsta markeza Frankopana, kneza Tržačkoga*, izdao Ivan Kostrenčić, Zagreb 1871.

191. Petar Zoranić – Juraj Baraković, *Planine – Vila Slovinka*, PSHK, knj. 8, priredio: Franjo Švelec, MH – Zora, Zagreb 1964.

192. Petar Zoranić, *Planine*, Za tisak priredili i uvodne rasprave napisali Franjo Švelec i Josip Vončina, SPH, knj. 41, JAZU, Zagreb 1988.

193. Grof Zrinski Petar, Okornost Viole. (Pësma Perva.), *Danica ilirska*, tečaj II, br. 3, 16. januara 1836, str. 9–11.

194. Grof Zrinski Petar, Okornost Viole. (Pësma druga.), *Danica ilirska*, tečaj II, br. 4, 23. januara 1836, str. 13–14.

195. Petar Zrinski, *Adrijanskog mora sirena*, priredio Tomo Matić, SPH, knj. 32, JAZU, Zagreb 1957.

196. Petar Zrinski, pismo supruzi Ani Katarini, KS, Zagreb 1989.

197. Zrinski, Frankopan, Vitezović, *Izabrana djela*, PSHK, knj. 17, priredio: Josip Vončina, MH – Zora, Zagreb 1976.

198. Milorad Živančević – Ivo Frangeš, *Ilirizam – realizam*, Povijest hrvatske književnosti, knj. 4, Liber – Mladost, Zagreb 1975.

DJELA

ELEGIA

Sanctissimae Dei genetrici

Mariae Lauretanae,

Piceni, Italiae, Orbis totius miraculo, suae Reginae, suae Spei,
uni suo Amori.

Franciscus Christophorus Comes de Frangipanibus, Humillimus,
ac Obsequentissimus Cliens, et Famulus.

Una Miserorum felicitas est infelicem esse, quando vel ipsa prae quolibet solatio dulciter iis sapit lacryma; una hac, ditissimo veluti munere, et se, et alios donare consuerunt. Quocirca immania auri, argentique pondera, uniones, gemmas, adamantes, pyropos tibi, Augustissima Regina, offeri non invidebo, cum tuis praesertim sub laribus pretiosa quaeque vilescere non ignorem; lacrimas duntaxat Lauretano advolutus limini, grati pectoris, amantis animi Monumentum, et pignus tuae sisto Majestati. Lacrymas dives Miserorum munus Misericors ipsa non repelles; audacem facit amor, quem non rejicies spero, quando amantem videris. Lacrymas offero, quas tuus Frangipanum è ditione discessus Anno millesimo ducentesimo nonagesimo primo sub Nicolao Frangipano, Histriae tum, Croatiae, et Dalmatiae Moderatore meis dulciter elicit ex oculis; Romam petentem me cum infensa terruerit lues, ad fletum, ad gemitus Laureti morae tui quondam excessus nostris a finibus non immemorem provocavit; flevi, nec lacrymis finem, donec redieris, imponam. Tibi interim Sacrata in Aedícula Cor ipsum appendo, sed liquatum in lacrymas, quas, si opsides receperis, tum redituram te aliquando non diffidam.

ELEGIA.

Flete meos casus, mea tristia fata, sodales,

Flete, mei si quis pectora tangit Amor.

Una meos luctus solatur, sola dolores

Unda oculi lenit, sola beat lacryma;

5 Flete, perennantis date munera grata doloris,

O socii; lacrymas, qui negat, ille ferus.

Virgineae ipse Domus toto non immemor aevo
 Flens dixi: »Heu votis fata inimica meis!«
 Maesta reperiussa sonuerunt littora voce
 10 Non semel: "Heu votis fata inimica meis!"
 Illyrici flevire lacus, tuque, Histria, flesse
 Diceris, Alma Domus cum raperetur agris.
 Adriacae testor plorantis murmura lymphae,
 Testor Dalmaticis cognita saxa fretis:
 15 Luximus, et nunquam tantum luxisse pigebit!
 Quis modus in luctu, quis, precor, in lacrymis?
 Sunt oculis lacrymae, sunt et sua flumina nostris
 Luminibus, madidas en rigat unda genas.
 Irrigat unda genas? Praeceptis quin flumen ocellos
 20 Obruit et mersis innatat unda genis:
 Pectore – quis credat? – suspiria ducere nostro,
 Et Superum pietas cogit et Alma Parens.
 Antiquum pia Virgo jubet renovare dolorem,
 Provocat et maestum carmina divus amor.
 25 Tecta augusta Dei nostros exosa Penates
 Rapta queror; fletus reddite Rapta mei.
 Triste placet carmen ductum per Saecula terna:
 "Blanda redi Virgo, Virgo Maria redi!"
 Non audituris carmen deducimus astris:
 30 "Blanda redi Virgo, Virgo Maria redi!"
 Felices recolit Picenus laetior annos,
 Et petit advectae Templata superba Deae.
 Templata pius repetit Divino numine plena
 Aethereis referens munera muneribus.
 35 Ad sua sacra manus properant, altaria donis
 Addunt; thuricremis addite dona focis;
 Arae florifero virides de germine fiant,
 Et velet Divae nexa corona lares.
 Munera, Arabs, funde et redolentes funde corollas,
 40 Mitte Ebur, Inde, tuum; thura, Sabaeae, tua!
 Undique collectae properant ad limina gentes,
 Sydereas gratae devenerantur opes.
 Conclamant omnes: "Veniens Regina triumphet,
 Regnet, io, revolans Virgo! triumphet, io!"
 45 Blandisonis laetum concentibus aera mulcet
 Turba reperiussu fundere sueta melos:
 Argutam movet ille lyram plectroque coercet,
 Hic lituos animat, personat ille tubis;
 Alter sollicitas edocta repellere curas
 50 Praepectibus digitis organa blanda premit.
 Ille canit: "Venit Coeli Regina, Maria!"
 "Ad nos venit, io, venit!" et ille canit;

Plaudentesque tubae centenoque aera boatu
 Templa salutarunt, mista dedere sonos.
 55 Sacratae rutilos flammae cinxere penates,
 Cinxeruntque faces, sydera lapsa putes.
 Lampade Virginei micuerunt culmina Tecti,
 Altus et innocuo fulsit ab igne tholus.
 Plaudit humus, ridet; pariter juvenesque senesque
 60 Risere, et risus pignus amoris erant
 Quis tua, Lauretum, quo nil foelicius orbis
 Vidit, Piceni gaudia quis referat?
 Me tamen – ah pietas! – justas miscere querelas,
 Mistaque cum lacrymis fundere verba juvat.
 65 Ite, mei fletus, rorantes, ite, dolores:
 Vos eritis cordis pignora chara mei!
 Ite, meae lacrimae, gemitus tacitique doloris
 Ite, Oratrices, tristia verba date!
 Sol meus Illyrici sine me revolavit ab undis;
 70 Exul ego aeterna nocte sepultus agor.
 Sol mihi Virgo fuit quondam; fuit illa, nec ultra est,
 Dalmaticas ultra non beat illa plagas.
 Lauretae tenet ille solum, beat illa feraces
 Piceni colles, culmina laeta beat.
 75 Me miserum! Nostris oculis procul ergo fugatam
 Virgineo vetitum est ducere ab ore diem?
 Sol formose, vale! Nullos amo cernere Soles;
 Virgine non visa, cuncta videre grave est.
 Quid sine Sole suo, quid tellus nostra videbit,
 80 Ni formosa suae Virginis ora videt?
 Quid Frangipanum mendax decora alta recenses
 Fama? Sile proavos, stemmata clara sile!
 Ah genus invisum! Meret domus inclyta quondam:
 Quale erit erepta Virgine grande decus?
 85 Sol erat, ah, Virgo; solemque imitata refugit
 Oris, Lauretum, pulchrior orta tuis.
 Qui semel occiderant, potuere resurgere Soles;
 Nocturnisque dies surgit ab exequiis:
 En semel occubuit nostro lux publica regno,
 90 Nec dabitur tantam posse videre diem.
 Nempe nova renuunt de sede remittere Divam,
 Et praedam Cives, quam rapuere, tenent.
 Esse quid hoc dicam? tantumne Italia furax
 Ausa nefas? Tantum? Barbara, saeva, ferox!
 95 Regna petis? Pelagi tumidas pete regna per undas,
 I, rape Pactoli seu Garamantis opes,
 Ultro ubi gemmiferis funduntur munera ripis,
 Flavaque littoreos ditat arena sinus,

Aut ubi puniceis argentea lympha corallis
 100 Mixta coruscanti turbine saxa beat.
 Invida quid nostros gestis praedarier agros?
 Quidve huc evectis insidiare opibus?
 Insidiosa suos ad Divae nobile furtum
 Erudiitque oculos erudiitque manus.
 105 Nunc mihi fas litem regnis intendere vestris
 Piceni et querula voce ciere forum.
 Nunc mihi furaces Italos fas dicere et omnem
 Ausoniam furti sollicitare ream.
 Haec mihi dona Deus, mihi dexter misit Olympus:
 110 Nec rapere aetherae dona verere manus?
 Sed quid, stulte, minas? Quidve haec incondita fundo?
 Numinis aeterni munera falsa putem?
 Fallis, Olympe, tuos nunquam neque falleris ipse:
 Astra fefellistis? Fallere at Astra pudet!
 115 Virgo suos, vereor, vana spe lusit amantes.
 Ah, sic non solitis ludis imaginibus?
 Parce precor Virgo, nostro laetata dolore!
 Anne meis hauris gaudia de lacrymis?
 Tu furtum suades, Italum spolia ampla referre
 120 Annuis, heu nostras nil miserata preces!
 Non is bella minax movit, non ille carinis
 Vexit in Illyricas, agmina mille, plagas.
 Non miles patriam, non moenia terruit hostis,
 Armis non nusquam murmure pavit humus.
 125 Ipsi hostes; nostris exarsit laeva triumphis
 Dexter! Proh, nostrae te pepulere manus!
 Te noster, Virgo, pepulit malus ardor, avaros,
 Virgo, fugis, fateor: sprevimus immeriti!
 Hinc igitur faciles raperis, mea Diva, per auras
 130 Lauretae silvis impositura pedes.
 Tersactum linquis, quondam juga amata, colonis
 Nunc deflenda suis: non reditura fugis!
 Heu dolor! Et tantos quisnam exaequare dolores
 Fando queat? Pylis tempora longa petat.
 135 Non me fuit satius nunquam vidisse Penates
 Numinis, aut vultus, Virgo decora tuos?
 Quem non aspexit, clausum non novit Olympum
 Lucis egens, fleret sidera visa semel.
 Risimus incolumes cum nostris appulit oris
 140 Virgo Palaestinis aequore vecta jugis.
 Vidimus Adriacis Nereum nova ponere lymphis,
 Iratis lymphis, iura iubente Deo.
 Saxifrae siluere undae, siluere procellae:
 Arsit Neptunus subdere colla Domo.

145 Tecta ferebantur mites calcantia fluctus,
 Tuta per aequoreas Virgo regebat aquas.
 Non surgit malus, remis, velisque carebat,
 Remige non moto navigat illa Deo.
 Virginis ardentes gaudent tetigisse volantis
 150 Aligeri tectum subjiciuntque manus.
 Subjecti Raphael, humeroque insignis eburno
 Subjecti Michael: pondera amata placent.
 Et vehit et vehitur Domus alma silentibus umbris;
 Astra fuere faces, nox fuit ipsa dies.
 155 Sidera per tacitae tremuere silentia Lunae
 Exulis admirata aequore solis iter.
 Quin placido resonant maria alta fragore: "Maria"
 Reddidit et gratos unda marina sonos.
 Miramur navis genus, inscia pectora terror
 160 Cum subit, audaces non jubet esse timor.
 Quid plura? En tandem nostris allabitur oris
 Sacra Domus, votis o memoranda Domus!
 Littora nulla tenent, non mordax anchora cursus
 Sistit, desertis fluctibus illa volat.
 165 Alta ubi Tersacti tolluntur culmina et umbris
 Densior excelso germine sylva viret,
 Est locus immensum spatio deductus aprico
 Desuper Adriacis imperiosus aquis.
 Grandia sublimem decorare cacumina gaudent,
 170 Gaudent et lucus, planitiesque patens.
 Huc vectae pavidi veneramur templa Parentis.
 Limina quisque timet tangere fixa Domus.
 Cernimus, haeremus, nec visis credimus ipsi:
 Tecta quis in nostros intulit ista sinus?
 175 O Pietas! O Sacra Fides! Spectacula mira!
 Est Polus an Domus haec? Regia tecta Dei!
 Ergo Palestinis, superi, vexistis ab aruis
 Augustale decus, Numinis imperium?
 Illyris o felix! Felix o Histria! Felix
 180 Dalmata! Victrici jam cape dona manu!
 Fortunate, tuis, Croas, quantus Deus agris
 Insedit! Nescis? Limina sacra tenes!
 Limina marmoreis quondam venerata columnis
 Ipsa Helenae sanctae grandis alumna Domus:
 185 Hic quondam rutilis delapsus Numen ab Astris
 Virgineo clausum Carcere delituit.
 Hic Deus Infantis mortales induit artus.
 Mira cano: hic olim fit Deus ipse Caro.
 Frangipane, novos ter felix induit sensus:
 190 Te duce Dalmaticos hospita Virgo petit!

Tecta beata subi, Divinam agnosce Parentem,
 Utere sorte tua, dona superba cape!
 Quam bene coelestis properant miracula amoris,
 Pulsaque liminibus Virgo pericla fugat!
 195 Ponderibus connixa suis stat Virginis Aedes,
 Nec labat antiquo cardine vulsa suo.
 Distincti circum curvati fornicis arcus
 Aeternae sobolis grandia gesta notant.
 Hic jacet exiguo tuguri sub culmine Bethles,
 200 Et paleas inter regia corda trahit.
 Hic saxo de more sacro pretiosa puelli
 Membra secant; tristis figitur ense Parens.
 Hic pia tergemino distendunt corpora clavo,
 Funereque injusto percita Terra gemit.
 205 Explicat auratis paries spectacula Theatris,
 Parietibus pictis vivere cuncta putes.
 Quaque perangusto fumabat flamma camino
 Desuper incurvo fornice Virgo stetit,
 Virgo, quam cedrino Lucas effinxerat olim
 210 Trunco, incorruptae signa decora Deae.
 Antiqui rara vivunt in imagine vultus:
 Aligerum credas composuisse manus.
 Majestate nitent oculi, diademata frontem
 Gemmea cinxerunt, ignea gemma oculos.
 215 Tempora Hydasphaeis arserunt clara pyropis,
 Luminibus media nocte dies micuit,
 Ore nigra horrebat, sed nigro candidus ore
 Et lepor et decus et gratia ridet ovans,
 Aurea perque humeros coma diffluit, aurea crine
 220 Spicula vibrabat, tela capillus erant.
 Brachiolis nixus sedet Infans, alma Propago;
 Orbem laeva gerit, munera dextra refert.
 Saxea parietibus mediisque Penatibus ara
 Bis senum Procerum Principis ara Petri.
 225 "O, nos", clamamus, nos terque, quaterque beatos!
 O, bene littoribus cognita Diva meis!
 Tu mihi prima salus, tu spes, tu gloria, Virgo:
 Jam regnasse mihi – scepra capesse! – satis.
 Clamat: "Io!" Tellus! Resonant arbusta piorum
 230 Votis; "Io!" clamant aequora, sylva, juga!
 Venit, io Virgo, Solymorum littore venit;
 Dicite: "Io!", populi; dicite: "Venit io!"
 Nusquam Sol mediis risit formosior astris,
 Nec toto fulsit pulchrior orbe dies.
 235 Laeta dies, formosa dies, si longior esset!
 Imminet, ah, nimium temporis hora brevis!

Risimus incauti. Sed quid risisse, sodales,
 Juvit? Proh nullo gaudia firma loco!
 Nam vix Illyricos jam quarta beaverat aestas,
 240 Cum Domus e nostro vellitur ipsa solo.
 Heu iterum tenues rapiuntur tecta per auras,
 Et spretis fugiunt nocte silente fretis!
 Prima pium furtum surgens Aurora retexit;
 O nunquam nobis afforet illa dies!
 245 Quaerere Templa juvat neque Templa videre dabatur,
 Templa peregrinis rapta cacuminibus.
 Lauretae nemora alta tenent. Quid quaerere tentas,
 Dalmata? Si quid amas, Italia Regna pete!
 Illyris infelix felicia tempora defle:
 250 Quae dedit una Domum, nox rapit una Domum!
 Cum subit illius maestissima noctis imago
 Nunc quoque luminibus fervida gutta fluit.
 Cum noctem repeto, qua nil mihi tristius usquam
 Accidit, heu qualis corripit unda genas!
 255 Ut vidi relegens taciti vestigia furti
 Finibus ereptae tristia signa Domus,
 Non aliter stupui quam qui stupet ignibus ictus
 Aetheris et vivus funera falsa timet.
 Alloquor, at mestae responsant murmura vocis:
 260 "Fugit Virgo lares, hospita Virgo tuos!"
 Aedes ter tetigi, ter sum deceptus, et ipsum
 Arguo me fraudis nescius ipse meae;
 "Ite," inquam tandem, fugientia limina regnis,
 Luminibus nunquam tecta videnda meis!"
 265 Este Salutati per saecula mille Penates,
 Omnia, queis raptis, procubere mea!
 Este salutata incunabula dulcia Matris,
 Quando nec extremum fundere verba datis!
 Chara Domus, nostrae pretiosa Palatia Divae,
 270 Quae vos ora tenet? Quae rapuere manus?
 Invida gens Italum, nostros rapuistis Amores:
 Quam satius nostrum cor rapuisse foret!
 Nunc ego praepetibus superarem fervidus alis
 Fluctivagas undas, Adria saeve, tuas,
 275 Ut facile ereptae cedente volatibus unda
 Virginis aspicerem tecta fugata meae;
 Saltem oculis mihi spes abeuntis et umbra maneret!
 Tota semel misero nunc mihi rapta fuit.
 Hunc cordi impactum Virgo dolor inserit alte,
 280 Solus adest dolor et causa doloris abest.
 Hanc animam exanimem tecum, Dea, tolle per auras,
 Tolle, precor! Sera est crastina, tolle hodie!

Et vos, fida manus, comitesque, ducesque laborum,
Aeterno casus tempore flete meos!
285 Horreat omne nemus rauco clangore tubarum:
Flete tubae, lacrymas classica flete pias!

GARTLIC ZA ČAS KRATITI

Gartlic za čas kratiti

[C I]

| v kojem cvitja vsakojačkih popivak nahode se. Ako bude komu¹
drago va nem prošetat ter cvit sebi povelan najde, slob[o]dno² naj
utergne, al s korenem ne istergne.

[C II]

Ako³ bi c[v]iti⁴ magajnosti bili ter dostojno ne izac[v]ali,⁵ nimaj
zamirit, ar moja meštija ni vertlarija.

K tomu za sadit cvitja triba je vrime povojlno, serce zadovoljno.
| Ovi pako gartlic je zasađen⁶

[C III]

v oblačnih dnevih, v urah nesričnih,
sercem turobnim, mislih nepriličnih.
Zato ki Apola⁷ dično naslidue,
naj z mudrostjom svojom mene ispričuje;
pače drago prosim,
kaj najde neugodno, da zbriše,
kaj štima potribno, pri[pi]še.⁸
Želim sriča da ti rabi,
al z mene se ne spozabi,
tvoj sluga, prijatelj

DITELINA.

¹ komu *a*, kome *b*

² szlobdno *a*

³ Ako *a*, Ao *b*

⁴ City *a*

⁵ neizaczalli *a*

⁶ zafsadien *a*, zasadjen *b*

⁷ Apolla *a*

⁸ pri/se *a*

Prosim, naj se čudit da priprosta Ditelina od tako plemenita¹ cvita lipote i ľubavi spominak činiti podstupujem. Znam dobro, kak god ni dopušćeno (zbog² orla slavna) z naturalskim okom svitlost velikoga planete čversto razmišľati, tako i meni z mlahavim mojim percom diku i dostojnost prezmožna Kupida³ ne b' slobodno pisati. Vimdar buduć vridnim i nevridnim dano hasan i kripost sunćenu⁴ uživat, naj i meni prez zamire bude od lipote i ľubavi konči spominat.

Ako u versih Apola⁵ mudrost i meštriju | ne najdeš, neg listor občinske riči, ne hudaj zato, ar pelda Ikaruša⁶ je me oplasila, koji,⁷ hotivši previsoko litat, moral je iz višine⁸ u morsku glubinu nevojlno pondriti. Zato volih⁹ na sridńem putu ostat, da znam kaj govorim i drugi razumit me more.

[C V]

Ni vertla gospockoga, s tim lipše nakinćena, v kojim ne bi rasla haluga i trava vsakojaka. Tako i va vom¹⁰ gartlicu nahodit je meć cvitjem hudobne i koristne trave: zato opominam, ruka plemenita, naj prez rukavice po cvit posigati, ar se lahko na koprivu moreš namirit; drugač jada al čeľmera, ki bi zdravju škodil, ni bojati, samo kad opeće, da kořica malo začerleńiva.¹¹ Al za to ne maraj, hoćeš¹² konči znati za travu povidat.

[C VI]

Vim bol ka od žeľe dojde
prez rizika lahko projde!

Zbogom.

¹ plemenitho *a*, plemenito[*g*] *b*

² zlogh *a*, zlog *b*

³ Cupida *a*

⁴ Szunczenu *a*, sunćevu *b*

⁵ Apolla *a*

⁶ Iccaruľsa *a*, Ikarusa *b*

⁷ koľ *a*, koj *b*

⁸ Vľľsine *a*, visine *b*

⁹ uollih *a*, volim *b*

¹⁰ Vauom *a*

¹¹ zacierlenľua *a*, začrleniva *b*

¹² hociesz *a*, koćeš *b*

[1]

**Cefirus* kak Flori zruča protulitje,
Flora Ditelini zaufuje cvitje**

- Boreaš nemilni uzimlje proščenje;
godine ter snigi, vitri jadoviti
hudobnosti svojoj čine zaveršeće,
moraju prik voľe svitu ugoditi. [C VII]
- 5 Cefirus nasladni gospodar postaje,
z ľubeznostjom svojom, oh, kuliku radost
nevojlnom stvorenju najednuč pridaje,
vsu turobnost pervu premiňuje v dragost.
- 10 Jur slavičak dragi milo se glasuje,
ninfe i pastiri diple razigruju,
jelen po dubravi veselo pasuje,
poľa, loze, zdenci znovinom zgizduju.
- Al verh vsega Flora, nad cvitjem božica,
kak je vertle svoje dično nakinčila:
15 okol naokolo rumeni rožica,
tulipe, narcize posred razredila!
- Hijacint i naglic, v strankah postavljeni,
lilije, jalzamin za vadľu cvatuju; [C VIII]
dragoľub, zvončaci, gusto zasađeni,
20 violice vsake venac izveršuju.
- Va ta gartlic Flora ľubleno poziva
vsako drago serce načas prošetati,
Ditelina pako verno obečiva
troježľivu ľubav dostojno skazati.

* Czeffýrus *a*, Cefirus *b*

1 Boreasz *a*

5 Czeffýrus *a*, Cefirus *b*

15 Rozýcza *a*, rožica *b*

17 Hýacynth *a*, Hiacint *b*

19 zafsadieni *a*, zasađeni *b*

24 Trojezľýúú *a*

[2]

Od sriče nestalnosti

[C 1–2 ne postoji]

[C 3]

Pravo jesu priđi znali izmisliti,
da je sriča slipa hteli nazvistiti,
ar ona ne gleda nit prava nit kriva,
još mańe razštima vridna il nevridna.

- 5 Vije se u kolu kot kača hudobna,
vred zna obradovat, učinit turobna;
sad jedna ispeļa u mesto najviše,
sad druga postavi pod vsima najniže.
- 10 Oh, neverna sriča, nejednaka reda,
vnoga dobra daješ i prevzimleš vreda;
s tvojom se stalnostjom nigdor hvalit neće,
ar ufañe vsaka prehiniti hoće!
- 15 Nut kako iz ništar podigne človika,
od priprosta roda učini velika,
poda ñemu razum, diku i gospocstvo, [C 4]
zlata, srebra dosta, batrivo junačstvo.
- 20 Nazlobnike svoje oblada prez truda,
proštimaña vnoga zadobi povsuda;
nigdor mu se ne smi na lice kazati,
neprijazan svoju očito nazvati.
- 25 Kud godre oberne, vse mu se pridaje,
u harcu ter boju oružje podaje;
čineñe ñegovo povsud je hvaleno,
da sam ne zna kako to ime dobleno.
- 30 Ali kada štima verh vsih glas raztriti
i veliko dobro u stalnosti vžiti,
onda svoje kolo nesriča oberne,
velik nastor svita oni čas naverne.
- 35 Ku si pervo imal nezgovornu radost, [C 5]
povekšanu daj[e] sada tebi žalost;
gospocstvo, junačstvo, diku i razumnost
najednuč potamni ta svicka čalarnost.
- 40 Gospoda prezmožna, ka ti v rodu bihu,
ruke, haļu tvoju celovati htihu,
sad te ne spoznaju za vridna ljubiti,
a kamo dostojna za pravo služiti.
- 45 Prijateļe vnoge ke si znal spraviti
štimajuč si verne u potribi biti:
odvergli se jesu od ljubavi tvoje,
nit več ne promisle na prisege svoje.
- 50 Kim si dobra včinil i hotil ljubiti,
s tobom obitahu živit i umriti:
nete se sad na te pravo ogledati [C 6]
nit u vernoj službi pravično obstati.
- 45 Grade i dvorove ke si pervo ladal,
z opravom gospocskom koñe bisne jahal,
sabļe okovane dično g boku pasal
i viteštvo tvoje na mejdanu kazal:
vse ti je prevzela nesriča hudobna,
još i žitku tvomu postala nazlobna;

ništar ti ne osta neg čemer i žalost
 ter nevoļu moraš terpit za nasladnost.
 Ovo ti, o svite, od sriče himbenost,
 u kratkom vrimenu prečudna nestalnost:
 55 ako danas imaš dobro i vesele,
 jutra milo plačeš ime i pošteće.

Finis.

1 Prigÿ *a*
 7 naÿuiszÿ *a*, najviše *b*
 8 naÿnizÿe *a*, najniže *b*
 10 Vureda *a*
 15 Gospoctuo (*c* ispravljeno u *cs*) *a*
 22 V *a*

23 pouzudÿe *a*
 26 ú *a*, v *b*; uzittÿ *a*, užiti *b*
 30 daÿ *a*
 38 Stimaiuczszÿ *a*
 48 uitestuo *a*
 50 ÿ *a*, u *b*

[3]

Zmožnost sriče k suncu spodoblena

[C 7]

Ki pravo razmisli nature zmožnosti,
 tulikaj vrimenta negove čudnosti,
 tomu ni potribno u dobru zgizditi
 nit prišastnoj sriči zavsima zdvojiti;
 5 ar i samo sunce u svojoj svitlosti
 od oblakov mora podnašat tamnosti,
 gda zmišani vitri u jedno shajaju,
 po vedromu nebu nemilo zastaju.
 10 Jedan drugom neče mesto valovati,
 u naglosti svojoj ništar odpušćati,
 neg razajti mora vsa lipa vedrina,
 u oka magnutje postati škurina.
 I to ni zadosta, neg moraš viditi
 15 okol naokolo prestrašno germiti,
 prez mire i broja odurno bliskaće,
 nigda doletiti ogneno triskaće.
 Vihri ne smajnkiju vse nevojlno zvirje
 ganut iz počinka i ptičeno gnizdje,
 još i ľudem kvara buduće v letini,
 20 ko ne more vujti tuči i godini.
 Onda strah, nevoļa bantuće vsakoga,
 Bogu preporučat čini nemarnoga.
 Al ni toga dugo, vrime razhajuće,
 kolobar sunčeni bolje nazvistuje;

[C 8]

- 25 ar ni moči sunce tako potamniti
da b' svitlostjom svojom ne moglo svititi:
akoprem ku vuru zakrito prebiva, [C 9]
zatim vekšu jakost neg prija dobiva.
- Oh, kuliku radost, kuliko vesele
30 v sercu svojem čuti vse živo stvorenje
kad vitri razajdu, triskaŋe prestane,
a žarkimi traki vse svitlo postane.
- Ravno tako morem srična prisposodbit
koga jad i nazlob nigda zna obborit
35 da se mora podat u svojoj zmoŋnosti
i preterpit oblak hude čalarnosti.
- Onda mu ne prudi Šamšonova jakost
niti Šalamona nezgovorna mudrost;
man je Alekšandra prezmoŋno gospocstvo
40 ili Darijuša veliko bogatstvo.
- Navale tad vitri z jadnim govorenjem, [C 10]
zatim germlavine s krivim svidočenjem,
bliskaŋe povsuda strašnim ogovorom,
triskavine guste s čemernim progonom.
- 45 Prijatele vidit ni mu dopuščeno,
z rodbinom zastati zavsima skračeno;
nigdir ne zna najti pravo smilovaŋe,
a kamo spoznati vridno proštimaŋe.
- Kad jur štima nebog u zlu izdvojiti,
50 nastore, sramote ne moč preboliti,
al nut svitlost sunca, rekoŋ, dobre sriče,
ona stira tamnost, ova pak teškoče.
- Oh, sriča ljublena, oh, stokrat blažena,
ti si človičanstvu na pomoč stvorena;
55 vsaki u nevoļi tebi se utiče, [C 11]
u veseļu pako još boļe primiče.
- Akoprem kot suncu nigda t' je merčati,
da s tim činiš svitlost neg jače sijati;
potom ne zgubivaš naturalsku vridnost,
60 pače tad dobivaš povekšanu kripost.
- Nigda ti prepuščaš človika terpiti,
ali potom ne daš zavsima zdvojiti;
daš ga potlačiti, al ne daš zaterti,
kad štimaju mertva, digneš ga od smerti.
- 65 Vred znaš oprostiti nevoļno suŋajnstvo,
batrivo suzderŋat čemerno progonstvo;
što je kvara bilo, z duplom ga naplačaš,
proti hudobnosti prezmoŋno ojačaš.
- 70 Vsaku žalost vreda od serca protiraš, [C 12]
jad, nazlob, čalarnost batrivo zatiraš;

- diku i gospodstvo činiš vred spraviti,
glas, ime, pošteње još veče dobiti.
Al verh vsega štimam največe vesele
kad nesričan more spunit si želeње:
75 verhu zatočnikov oblast zadobiti,
suprotivne svoje pod noge spraviti.
Nut kako zna sriča to lipo spelati:
proštimaње tvoje čini vred vaļati,
ku si pervo imal pri drugih nemilost,
80 povekšanu daje poglavničku milost;
ki su pervo bili največ suprotivni,
ti se sad skazuju nazopet ponizni;
ki su šetovali na tvoje skončaje,
sada potribuju mило smilovaње. [C 13]
85 Ada, sriča draga, gdo te more zdičit,
po vridnosti tvojoj zadovoljno zvišit?
Zato ja heņujem, drugomu izručam,
u milošću tvoju sebe preporučam.

24 collobar *a*
34 obborit *a*, oborit *b*
37 samsonoua *a*, Samsonova *b*
38 Salamona *a*, *b*
39 Alexandra *a*, Alexandra *b*

40 Dariussa *a*, Dariusa *b*
55 neuollŷ *a*
56 bollŷe *a*, bolje *b*
60 paczŷe *a*
86 zuiszit *a*

[4]

Sriču vsaki išče

- Nut pogledjte kako sriču
človičanski ļudi išču:
ki z navukom med knigami,
ki z oružjem med vojskami;
5 ki u dvoru prislužujuč,
z neistinom prilizujuč,
drugim na zlo potvrduju,
što je krivo potribuju. [C 14]
Ali sriča je bižeča,
10 malo kadi obstoječa,
vsi ju žele, nasliduju,
retki pako dostiguju.

3 knighamŷ *a*

10 Malla *a*

Zornica nasladna

- Škuri mraki ti prohode,
svitli tragi jur dohode
od Danice, bele zvizde,
koju zora nasliduje,
5 žarko sunce prebližuje,
dati radost i vesele.
- Ali vila gdi prebiva,
v mehkom perju još počiva
telo svoje prec nasladno, [C 15]
10 koga lipost i dostojnost
ima k suncu vsu spodobnost,
mertve stvari oživiti.
- Pojdem milo zdihavati,
ľubi dragoj nazivati
15 dobro jutro, dobro zdravje.
Stani, stani, serce moje,
lipa oči otvor tvoje,
na me poglej milostivo
- ki oddavna prez pomoči
20 nemiloma suze toči
moleč, proseč tvoj' milošću.
Z ufańem se jesam hranil,
z poniznostjom vazdar rabil [C 16]
25 vernu službu dat spoznati.
- Primi, vila, prošńu moju,
ne skрати mi ľubav tvoju,
da zdvojeno ne poginem.
Z jednom ričjom moreš dati
30 da se sričan hoću zvati,
za te telo aldovati.
- Na to j' milo progledala,
z dragim liščem nasmiјala
sama sobom govoreči:
- Je li ogajn prez plamena
35 ili serce iz kamena
u stvorenńu telovnomu?
- Kapļa kamen još prebije [C 17]
kad z višine doli lije
svojim gustim opadańem.
- 40 Ni li vsakom dopušćeno,
komu j' drugač odsujeno,
gdi se najde dobro vžiti?

45 Nato pojdoch približati,
 sam u sebi razmišl^lati:
 ki ne vaga, nima blaga.
 Naturalsko je mišle^{ne},
 človičansko je čine^{ne}:
 drago iskat tovaruštvo.

21 prossiecz *a*; tuoŷ *a*, tvu *b*
 22 uffanŷem *a*, ufanjem *b*
 23 z *a*, s *b*

28 ziednom *a*, Jednom *b*
 31 Nathoŷ (naknadno dodano *e*) *a*, Na to je *b*
 38 zuissine *a*, z visine *b*

[6]

Vzima^{ne} dobre noči

[C 18]

5 Nut dneva svitlosti, kako vred prohaja,
 nočna pako tamnost preberzo dohaja;
 jur je sonce na zapadu,
 jasan misec na izhodu,
 zvizde svitaju.

10 Jur doba dohodi konak preminiti,
 tovaruštvo drago morat ostaviti,
 koga vridnost i dostojnost
 zadovoljno zreči ni moč
 niti zdičiti.

15 Ako sam ti preveč zabavi učinil,
 z mojim govore^{ne}m morebit zamiril,
 prosim, vila, tvoju lipost
 da ne primeš u nemilost
 moje PGRIHE.

[C 19]

20 Oh, na što je dobro neg mal čas terpeče,
 il vesele koje v žalost premineče?
 Al kada je tak stvoreno,
 od zle sriče odsujeno
 vsakom terpiti,

25 moram i ja žalost tu sada podjeti
 ter od tebe, vila, prošće^{ne} vazeti.
 Kak se teško duša dili
 kad od tela smert ju sili
 druga zgubiti,

 onak mi postaje od tebe odhajati,
 lipa razgovora prik vo^{le} ostav^lat,
 dok te, duša, zopet vidim,

[C 20]

30 ruke tvoje mило љubim
 verno dvoreči.
 Vidim da ni moči dneva zaderžati
 il škurinu nočnu duglje zapačati;
 zato, vila, zbogom ostaj,
 35 v Božjem miru ti počivaj
 telo nasladno!
 Bog ti daj vse dobro ovu noč saňati
 i prišastno jutro povojlno vaľati,
 ko bi tebe veselilo,
 drage glase donosilo,
 40 sercu radosti.
 Zbogom, duša, zbogom, predrago veseľe,
 vsemu momu dobru jedino živľeňe, [C 21]
 listor z mene ne pozabi,
 vernom slugi ne zabrani
 45 tvoje mилоšče!

1 dneua *a*, dnevna *b*
 4 lassam *a*

27 razgouora *a*, razgovara *b*
 32 dugľje *a*

[7]

Srično u љubavi prigodeňe *

Jošče mi zora ne zabili
 niti sunašce ne presvitli,
 vidih divojku gizdavu
 cvitje beruči batrivu.
 5 Će černe oči svitaju,
 kot sokol-ptici igraju;
 lišca rumena bliščahu,
 spodobno rožam cvat'jahu.
 Serce začutih hrabreno
 10 od ıe lipote raňeno, [C 22]
 ne mogoh daľe zmagati,
 plamen goruči tajati.
 Ja ju pozdravih љubleno
 ter se naklonih vmiľeno;
 15 skupa se bismo zastali,
 ruke na zdravju podali.
 Pojdem potiho govoriti:
 nimaj mi, vila, zamiriti

- 20 da te na miru sbantujem,
 ljubav od serca očitujem.
 Koje mi, prosim, ne zverži,
 neg svomu sercu ti priveži;
 ter mu ne skрати živiti,
 z miloščom pravom hraniti. [C 23]
- 25 Ovo ti viru zavdajem,
 serce i telo aldujem,
 pravično ču te služiti,
 lipoti tvojoj dvoriti.
 Listor naj druga ljubiti,
 nit moj[u] službu odduriti;
 serce himbeno ne hrani,
 čistu mi ljubav ne zabrani.
 Nato je milo zdahnula,
 desnu mi ruku ponudila,
 koju ponizno celovah,
 serce si kruto obradovah.
 Skupa pojdosmo šetati,
 lozu zeleno pohajati, [C 24]
 polag studenca počivati,
 draga spominka vživati.
 40 Oh, gdo bi mogal spisati
 kako je lipo bivati
 v letnoj vručini pod hladom,
 z ljubom predragom na samom.
 45 Je li mi takva nasladnost,
 koja premaže lubeznost
 gdi se dva serca zastanu,
 dvi tela jedno postanu?
 To se je tako zgodilo,
 50 biti će i prija je bilo;
 moje mi serce naj počiva
 gdi se sad pjesam popiva. [C 25]

* Prigodienje *a*, prigodjenje *b*

8 czuatiahu *a*, cvatjahu *b*

15 zastallj *a*, sastali *b*

19 szbantujem *a*

21 nezuerzj (naknadno dodano *a*) *a*, ne završi *b*

30 moŷ *a*; oddurittj *a*, oduriti *b*

44 zamom *a*

45 nazladnost *a*

52 pjesam *a*, piesam *b*

4 neúúmissa *a*
5 Vurime *a*
8 vudil *a*
10 Fenix *a*, Fenix *b*

12 kzuiczÿ *a*; mora (dodano m) *a*, mora *b*
17 uzeby *a*
18 Szuhkost *a*; nazladnost *a*
23 zmernuttÿ *a*

Ufaña kripost

- Dojdi, oh, dojdi, ufañe,
 jedino moje zderžañe,
 ti jesi prava nasladnost
 koja premaže terplivost,
 5 u tebi biva živleñe,
 vsakoga serca vesele!
 Akoprem sriča neverna
 nigda postane čemerna,
 tugu, nevolju povekšati,
 10 vsake radosti izkončati,
 ti vindar jesi, ufañe,
 serca mojega zderžañe! [C 28]
- Ako iz vile očiju
 triski nemili shodiju,
 15 s kimi zna luto raniti,
 serce ljubleno mučiti:
 ti vindar jesi, ufañe,
 jedino moje zderžañe!
 Ako ni moč zahvalnosti
 20 spoznat od lube milosti,
 nego se tverda skazuje,
 ob mojoj tugi raduje:
 potom je vindar ufañe
 serca mojega zderžañe!
- 25 Akoprem momu zazivañu,
 prez broja suz prolivañu [C 29]
 bude tverđa od kamena,
 a nemilnija od plamena:
 potom je vindar ufañe,
 30 oh, moga serca zderžañe!
- More me vila mraziti,
 ja ju vim hoću ljubiti;
 ak joj ni drago smiliti,
 potom ja neču zdvojiti:
 35 dokle god živim, ufañe
 je moga serca zderžañe!
- Dojdi, oh, dojdi, ufañe,
 vsega stvorenja zderžañe,
 serce ljubleno pohodi,
 40 od ñega več ne odhodi, [C 30]
 naj spozna tvoje milosti
 i nezgovorne kriposti.

4 terplioust *a*, trplivost *b*
 9 poueksattÿ *a*, povekša(ti) *b*

10 izkonciattÿ *a*, izkonča(ti) *b*
 27 tuerdÿa *a*, tvrdja *b*

Verh ljubne liposti radost

- Oh, veseļu momu ti uzrok jedini,
 kako sercu tvomu drago more biti
 da lipotu tvoju vsim nam očituje
 sam bog od ljubavi, ovak izvišuje!
- 5 More li gdo reči da kinča dragoga
 skratilo t' je nebo što god ma lipoga,
 kada sama Venuš mora valovati
 od tebe vsu diku, ljubeznost imati?
- 10 Oči tvoje k suncu štimam prispodobne,
 ko vse stvari živi, okripi turobne;
 milo tvoje lišce pravo j' protulitje, [C 31]
 v kojem lipost, dragost vsaka nahodit je.
- A vustnice drage kako ču zdičiti?
 Klariš i rubinti mogu se zakriti;
 15 biser z alabaštrom malu ima belost,
 proma tvojim zubi postaju neg tamnost.
- Blažen komu j' serce od tebe rañeno
 il z močjom ljubavi slatko začareno,
 more se ta sričan med ljudi deržati,
 20 u vsem zadovoljan, sigur nazivati.
- Hvalim onom dnevnu gda sam se narodil
 i za volu tvoju ljubleno obbolil;
 prija hoću sebe moči odduriti
 nego, draga duša, s tebe pozabiti.
- 25 Bar neg zna slobodno vse živo stvorenje
 da s tobom, u tebi je moje življenje;
 veseļa ja nimam prez tvoje radosti
 nit čutim nasladnost prez tvoje dragosti.
- 30 S tim ti bile ruke ponizno celujem,
 dušu, telo, serce navike aldujem,
 ništar nimam, vila, u mojoj zmožnosti
 ko b' me veselilo kak tvoje milosti.
- Ravno kako jesi v liposti kraljica,
 med travom ovelom prelipa rožica:
 35 hoću sluge tvoje nadajt u vernosti,
 skradnu kapļu za te stočit u stalnosti!

3 uszim *a*, svim *b*7 Venus *a*, Venus *b*14 klaris *a*, klariš *b*15 zalabastrom *a*, z alabastrom *b*17 komuž *a*, komu *b*22 obbolil *a*, obolil *b*23 oddurittý *a*, oduriti *b*33 kraljčza *a*

Želno smilovanje od lube

- Češ li, Kloriš, moč terpiti,
 sercu svomu oddoliti, [C 33]
 ti jedina uzrok biti
 tak zdvojenj moj smerti?
- 5 S čim ja bolje zdihavañem
 štimam tebe namoliti,
 vnoгим suznim prolivañem
 serce tvoje ukrotiti,
- 10 s tim ti večja je nasladnost
 muke moje nabrajati,
 osebuјnu kažeš radost
 rane moje ponavljati.
- Ali, draga, što ti prudi
 tak nemilo baratati:
 15 ki te pravo čisto lubi
 za vsim srcem zamitati? [C 34]
- More l' biti kaj dražega
 neg povojlno dragoj služiti,
 a izmisliti kaj težega
- 20 neg ljubavi ne moč užiti?
 Deh, smiluj se, poglej na me
 z dragim okom milostivo,
 ili z ričjom daj mi ufañe,
 bit će serce vse batrivo.
- 25 Ako l' pako smilovanje
 najt pri tebi ni ufati,
 niti od serca zazivañe
 pravi najam kad dostati,
- 30 bud mi konči dopušćeno [C 35]
 jednuč lišće celovati,
 onda hoću rad veselo
 dneve moje dokončati.

1 Cloris *a*, Kloris *b*2 oddolittŷ *a*, odoliti *b*
 11 kaszies *a*17 draziegha *a*, dražjega *b*19 teziega *a*, težjega *b*

Okornost Kupida^{*}

- Oh, Kupido, razbojnik neverni,
vsevdil veče postaješ čemerni;
rad bih pravo od tebe ziznati,
misal tvoju jur jednuč spoznati.
- 5 Što ti prudi takova himbenost
da si štimaš osebujnu radost
vsako serce nevojlnu mučiti
ko ne more lipotu mraziti?
- 10 Zašto daješ, prelipo stvorenje,
ľubeznivim batrivo ufańe,
kad hamišno nečes dopustiti [C 36]
da b' se moglo u veselju vžiti?
- Koju ľubim, ta me odurava,
serca moga vernost ne spoznava;
- 15 još kada me zavsım izkončuje,
tugu moju s tim mańe veruje.
- Da bih mogal neg moje terpleńe
s plačem zveršit i tužno živleńe,
bih u suze preobernul plamen
- 20 da b' se moral umehčati kamen.
- Al kada je tako narojeno,
nevernomu Kupidu sujeno,
da ne prudi ništar zdihavańe
nit je pri ěem najti smilovańe,
- 25 zaman mi je milošću ufati, [C 37]
tugam mojim konac zazivati.
Naj mu bude spuńeno hoteńe,
služba moja ľubi na pošteńe.

^{*} Cupida *a*, Kupida *b*

1 Cupido *a*, Kupido *b*

2 Vsze udil *a*, vse udil *b*

7 Vczako *a*

16 moře *a*, moju *b*

20 umehciattŷ *a*, umekčati *b*

22 Cupidu *a*, Kupidu *b*

23 nistar *a*, ništa *b*

Stalnost službe

Kako morski slapi pretverdu pećinu
z gustim udarańem ne mogu vmehčati,
tako iz očiju suz mojih godinu
tvoja, Klóri, tverdnost niš ne da vaľati.

- 5 Kak je serce tvoje čversto zamerzveno
 i s čim veču k meni skazuješ himbenost,
 tak je z ognem moje gusto obteršeno,
 s tim ja boľu hranim proma tebi vernost.
 S čim ja batrivije gotov sam terpiti,
 10 s tim mańe pri tebi vidim smilovańe; [C 38]
 ako kada ufam milošću dobiti,
 serditim pogledom činiš mi spoznańe.
 Postani neg gluha momu zazivańu,
 vnoge moje muke naj ti budu radost;
 15 serce ne okreni milom zdihavańu,
 još moje skončańe primi za nasladnost.
 Ja podpunom želim tvoj se nazivati
 dok kotriga bude živa u životu
 i napokon smerti jednako bivati
 20 sluga i prijatelj po vsem tom nazlobu.

4 Clori *a*, Klori *b*

8 proma *a*, prama *b*

[14]

Eha^{*} odgovor

- Sad ču eha opitati
 je l' mi kada još ufati
 bit povelan dragoj ľubi, [C 39]
 dobit najam vernoj službi.
 5 Ar s čim veće vilu prosim
 ter iz prava serca molim
 mojim tugam polahčańe,
 vnoгим suzam smilovańe,
 na to ona odgovara
 10 da i sada ne spoznava
 takvu tugu i terpleńe
 nit rizično moj' živleńe.
 Ako hoću protužiti,
 žalost moju zgovoriti,
 15 koti kača biva jedna
 ter me želi izkončana.
 A ni moči pak z mučeńem [C 40]
 nit od serca s poželeńem
 umehčati tverdokornost,
 20 zadobiti ņe ľubeznost.

Ada vidim izdvojeno,
 meni tužnom odsujeno
 prez milošče doživiti,
 u plamenu izgoriti.
 25 Al se eho oglašuje,
 zaistinu nazvistuje:
 misal tvoju ne razdruži,
 bit če, muči, verno služi.
 30 Veru imat češ z mučenem,
 najam dobit češ služenem;
 naj ti ne bu va tom dvojba, [C 41]
 prijetna je tiha mojlbja.

* Echa *a*

1 Echa *a*; opitattŷ *a*, upitati *b*

12 moŷ *a*

16 izkonciana *a*, iskončana *b*

25 Echo *a*; ogla/suŷe *a*, oglasuje *b*

[15]

Zazivaŋe prišastja ľube

Oh, Fili predraga, jednuč me pohodi,
 z manom ti prebivaj i več ne odhodi;
 dojdj, duša, dobro moje,
 zatvori me v persi svoje
 5 da skup vživamo.
 Stokrat jesam v sercu momu na te misleči,
 ľubav tvoju i milošču mlo proseči;
 ar vse moje zdihavaŋe
 ni neg tužno zazivaŋe
 10 tvoga prišastja.
 Kaj god more sama Venuš dati lipoga
 al iznajt se u stvoreŋu čuda vridnoga, [C 42]
 vse ja štimam ničemurno,
 ništar vridno ni dostojno
 15 prom tebi, vila.
 Ni na svitu, veruj mi je, te nasladnosti
 nit mi serce imat more takve radosti
 koju čutim tebe vidit,
 drage tvoje riči užit,
 20 ruku ľubiti.
 Vse što imam dobra, blaga, rad ču zgubiti,
 misal moju nigdar neču ja preminiti;

da ljubeznost draga tvoja
 jedina je radost moja,
 25 sercu vesele.
 Dosad nisam još ni jednoj serce aldoval [C 43]
 niti službu vikovičnu kojoj valoval;
 tebi samoj želim biti
 veran sluga, vdil živiti
 30 tvojoj lipoti.
 Oh, kinč dragi, dojd k meni, daj mi živleće,
 z vridnim tvojim razgovorom skončaj terpleće;
 dojd, vila, moja kripost,
 dojd, duša, moja radost,
 35 serce hraniti.
 Ako li me obradovat z dragim prišastjem
 nit obderžat živa hoćeš z dobrim ufañem,
 bud mi konči dopušćeno
 ter z milošćom privoljeno
 40 za te umriti! [C 44]

11 uenus a, Venus b

[16]

Žalostno lućeće od lube

Oh, nesrića,
 s tim li jesi dična
 da kad daješ komu radost,
 povekšivaš vreda žalost?
 5 Komaj sam se obradoval,
 z vilom dragom nasledoval,
 koje vridnost,
 dostojnost, ljubeznost
 vsako serce začaruje,
 10 milo k sebi privezuje.
 Al što prudi ko vesele,
 jedan mal čas neg terpeće,
 kad žalostno, [C 45]
 zatim već turobno
 15 moram riči doveršiti,
 tovaruštvo ostaviti!
 Da b' neg mogal protužiti,
 tuge moje zgovoriti,
 koje ćutim

20 kad od tebe lučim,
 bih zadobil smilovaње,
 vernoj službi polahčaje.
 Ar mi serce ne počiva
 kad od tebe dalek biva,
 25 neg cvileči,
 plačuč i tužeči
 čini pravo svidočanstvo [C 46]
 da j' dopalo u sužajnstvo.
 Al kada je tak sujeno,
 30 meni tužnom odlučeno
 od nesriče,
 prez vsake milošče
 vsu nasladnost dokončati,
 prez radosti odhajati,
 35 zato, duša, zbogom ostaj,
 v Božjem miru ti prebivaj,
 samo prosim,
 ponizno te molim,
 da mi ljubav ne zabraniš,
 40 verne službe ne spozabiš.
 Naj mi bude privoљeno, [C 47]
 na odšastku dopuščeno,
 oh, kušnuti,
 od serca stisnuti
 45 tvoje ruke dragu belost,
 moga žitka tverdnu kripost.

3 komú *a*, kome *b*
 11 Al *a*, Ah *b*

45 ruke *a*, ruku *b*

[17]

Vrime prohodi, prilika vazdar ne dohodi

Deh, vila predraga, jur jednuč razmisli,
 vernoj mojoj službi, deh, najam privoli;
 daļe ne odvlači, ar teško je znati
 živleņu našemu kakov cil imati.
 5 Sada sriča služi dokončat terpleņe
 i prilika dobra izpunit želeņe;
 potlam vrime ne znaš kako j' odlučeno,
 skupa se zastati već kada sujeno. [C 48]
 Nisi, duša, mogla ti dosad kušati
 10 kolika je žalost nutarņa spoznati,

- kad ni več ufaña dobro zadobiti
 koje koga more srična učiniti.
 Ova tvoja lipost, s kojom se veseliš,
 i draga dostojnost, s kojom se batriviš,
 15 veruj mi je, neče navike terpiti,
 ar spodobno cvitju hoče preminiti.
 Ravno kako večer zoru dostiguje,
 za lipim vrimenom godina buduje,
 onako natura mora prohajati,
 20 vsaku svoju diku prik voļe skončati.
 Zato, drago serce, imaj miloserdnost,
 pervo neg poginem tebi projde lipost; [C 49]
 drage oči svoje na me ti oberni,
 z ljublenim pogledom radost mi poverni.
 25 Oni lipi klariš i rubint kinčeni
 gdi beli biseri stoje zatvoreni,
 deh, mojemu lišcu milo je priloži,
 z dragim kuševanjem bogato obloži.
 Dopusti mi persi tvoje celovati,
 30 v lipom naručaju slatko počivati;
 hočeš moju službu dostojnu spoznati,
 a ja tvoju ljubav zahvalnu ozvati.

25 klarisz *a*, klariš *b*

[18]

Zercalo prave lipote

- Moju ljubav gdo če znati,
 vilu dragu če spoznati,
 naj me tiho sad posluhne,
 al od čuda ne zagluhne. [C 50]
 5 Ne dostojnost ču popivat,
 ne lipotu pravo spisat,
 koja bude vsima radost,
 osebujna sercu dragost.
 U peršoni je nizoka,
 10 več od rifa ni visoka,
 okol pasa tak tanučna
 kot lagvica prec majučna.
 Lipa, bela u životu,
 tja ciganom da sramotu;

- 15 tako dična u glatkosti
 kot ribazajm u oštrosti.
 Polag toga vertoglava, [C 51]
 klukonosa i šmerklava,
 z jednim okom križogleda,
 20 z drugim bit če slipa vreda.
 Je iz vusti prec vojňava,
 škerbozuba i kehlava,
 v persih svojih vsa pikasta,
 v zadńem kraju pak puklasta.
 25 Ruke ima ľubeznive,
 kako kora su srablive,
 a ramena prec ovele
 ter na obih fontanele.
 Vidi mi se i burlava,
 30 a prez dvojbe je šantava,
 drugač pako dobro znana [C 52]
 da j' perdliva i poscana.
 Jedno malo je skvarena,
 zato s flaštri obložena,
 35 kad govori, vusta slini,
 kad se smije, kot miš cvili.
 Z milim gerlom kad popiva,
 kot vuk tanko tad zavija,
 v tancu pako kada šeče,
 40 nogu vlačí, z ritjom kreče.
 Drugo ne znam da b' joj bilo
 nit v lipoti kaj falilo.
 Ako koji volu ima
 od mene se plašit nima:
 45 rad ju hoću odpušćati [C 53]
 i prez novca valovati,
 naj ju vžije, naj ju ľubi,
 listor zdravje naj ne zgubi.

9 personý a, personi b

16 oštrostý a

26 szrabliue a

32 perdlíua a

34 sflastrý a

[19]

Dragi spominak od ľube

U vsem jesam, vila, po tvojoj milošći
 tako zadovoljan i sričan na zemlji
 da, akoprem kada ne štimam dobiti
 bolje za života, zrok imam dvojiti.

- 5 Listor gdo promisli tvojih oči svitlost,
 angelskoga lišca predragu rumenost,
 gdi se kerv i mliko ljubleno mišaju,
 farbom naturalskom tak dično zastaju,
 neče moč zadosta sobom prečuditi,
 10 verh stvoreña tvoga dostojno suditi, [C 54]
 neg, u nebo gledeč, milo zdihavati,
 na pokonac koncu ovak valovati:
 Da jesi Dijani spodobna v liposti,
 maña od Minerve nisi u mudrosti;
 15 niti je moguče pravo razibrati
 je l' lipota veča il razum spoznati.
 Zato, vila draga, ja tvoju dostojnost
 tak tverдно pametim i čistu lubeznost
 da veselja nimam neg s tobom živiti,
 20 u nebitju pako vse na te misliti.
 Još volim bižati svitlosti sunčene
 ter pojt se zakriti v tamnosti misečne,
 ar mi je oddurno i dobro i blago
 gdi ne imam tvoje tovaruštvo drago. [C 55]
 25 Rad česa ti sudi kuliku nasladnost
 na te misleč čutim i dobivam jakost,
 da ako ne bi me to moglo živiti,
 moral bih jur stokrat nevojlno sginuti.

2 zemľy *a*, zemli *b*
 13 dianŷy *a*, Diani *b*
 14 Manŷa *a*, manja *b*

23 oddurno *a*, odurno *b*
 28 sginuttŷy *a*, zginuti *b*

[20]

Valovañe * službe proseč ** zlameñe ljubavi

- Oh, blažena
 ka te narodila,
 tak lipo stvorila
 telo tvoje.
 5 Vsak valuje
 ki te vidi,
 od serca raduje
 ter se čudi. [C 56]
 Ar lubeznost
 10 ni moč izmisliti,
 lipotu zdičiti
 tvoga lišca.

15 S tim rañeno
 serce čutim,
 vsedil umiļeno
 za te trudim.
 Prisegal sam,
 volit ču skončati
 20 neg tebi zmajnkati
 u vernosti.
 Deh, ļublena,
 što ti prudi [C 57]
 bit neumoļena
 ki te služi?
 25 Neg zlameñe
 da sam u milosti
 pri tvojoj dragosti
 privoli mi.
 30 Oh, smiluj se
 vernoj prošni
 i ne zakrati se
 dat pomoči!

* Vallouanie *a*, Vñalovae *b*
 ** pro/siecz *a*

25 szlamenýe *a*
 30 proszný *a*

[21]

Neprilično je rizično

Dična ladja se odpravi,
 prik širine morja plavi;
 na kormanu je batrivost,
 a pri jadru pak razumnost.
 5 Z dobrom sričom putovahu,
 u ļubavi drugovahu;
 blizo kraja jur dosegli,
 strah i dvojbu od se zvergli.
 Al najednuč zamaglilo,
 10 svitlo sunce potamnilo;
 na svih stranah germlavine,
 strašni vitri, bliskavine.
 Ni moč ladju tad ravnati,
 15 v želni porat zapeļati,
 neg ju slapi zalivaju,
 ob pečinu sterzivaju.

[C 58]

20 Tak se zgaja razumnosti, [C 59]
 neprilичnoj batrivosti,
 kad prik reda podstupluju,
 vsakom vitru zaufuju.
 Ni do duga њih vesele,
 a rizično pak zveršeње,
 jer hlipečem povekšaње
 vred doleti iskončaње.

1 Ladia a

13 Ladiu a

[22]

Speteње* človičanske pohlipnosti

Su vridna veseļa Kupida dragosti,
 ne daju terpleňa, neg slatke radosti.
 To lišce ljubleno kak roža cvatuče
 je sarcu stvoreno vdil ljubit goruče.
 5 Oh, človik nevojlني, deh, misal uspeti, [C 60]
 Višněmu nakloni u združnoj pameti.
 Iz ništar te stvoril ter moreš pomislit,
 na kip svoj narodil: tak jalno zagrišit?
 Al dobro prebiva u kinčah vridnosti
 10 natura hlipiva na zlata svitlosti.
 I misal kot slipa: što godre svit daje,
 il dobra il lipa, nasladno povaje.
 Oh, kamo mišleње ti, človik, strošuješ,
 to kratko živleње rizično skončuješ?
 15 Vim svicke radosti kot tiňa skersnuju,
 vsih kinčev dragosti kot cvit premiňuju.

* Spetenie a, Spleteње b

4 szarczu a

1 Cupida a, Kupida b

7 mores a, moraš b

3 roza a, b

[23]

Zvire ko svit zderžuje

Žene drage, poštentajte
 ter me malo poslušajte,
 ništo ču vam dat na znaње, [C 61]
 oh, kako j' lipo dugovaње.

drugač v sebi nima jada,
 neg da voli ka j[e] mlada.
 Istina je, triba čuvat,
 na gol život ne dopušcat,
 55 ar se rado če napuhnut
 da i koža mora puknut.
 Z čistim mesom ga hrañujte
 ter za Boga ne otrujte,
 60 ar ga potlam ne b' dobiti
 nit moguče ozdraviti. [C 65]

15 nssy a
 24 naszuiztuýe a
 26 maczam a, macan c

38 nýh a
 52 kaý a, koj' je c

[24]

Izizvañe Kupida *

Na harac, na harac, Kupido neverni!
 Ja neču ljubiti,
 nadañe služiti
 nestalnoj lipoti,
 5 neg volim terpiti,
 navike živiti
 v predragoj slobodi.
 Nu serce, nu misal, postan'te čemerni!
 Na harac, na harac, Kupido neverni!
 10 Projte, mišleña,
 projte, terpleña,
 od serca na dañe;
 falšne liposti,
 jalne dragosti
 15 norije su skradñe.
 Nu serce, nu misal, postan'te čemerni!
 Na harac, na harac, Kupido neverni!
 Več neču žalosti,
 nit tvoj' hudobnosti
 20 ne plašim derično;
 jur nimam želeñe,
 ne marim veseļe
 ko daješ krivično.
 Nu misal, nu serce, postan'te čemerni!
 25 Na harac, na harac, Kupido neverni!
 Niš za te ne hajam,
 navik te ostavļam, [C 66] [C 67]

od mene otidi:
 s tvojimi grožňami
 30 il s krivi[m] prošňami
 jur več me ne slidi.
 Nu misal, nu serce, postan'te čemerni!
 Na harac, na harac, Cupido neverni!

* Cupida *a*, Kupida *b*
 1 Cupido *a*, Kupido *b*
 9 Horacz *a*; Cupido *a*, Kupido *b*
 17 Cupido *a*, Kupido *b*

25 Cupido *a*, Kupido *b*
 26 hařam *a*, hajem *b*
 30 skriui *a*
 33 Cupido *a*, Kupido *b*

[25]

V ljubavi ki zgubiva, ta dobiva

Draga Venuš kad harcuje,
 nosi strile perenite;
 vred postanu ognenite,
 potom serce ne skončuje.
 5 Zna raniti, boj dobiti,
 milo vimdar ugoditi: [C 68]
 drage strile, drage rane
 kak nasladno serce hrane!
 10 Ne cifraste žute kose,
 ke niz nadra proigruju,
 gdo jih takne, začaruju,
 al dragosti neg donose.
 Dragi lasi, vridni lasi,
 15 čisto serce vas ne plaši;
 ko neg biva u vernosti,
 nima muke, neg radosti.
 Ne deržańe, pogledańe
 ima kripot od plamena;
 ki ni stvoren iz kamena,
 20 mora čutit umehčańe. [C 69]
 Vred omertvi, vred oživi,
 vgodit triba takvoj divi;
 u ńe harcu ki zgubiva,
 tad raduje kad dobiva.

1 Venus *a*, Venus *b*
 11 řh *a*, ih *b*

14 neplaszř *a*
 19 stuorem *a*

Zdvojena ljubav

- Kako strašno moram tužit, oh, nevernica,
da postaješ serca moga razbojnica,
ar nit rišcu nit zlameñe
verno moje zasluženje
5 ne zna dostati.
- Onda listor, duša draga, ti raduješ
kad prez zroka, oh, nemilo povekšuješ
tuge moje i žalosti,
nezgovorne terplivosti, [C 70]
10 ke me skončuju.
- Mojim prošnam tvrda jesi od kamena,
suzam mojim nemilnija od plamena,
il mi živit prez ufaña
il izginut prez veselja
15 za tvoju okornost!
- Aj, spoznajem kak v olovu zlato biva,
tak ljubeznost i nemilost skup prebiva;
čemer hrani lipost tvoja,
stalnu vernost misal moja
20 tebe služeči.

9 terpliuostj *a*

11 tuerdia *a*, tvrdja *b*

16 Ahi *a*

Ptica prez perja

- Poglejte, žene drage, kako je ljubav jaka,
da zna u lovca preminiti iz dijaka [C71]
ter sobom nosi prečudnu malu pticu,
ni spedajm duga, čerlenu ma glavicu.
- 5 Ako vam j[e] draga,
ne stoji vnogo blaga,
ali dobro paz'te da, kad luta postane,
u koje duplo tiho se ne prekradne.
- Peruti nima, od zime vazdar derhče,
10 v toplo mesto zapuzit vsa hlipeče,
kamo ako dojde

- ter joj jad ne projde,
dotmar se vtiska i ne prestavši vije
dok belu pinu po životu prolije.
- 15 Med vami, žene, najveselija biva,
u vašem krilu prec povojlno počiva, [C 72]
misal zna spuniti,
vsakoj ugoditi;
samo je rizično, kad s klunom golo takne,
20 il koža pukne il se verlo namakne.
U vsakom mestu, a najmre u tesnosti,
hvale je vridna i puna lubeznosti,
koti sokol friška;
kad se gladi, stiska,
25 onda se napuhne i rep kot pav nadigne,
verla ta bude koja ga doli prigne.
Neg jedno samo potribno j' obznaniti:
da joj ne daste nad mesom prenaqliti,
ar če s krofom metat,
30 nujna, trudna ležat, [C 73]
tad ju neg gusto v rukah pronašajte,
nigda i nigda glavicu izmivajte.

5 uamj *a*
23 friska *a*, friska *c*

25 Paū, paun *c*

[28]

Na diku černih oči

- Oči drage, deh, ki vas vidi,
vsak čudi
vašu svitlost,
jeste černe, al lubeznive,
5 ogñenive,
al ste dragost;
zato serce vam aldujem,
drage oči, ja valujem.
Jeste vridne, al što vam prudi
10 ki lubi
nemilo skončat? [C 74]
Znajte, drage, takve teškoče
prez milošče
ni moč zbavlat;

15 jur oddavna suze toči
 serce moje prez pomoči.
 Skaž'te jednuč, deh, smilovañe,
 ufañe
 s pogledom svojim,
 20 ar nadañe ni moči terpiti,
 neg zdvojiti
 živleñu mojim;
 zato dajte dopustiti,
 oči drage, vas ljubiti.

9 Vuridne a

22 moým a

[29]

Serce žaluje da vilu ne vidi

[C 75]

Vi loze zelene, vi poļa cvatuča,
 vi zdenci, potoki i voda tekuča,
 deh, skaž'te smileñe
 verh tužno, žalostno to moje živleñe.
 5 Ni noči ni dneva prez suz polivaña,
 vsaki hip, magnutje ronim zdihavaña
 da b' se i pečine
 mogle umehčati od takve godine.
 Drugi se raduju u vašoj liposti,
 10 ja pak vdil tugujem u strašnoj žalosti,
 a pomoč ne vidim,
 neg kot praznu maglu ufañe naslidim.
 U vas dragost, vridnost vsaka je dobiti,
 v sercu pako momu čemer nahoditi,
 15 ki ga iskončava,
 ar milošče nigdir tužno ne spoznava.
 U vas što god živi, drago se raduje,
 v meni pako misal nigdar ne miruje,
 nit poznam veseļe,
 20 ar spodobno smerti je moje živleñe.
 Oh, srično bivañe, oh, stokrat blaženo,
 svitlost sunca vidit da vam je sujeno,
 od vile lipotu,
 ka kot misec čista je v svomu životu.
 25 Neg meni tužnomu ne more sijati,
 ovo jur godišče da moram strajati

[C 76]

30 ne tela svitlosti
 ter konca ne vidim, oh, mojoj žalosti. [C 77]
 Aj, neverna sriča, s tim li jesi dična
 da činiš terpiti prava za krivična!
 Vsako svoj cil ima,
 neg moje terplene smilovanja nima.
 Deh, vi konči, vitri, glas moj pronosite
 ter vili ljublenoj službu nazvestite.
 35 Serce tak valuje:
 gdi telo ne more, naj misal zveršuje.

12 Nogh *a*, neg *b*

29 Ahi *a*

19 poznam *a*, spoznam *b*

[30]

Lipoti dužno je služiti* ufajuč zahvalnost

Deh, vila, ki t' vidi
 u tvojoj vridnosti,
 prez glihe liposti,
 kot sužajn te slidi.
 5 Ar zvizda Danica [C 78]
 ti jesi v svitlosti,
 u lišca dragosti
 cvatuča rožica.
 Kak godre ni moči
 10 u sonce gledati,
 tak znaju zažgati
 premile tvoje oči.
 Vi, vusta ljublena,
 ste dična zadosti,
 15 u farbe zmožnosti
 kot klariš stvorena.
 Prom zubih belosti
 ni sniga spodobit
 nit biser priložit, [C 79]
 20 postaju tamnosti.
 Oh, kako nasladno
 u persih zigruju
 ter skup se raduju
 kerv z mlikom prikladno.
 25 Što god je va tebi,
 vse skup i po sebi,

je vridno ljubiti,
 ponizno služiti.
 Odkad te ja vidih,
 30 službu ti aldovah
 i serce valovah,
 tak tverдно t' omilih.
 Ti jesi živleńe [C 80]
 u mojoj nevoļi,
 35 u dobroj pak voļi
 jedino veseļe.
 Al, draga, kaj prudi
 okorno baratat,
 nemilo zamitat
 40 pravično ki t' služi?
 Češ lasno ziznati
 od mene lipšega,
 al v sercu čistijega
 ti nigdar spoznati.
 45 Vim služba pravična
 dobiva zahvalnost,
 u ljubavi stalnost [C 81]
 buduje kad srična;
 neg moje služeńe
 50 ne more zadobit,
 tak dugo izmolit
 milošče zlameńe.
 Si vridna ljubavi,
 ponizno dvoriti;
 55 ah, draga, što prudi
 zamitat ki t' služi?
 Ja neču prepušcat
 pokorno dvoreči,
 vsediļe moleči
 60 moj žitak iskončat.
 Zato te zaklińam [C 82]
 za ljubav nebesku,
 za sriču vitešku,
 na pomoč zazivļam.
 65 Deh, daj mi dobiti
 tuliko milosti,
 ruk tvojih dragosti
 povojlno ljubiti.
 Il bar neg magnutje
 70 od oka ljubleno
 naj bu mi sujeno
 za moje zginutje.

75 Oh, vila, što prudi
okorno deržaće,
nemilo skončaće, [C 83]
ponizno ki t' služi?

* sluzitt *a*, słužit *b*
8 Rozicza *a*, rožica *b*
16 klarisz *a*
21 kaka *a*
29 Od kad *a*, Oh kad *b*

34 neuollŷ *a*
35 Vollŷ *a*
43 cŷstiegha *a*
51 Tah *a*
55 Ah *a*, Al *b*

[31]

Prez ljubavi u slobodi živiti

Draga Klori, ti vkañuješ
misli svoje ak veruješ
da prez tebe nemrem živiti.
Vnoge jesu tvoje vridnosti
5 i nezgovorne ljubeznosti,
al ja rad ñih neću zdvojiti.
Dugo sam te verno služil,
s čistim srcem stalno ljubil
rad pogleda dragih oči;
10 tvoje pako bihu milosti
jadne riči od nemilosti,
prez ufaña i prez pomoći. [C 84]
More l' biti kaj čudnijega,
a izmislit kaj težega
15 neg prez hvale tužno služit?
Serce kak se će veseliti,
v čemeru moč prehraniti
kad ljubavi ni moč užit?
Zato neću već ljubiti,
20 milo lišce odsad služiti,
navik uzimļem prošćeñe.
Tverdo budi, oh, serce moje,
ne okreni jur misli tvoje
na ljubleno ko zlameñe.
25 Izdvojeno trošit vrime
je preteško takvo brime, [C 85]
ki zna svita čalarnosti.

30 Zbogom, Klori, zbogom ostaj,
 moje riči več ne slušaj,
 ar su listor vust jalnosti.
 Jur izkušal sam zadosti
 od Kupida himbenosti,
 koji nima zveličeñe;
 35 neču odsad več verovati,
 lipoti kojoj aldovati
 slobodno moje živleñe.

1 Clorÿ *a*, Klori *b*
 14 teziegha *a*, težjega *b*
 17 V *a*, u *b*

28 Clorÿ *a*, Klori *b*
 32 Cupida *a*, Kupida *b*

[32]

Serce vilu ľubi

Deh, vila, ki t' ne ľubi,
 iz prava serca služi,
 je tverđi od kamena, [C 86]
 nestalnij' od vrimenta.
 5 Oh, duša draga, ojmè,
 ako te ľubim,
 ako te služim,
 serce povič za me.
 Deh, vila, ki te čuje,
 10 lipotu razmišľuje
 ter za te ne pogiba,
 nim[a] karv, serce nima.
 Ufañe moje, ojmè,
 15 ak pogibam,
 ak zdvojav[a]m,
 ľubav govor za me.
 Oh, draga, ja te prosim [C 87]
 i z dušom, s telom molim
 tugam mojim polahčañe,
 20 vnogim suzam smilovañe.
 Milošču jednu, ojmè,
 il s pogledom
 il s besedom
 privol jednuč za me!

3 tuerdÿ *a*, tverđji *b*
 4 Nestalnÿ *a*

12 Nim *a*; karu *a*
 15 zduoÿaum *a*

V ljubavi težko je užiti, a ni moč zdvojiti

- Da ufam v živleñu,
 skazuješ ku dragost;
 da živim v terpleñu,
 vred daješ pak žalost.
- 5 Oh, lipost preslavna,
 kak serce zderžuješ; [C 88]
 oh, dragost nestalna,
 kak telo skončuješ.
- 10 Vdíl prosim pomoči
 od tvoje liposti,
 ar živít ni moči
 prez tvoje milosti.
- 15 Tva lišca rumena
 batrivo raduju,
 a vusta ljublena
 nemilost valuju.
- 20 Kad jadno gleduješ,
 gotov sam zgoriti;
 kad drago miluješ,
 štimam se roditi. [C 89]
- Je slatko živleñe,
 ar ne smim zdvojiti;
 je težko terpleñe,
 ar ni moč užiti.

Cvitja razmišleñe i žalostno protuženje

- Kak ste lipo, drago cvitje,
 tak ste berzo premineče;
 daste spoznat da vesele
 neg magnutje je terpeče.
- 5 Ako zora vas poliva,
 s čistom rosom okripiva,
 al vas sunce povenuje,
 na zapadu iskončuje.
- 10 Što vam daje u liposti [C 90]
 tihi siver batrivosti,

- povekšuju u žalosti
nagla juga čalarnosti.
Tada diku pogubite,
vsu lubeznost preminite,
15 daste spoznat, drago cvitje,
da je radost neg magnutje.
Vim od mene ste sričnije,
v kratkom žitku povojlnije;
mirno, dično prebivate,
20 jedan konči dan vživite.
Al ja nebog vse tugujem,
nit hip nit čas ne radujem;
je mi mladost luta žalost, [C 91]
sriča moja neg čemernost.
25 U kolipki majku zgubih,
u ditinstvu otca stužih,
imam krila prekinuta,
do dva bratca poginuta.
Milu sestru, koju ljubih,
30 u nevoļi sad začutih,
lubu dragu, s kom se dičih,
jur oddavna da ne vidih.
Prijeteli pres pomoči,
a rodbina suze toči,
35 verne sluge raztrešene,
prez obrambe zapušćene.
Ada jeste, drago cvitje, [C 92]
vindar srično ko magnutje;
al ja tužan, odkad rodih,
40 nit hip sriče ne nahodih.

18 pouoilnŕe *a*, povolnije *b*
30 Vneuollŕ *a*

33 Prietellŕ *a*, Prijateli *b*; presz *a*, prez *b*
35 raztressene *a*, raztresene *b*

[35]

Pozvaŕe na vojsku

- Na vojsku, na vojsku, vitezi zibrani,
koga god majka junačka odhrani;
jur bubŕi, herpavke pavsuda se čuju,
šipi, trumbite nadalek glasuju,
5 dični šeregi skup se zastaju.

- Na noge, na noge, vi jalni ležaci,
 u vojsku, u vojsku, hrabreni junaci,
 sablje i puške na berzom priprav'te,
 sebe i koňe viteški oprav'te,
 10 vreda potež'te k slavnomoj dundaru. [C 93]
 Stirajte od serca vsak oblak plahosti,
 vazmite na se ščit batrivosti;
 draže vam budi glas, ime, pošteené
 neg hip, magnutje, sramotno živleñe;
 15 navik on živi ki zgine pošteno.
 Ni moč izmislit hvalnije skazañe
 neg na mejdanu vridno deržañe
 gdi gromi od pukaš i sablje se vijú,
 vnođa gospoda kerv svoju prolíju
 20 za domovinu, za veru keršćansku.
 Boga višnega na pomoč zazov'te,
 vaših starijih glas, ime ponov'te,
 na svoje sprotivne navajl'te oğñeno,
 jedan drugoga izruč'te ljubleno,
 25 živ'te bratinski, pogin'te viteški. [C 94]
 Kada vam sriča na ruku potegne
 ter neprijatejl iz mesta okrene,
 oh, kakvo pošteené, pajdaši bogati,
 sablje, paloši i koñi bahati,
 30 sprave kovane, sviti gospoćske.
 Nu, bratja ljublena, na noge, na noge,
 turskom misecu da stlaćemo roge,
 za veru keršćansku, viteštva zlameñe,
 svitu na hasan, a nam na pošteené,
 35 naj nam ne budi premilo živleñe.

3 bubný *a*, bubni *b*; Herpauke *a*, herpauke *b*

13 Drazý *a*, dražije *b*

21 uisznegha *a*, višñega *b*

22 starýh *a*, starih *b*

25 poginte *a*, pognite *b*

29 koňý *a*

30 szuittý *a*, svite *b*

32 stlaćemo *a*, tlaćimo *b*

Razgovor med mužem i ženom

- M.: Gdo ti je dopustil
tak lipo cifrati, [C 95]
po placu iskati
ki bi te oblubil?
- 5 Ž.: Oh, čudna hudobnost
od muža strašliva
ki suze proliva
verh svoju nezmožnost!
- 10 M.: Serce mi povida
da mene ne ľubiš,
neg drugim ti služiš
kot striha pres zida.
- 15 Ž.: Nut kako blaznuje
od polja, od gore,
sam nebog ne more, [C 96]
drugim naviduje.
- 20 M.: Kakovi dvorani
uvečer dohode,
u zoru odhode
prec dobro deržani?
- 25 Ž.: To jesu dijaki,
ki hode po noči
ter dajem pomoči
kad dojdu zemľaki.
- 30 M.: Gdo biše na ganku
ki t' serce aldoval
i lišce celoval
na prvom zastanku?
- 35 Ž.: Je zakon oddavna
ob vsakom godišču [C 97]
da roďak rodicu
tad kušne izravna.
- 40 M.: S kim jesi u mraku
tak oštro borila
da smetna si bila
kot polmiš u zraku?
- 40 Ž.: Z jednim se povadih,
štimah ga oborit,
al morah podložit
da vsa se ukalih.
- M.: Čer slušah pri vratih:
 »Ja tvoj, a ti moja«,

»Ti moj, a ja tvoja«
v spominkah tak dragih. [C 98]

45 Ž.: Nis zato grišila,
braca sam prijela
ter milo objela,
dostojno ljubila.

50 M.: S kim putom dobivaš
te lance biserne,
a kako perstene
ke gusto premiñaš?

55 Ž.: Je ženska meštija
znat lude primamit,
njih blago dovabit:
zove se coprija.

60 M.: Skup ležemo spati,
pak tiho ti projdeš, [C 99]
do zore ne dojdeš,
zaman mi te zvati.

65 Ž.: Vim tebi služujem,
balote tad zlivam
ter pušku nabijam,
na straži skoznujem.

70 M.: Čuh kričat učera
kad si se prevergla,
moj zeslim poterla:
»Je l' vera, je l' vera?«

75 Ž.: Skrivalca igrasmo,
tad dite prec milo
utaknuh pod krilo
ter skup se zvalasmo. [C 100]

80 M.: A nigda začujem
po noči roštañe,
kad dojde fučkañe,
tad tebe zgrišujem.

85 Ž.: Ni t' triba bojati
kad čuješ praskañe,
tad dojde ki znan je
moj dimñak strugati.

 M.: Ti gusto povidaš
da jesi bolestna
ter prece žalostna,
za vraštvo spominaš.

 Ž.: Znaš ranu ku imam,
kad mi se usahne [C 101]
ter stin ne utakne,
počinka ja nimam.

- 90 M.: Nu, žena ľublena,
prošćeńe te prosim,
ar sada nahodim
da jesi poštena.
- Ž.: Ni t' triba dvojiti,
skerb nosit tuliku,
95 ar tebi na diku
znam drugim vgoditi.
- M.: Ja sada verujem
da čisto me ľubiš
i verno me služiš,
100 pred svitom valujem. [C 102]
- Ž.: Vim sam ti velila,
znam kamo kaj hodi
i jajce kak plodi
večkrat sam skusila.
- 105 M.: Hod'mo se pomirit
i drago se ľubit.
- Ž.: Odveč se sad serdim,
za ľubav ti sperdim.
- M.: Oh, draga, oprosti,
110 da t' kušnem, dopusti.
- Ž.: Ne bi ti prostila
da b' fruštana bila.
- M.: Nemoj se serditi,
moju ľubav mraziti. [C 103]
- 115 Ž.: Ti meni ne hasniš,
moje delo neg kvariš.
- M.: Gotov sam včiniti,
tvoju voľu spuniti.
- Ž.: Za riči ne hajam,
120 neg škude spogaňam.
- M.: Ak ti je tak drago,
na t' srebra i blago.
- Ž.: Sad si mi ugodan,
do noči povoľan.
- 125 M.: Ah, žena predraga,
znaš več od dva vraga.
- Ž.: Tako se prigaja
ki ženi ne vgaja. [C 104]

4 oblubil *a*, obľubil *b*
6 strasliua *a*
12 presz *a*
21 iessu *a*, jesi *b*
29 od dauna *a*, odavna *b*
31 rodiak *a*, rodjak *b*

55 Nýh *a*
64 skoznuýem *a*, skozmujem *b*
65 ú cziera *a*, včera *b*
71 Vtaknuh *a*, uteknuh *b*
94 Skerbe *a*
117 uczinittý *a*, včinnitt *b*

**Vrime cvitje povenuje,
beteg lipost iskončuje**

- Tužno moje serce, kamo sada misliš?
 Je l' na vilu dragu kojoj verno služiš,
 na ne černe oči ke dično igraju,
 ar spodobno suncu serce zažigaju?
 5 Je l' vustnicu miliš, ke skup drago zdiva,
 v kojih klariš, biser kinčeno prebiva?
 Il ne bele persi štimaš tak nasladne,
 koje snigu, mliku bivaju prikladne?
 10 Aj, tverdno ja ufah da vile ljublenost,
 nezgovorna dika, lipost i nasladnost
 u ne telu, lišcu vazdar je terpeča,
 lilija i roža cvatuč nahodeča. [C 105]
 Al nut kako vreda dostojnost prohodi,
 15 vrimena čalarnost vsu diku odvodi;
 sada prav spoznajem da se prigodjuje
 da kaj cvalo vjutro, k večer premiňuje.
 Ništar ni na svitu, vse je prohodeče,
 kot oblak il magla, neg mal čas terpeče;
 20 deh, razmisli, kada duša s telom dili,
 kaj su oči, vusta, persi v dragoj vili.

3 czerne *a*

6 Clarisz *a*, klariš *b*

9 Ahi *a*

12 Roza *a*, roza *b*

15 prigodiuje *a*, prigodjuje *b*

18 mogla *a*

Spogajnañe prošastnoga vrimena

Filenuš i Klori.***

- Fil.: Dobar večer, Klori moja,
 kamo, kamo lipost tvoja
 s kojom si se oholila,
 tak cifrasto ponosila?
 5 Ti jur nisi ona diva,
 tako draga, ljubezniva,
 ku sam nigda znal služiti,
 s prava serca htíl ljubiti. [C 106]

10 Vnoge suze ja prolivah,
 od ljubavi vas pogibah,
 rad vust tvojih nasladnosti,
 svetlih oči lubeznosti.
 Vse je vrime potrošilo,
 15 milo lišce zgerbavilo;
 kamo dika, lipost tvoja?
 Dobar večer, Klori moja.
 Klori: Zlo ti jutro, zlo godišče,
 kak ti čudno pamet stiče, [C 107]
 v tebi nima riči stalne,
 20 il su laži, il su jalne.
 Kamo mojlbke ke si činil,
 kamo kletve ke si dilil
 da b' te listor uslišala,
 z dragim okom pogledala?
 25 Vsemu svitu ču te tužit,
 rad nevere nigdar ljubit,
 s tobom nimam več spravišče;
 zlo ti jutro, zlo godišče.
 Fil.: Dobar večer, moja Klori,
 30 zgorili su tvoji dvori,
 il se cifraš il se malaš,
 serce moje več ne včaraš. [C 108]
 Tvoji gusti sedi lasi
 od zmerzline nose glasi,
 35 persi pako izdojene
 kažu iskre pogašene.
 Vkañen bude ki te služi,
 zlo nahrañen ki te ljubi;
 kamo dika, lipost tvoja?
 40 Dobar večer, Klori moja.
 Klori: Zlo ti jutro, zlo godišče,
 da b' mi dobit toporišče,
 bih te znala pozdraviti,
 na dvoranstvu zahvaliti.
 45 Ak sam ružna, sebi jesam,
 ak sam lipa, tebi nisam, [C 109]
 još med ledom plamen biva,
 stara serna poigriva.
 Jur te spoznah u falšnosti,
 50 za dvi jajca si vridnosti,
 nimam s tobom več spravišče;
 zlo ti jutro, zlo godišče.
 Fil.: Muči, muči, Klori draga,
 ja ne iščem tvoga vraga,

55 neg te prosim za milošču
 da me primeš v nemilošču.
 Klori: Rada ču ti ugoditi,
 nigdar na te ni glediti,
 il se serdi il ne serdi,
 60 moja mare za te sperdi. [C 110]
 Fil.: Dobro smo se pogodili,
 u ljubavi zgovorili.
 Klori: Ak je tebi tak povojlno,
 meni boje zadovojlno.

* Filenus *a*, Filenus *b*
 ** Clori *a*, Klori *b*
 1 Clorȳ *a*, Klori *b*
 10 pogubah *a*
 16 Clorȳ *a*, Klori *b*
 17 Clorȳ *a*, Klori *b*
 25 siutu *a*

29 Clorȳ *a*, Klori *b*
 37 bude *a*, budi *b*
 40 Clorȳ *a*, Klori *b*
 41 Clori *a*, Klori *b*
 53 Clorȳ *a*, Klori *b*
 55 Neghe *a*
 57 Clori *a*, Klori *b*

[39]

Zornica na dobro opominajuč

Svitla zora jur ishodi,
 žarko sunce dohodi
 dati radost, vesele,
 vsem stvoreńu živleńe;
 5 za milošču tak veliku
 dajte, oh, Višńem diku!
 Jur ptice povsod pjevaju,
 cvitja lipo cvitaju,
 još i zdenci tekuči, [C 111]
 10 poļa, loze bliščuči,
 Bogu hvalu nazvestuju,
 dično skupa raduju.
 Vse ribe v morskih glubinah,
 vse zvirje u planinah,
 15 kaj godre hrani vedrina,
 vsega svita širina,
 Stvoriteļa ispoznaju,
 slavu mogučnu daju.
 20 Sam človik v grihu prebiva
 ter Bogu ne hvaliva,
 nit zna grišnik promislit
 da mora spet preminit

u zemlju, odkud je rojen, [C 112]
u blatu, kak i stvoren.
25 Neg se listor posmihuje,
dok vura prebližuje
skradne tuge i nevole,
pijuč, jiduč, dobre vole;
kako milo potom tuži
30 koji Bogu ne služi.
Digni v nebo tvoje oči,
gdi su ufat pomoči,
onde dobro je terpeče,
na zemlji premineče;
35 ovde jesu čalarnosti,
v nebu pak nasladnosti.

7 pieuažu *a*, pievaju *b*
20 Boghu *a*, boga *b*; hualiu *a*

32 Gdý/su *a*
34 zemlŷ *a*

[40]

Vili na službu živit i umriti

[C 113]

Nemoj zamiriti,
oh, vila, merziti
moje tužeňe;
ar ni moč terpiti,
5 sercu preboliti
takvo terpleňe.
Razmisli vridnosti,
prečudne liposti
stvorenja tvoga;
10 lasno češ suditi
ter zmožnost čutiti
terpleňa moga.
Oddavna ľubeči,
ponizno služeči, [C 114]
15 vernost skazujem;
kad mi neg sujeno
vidit te ľubleno,
vas obradujem.
Ni takve prilike
20 nit strašne rizike
moči podjeti,

	ke ja za nasladnost, za tvoju lubeznost ne b' htil prijeti.	
25	Ne marim živiti, sam sebi vgoditi prez voľe tvoje; ar tebi aldovah,	[C 115]
30	navike valovah živleńe moje. Ako t' je usluženó, v sercu ugođeno moje skončáńe,	
35	rad ču privoliti kerv moju stočiti teb na zderžańe. Pren tvoje dragosti takve odurnosti	
40	v sebi zderžuju, moje pak vernosti listor poniznosti vsedil hrańuju.	[C 116]
45	Deh, vila, smiluj se, oh, draga, gani se od nemilosti ter daj mi spoznati il konči ufati tvoje milosti.	
50	Što t' prudi mučiti, učinit zdvojiti ki t' verno služi? Ne morem strajati nit ranu tajati, serce te ľubi.	
55	Il te drago skončati il pomilovati	[C 117]
60	moje živleńe; ja neču zmajnkati vsedil zazivati drago smileńe!	

32 ugodieno *a*, ugodjeno *b*
37 Pren *a*, Prem *b*

55 Ilte *a*

[41]

Žitak človičanski je magnutje

- Jedan hip od dobre sriče
da živleñe,
da vesele,
ali vse to je bižeče,
5 jedan mal čas neg terpeče.
Kako plamen skonča prutje,
je stvoreno,
je sujeno
da vsih žitak je magnutje. [C 118]
- 10 Pozableno je prošastno,
nesigurno je prišastno;
a buduće komaj dojde,
s praznom maglom zopet projde.
Kako plamen skonča prutje,
15 je stvoreno,
je sujeno
da vsih žitak je magnutje!

[42]

Starica žaluje mlade danke

- Dokle jesam mlada bila,
znala san si ugoditi,
osebujno veselila
gusto drage preminiti.
5 Ne htih vnoge ni gledati [C 119]
ki mi verno prislužahu,
nego želih prebirati
ki bahato koračahu.
- 10 Sada pako, da ostarih,
zaman mi je žalovati;
za što pervle ja ne marih,
sad bih rada kupovati.
- 15 Dokle imah ja cvatuču
u obrazu lipost, glatkost
ter si čutih još goruču
u naturi friškost, mladost,
onda vnogo nis hajala
nit gospodu nit dvorane,
nego raja spoznavala [C 120]
20 pope, fratre i katane.

Sada pako sidi lasi
vnogo skerbi znaju zavdat,
ar se nigdor ne oglasi
s kim bih mogla kaj izpravdat.

1 Dotle *a*
7 prebirattŷ *a*, pribirati *b*

24 izpraudat *a*, ispravdat *b*

[43]

Starac batriv u životu

Akoprem ostaril sam,
što je ljubav dobro znam
i ne šegavosti,
ar još nisam pozabil
5 kak se jesem navučil
u mojoj mladosti.
Rad se i zda pridružim,
lipoj snahi poslužim [C 121]
s čim god još mogući.
10 Imam serce gizardo,
stoji život batrivo
divojkam dvoreči.
Znam se vsemu priložit,
15 prez strimenka zaskočit
na gola zelenka.
Pušku ufam izhitit,
prez naslona pogodit
u posredu tarče.
20 Nimam srama tancati,
u kariku derčati
po belom mejdanu.
Bojno kopje pronosim, [C 122]
kad je triba, položim
proti zatočniku.
25 Ni m' oružje škerbavo,
akoprem je erdavo,
to se vred osvitla.
Što v oštrini pomajnka,
30 pak u špici nadoda
ka se krivit neče.
Da me leta varaju
ter sidine izdaju,
zato nis za verči.

35 Imam skrovnu ljubnost,
u životu batrivost,
bum prijetan mladoj. [C 123]
Neg se listor oglasi
ka novaka ne plaši
zastat u gorici.
40 Hoćemo se potirat
da će voda prebijat
prik tanke košule.

5 nauuczil a
7 izda

26 erdiauo a, rdjavo b
38 ko a, ko b

[44]

Navuk mladim gospojam i divojkam

Dok ja bih divojka prave mladosti,
rada se navučih svicke radosti,
sad da jur ostarih, zlo mi prigodi,
falarari, falarari, faldiridi,
5 tad dobro bi.
Gdi su tanci bili, vred se prigodih,
s friškimi junaci rada priložih; [C 124]
lipo mu zahvalih ki me poľubi,
falarari &c. kak dobro bi.
10 Imah serce mило, puna dragosti,
u čem bih moguća, dilih milosti;
vnogo put mi srića dobro prigodi,
falarari &c. kak dobro bi.
Ak mi koji junak službu valoval
15 il z ljublenom rišcom serce aldoval,
vreda mi natura k němu uvoli,
falarari &c. kak dobro bi.
Ne bih suprotivna prom darovaņu
niti tverdokorna v mojem deržaņu;
20 na to su mi vnogi vridni svidoki, [C 125]
falarari &c. kak dobro bi.
Kad je bilo pojti na vert šetati
il v lozu zelenu hlada vživati,
vdil poiskah druga ki me posluži;
25 falarari &c. kak dobro bi.
Nisam lena bila stajat u zoru,
s tovarušem verlim pojti na goru,

- preskakujuč klade, dok nas pot probi,
falarari &c. kak dobro bi.
- 30 Tak ja mladost moju znahi potrošit,
veče neg jednomu lipo ugodit;
sad da jur ostarih, život ne serbi;
falarari &c. kak dobro bi.
- 35 Nu, gospoje mlade, bute priskočne,
divojčice lipe, bute ljublene, [C 126]
nimajte zlu voļu, vrime prohodi;
falarari &c. kak dobro bi.

2 nauuczŷh *a*
8 Lipomu *a*, lipe mu *b*; poljubih *a*
10 punna *a*
16 Vuolŷ *a*

24 poiskoh *a*
30 znahŷ *a*
32 Szad da *a*, sada *b*

[45]

Vsaka žena štima se lipa

- Ki če ženam ugodit,
ňih milošču zadobit
u pravoj dragosti,
naj lipotu hvaliva,
5 ňih dostojnost zvišiva
do neba vridnosti:
da je zvizda Danica
il cvatuča rožica,
u lišču ljublena;
10 da kot mramor v glatkosti,
snig i biser v belosti [C 127]
po telu stvorena.
Ter bar ludo ne čmerkni,
ňih magaŋe ne terkni
15 da te ka začuje.
Jer nit čora, srabljiva,
coclava nit sperdljiva
ružna bit valuje.

1 Kŷ *a*, Ko *b*
2 Nŷh *a*
4 huallŷua *a*, hvaliva *b*
5 Nŷh *a*
8 rozŷcza *a*, rožica *b*

13 liudo *a*
14 Nŷh *a*
16 nŷt *a*, ni *b*; szrabljua *a*
17 sperdlŷua *a*

Pariž* i Galatea**

- Dičan junak priko ravna poľa
 bisno jaše viteškoga koňa,
 pod ním koňic cifrasto fercuje,
 kako vila oholo zigruje.
- 5 Na junaku kočak, nústovina,
 a na kojnu dupla risovina; [C 128]
 pri junaku sabľa nakinčena,
 a na kojnu sprava pozlačena.
- 10 Nasred poľa gospoju zagleda,
 nu pozdravit šetuje tam vreda;
 ona cvitje i rožice brala,
 fíjolice u nadra metala.
- Da si zdrava, lipotom gospoja,
 blago nĕmu komu milost tvoja!
 15 Oh, čestita mati ka te rodi,
 lišce tvoje ľubeznivo stvori.
- Od liposti plamen vred začutih,
 od dragosti serce jur pogubih;
 je l' dopustak ruku celovati,
 20 v dragoj družbi cvitje pobirati? [C 129]
- Na te riči gospoja odsudi,
 da odsede, ľubleno ponudi:
 Odkada se ja na svit porodih,
 ne b' junaka koga tak zahotih.
- 25 Je l', viteže, slobodno pitati
 ime tvoje prez zamire znati,
 odkud dika, vridnost tvoja shodi,
 v koje kraje draga misal vodi?
- 30 Tada junak ponizno pristupi
 ter gospoji bilu ruku ľubi:
 Rad ti hoću voľu ispuniti,
 moje ime, misal obznaniti.
- Ja sam Pariž, roda gospockoga,
 a iz Krete, od mesta slavnoga, [C 130]
 35 gdi s Peršejom na mejdanu borih,
 rad ľubovce bojno kopje zlomih.
- Zatočnika bih obladał srično,
 sabľu ovu tad zadobil dično,
 al orsaga zakone spuniti
 40 z domovine moral vdil otiti.
- Sriču iščuč po tujih orsagih,
 tebe, vilo, zdaleka opazih,

- koja svitiš kot sonce v svitlosti,
a dičnije neg Venuš v liposti.
- 45 Tebi službu poniznu valujem,
serce, telo navika aldujem,
vse sam gotov za te učiniti,
u vernosti živit i umriti. [C 131]
- 50 Dragi Pariž, tvoje prigođeñe
sercu momu vžiže poželeñe
u vridnosti boļe te spoznati,
razgovore dugļe uživati.
- Ovo dvori posred loze stoje,
Galatea pravo j' ime moje,
55 ako t' drago vaj ñe ušetati,
z dobrom voļom ču te upeļati.
- Vidim, mora odsujeno biti
jedan druga dostojno ļubiti;
zato ļubav sad ti očitujem,
60 serce moje tvomu priložujem,
dragi Pariž, želna moja radost!
Galatea, serca moga dragost, [C 132]
lišca tvoja kak su rumenita,
oh, vustnica kako nasladnita!
- 65 Ova bihu draga govoreña,
a za ñimi kakva pripečeña,
lahko more vsaki izmisliti,
dva serdašca kak znaju vgoditi.

* Paržz *a*, Pariz *b*

** Galathea *a*, Galatea *b*

3 ným *a*; konicz *a*

6 koiniu *a*, koñu *b*

8 koiniu *a*, koñu *b*

11 rozčze *a*, rožice *b*

12 Fiolicze *a*, fiolice *b*

32 Može *a*, svoje *b*

33 Paržz *a*, Pariz *b*; Goszpockogha *a*,

gospocskoga *b*

35 per/sejom *a*, Persejem *b*

36 kopie *a*, kopļe *b*

38 Szabliu *a*, sablju *b*

43 szuýtisz *a*

44 Venus *a*, Venus *b*

49 Paržz *a*, Pariz *b*; prigodienie *a*, prigodjeñe *b*

50 momu *a*, mome *b*

52 duglie *a*, duļe *b*

54 Galathea *a*, Galatea *b*

55 uainie *a*

61 Paržz *a*, Pariz *b*

62 Galathea *a*, Galatea *b*

66 nýmÿ *a*, ñima *b*

[47]

Kak svit prohaja

Oh, nesrično serce moje,
kamo lipost vile tvoje,
kamo mila ñe dostojnost,
kamo vridna ñe ļubeznost?

5 Ah, z vrmenom vse prohaja,
 čas do časa neg sprovaja,
 kaj god dična daje mladost, [C 133]
 iskončava beteg, starost.
 Žarko sonce kaj daruje,
 10 jadni oblak potamnuje;
 v protulitju kaj cvatuje,
 luta zima povenuje.
 Kaj god daje dobra sriča,
 to prevzime vred nesriča;
 15 danas smiješ u veselju,
 jutra plačeš u terpleňu.
 Oh, nesrično serce moje,
 na što trudiš misli svoje?
 Kamo ugodno družbovanje,
 20 kamo svicko proštimanje?
 Danas imaš vnoge časti, [C 134]
 jutra moraš tužno spasti;
 prijatelji ki ti bihu,
 v neprijazan preminihu.
 25 Nit je dobra, nit je blaga,
 nit je kinča tako draga,
 ni radosti, nasladnosti,
 ni liposti, lubeznosti;
 vse kot tiňa iskersnuje,
 30 kako magla poginuje,
 je naturi preminiti,
 što god živi, mora mriti.

23 Prjatelj a

[48]

Človičstvo zove se prava lipota

Ona lipost koja v dragom lišcu biva,
 lilija i roža cvatuč nahodiva, [C 135]
 buduči nestalna, tiňa se poziva,
 ar vrime čalarno vsu diku skončiva.
 5 Neg samo človičstvo vsedil je terpeče,
 ono krunu nosi verhu vse liposti,
 u vridnosti svojoj nigdar premineče,
 ono je kinč slavni verhu vse dragosti.
 Bar neka se trudi vsa svicka meštija
 10 vuļa, farbe, vode najdičnije zmislit,

15

lasno če spoznati da je neg norija,
ar najmajni uzrok zna lipost preminiti.
To vsakdašna pelda čisto očituje
da lipoga lišca ništar je ljubeznost;
tako mudrih ljudi navuk nazvestuje:
človičstvo kraljuje kakot prava lipost.

[C 136]

2 Roza *a*, roza *b*
12 naimažni *a*

15 ljudi *a*, ljudi *b*

[49]

Prisega mučati

Lidija, deh, našto prez zroka žaluješ,
tužnom sercu momu čemer povekšuješ?
Štimaš da prisegi nedostojno zmajnkah,
ljabav i milošču skrovnu očitovah.
5 Bar me naj požere ta morska globina
il s triskom izkonča nebeska vedrina;
bar Kupido nek me nigdar ne miluje,
z jadovitom strilom ovi čas otruje:
ako za života hoću ovaditi
10 da lipoti tvojoj znal sam vgodan biti.
Oh, ljublena dragost naša skrovnovita,
veruj, nigdar bude komu vistovita!
Teb' je samo, duša, znana ljubav moja,
vernem sercu momu draga milost tvoja;
15 ar znam, Venuš neče za vridna deržati
ki lipotu vživa, a ne zna mučati.

[C 137]

7 Cupido *a*, Kupido *b*
10 ugodan *a*, ugodan *b*

15 Venus *a*, Venus *b*

[50]

V ljubavi potribno je govorit

Zaman su ti zdihavaña
il mučeča zazivaña;
ni moč zidu razumiti,
skrovnu ljubav izviditi.
5 Neg ljubezno govoreñe
ter dvoransko posluženje

milost more dočeki,
 tverdokornost umehčati.
 10 Ni v človiku kaj dičnije,
 dragih riči nasladnije; [C 138]
 sam Kupido oči nima,
 al prezmožan jezik ima.
 Zato koji vilu ļubi,
 rad milošče verno služi:
 15 naj mišleńe nastran stavi,
 a z vustnicom ļubu slavi.
 Ali va tom razlog davaj,
 sam na samom rič ne šparaj;
 kad zadobiš dragost koju,
 20 ne razbubnaj sriču svoju.

10 riczÿ a, ričih b

11 Cupido a, Kupido b

[51]

Lila * spogańa Težeu ** da ni znal mučati

Prem goruči plamen v sercu momu čutim,
 neverni Težeuš, al te več ne ļubim,
 jer hudoban jezik ni ti znal mučati, [C 139]
 skrovne ļubeznosti dostojno tajati.
 5 Bar se jesi mogal sričan nazivati
 kad sujeno biše tebi uživati
 Lile nigda drage nasladne milosti,
 ļube tako verne serčene dragosti.
 Odsad zbogom ostaj, plači al zdihavaj,
 10 pervu moju ļubav zadobit ne ufaj:
 jer ni vridan serce da ga čisto dvori
 koji ne zna mučat, prez reda govori.

* Lilla a, Lili b

2 Theseus a, Teseus b

** Theseu a, Teseu b

[52]

Težeuš * sebe priča nazlobnika kriveč

Ah, prokleti jezik hude čalarnosti,
 pun jada, čemera, falšne nazlobnosti,
 koji smil podstupit na moje skončañe,
 kaj nigdar ne mislih činit valovańe. [C 140]

- 5 Ja li priko reda z miloščom se hvalih
 il vridne skrovnosti drugimi ovadih?
 Ak sam va tom sfalil, Lila, dobro moje,
 naj me v pepel zažgu černe oči tvoje.
- 10 Ak sam, Lila draga, sfalil u vernosti,
 nek izginem tužan prez neba milosti;
 ak se kada dičih skrovnostjom ljubavi,
 nek me smert žalostna ovi čas zadavi.
- 15 Aj, smiluj se, Lila, z Bogom te zakliňam,
 pogibeli mojoj na pomoč zazivljam;
 veruj da znam mučat, malo govoriti,
 srcem te ljubiti, a z vustmi dvoriti.

* Theseus *a*, Teseus *b*

8 zazghu *a*, sažgu *b*; cierne *a*, crne *b*

10 millostj *a*, milosfi *b*

13 Ahi *a*

14 Poghibellj *a*, pogibeli *b*

[53]

Lipost naj ne čeka starost

[C 141]

- Čintija, veruj mi da če vrime dojtj,
 pervo nego misliš vsa lubeznost projtj,
 kad v zercalo budeš htela pogledati,
 drume tvoga lišca nečeš moč spoznati.
- 5 A ja u slobodi, prez vsake skerbnosti,
 vžival budem dneve povojlne dragosti;
 plamen, ki rad tebe serce mi žižguje,
 onda nit iskrica več ne oživuje.
- 10 Nego ti prez draga dneve češ trošiti,
 a ja prez ljubovce moral bum živiti;
 vimdar sercu bude fanteňa nasladnost:
 pogubljena lipost, lutka tvoja starost.

1 Čyntia *a*, Cintija *b*

3 Vzerczalo *a*, zrcalo *b*

[54]

Babajko od divojke ljubav prosi

[C 142]

Nebog starac milo protužuje,
 ninfu dragu na pomoč zovuje,
 ove riči pojde govoriti,
 ljubav svoju ovak nakloniti:

- 5 Deh, umehčaj okornosti tvoje
ter zaprimi lubeznosti moje;
akprem vidiš da j' mladost strošena,
al je mošna zlatom napuñena.
- 10 Lipo t' bude starcom baratati
ki ti želi telo milovati,
kako hčerku k sebi pritiskati,
v naručaju slatko počivati.
- Bar veruj mi da se ukañuješ, [C 143]
ninfa draga, ak zato stezuješ
15 da mi starcu glava osidila,
po obrazu koža zgerbavila.
- Al v životu tak se frižak čutim
da od mlada ništar se ne lučim:
kerv mi kipi, plamen zažiguje,
20 od dragosti serce poigruje.
- Ti sadašni golobradi dici
kak na tergu puni jesu z riči:
jednu danas v sercu poželuju,
jutra drugoj službu naklañuju.
- 25 Va ñih nima mira ni stalnosti,
kot lisice puni šegavosti;
doklam prose, kot janci ponizni,
kak obderže, kot vuci pohlipni. [C 144]
- Al u starcu biva zrela mudrost,
30 proma lubi vernost i pokornost,
veruj, ninfa, drago ču t' dvoriti,
kak premorem službu obveršiti.

11 kszebŷ a, sebi b
21 sadasznŷ a; dŷczi a, diči b

25 nŷh a
28 Vuzi a

[55]

Divojka rad ljubavi špota babajka

- Nuti čuda, nut priče velike,
v jednom starcu ludosti tolike,
od divojke ljubav zaiskuje,
a prik praga komaj koračuje.
- 5 Još kaj gorje, mladim prigovara,
sam hudobe svoje ne spoznava;
nu, babajko, ja ti ču vgoditi,
ali pervo dat svitu suditi.

- 10 Ove jesu tvoje ljubeznosti, [C 145]
tela tvoga derične vridnosti:
imaš napre čelo plišivije
neg je turan sejsnske biškupije.
Kremežljive kamo tvoje oči?
15 Komaj staklom luče dan od noči,
lasi pako stoje raztrešeni,
kot nevojlrim ki su obišeni.
Mila lišca su ti prepadnula,
neg ob kosti koža usternula,
20 okol nosa dosta bar posluješ
da otirat šmerkle utežuješ.
A vustnice imaš u glatkosti
kot cerova kora v jednakosti;
iz njih shaja sapa tak dišeća [C 146]
kot mercina v letu raspadeća.
25 Od dragosti, kada govoruješ,
il skašļivaš, pluješ il sperduješ;
v smihu činiš vusta tak ljublena
koti figa ka je raspukñena.
30 Vsa ti puzne brada i obervi
kak u zimi lisice svekervi,
gerlo ti je suho i gerbavo
koti štroku od dima sajavo.
Persti ruke imaš tak hergaste,
kot krostava žaba vse pikaste,
35 je l' su burle, je l' je fontanela,
s tebe cidi kot diña prezrela.
Neću t' daļe, babajko, zderžati, [C 147]
neg na kratkom odlučak ti dati:
tvoja ljubav je divojkam vgodna
40 kot zadñica oku prispodobna.

1 Nutti *a*, Nut ti *b*
2 liudosti *a*, ľudosti *b*
7 ticiu *a*, ću ti *b*
8 szuittu *a*; szudittý *a*, sudifi *b*
12 Biskupýe *a*, biskupije *b*
15 raztresseni *a*, rastreseni *b*
20 utežuješz *a*, utežuješ *b*
22 kora *a*, koža *b*
23 nýh *a*

24 razpadecia *a*, raspadeća *b*
26 skaszļyuas *a*, skašļivaš *b*
32 sztroku *a*
34 krosztava *a*, krastava *b*
35 fontanella *a*
37 zderzattý *a*, držati *b*
39 ugodna *a*, ugodna *b*
40 Kot *a*, kod *b*; zadnýcza *a*

Aurora i Klituš**Љubav i nasladnost preminuje** u nestalnost*

- Klituš: Znam, Aurora, jedno te vrazujem,
 tvoj vridnosti krivo zahvalujem;
 al ni moči misal preminiti,
 novu ljubav v sercu pozabiti.
 5 Znam, Aurora, moje preminéne
 je himbeno, neverno číneéne!
 Ali ne znam plamen ugasiti,
 neg mi pervo sercu preminiti.
- 10 Aurora: Tak li, Klituš, moram slušat [C 148]
 prevarljivo barataéne?
 Ah, ne morem daéle mučat
 serca moga iskončáéne.
 Tu li vračáš ti zahvalnost
 15 službe moje poniznosti?
 Obečana ta l' je vernost
 čistoj mojoj ljubeznosti?
 Klituš dragi, deh, oberni
 novu ljubav, dragost tvoju
 20 ter z miloščom spet poverni
 pervu vernost, radost moju.
- Klituš: Znam, Aurora, moje preminéne
 je himbeno, neverno číneéne;
 al mi serce zavsima pogiba, [C 149]
 nove lube dragost neg zaziva.
- 25 Aurora: Ah, nevernik, tak li jališ
 dužno tvoje smilovaéne?
 Tak li sada jedno šališ
 tužno moje zazivaéne?
 Pazi dobro da nevernost
 30 ku skazuješ moj dragosti
 ne bu vreda pogibelnost
 prevarljivoj nasladnosti.
- Ar Aurora ukaéna
 zna krivicu požaliti,
 35 v jadni oblak preminéna
 strašnim triskom doveršiti.
- Klituš: Zaman, zaman trošiš riči tvoje, [C 150]
 jur aldovah drugoj misli moje,
 éne vridnosti ni moč pozabiti,
 40 rad Aurore sunce omraziti.

Aurora: Vidim ada izdvojeno
 bažiliška pripitomit,
 meni tužnoj odsujeno
 krokodila ne umolit.
 45 Al čemerno sad zakliňam
 vse četiri elemente,
 na skončanje vas zazivľam:
 nevernika izkoren'te!
 50 Ar ni vridan zemľu tlačit
 veri svojoj ki zmajnkuje,
 neg paklenski plamen gasit [C 151]
 ki Auroru prevaruje.

* Clýtus *a*, Klitus *b*

** Preminiuýe *a*, premiňuju *b*

1 Clýtus *a*, Klitus *b*

3 preminittý *a*, priminiti *b*

9 Clýtus *a*, Klitus *b*

10 Preuarľýuo *a*, prevarľivo *b*

17 Clýtus *a*, Klitus *b*

21 Clýtus *a*, Klitus *b*

26 zmillouanie *a*

32 Preuarľiouý *a*

37 Clýtus *a*, Klitus *b*

42 Bazýlizka *a*

44 Krokodýlla *a*

48 Neuernika *a*, nevernike *b*

[57]

Jantea i Ožirio *

ľubav jednuč ukaňena ne bu drugom več sujena

Jantea: Zaman je moliti
 serdite dragosti,
 od jadne liposti
 milošću dobiti.
 5 Ak jedan je vkanil,
 ojme, ľubav moju
 ter prisegu svoju
 sramotno ostavil,
 10 jur serce ne haja
 nit službu nit prošne,
 neg kletve ter grožne
 u sebi ponavľa.
 Ožirio: Jantea neumolna,
 deh, milost, ľubeznost!
 15 Jantea: Ni jedna več dragost
 ne bu mi povojľna.

Ožirio: Ak v dužnoj stalnosti [C 152]
 nevernik znal skrivit,
 u čistoj vernosti
 20 ja neču preminit.
 Jantea: Ne želim spoznati
 po drugoč jur kvare,
 nadaļe skušati
 himbene prevare.
 25 Ožirio: Jantea ljublena,
 rad tvoje vridnosti
 naj bu mi sujena
 neg rišca milosti.
 Jantea: Bar riči ne troši
 30 rad moje okornosti,
 nadaļe ne prosi
 od stine dragosti.

* OSIRIO *a*, Osirio *b*
 13 Osirio *a*, Osirio *b*

17 Osirio *a*, Osirio *b*; stalnostŷ *a*, stalnostt *b*
 25 Osirio *a*, Osirio *b*

[58]

Komar jadno kluje drago lišce Orižbe*

Kada žarko sunce v oroslan dospiva
 ter z jakostjom svojom zemlju zažigiva,
 od vručine silne zgiba vse stvorene,
 kripost poiskuje nevojlno živlehe,
 5 tad v zeleno lozu vsaki rad utiče,
 hladnomu studencu veselo primiče [C 153]
 il u bistroj vodi raduj[e] gaziti,
 kotrige života nasladno hladiti.
 Va 'nu dobu pojde Orižbe šetati,
 10 lipo svoje telo na samom kupati,
 koje alabaštru spodobno v belosti,
 a mramoru svitlom u dičnoj glatkosti.
 Biše malo potom zdencu prošetala,
 pod jesenim hladom slatko pozaspala;
 15 ne dostojnost ki bi vidil kad počiva,
 rekal bi da Venuš s Kupidom prebiva.
 Al komar hudobni smil se vim podstupit,
 na angelsko telo neverno dobrundit
 ter s čemernim klunom lišce vurazuje,
 20 ah, tu vridnu kervcu nemilo sasnuje! [C 154]

Ti čalarni komar, ti komar prokleti,
 kak smiš takva kinča kradomce vazeti?
 Tak li je nasladnost gñusu odsujena,
 nezgovorna lipost užit dopuščena?
 25 Oh, da b' mogal kada tu sriču skusiti
 ter blaženo lišce Orižbe ljubiti,
 ne bih kervcu sasnul, jadnovito kļuval,
 neg kot dušu telo u dragosti čuval.

* Oržzbe *a*, Orizbe *b*

3 szýlne *a*, sllne *b*

7 raduŷ *a*

9 Vanu *a*; Oržzbe *a*, Orizbe *b*; sietatŷ *a*, šefati *b*

11 Alabastru *a*, albastru *b*

13 Bi/se *a*, Bi se *b*

14 ieszenim *a*

16 Venus skupidom *a*, Venus s Kupidom *b*

25 sku/sŷttŷ *a*, skušati *b*

26 Oržzbe *a*, Orizbe *b*

[59]

Buhe bantuju Zoricu *

Oh, Zorica tužna,
 kak postaješ nujna
 jer te buhe tak bantuju,
 nemiloma kluju!
 5 Kaj vsedil posluješ, [C 155]
 sprid i zad ziskuješ?
 Je l' te buhe tak bantuju,
 nemiloma kluju?
 10 Sad posižeš v nadra,
 sad u dolña jadra,
 nigda herbat v stinu ribaš
 il haľinu zdizaš.
 Sad štunfice zvlačiš,
 15 zopet vred oblačiš,
 sad oplečak premiňuješ,
 kitlicu stresuješ.
 Nogu z nogom ribaš,
 kolina stiskivaš,
 i terbušac ne miruje, [C 156]
 20 ručica ščesuje.
 Oh, tužna Zorica,
 svidoči guzica,
 ka se javľa izdihujuč,
 odviš pregibujuč.
 25 Al kad sriča služi,
 v ščapce ka zapuzi,

ni te muke izmisliti,
 buhu pogubiti.
 30 Nu, Zorica, slušaj
 ter moj navuk skušaj,
 veruj, češ se obradovat,
 od vsih buh mentovat.
 Poj k vodi tekuči, [C 157]
 sed vnutar kupluči,
 35 za junaka pak proskerbi,
 skaži gdi te serbi.

* Zorriczu *a*, zoricu *b*
 11 Nýgda *a*, nigdar *b*
 12 hallýnú *a*
 22 Guzýcza *a*, g....*a b*

30 nauuk *a*, nauk *b*
 33 Poý *a*, Poji *b*
 34 unutar *a*, unutar *b*
 35 proskerbi *a*, poskrbi *b*

[60]

**Bi Grujica u lov prošal,
 na dvojicu ne hteč došal**

Kada sunce največ grije,
 pojdoh jednuč na lovinu
 v gustu lozu, gdi ne sije,
 iščuč zajca il zvirinu.
 5 Al me sriča namirila
 da pogledah va dolinu
 gdi pri zdencu govorila
 draga dragu na kolinu.
 Skup se lipo obimljuju, [C 158]
 10 z rukom poprik zagerljuju,
 vusta k vustan pritiskuju,
 lišce k lišcu priložuju.
 On noj tuži vnoгу žalost
 u ljubavi ku je sterpil,
 15 ona tverdi serca stalnost
 da u tugah ni zneveril.
 Veruj, draga, ni terpleńe
 ko b' me moglo preplašiti
 nit vridnije ko veseļe
 20 tebe, duša, omraziti.
 Ja se srična pak nazivam
 odkad spoznah vridnost tvoju
 ter iznovič potverđivam
 tebi, serce, ljubav moju. [C 159]

- 25 Ižabela, moja dragost,
tvoj bih vazdar, želim biti,
ar ne čutim drugu radost
neg v milošči tvoj živiti.
- 30 Oh, Aminta, dika moja,
tebe čisto hoču ljubiti
i do groba biti tvoja,
od vernosti nigdar lučiti.
- Ižabela, čini probu
službe moje poniznosti.
- 35 Oh, Aminta, nimaj dvojbu
v serca moga lubeznosti.
Ovo z rukom veru dajem
tebe, duša, verno služiti. [C 160]
- 40 A ja serce tvom pridajem,
teb', Aminta, stalno ljubiti.
- Ova bihu govoreña
ke iz kraja mogoh slušati;
kakva pako pripečeña,
vsak pomisli, ja ču mučati.
- 45 S tim otidoh po dubravi
zvire koje uloviti,
vas razmišljen, u ljubavi
če l' kad meni tak zgoditi.

6 ua *a*, u *b*

11 kuusztan? *a* (nejasan zapis), k vustom *b*

12 kljŕsczu *a*, liŕcu *b*

23 potuerdyuam *a*, potvrdjivam *b*

25 Isabella *a*, Izabela *b*

27 draghu *a*, drugu *b*

29 Amintha *a*, Aminta *b*

30 ljubittŕ *a*

32 lyuczit *a*

33 Isabella *a*, Izabela *b*

35 Amintha *a*, Aminta *b*

39 A *a*, I *b*

40 Amintha *a*, Aminta *b*

42 Ke *a*, ka *b*

[61]

Lovac pravo čini ar v slobodi živi

- Pravo jesu priđi htily nazvistiti
da se more sričan vsaki nazivati
ki živleñe svoje tak zna urediti,
prost od skerbi, poslov vrime uživati. [C 161]
- 5 Ta blaženi žitak lovac nasleduje,
poslovañe ñegvo biva listor radost,
on u sercu svomu povojlno živuje
ar vsi trudi, skerbi postaju nasladnost.

- 10 V lipom protulitju prvo dneva stane,
jagariju svoju dostojno razluči,
kamo god oberne il neg korak gane,
ptice vsakojačke začuje pojuči.
- 15 Odovud se javlja slavič lubeznivi
pod kitici niskoj, ali zelenitoj,
z dragim svojim glasom usil govorlivi
prihod nazvistuje zori rumenitoj.
- Odnud pako štiglic, grijendlic prijavluju, [C 162]
cajzlin tere finki lipo veseleči,
z glasnim svojim gerlom skup se pozovuju,
- 20 sprid i zad za lovcem bisno proleteči.
- Ak u zrak pogleda, škerlac preigruje
Bogu milo hvaleč rad sunca žarkosti,
do oblakov skoro lit svoj podiguje
kažuć v malom telu prečudne zmožnosti.
- 25 Malo daļe ide, to k lozi dospiva,
vred na igrališću kokota začuje;
grivaš pako golub na hrastu zgerļiva,
jarebica lozna druga privabuje.
- 30 Ak podigne oči prom suhoj kitici,
zadružnu će vidit milu golubicu;
namirce kad dojde tekućoj vodici, [C 163]
tu će najti pijuć lublenu gerlicu.
- V takvoj nasladnosti svoje telo trudno
pri studencu bistrom lovac počivuje,
35 svicke himbenosti il čineće nujno
prostu ř[e]gvu misal v ničem ne zbantuje.
- Oh, povojlni žitak, oh, stokrat blaženi,
nima navidnosti drugih povekšajņu,
časti, dike, kinči, kako god stvoreni,
40 nisu uzrok sercu tužnom zdihavaņu.
- Nego vas povoljan lipa zraka vživa,
dostojne lovine vesel nastoječi,
u slobodi dragoj dan i noć prebiva,
skerbi, policije drugim ostaveči.
- 45 Vsak mu je prijatelj, vsaki drago lubi, [C 164]
a ni jednom misli preuzeti sriću,
z lažmi prilizivat ništar se ne trudi
nit raduje druga spravit u nesriću.

1 Pridŷ a, pridji b

13 Slauŷcz a, slavić b

15 gouorliui a

17 Stŷglicz a; Griendlicz a, griendlic b

27 Griuasaz a; zgerļyua a, zgrliva b

36 nŷghuu a

38 pouekszainiu a, povekšaiņu b

46 Aa a

Zvirara marljivo* lovleńe čini sercu povojlno živleńe

- Pervo nego Febuš iza briga zajde,
svitle svoje trage nad zemļom razgerne;
pervo nego rosa na polu razajde,
a prigusta magla nad goru oberne,
5 zvirar jur na nogah pušku pripravļuje,
gdi će zvire najti, u sebi misleči,
priko rosna pola marljivo šetuje,
po zelenom lugu poslušno hodeči.
- Iz leva zagleda na maloj čistini [C 165]
10 lisicu krađuču, zajce zigrājuči;
malo daļe pako na jednoj ledini
hudobna divjaka zemļu rovājuči.
- S trudem nezgovornim k ņemu približiva,
od hrasta do hrasta skrovnomce dohodi;
15 po več puti s puškom želno namiriva,
koncu ogajn spruži, divjaka pogodi.
- Oh, kakovu radost zvirar tada čuti
da ob pervom hitcu sriča poslužiļa,
zadovoljnim sercem nadaļe se trudi,
20 al nut izpred ņega serna iskočila!
- Od naglosti nemre na sińal pobrati,
medtim guščavina zvire otimļuje;
malo v toj žalosti moral prebivati, [C 166]
da jelena starca rukājuč začuje.
- 25 Na ta glas poteže vsakom marlivostjom,
vidi vuka kašuč, na buki h[e]ļšuša;
ne zna kaj začeti svojom pohlipnostjom:
če l' jelena slidit, vuka al heļuša.
- Milo mu je jedno, drugo još milnije,
30 ak na ovo hiti, ono će oplašit;
dok sobom razmišļa koje bi dičnije,
jelena zagleda k potoku doprašit.
- Onda vred dokonča svoje razmišleńe,
pojde rad jelena drume obračati
35 ter priličnim jarkom, ne gledeč terpleńe,
čes klade, čes germje blizo dohajati.
- Ravno tada jelen biše začel piti [C 167]
štímājuč pokojno zdenca uživati;
al zvirar na ņega primirливо hiti
40 da na pervom skoku mora skončivati.
- Dobro prigodeńe verlo ga raduje,
nezgovornu dragost v sebi povekšiva;

- va toj nasladnosti domom zavračuje,
ali polag puta medvid pomermliwa.
- 45 Vreda pušku spravi, izlize na kladu,
medvida premiri, zgodi među oči;
šetuje iz luga, dan bi na zapadu,
vesele ko ima ispisat ni moči.
- 50 Ta slobode drage koristna je vridnost
da v divjaku skonča čemernu himbenost,
u medvidu stare hudobnu serditost, [C 168]
u jelenu pako oholu sponešast.

* marlyuo *a*, marlivo *b*
1 Phoebus *a*, Phoebus *b*
6 mýszliczý *a*
7 marliuo *a*
13 približýua *a*, približava *b*
17 Oh *a*, Ok *b*
25 marliuostiom *a*, marļivostjom *b*
26 Hýu/sa *a*, hijuša *b*
28 Heýu/sa *a*

36 Ciesz *a*
39 prýmirliuo *a*
40 skonczýuattý *a*, skončavati *b*
41 prigodienie *a*, pogodjeńe *b*
42 dragost *a*, radost *b*
44 pomermlyua *a*, pomrmliva *b*
46 mediu *a*, medju *b*
51 hudabnu *a*

[63]

Eha * sričan glas

- Dragi eho, k tebi protužujem: čujem,
nezgovornu serca žalost moju: tvoju,
da v ljubavi ne uživam radost: žalost,
neg nevoļu i terpleńe tužno: suzno.
- 5 Premda Kloriš ufańe mi daje: daje,
da rad svita skaziva nemilost: milost,
al hudobnu va sebi ne hrani: hrani,
tverdokornost, još mańe neľubav: ľubav.
- 10 Ja podpunom tugujem nemilo: milo,
izlag ričih ništar ne izprosim: prosim,
jur dvi leta da ju serce služi: služi,
ne b' mu nigdar misal postati neverno: verno. [C 169]
- 15 Eho dragi, tebi se ojavļam: javļam,
je l' mi ufat, je l' mi izdvojiti: biti,
je l' ostanem, il daļe odhajam: najam,
deh, obznani kaj prigodit hoče: hoče.
- 20 Čujem: tvoju: žalost: suzno: glasi,
daje: milost: hrani: ľubav: glasi,
milo: prosim: služi: verno: glasi,
javļam: biti: najam: hoče: glasi.

- Sričan ada morem se nazvati
 kad mi ljubav sujena vživati,
 bude radost vse pervo terpleñe,
 bude dragost ostalo živleñe.
 25 Viva eho, ki dobro glasuje:
 tužno serce z ufañem raduje.

* Echa *a*

1 Echo *a*; protuziujem *a*, pritužujem *b*

5 Cloris *a*, Kloris *b*

6 skazjua *a*, skaživa *b*

13 Echo *a*

16 prigoditt *a*, prihodit *b*

21 morem *a*, moram *b*

22 sužjena *a*, sujeno *b*

25 Echo *a*

[64]

Pastirnica

[C 170]

- Ne b' zvizda Danica još zabelila
 nit svitla zornica zarumenila,
 da pastiri vstaju, skup se zazivaju:
 haj, pomoz, Bože,
 5 na poľe zrenimo ovce i koze!
 Veselo pojdoše z blagom verviti,
 z diplami igrāj[u]č sunce slaviti,
 oh, da si blaženo, od Boga stvoreno,
 vsim na veseľe,
 10 ti daješ pravu kripost i živleñe.
 Na lipu čistinu kad bihu zašli,
 milahne ovčice sito napasli,
 kozliči preskakujuč, germje ogrizujuč,
 pojdu prihajat
 15 hladnomu studencu, blago napajat.
 Pastir pastiricu k sebi zaziva,
 v družbi povojlnoj hlada uživa,
 nasladno kušujuči, drago obimľuči,
 za radovañe,
 20 oh, kakvo lipo biva dugovañe!
 V germju zelenom druga dvojica
 mesto ziskiva gdi raste rožica,
 na notu pofučkuje, v strunu udaruje,
 za radovañe,
 25 oh, kakvo lipo biva dugovañe!
 Ostala družina, kak sriča zgodi,
 s pastiricom mladom vrime sprovodi,

[C 171]

gdi jedan ne vtegne, drugi pak priverne, [C 172]
 za radovaŋe,
 30 oh, kakvo lipo biva dugovaŋe!
 Jur sunce med gore zapalo biše,
 veselo proti domu poverviše
 dva na dva pjevajuči, friško skakajuči;
 takvo živleŋe
 35 ne daje turobnosti nit terpleŋe.

7 igraŷccz *a*
 15 Hladnomu *a*, hladnom *b*
 22 rozŷcza *a*, roŷica *b*

28 neutegne *a*, vtegne *b*
 32 poueruŷ/se *a*, povrniše *b*

[65]

Kupido* milostivnu daje audijenciju**

*Zaľubľena*** serca vsa ujedno:*

Prezmoŷni Kupido, ladavac zemajlski,
 k tebi se utiĉu vsih orsagov stranski
 proseĉ sercu svomu drago smilovaŋe,
 nezgovornim tugam milo polahĉaŋe.
 5 Kupido: Tuŷbe vaše hoĉu marljivo slušati, [C 173]
 vsakom po vridnosti pravicu skazati;
 zato neg po redom bliŷe pristupite,
 otajnosti svoje ĉisto protuŷite.
 10 Popi: Velika krivica svicke hudobnosti!
 Jur nam ni smit derŷat ikakve liposti,
 kuharicu mladu, ar taki morguju,
 k tomu do kurviša oĉito ŷpotuju.
 Kup[id]o: Takvu svita sumŋu priliĉnu spoznajem,
 zato prijatejlski ovi svit vam dajem:
 15 da, kad obľubite mladu kuharicu,
 vreda ju potverte najbliŷŋu rodicu.
 Redovniki: Jesmo i mi z mesa kot drugi stvoreni,
 bivamo kak suŷŋi v kloštrah zatvoreni,
 kad bi nam i sriĉa mogla ka prigodit, [C 174]
 20 zaman, ar prez druga ni smit van ishodit.
 Kup[id]o: Dajem vam dva puta, zber'te ki se vidi,
 jedan je pod ime poboŷne spovidi,
 druga zaslipeĉi, z dragom pak uŷiti,
 al najsigurnije za dvi proskerbiti.
 25 Oŷeŋeni: ŷenami naŷimi nismo zadovojlni,
 ki s[t]arom, ki s hudom, ki z merskom povojlni,

- ako liploj kojoj skazujemo službu,
gorju pak od vraga imamo njih družbu.
- 30 Kup[idó]: Vašemu terpleńu teško je vgoditi,
sama skradńa vura zna tu bol zvraciti,
medtim sil'te vusta drage riči davat,
z drugom pak, povojlnońu sercu milo vgajat.
- Udovci: Ovo jur oddavna udovci živimo, [C 175]
ľubu po vridnosti nigdir ne dobimo,
35 divojke nas nete rad zrele starosti,
udovice friške rad blaga skuposti.
- Kup[idó]: Tugi vašoj pomoč hoću svitovati,
kako vred z ľubovcom čete radovati:
ki med vami bogat, vazmi siromašku,
40 ki v životu čverstan, išči stare tašku.
- Mladenci: Leto dan služimo ľubi prez radosti,
naša verna služba nima zahvalnosti,
ke nam veru dale čiste ľubeznosti,
drugim privoliše cvit svoje liposti.
- 45 Kup[idó]: Pripečeńe takvo od serca žalujem,
al vas naplatiti tverđno običujem,
poiščite ľubu povojlne dragosti,
dat vam hoću oblast dobit ņe milosti. [C 176]
- Dvorani: Prezmožni Kupido, zlo nas pritiskuje,
50 vsaka vridna ľuba zato odurjuje,
kaj nam ni sujeno bogato imajńe,
zlatom tere srebrom cifrasto deržajńe.
- Kup[idó]: Tak li ženski narod oholo zgizdiva,
lipost premineću prez reda zvišiva?
55 Ja ču znat razlučit, naj vam ne bu dvojba,
da človičstvo vaše bu prijetna mojľba.
- Katane: V ľubavi nit službi ni nam smilovańe,
kako golopendam tužno proštimańe,
radi nemilosti moramo zdvojiti,
60 ar prez zahvalnosti teško je živiti.
- Kup[idó]: Ni katani lipo nit je pristoječe [C 177]
ľubav zaiskivat, blago prohodeče,
ar na petlariju sam se hoče spraviti,
z obšanostjom ľubu napotlam ostavit.
- 65 Tergovci: Velika krivica nam se prigođuje,
vsaka mlada ľuba jalno zneviruje,
dok imasmo blaga, znale su nas ľubit,
sad, da mošńa prazna, gotove oddurit.
- Kup[idó]: Vnogu jeste znali z darmi prehiniti,
70 siromah junaku priliku skratiti,
zato sad i one jesu premineče,
ni peršone vaše, neg mošńu ľubeče.

- Dijaki: Trudimo u kńigah mi cvatuču mladost,
 75 ufajuč uživat u ľubavi radost,
 al divojke prošnu našu zamičuju: [C 178]
 pojte lizat tintu, jedno odpravľuju.
- Kupido: Ni vam zato krivo, nego je dostojno,
 da lipim divojkam biya nepovojľno
 80 z dičaki baratat, ne majnka junakov
 boľe zadovojľnih, kot v nebu oblakov.****
- Gospoda: Znaš, Kupido slavni, gospocko živľeňe,
 tebi neg na diku je naše mišľeňe,
 zapovidi tvoje verno zveršujemo,
 85 čista serca naša vilam aldujemo.
- Lipotu dvoreči, u nas biva stalnost,
 ľubav uživuči, zamučana vernost,
 vimdar nismo srični milost zadobiti,
 drage ľ[u]beznosti nasladno užiti.
- Kup[id]o: Po gospodi največ slavu zadobivam,
 90 kraľestva mojega zmožnost povekšivam,
 zato dužan jesam zahvalnostjom vračat,
 ľubav i prijazan z ľubavjom naplačat.
- Oto vam predajem strilu oğnenitu, [C 179]
 ľubave zmožnostjom dično perenitu,
 95 da si svomu sercu drago ugodite,
 samo z govoreňem jalno ne bludite.
- S tim Kupido pojde z gospodom šetati,
 vnoge otajnosti vridno občiňati,
 navuka dajuči lipe šegavosti,
 100 tverdokorna serca dobit ľubeznosti.

* Cupido *a*, Kupido *b*

** Audientiu *a*

*** Zalyubliena *a*

1 Cupido *a*, Kupido *b*

5 Cupido *a*, Kupido *b*; marliuo *a*

13 Cup *a*, Kupido *b*

16 potuerte *a*

18 suzný *a*

21 Cup *a*, Kupido *b*

24 proskerbittý *a*, poskrbiti *b*

26 szarrom *a*

27 liploý *a*

28 nýh *a*

29 Cup *a*, Kupido *b*

37 Cup *a*, Kupido *b*

45 Cup *a*, Kupido *b*

49 Cupido *a*, Kupido *b*

53 Cup *a*, Kupido *b*

54 zuiffýua *a*, zvisiva *b*

57 szluzbi *a*, v službi *b*

58 prostimanie *a*, preštimaňe *b*

60 Ar *a*, *a b*

61 Cup *a*, Kupido *b*

64 na potlam *a*, pa potlam *b*

65 prigodiuýe *a*, prigodjuje *b*

68 oddurit *a*, odurit *b*

69 Cup *a*, Kupido *b*

72 persone *a*, persone *b*

77 Cupido *a*, Kupido *b*

**** Stihovi 77-80 nedostaju u čistopisu
Gartlica (Konvolut C), ali se nalaze
 u konceptu (konvolut D, str. 26).

81 Cupido *a*, Kupido *b*

82 negh *a*, nek *b*

86 užyuuczý *a*, užjuči *b*

87 Vumdar *a*

88 Daraghe *a*; ľýbeznostý *a*

89 Cup *a*, Kupido *b*

92 prýazam *a*, prijazam *b*

97 Cupido *a*, Kupido *b*

Venuš* nastane davat audijenciju***Ženski spol ujedno:*

- Presvitla kralica, dična u zmožnosti,
tebi naklajnamo serca poniznosti,
tverдно ufajuči milost izmoliti,
krivičnom terpleńu pravicu dobiti.
- 5 Venuš: Lipo vas pozdravljam, drago pohrańeńe, [C 180]
razumiti želim vaše protužeńe,
potribščinam vašim dobar navuk dati,
vsakoj po vridnosti milošću skazati.
- 10 Divojke Ni nam vsim sujeno lipom naroditi,
ružne: lišca z ľubeznostjom oholo dičiti,
nigdor nas pak neče milovati ružne,
zato nam je živit prez ľubavi tužne.
- 15 Venuš: Ja nesriču vašu od serca žalujem,
teško ružnu ľubit, lahko to verujem,
vimdar miloj prošńi pomoč hoću dati,
blago i ělovičstvo obilno podati.
- Divojke Tužna naša lipost, ar je neg ěemernost,
lipe: ľubav obečana postaje nevernost, [C 181]
komu venac dasmo, jalno izgizdava,
koga serce ľubi, dragost ne spoznava.
- 20 Venuš: S tim je zmožnost moja odviš vuražena,
zahvalnost ľubavi zavsım pozabljena,
bar ne budem Venuš, ěu vas uvoliti,
takve gizdavice k nogam položiti.
- 25 Udovice Ovo osmo leto jesmo udovice,
verstne: pune su nam hiže nevojlne dičice,
od friških udovcev ni nam smilovańe,
od junakov mladih majńe proštimańe.
- 30 Venuš: Takvom[u] betegu teško je pomoči,
jer starosti vaše dica su svidoci,
neg na stan vazmite mahnita katanu,
znat ěe dobro zvraěit vsaku staru ranu.
- Udovice Udove ostasmo v cvatuěoj mladosti, [C 182]
mlade: navadne užitı ľubavi radosti,
35 al rad niěemurna svita obiěaja
moramo strajati dok leto ishaja.
- Medtim pogubimo sriču nam povojľnu,
jer ni smit iskazat dragost zadovolľnu,
40 mladi pak junaci z riějom ne raduju,
neg ľubavi prave zaklad potribuju.

- Venuš: Istina, mladosti težko je zmagati,
jur navadne hrane leto dan strajati,
zato vam dopuščam lubeznost užiti,
sam[o] znajte mudro nasladnost pokriti.
- 45 Snahe Ni moč sercu našem žalost preboliti,
pristare: s friškimi junaci htism[o] zaručiti,
listor da užimo lubeznive danke; [C 183]
sada nas zamiču lubeč mlade, tanke.
- 50 Venuš: Da mlad voli mladoj, natura to daje,
al terpleñu vašem vraštvo vim ostaje,
listor blago zderš'te pod svojoj oblasti,
nete vam pomajnkati u ljubavi slasti.
- Snahe Po nesriči našoj starcem privolisimo,
mlade: bogatstvo veliko tužne pohlipismo
55 ufajuč dočekat serca radovañe,
odurne starosti vreda iskončañe.
- Sad nam takva tuga odviš dodijava,
lipa naša mladost dobra ne spoznava,
ulogi, betegi su nam na vesele,
60 dan i noč terpleñe ljubleno živleñe.
- Venuš: Oh, kak mi je sercu težko poslušati, [C 184]
s kervjom mojom rada bih vam pomoč dati,
al zaman z vrimenom čemerno boriti,
ni prilike bole neg mirno terpiti.
- 65 Dojti hoče doba povojlne dragosti,
sadašña terpleña preminiti v radosti,
medtim naj vam serce drage misli hrani,
ufanom junaku ljubav ne zabrani.
- 70 Opatice: Rad starijih straha priko dobre voļe
obisismo na se petļarske nevoļe,
biva i nam kervca kot drugim goruča,
prez hasni prohaja, oh, mladost cvatuča.
- Venuš: Vi se zneveriste orsagu mojemu,
sebe izručiste pod oblast tujemū,
75 drugo vam ne more voļu ispuniti [C 185]
neg provincijala milost zadobiti.
- Slobodne: Živimo slobodne, al prez zahvalnosti,
vridni oduraju naše lubeznosti,
vimdar človičanstvo po nas povekšiva,
80 vsak potreban pomoč dragu zadobiva.
- Venuš: Ki zadobit more teleču pečeñu,
našto kupovati govecku reberñu?
Ni vam triba va tom jako poteščavat,
dosta vam sloboda ljubavi uživati.
- 85 Starice: Pokihdob nas starost na to jur spravila
da kožica glatka zavsīm zgerbavila,

- jedinu milošču ponizno molimo,
za poslužiti dragim meštiju prosimo.
- 90 Venuš: Tribovanje vaše kruto je pravično, [C 186]
ar v mladosti lipoj dost služiste dično,
zato vam darujem ov moj lasac zlati,
pred zmožnostjom koga sercu ni obstati.
- Gospoke Oh, preslavna Venuš, tebe pozdravljamo,
kervi: ljubeznosti tvojoj serca naklajňamo,
95 ti znaš misal naših derične skrovnosti,
kakve podnašamo otajne žalosti.
- Ufañe jedino zadobit pravicu,
požalenu vidit očitu krivicu
100 podlažemo milo tvojoj uzmožnosti,
verne službe naše dužnoj zahvalnosti.
- Venuš: Draga moja družba, drago radovanje,
nezgovorno imam z vami smilovanje,
al vas lipo prosim, nimajte dvojiti, [C 187]
dragost, radost sercu povojlno dobiti.
- 105 U čem največ zmorem, sada vam podajem:
serce u ljubavi goruče predajem;
koga god dotakne jedina iskrica,
ak vam ne bu sužajn, bud moja krivica.
- Obilnije želim z vami govoriti,
110 sadašnjega svita šega obznaniti;
hod'mo v lipoj družbi Floru pohoditi,
onde beruč cvitje sercu ugoditi.

* Venus *a*, Venus *b*

** Audientiu *a*

1 Kralicza *a*

3 Tuerdno *a*, tvrdo *b*

5 Venus *a*, Venus *b*

13 Venus *a*, Venus *b*

15 prosznŷ *a*

21 Venus *a*, Venus *b*

22 zauszim *a*, zasvim *b*

23 Venus *a*, Venus *b*

29 Venus *a*, Venus *b*; Takuom *a*, Takvom *b*

41 Venus *a*, Venus *b*; mladostŷ *a*, je mladost *b*

44 Szam *a*

46 htŷszm *a*

49 Venus *a*, Venus *b*

61 Venus *a*, Venus *b*

62 bŷh *a*, bi *b*

69 starŷh *a*

73 Venus *a*, Venus *b*

76 Prouintiala *a*

77 Sziuimo *a*

81 Venus *a*, Venus *b*

83 potesczŷauat *a*, poteščivat *b*

89 Venus *a*, Venus *b*

93 Goszpozke *a*, Gospocke *b*; Venus *a*, Venus *b*

101 Venus *a*, Venus *b*

107 Kogho *a*

108 szuzain *a*, sužajn *b*

110 sziegha *a*

111 pohodittŷ *a*, pohoditti *b*

Rukam belim na diku

- Deh, roka ljubljena,
 iz čista mlika stvorena,
 milo priziva,
 slobodu vsaku udil zadobiva. [C 188]
- 5 Jur serce rañeno,
 na poklon umileño,
 tvojoj dragosti
 valuje rado svoje zmožnosti.
- 10 Da b' jednuč sujeno,
 z milošćom privojeno,
 oh, celovati,
 navik ti hoću službu aldovati!
- 15 Deh, roka blažena,
 prom snigu prispodobljena,
 oblada belosti,
 kak dragih sercev vse lubeznosti.
- Je l' kada viditi
 prez duše telo živiti? [C 189]
- 20 Ah, ni moguće,
 prez tebe serce je pogibuće.
- Neg jednuč kušnuti,
 predraga, k sebi stisnuti
 daj dopušćati,
 živleñe hoću vesel dokonćati.

20 szercze ie a, srce b

Klori* nesrićna

- Ja nesrićna Klori da bih pitat smila
 zašto sam se na svit kada porodila!
 Ar vesele moje cvatuće mladosti
 ne bi neg terpleñe, tuge i žalosti.
- 5 Z domovine projdoh ufajuć radovat,
 Jupitera z voļom vridno gospodovat;
 rodbinu ostavih, prijateļe zmožne, [C 190]
 štimajuć užiti lubeznosti zložne.

- 10 Al čalarna sriča vred mi navidila,
 batrivo ufañe v čemer preminila;
 pravo još ne spoznah svita nasladnosti,
 prez mire i broja čutih turobnosti,
 ke ni moč ispisat, mañe zgovoriti;
 k tomu da ne prudi skrovno protužiti,
 15 ar rizične rane gusto previjati
 čine prez koristi muke ponavljati.
 Za me naj govore vnoga zdihavaña,
 bar svidoci budu suzna prolivaña,
 da ni dneva, vure kada ne tugujem;
 20 celo projde leto jednuč ak radujem.
 Ravno kako sunce, gda nastane zima, [C 191]
 kaže da je svitlo, al žarkosti nima:
 tako i ja kažem vajnsku nigda radost,
 al u sercu vimdar nimam nego žalost.
 25 Tebi, Vsemoguči, jesu otvorena
 vsa terpleña moja, zavsím podložena;
 v tebi samo ufam milošču spoznati
 ter na drugom svitu navik radovati.

* Clori *a*, Klori *b*
 1 Clori *a*, Klori *b*

7 Rodbýno *a*, rodbinu *b*
 8 zlozne *a*, složne *b*

[69]

Pričaње u zamiri

- Jur ne hajaš moju družbu,
 Klori draga, vernu službu?
 U čem ti se zamirila,
 deh, s kim potom odurila?
 5 Je l' pregriših u vernosti,
 serca moga poniznosti? [C 192]
 Je l' premilo zdihavajuč,
 dragost tvoju zazivajuč?
 Ako znal sam zagrišiti,
 10 želim vridno spokoriti;
 vekša budi milost tvoja
 neg nehteča ludost moja.
 Ni na svitu kaj dičnije
 nit čineñe povolnije
 15 kot potribnim pomoč dati,
 a poniznim smilovati.

20 Pred te, Klori, poklecujem,
 oproščenje zazivujem;
 volil bih se nigdar roditi
 lascu tvomu kot ne vgoditi. [C 193]
 Deh, obrni drage oči,
 tužnom srcu daj pomoči,
 gani vusta ljubezniva,
 bud mi z ričjom milostiva.

2 Clori *a*, Klori *b*
 9 sznal *a*
 12 liudost *a*

17 Clori *a*, Klori *b*; pokleczujem *a*,
 poklečujem *b*
 20 Lasczu *a*, lišču *b*; kod *a*, kak *b*

[70]

Beteg drage Klori* serce požaliva**

Bi mi jedno vrime užiti sujena
 mila tvoja dragost, oh, Klori ljublena:
 ah, kuliko puti bih od tebe rañen,
 po milošči tvojoj nazopet ozdravljen!
 5 Još s čim vekše, draga, rane moje bihu,
 s tim me v srcu momu bolje veselihu;
 dobro znaduč kakva je ljubavi zmožnost,
 da vse lute rane postaju nasladnost.
 Prija v tebi živih, sad bolestnu vidim. [C 194]
 10 Al kako prez duše i serca ja živim?
 Stvoriteľu svita, deh, daj joj pomoči,
 telu momu živit prez duše ni moči.
 Vi, vustnice drage, vi, živleñe moje,
 15 gdi biser, rubinti zatvoreni stoje,
 lilija nit roža ne bi tak dišeča
 kot vi, z dragom sapom vusta govoreča.
 Biste nigda uzrok mojemu veselju,
 sada rad vas tužim u teškom terpleñu;
 zazivañu vnogom oglasit se nete,
 20 listor s praznom maglom kriči moji lete.
 A vi, lišca mila angelskoga stvora,
 ke bliščaste dično kak rumena zora,
 biste pervo kripost moje nasladnosti, [C 195]
 sada jeste uzrok čemerne žalosti.
 25 Kamo lipe oči, kamo ñih ljubeznost?
 Tak li v kratkom hipu pogubihu svitlost?
 Nut kak prebledihu; ajme, prigođuje
 da, kaj cvate vjutro, k večer povenuje!

30 Tak li rad betega dragost preminila
 ka mi jesi vazdar duša, serce bila?
 Vidim, vsaka radost ima u dragosti
 mali červič, uzrok ne pogibelnosti.
 Oh, predraga Klori, Klori lubezniva,
 na te gledeč, serce milo zamagliva;
 35 od Boga ti prosim vreda ozdravleńe
 il s tobom ujedno moje pogibleńe.

* Clori *a*, Klori *b*
 ** poziallŷua *a*, požaliva *b*
 2 Clori *a*, Klori *b*
 6 momu *a*, mome *b*
 15 roza *a*, roza *b*

20 moŷ *a*
 27 prigodiuŷe *a*, prigodjuje *b*
 33 Clori *a*, Klori *b*
 34 zamaglyua *a*, zamagliva *b*

[71]

Buhe nevojlnu skončajńe

[C 196]

Takvo strašno prigońeńe,
 popom, fratrom na sujeńe,
 ar v prokletstvo zapadiva
 živo telo ki skončiva.
 5 Biše daļe od pol noči,
 tak govore vsi svidoci,
 da nit kriva niti dužna,
 mirno, veruj, buha tužna
 prik terbuha, poļe ravno,
 10 mimo šunke, mesto slavno,
 ne navrača na harmicu
 boječ zgubit vsu zdravicu.
 Kad jur došla med dolice,
 15 prvi konfin od guzice,
 htiše onde počinuti,
 v rosnoj travi osvanuti;
 al zagermi vred lumbarda
 iz Soksane, stara grada,
 koja zgodi tako strašno,
 20 vsu na kuse zmervi lasno.
 Oh, komu se ne b' smilila
 glavu svoju da zgubila
 tužna buha prija zore;
 deh, pivajte, mile hore!

[C 197]

1 prigodienie *a*, prigodjeńe *b*
 10 zunke *a*
 14 Guźŷcze *a*, g....e *b*

15 Htiļse *a*, hti se *b*
 18 Soxane *a*, Sorxane *b*; stara *a*, tvrda *b*

Pop snahu pozdravlja, ona vred se javlja

- U posreda zime mimo sela jaše
mahnit sufragija, plebanuš bijaše. [C 198]
Al polag studenca snaha friška stala
z bosimi nogami, rubeninu prala.
- 5 Zasukane ruke dalje lakta ima,
haļu zagerñenu više od kolina,
od silene zime koža se vužgaše,
a rumeno lišce kot plamen bliščaše.
- 10 Ovu lipu snahu verlo pop zmiruje,
rad ñe ľubeznosti serce mu raduje,
»dobar dan« nazivľe ruku podavajuč,
gladi mило lišce v nadra posigajuč.
- »Oh, ľublenu snaha, kako te milujem,
to zimno terpleñe rad tebe ľalujem;
15 ako ti je voľa ľivot natopľiti,
hod pod moju šubu, vředa ču t' vgoditi.«
- »Lipo vam zahvalim«, snaha govorila, [C 199]
»nisam, dragi pope, tako ozebila,
imam v petah ogajn, a v riti kresalo,
20 za popovsku bradu dostojno zercalo.«
- »Prosim ada, draga, nemoj zakratiti
ob ognivo tvoje ogajn izkrišiti,
kaj nažgati morem tu moju svičicu,
ar ni vidit puta u tvoju zadnicu.«
- 25 Snaha vred skočila, haļu zagernula
ter na diku popu strašno zaperdnula:
»Ovo ti, moj pope, vuglen i iskricu,
nažgi s tvojim nosom potribnu svičicu.«

2 Plebanus *a*, plebanuš *b*9 sznaku *a*15 uollia *a*, voľe *b*19 Vřittý *a*, v r..i *b*22 ogniuo *a*, ognivo *b*; izkri/sittý *a*, izkrisiti *b*24 zadniczu *a*, zad...u *b*26 zaperdnula *a*, zapr...la *b*27 izkrýczu *a*, iskricu *b***Mati hčer udaje, pošten navuk daje**

- Oh, ľublenu hčerka, vrime približivä,
zarukov odlučnih termin jur dospiva, [C 200]
z tobom, duša, mило ľučit,
zaručniku vred izručit
- 5 tvoje vřidnosti.

- Pervo razlučēna ču te svitovati,
 prišastnom vrimenu pošten navuk dati,
 s kim se budeš mogla dičit,
 Bogu, svitu vridno živit,
 10 sercu vgoditi.
- Budi gospodaru ovčica pokorna,
 volji, zapovidi nigdar tverdokorna;
 s čistim srcem ņega ľubi,
 vsom jakostjom verno služi,
 15 dobro pameti.
- Prez dopustka muža goste ne pozivljaj, [C 201]
 u nebitju ņegvom stranske ne prijimljaj;
 hiže tvoje otajnosti,
 tot dragosti, tot žalosti,
 20 drugim ne ufuj.
- Ništar se ne pačaj v lucko prigođeēne
 nit želno spitavaj orsaga čineēne;
 ni jednoga naj hudati
 al drugoga izvišati
 25 prik dostojnosti.
- Podložnu družinu vnemar ne zaverži,
 v hižnom poslo[v]ajnu ter u strahu derži;
 nigda sama bar iglicu
 vazmi v ruke il preslicu,
 30 peldu dajuči. [C 202]
- Ni potribno vasdan pri zercalu sedit,
 s kravzaņem, s cifraņem kot Dijana cirit;
 ar kaj drugim je nasladnost,
 mužu biva tužna žalost,
 35 hčerka, veruj mi!
- Zato vimdar snaga vsim je pristoječa,
 po vridnosti oprav dična, pronoseča,
 telo lipo čisto deržat,
 drago lišce gusto vmivat,
 40 ruke snažiti.
- Susestvo proštimaj, ne bud zamirľiva,
 proti gospodaru v ničem nemorgľiva;
 verhu vsega ne pjančivaj,
 priko reda ne strošivaj
 45 v svickih zakonih. [C 203]
- Ak ti bu sujeno dicu zadobiti,
 nemoj boľe jedno neg drugo ľubiti;
 truda svoga k ņim ne šparaj,
 pildu, navuk pošten davaj
 50 v pervoj mladosti.

- Kada gospodara vidiš dobre voľe,
 znaj i ti priložit serca drage voľe;
 ako l' pako u žalosti,
 ti jednaka v turobnosti
 55 raduj i žaluj.
- U potribi vsakoj, va dne i po noči,
 ogrustna ne budi dužne dat pomoči;
 ne himbeno, ne hudobno, [C 204]
 neg marljivo, dobrovoľno,
 60 s čistom ľubavjom.
- Spomeni se prava bit prijateľica
 i do groba verna kak tovarušica;
 jer kot duša telo ľubi,
 vridna žena mužu služi
 65 misal zveršeči.
- Prisegi prestrašnoj nimaj prekeršiti,
 z gospodarom svojim zlo i dobro vžiti,
 kot dvi drage golubice
 verne skupa pomočnice
 70 živit i umriti.
- Ov spominak, hčerka, verno ti ostavľam,
 z materinskim mlikom drago te zakľínam, [C 205]
 nimaj svita čalarnosti,
 nepristojnoj nasladnosti
 75 posluh davati.
- Imaj pred očima glas, ime, pošteńe,
 dično i hvaljeno bu tvoje živľeńe,
 na 'vom svitu češ radovat,
 a na drugom vik kraľovat,
 80 nimaj dvojiti.
- Od Boga ti, hčerka, dobro i radosti,
 a od mene, majke, ľubav i dragosti;
 iz mene se naj zabiti,
 svitlu diku potamniti
 85 svoga kolena.

12 Volĵ *a*
 17 neprĵmlai *a*
 21 prigodienĵe *a*, prigodĵeńe *b*
 27 poszloainu *a*
 31 uaszdan *a*; zerczallu *a*, zrcatu *b*
 32 Skrauzaniem *a*, s krauzañem *b*;
 Diana *a*, Diana *b*
 41 zamirlĵua *a*
 42 Goszpodaru *a*, gospodinu *b*; nemorgľĵua *a*,
 nemorgľiva *b*

43 nepĵancziuaĵ *a*, ne pijančivaj *b*
 46 bu *a*, bi *b*
 48 knĵm *a*
 49 Pĵľdu *a*
 59 marľiuo *a*
 61 priateľĵcza *a*
 71 spominak Hcierka *a*, spominak *b*

Otac sina oženuje, pravo hižit naputuje

[C 206]

- 5 Lubleni moj sinko, milo te odhranih,
 na junačke noge dostojno postavih,
 k tomu jur proskerbih i tvojoj mladosti
 zaručnicom vridnom roda i liposti.
 10 Buduč da se vnogi v nezvist ožeñiva,
 blagoslova Božja z ljubom ne uživa:
 zato, dobro moje, ču te svitovati,
 s tovarušem dragim srično prebivati.
 Zavezom jednakim skupa priseguju
 15 muž ženom na vernost, serca si alduju;
 kako ruka ruki na pomoč stvorena,
 tako je u hištvu dragost odlučena.
 Mužu je pristojno peldu dobru dati
 da se more žena v zercalo gledati;
 20 proti ñoj skaživaj ljubav, smilovanje,
 sebi čini nosit posluh, proštimañe.
 Pregrihe pomajñše mudro pregledivaj,
 ne za vsaku karaj, špotaj il vudiraj;
 ar tak ničemurne tolvajske naglosti
 25 nisu pristojne hižnoj jedinosti.
 Nego, dragi sinko, kaj ti ni ugodno,
 v bitju il nebitju drugač nepovojlno:
 na ufanom ženi drago progovori,
 z načinom lublenim želeñe otvori.
 30 Pred ñom bar ne skrivaj hižne zmogućnosti
 niti kaži dvojbu čiste ñe vernosti;
 neg tri dugovaña triba samo mučat,
 ženi na spoznañe nikakor dopuščat:
 35 pineze i kinč svoj pod oblast ne dati,
 kak ti život zmožan, zavsime skazati;
 strajnske otajnosti al stvari derične
 poufati ženi bivaju nesrične.
 Priko vridna reda cifre naj terpiti,
 ogovor pri ludi znaju vred spraviti;
 40 k tomu tak hudobne svita nasladnosti
 uzrok jesu nigda serca turobnosti.
 Bivaju rizična vnoga gostovaña,
 na proščeñe crikvam gusta pohajaña,
 po susestvu odviš slobodno klatarit:
 čine u pošteñu čemerno zahvalit.
 Zato ne skrativaj pobožnosti dične,
 vesela poštena, razgovore vridne;

[C 207]

[C 208]

[C 209]

- ar tesnoča vnoga pervle zna naškodit
neg sloboda sridna koje zlo priredit.
- 45 Naj ti ne bu dikla tužna službenica,
al nit preohola tebi glavarica;
ne daj joj u dobru odveč izgizditi
niti radi straha nevojlno zdvojiti.
- 50 Ne pomajnkaj, sinko, u tvojoj dužnosti
dostojne skaživat ženi ljubeznosti;
nemoj tvoje vile skraja iziskivat,
jer nevera takva smi se naplativat.
- 55 Zapovid je Božja verno skup hižiti,
tovaruša draga kot sebe ljubiti;
da b' od Jecabele još ružnija bila,
naj človičstvu tvomu vridna bude vila. [C 210]
- 60 Z Adamova rebra Eva bi stvorena,
ne iz nog il glave opervič rojena;
htil je Vsemoguči po tom iskazati
da muž ženu ima kot serce čuvati.
- Ova, sinko dragi, na pameti imaj,
mirno i jedino z ljubom ti prebivaj;
hočeš u človičstvu vridno napridovat,
u dragosti pravoj blaženo radovat.

5 oziennjua *a*, oženiva *b*
15 skazjui *a*, skazivaj *b*
25 hiszne *a*, hišne *b*
38 Czrikuam *a*, cirkvam *b*

50 skazjuiat *a*, skazivat *b*
52 takua *a*, tako *b*
60 ziennu imma *a*, ima ženu *b*
62 zljbm ti *a*, ti z ljubom *b*

[75]

Roža * u nadrih stoječa

- Fili draga, kak raduju,
v persih tvojih preigruju
golubice belosnižne,
u vridnosti slavne, višne.
- 5 Vposred kojih procvativa [C 211]
dična roža rumeniva,
tebi dajuč ljubeznosti,
sebi pako nasladnosti.
- 10 Bar slobodno, ah, rožica,
med vsim cvitjem ti kraljica
sad se moreš nazivati,
nigdar boje prebivati.

15 Jer u nadrih položena,
 dragim kinčem odičena,
 jedne dive vživaš lipost,
 živa sunca pravu svitlost.
 Oh, da b' bilo kad sujeno,
 s tobom zminit dopušćeno,
 20 hotil bih se sričan deržat, [C 212]
 u blaženstvu takvom ležat.

* Roza *a*, Roza *b*

4 Vjšzne *a*

6 roza *a*, roza *b*; rumenŷua *a*

9 rozŷcza *a*, roŷica *b*

10 Kralŷcza *a*, kralica *b*

[76]

Dragoľuba zlameńe

Bud mi, Fili, dopušćeno
 u vernosti, poniznosti
 cvit naklonit umiľeno.
 5 Dragoľub je ime cvitu,
 rad dragosti, rad vridnosti,
 dobro znano vsemu svitu.
 Al razmisli to stvoreńe
 zač je belo kad je zrelo:
 vridno spoznat češ zlameńe.
 10 Ar z beločom nazvistuje
 da ľubeznost ter jedinost
 čisto serce potribuje. [C 213]
 Kaj su vnogi pak zvončaci:
 zlamenuju da zvezuju
 15 u ľubavi kot lančaci.
 Zato prosim: cvit nastani,
 koga gledeč, drago misleč,
 z verna sluge ne pozabi.
 20 Veruj, Fili, da te sluŷi,
 ne himbeno, neg serčeno,
 ki ti šaľe dragoľubi.

16 nasztanŷ *a*, nastavi *b*

21 dragho ľŷubŷ *a*, drago ľubi *b*

Penelope sramožlivost

- Ulišeš: Ikaruš zibrani, ovo ti se klañam,
ponizan Ulišeš od serca pozdravljam,
obećanu proseč milost,
5 hčerke tvoje dragu vridnost, [C 214]
koju zaslužih.
- Ikaruš: Hrabreni Ulišeš, vidih vernost tvoju
s kojom si tri leta Penelope dvoril,
ne želim zakratit rič poštnu moju,
ar iz prava serca sam ti hčer privolil.
- 10 Penelope draga, oh, hčerka ljublena,
došlo je jur vrime s tobom milo lučit,
buduč da od Boga sriča ti sujena
roditela ostavit, zaručnika ljubit.
- 15 Zato, mila duša, blagoslov ti dajem,
tebe, moj kinč dragi, vse moje radosti,
hrabrenom Ulišu dostojno predajem,
ž ñim prebivaj v miru, vživaj ljubeznosti.
- Ulišeš: Penelope slavna, božica liposti, [C 215]
draža i dičnija vsih kinčev vridnosti,
20 otca tvoga voļu spunih,
tri godišča tebe služih
verno, dostojno.
- Bili su svidoki moga požeļa
suze, zdihavaña, prez broja terpleña,
25 milost tvoju zadobiti,
stalnost moju svidočiti
prom tebi, vila.
- Smilovañe ada pokorno zazivam,
serce moje tvomu navik izručivam,
30 dok živ budem, tvoj ču biti,
vernost nigdar preminiti,
Bogu prisižem! [C 216]
- Deh, razmisli, duša, kakgodre ni moči
telu bit pres duše nit dnevnu prez noči,
35 tak prez tebe ni ufañe
žitka moga, neg skončañe
moram podjeti.
- Penelope: Vsemoguči Stvoriteļu
koji ladaš nebo, zemļu,
40 pomoč tvoju sad zazivam,
voļu moju teb' zručivam.

- Ne znam kaj ču učiniti,
sama sobom razlučiti,
roditela ostaviti,
45 zaručnika obljubiti.
- Otac je me jur privolil,
a Ulišeš vrime strošil;
ov je vridan zahvalnosti,
otac pako ljubnosti.
50 Z otcem rada bih ostati,
a z Ulišem uživati;
tu me ljubav začariva,
tamo dužnost priveziva.
- Milo mi je domovine,
55 a odurit ni tujine;
misal otca naslidiuje,
serce draga pak miluje.
- Otca ljubiti jes rojena,
a Ulišu odsujena,
60 v jednom ljubim vse vridnosti,
v drugom vidim kinč dragosti.
- Oh, da b' moči razlučiti,
dušu s telom razdvojiti,
otca z dušom bih ljubila,
65 draga s telom pak služila.
- Oh, roditel poštovani,
oh, Ulišeš izibrani,
s tobom želim vdil živiti,
tebi verna pak umriti.
- 70 Ikaruš: Blagoslovna hčerka, vidim tvoju mudrost,
roditela miliš, lubiš zaručnika,
vridna hvale navik takva sramožljivost,
meni biva radost, a Ulišu dika.
- Drugo bit ne more, Penelope slavna,
75 otca je ostavit, a z Ulišom pojti,
ar te lubi verno, služi jur oddavna,
ruku nemu podaj, dobro če vam dojti.
- Ulišeš: Ni te mudre glave, razumna jezika,
80 koji ne b' zanimil od čuda tulika
videč tvoje razumnosti,
nezgovorne poniznosti
v telu angejlskom.
- Hvalim ti ponizno, Ikaruš zibrani,
85 komu verstna, velim, ovi svit ne hrani,
da se jesi htíl dostojat,
tvoj kinč dragi sad darovat
hčerke jedine.

[C 217]

[C 219]*

[C 220]

- Penelope draga, ruku ti celujem, [C 220]**
 dušu, serce, telo navike aldujem,
 90 tebe ljubiti i služiti,
 s tobom živiti i umrijeti
 želim pravično.
- Penelope: Otca volju je spuniti,
 ni smit hčeri sprotiviti;
 95 oh, Ulišeš, dragost moja,
 Penelope ta je tvoja.
- Va me, prosim, naj dvojiti,
 verna vazdar ču ti biti,
 nimam v sercu himbenosti,
 100 nego čiste ljubnosti.
- Ikaruš: Penelope slavna, drago odhrañeñe,
 Ulišeš hrabreni, viteška kolena, [C221]
 bit će zločnost vaša Ikaru živleñe,
 na spominak svitu prilika poštena.
- 105 Zato z vami ljubleno radujem,
 sriču dobru od serca voščujem,
 kako sinka drago obimlujem,
 tebe, hčerka, ñemu izručujem.
- Ulišeš: Viva, viva, Penelope draga,
 110 draža si mi vsega svita blaga.
- Penelope: Viva, viva, Uliše zibrani,
 dika tvoja serce moje hrani.
- Ulišeš: Ovo t' veru do groba ponavljam.
- Penelope: Moju k tvojoj navike pristavljam.
- 115 Ulišeš: Tela moga ti si duša prava.
- Penelope: Duše moje ti jedina slava. [C 222]

1 Vlŷses a, Ulises b; Iccarus a, Ikarus b
 2 Vlŷses a, Ulises b
 6 Iccarus a, Ikarus b; Vlŷses a, Ulises b
 16 Vlŷsu a, Uliu b
 17 Znŷm a
 18 Vlŷses a, Ulises b; Penelope a, Penelopa b
 19 Drazia a, dražja b
 34 prez a, prez b
 47 Vlŷses a, Ulises b
 51 Vlŷsem a, Uliu b
 53 priuzeŷua a
 59 Vlŷsu a, Uliu b
 * U rukopisu je u paginaciji preskoćena str. 218.
 67 Vlŷses a, Ulises b
 70 Iccarus a, Ikarus b
 72 szramozlŷuost a, sramozlŷivost b

73 Vlŷsu a, Uliu b
 75 zulŷssom a, z Uliu b
 76 od dauna a, odavna b
 78 Vlŷses a, Ulises b
 82 Angeilskom a, angelskom b
 83 Iccarus a, Ikarus b
 ** Str. 220 u rukopisu je dvaput oznaćena.
 95 Vlŷses a, Ulises b
 101 Iccarus a, Ikarus b
 102 Vlŷses a, Ulises b
 103 zločnost a, složnost b; Iccaru a, Ikaru b
 109 Vlŷses a, Ulises b
 110 Drazia a, dražja b
 111 Vlŷse a, Uliu b
 113 Vlŷses a, Ulises b
 115 Vlŷses a, Ulises b

Jè al nè

- Ni moč daļe sercu strajat,
 tverdokornost tvoju zmagat;
 zato prosim, Fili, ojmè,
 reci jednoč: jè al nè!
- 5 Tuge moje su t' radosti,
 vnoge suze nasladnosti;
 ni moč zmagat, Fili, ojmè,
 reci jednoč: jè al nè!
- 10 Z ufañem me listor hraniš,
 a vse jače serce raniš;
 zato prosim: jè al nè,
 naj bu konac momu ojmè!
- Ako morem jè zaslužit, [C 223]
 nigdar neču več protužit;
 15 ako moram nè podjeti,
 i smert gotov sam prijeti.
- Kak god volim zaveršeñe,
 il skončañe il živļeñe,
 ni moč terpit tužno ojmè;
 20 zato reci: jè al nè!

10 iaczie *a*, jače *b*

Odgovor na jè al nè

- Protužeñe tvoga ojmè
 potribujuč jè al nè
 milo jesam razumila
 i odgovor odlučila.
- 5 Tvoju žalost ja milujem,
 sebi radost ne skratujem; [C 224]
 da te ļubim, velim jè,
 serce ne zna za to nè!
- 10 Vnoge jesu tve vridnosti,
 a priproste moje liposti;
 tebe ļubit želim jè,
 nigdar mislih, veruj, nè!
- Nimaš zroka izdvojiti
 nit zahvalnost tak moliti,
 15 vim te ļubim, velim jè,
 serce ne zna za to nè!

Misal dragu ne razdruži,
 ki zna terpit, verno služi,
 tebe ljubiti želim jè,
 20 nigdar mislih, veruj, nè! [C 225]
 Dragost tvoju proštimujem,
 na milošči zahvalujem,
 prosim, zabi tužno ojmè,
 znaj razumit jè al nè!

[80]

Divojke spisañe od glave do nog

Gdo ti stvoril tak lipu glavicu,
 vridnu nosit vdil krunicu?
 Moja majka zrok je bila
 kad je otca poljubila.
 5 Odkud su ti te očice černe,
 svitle, drage i milene?
 Moja majka &c.
 Gdo ti stvoril ta nosac ljubleni,
 oh, kak lipi i serčeni? [C 226]
 10 Moja majka &c.
 Odkud tebi ta lišca blažena?
 Kot rožica su rumena.
 Moja majka &c.
 15 Gdo ti stvoril vustnicu tak dičnu,
 od rubintov boje vridnu?
 Moja majka &c.
 Odkud zubi od sniga beliji,
 od bisera proštimaniji?
 Moja majka &c.
 20 Gdo ti stvoril tu lipu bradicu,
 ka te diči kot kraljicu?
 Moja majka &c.
 A gultajničič tak ljubznivi? [C 227]
 Ki ga ljubi, vsaka živi.
 25 Moja majka &c.
 Gdo ti stvoril te persi belahne?
 Kot mramorak su gladahne.
 Moja majka &c.
 A te skrovne, oh, jabučice,
 30 kot dvi čiste golubice?
 Moja majka &c.
 Gdo ti stvoril ta život angelski,
 vridan ljubiti prijatejski?
 Moja majka &c.

- 35 A terbušac od vnoge liposti
prez dlačice u glatkosti?
Moja majka &c. [C 228]
Gdo ti stvoril tu dragu ptičicu,
po imenu lastovicu?
- 40 Moja majka &c.
A brižanke jednake višine
gdi su guste germlavine?
Moja majka &c.
Kako je lipo med brigi počivat,
45 a s ptičicom poigrivat;
blago nému ki tam dojde,
sram ga budi ak vred projde.
Gdo ti stvoril ta glatka steganca
koja krote friška vranca?
- 50 Moja majka &c.
A kolena tak čversta, okrugla,
[C 229]
razbojniku draga prugla?
Moja maj[k]a &c.*
Gdo ti stvoril tak ravne nožice?
55 Da b' postale zaručnice!
Moja majka &c.
Gdo ti stvoril do lakta ramena,
tako bela i čerlena?
Moja majka &c.
- 60 A ručice tak lipe, prikladne,
kraja vodit vridno spravne?
Moja majka &c.
Z jednom ričjom, vse tvoje stvorenje
vsaka serca je vesele.
- 65 Vsemu majka &c. [C 230]
Kad je majka tom vsemu zrok bila
tako lipu da t' rodila,
vsaki ada naj zaziva:
viva majka, hčerka viva!
- 70 Ki te godre serčeno ne služi,
naj ga barem Bog ne ľubi!
Vsaki ada naj zaziva:
viva majka, hčerka viva!

4 Otcza *a*, oca *b*
12 Rozjczu *a*, rožica *b*
14 sztuoril *a*, stvori *b*; Vustnŷczu *a*
17 belŷ *a*, beliji *b*
18 prostimanŷ *a*, prořtimaniji *b*

21 kot *a*, kod *b*; Kralŷczu *a*, kraljicu *b*
* Stihovi 32-53 ispuřteni su u *b*.
29 skroune *a*, skromne *b*
53 maŷa *a*
63 rŷciom *a*

Hajduk tuži svojo nevoľu

- Gdi se godre ko zlo zgodi,
na hajduka zrok prihodi;
kaj mi nebog i ne misli,
vse na ňega nastor sili.
- 5 Oh, nesričan, zač se rodih [C 231]
kad na svitu ništar dobih?
Nimam blaga radovaŋe
nit pri drugih proštimaŋe.
- 10 Ako v boju na mejdanu
zatočniku zavdam ranu,
nit mi hvale, nit vridnosti,
drugim dika i radosti.
- 15 Z junačkom se rukom hranim,
danas dobim, jutra zbavim;
nigdar novca ne prišparam,
nasladnosti vsake strajam.
- Zdrav i frižak jes v životu,
nimam drugu, znam, lipotu;
ako iščem koju ľubu, [C 232]
20 vsaka merzi moju družbu.
- Premda živim vdil pošteno,
ni mi dobro odsujeno,
ar se ne znam prilizivat,
druga škodu zaiskivat.
- 25 Zato, svita Stvoriteľu,
našto tlačim tvoju zemľu,
kad sve moje, oh, živleŋe
ni neg čemer i terpleŋe?
- 30 Daj mi ada iskončaŋe
il pokaži smilovaŋe,
jer mi tužnu izdvojiti
kad zlo na zlo jè siliti.

Serca sužajnstvo dobrovoľno [C 233]

Ni moč spisat, oh, svitlost sunčenu,
zvizd, miseca lipotu stvorenu:
tako ravno, Fili, tvoju diku
pravo spisat ni moč najt priliku.

5 Ar Afrika dala t' je razumnost,
 Amerika diku i batrivost,
 Europa lipost i dostojnost,
 Ažija pako vsih kinčev obilnost.
 Kad se smiješ, roža rumeñiva;
 10 kad govoriš, biser probeliva;
 iz očiju plamen zažiguje,
 a iz nadrah dragost začaruje.
 Je angejsko vse tvoje stvorenje,
 sercev ladaš konac i živleñe; [C 234]
 15 ki te vidi, mora sud podjeti,
 ar se ni moč oblasti oteti.
 Ah, spoznajem, serce ni več moje,
 jur zavsima je postalo tvoje;
 nima v sebi nijedne kriposti,
 20 listor živi na tvojoj milosti.
 Sužñu tvomu, prosim, draga Fili,
 z ðubeznostjom i koliko smili,
 ni mu žela slobodu dobiti,
 neg v sužajnstvu pokorno živiti.
 25 Veruj, neče sfalit u vernosti,
 jesam poruk ñegove stalnosti,
 kak ti voļa, draga, z ñim razluči,
 ar od tebe nigdar več ne luči. [C 235]

5 Affrica a; dalatie a

8 Asia a, Azija b

9 roza a, roza b; rumenÿua a, rumeniva b

10 probelÿua a, probeliva b

27 znÿm a, ž ñim b

[83]

Deli Bare junačka batrivost

Deli Bara, deh, povij pravo,
 tako t' došlo leto zdravo:
 Kaj ti biva najpovolnije,
 va 'vom svitu ugodnije?
 5 Ništar ni mi na svitu ugodnije,
 telu momu povojlnije,
 neg durata friška jahat,
 po mejdanu z ñim obračat.
 Deli Bara, deh, povij pravo,
 10 tako t' došlo leto zdravo:
 Zač durata, a ne vranca
 il zelenka koji tanca?
 Vsake škuļe je vranac plašļiv, [C 236]
 a zelenko sperdļiv, kašļiv,

- 15 durat pako segur biva,
 ne uzmakne kad je triba.
Deli Bara &c.,
 kad se ufaš koňa jahat,
 bi li smila pušku spraskat?
- 20 Kad nabijam, po dvi balote
 mečem v pušku prez strahote,
 ak se listor civ ne skrivi,
 zgodim v černo, kak je tribi.
Deli Bara &c.,
- 25 znaš li kopje prijet v ruku
 ter karike zgodit luknu? [C 237]
Od mladosti sam privučila,
 kopje v rukah pronosila,
 i najtverde znam oblomit,
- 30 vsred karike vazdar zgodit.
Deli Bara &c.,
 znaš li strilom baratati,
 luk do vuha natezati?
- 35 Zna povidat ta moja desnica,
 vsakom luku jes meštrica,
 oh, kulike zgodih ptice
 ter izmezgih ním glavice.
Deli Bara &c.,
- 40 kad bi sama v lozi bila,
 bi l' se druga prestrašila? [C 238]
Ni junaka mat rodila
 s čija straha bih obledila,
 naj me kuša ki dvojbu ima,
 deli Bara straha nima.
- 45 Deli Bara &c.,
 je l' si kada z junakom borila,
 na mejdanu zadobila?
- Več neg z jednim se ja povadih,
 kot žabico med noge stavih,
- 50 kad se čversti pak namiril,
 je nad manom verlo spinil.
Deli Bara, si hvale vridna,
 med ženami kot krajl dična,
- vsak te lubi ki te vidi,
- 55 deli Bara, Bog te živi. [C 239]

6 pouoilnĳe *a*, povolnije *b*

8 znĳm *a*, ž ním *b*

13 plaszlĳu *a*, plašliv *b*

14 sperdlĳu *a*, sprdliv *b*; kaszlĳu *a*, kašliv *b*

27 priuuczĳla *a*, privčila *b*

29 naĳ tuerdie *a*, najtverdje *b*

37 nĳm *a*

Parideš* mudro čini spoznaće

Anhišeš: Parideš preslavni, vnoga tvoja mudrost,
po vsem svitu znana i gospocka vridnost,
ufam se da neče potamnit pravico,
hčer zakratit svojo meni zaručnicu.

5 Leto dan služiti bi mi odlučeno,
obveršivši verno vživat dopuščeno;
termin je izminul, služba iskazana,
veže ljub dragu na to vera dana.

Hipomene slavna ovo t' je nazoči,
10 deh, ljublena, prosim, rič moju svidoči,
je l' pregrisiš kada v dužnoj pokornosti,
al dostojno skazah od serca dragosti?

Hipomene: Oh, Anhišeš, dobro se spominam
vere dane, koju potverđivam; [C 240]
15 ne izlažem ništar službi tvojoj,
u vsem znal si vgodit misli mojoj.

Šilvijuš: Parideš prezmožni, tvojoj razumnosti
klajnam se ponizno proseč, oh, milosti,
da mi ljub ne zabraniš,
20 vernu službu ne pošališ,
koju iskazah.

Celo leto verših pokorno dvoreči,
čisto i pravdeno hčer tvoju lubeči,
na to imam svidočeće,
25 ovi persten na zlameće
lube stalnosti.

Ufam se da neče persten progovoriti,
drugom nego meni milošću privolit; [C 241]
30 sama povij, duša draga,
je l' milovah telo, blaga
rad tvoje voľe.

Hipomene: Vazdar sam te od serca ljubila,
službi tvojoj zahvalnost želila;
kad ti persten, Šilvijuš, darovah,
35 pravu ljubav onda z nim aldovah.

Težeuš: Parideš slavni, teb' se klaňam,
mudrosti tvojoj prijavľam,
prosim, i mene raštimaľ,
pravične zroke ne zatiraj,
40 koje ti imam svidočiti,
jedinu hčerku dobiti. [C 242]

Leto dan služih dostojno,
divi predragoj poveljno,
serce u rukah noseći,
45 dragosti zaklad moleći;

- nato se ona smilila,
oh, kušac dragi zdilila.
Deh, more l' biti kaj vridnijega,
zaveza lube tverdega
50 nego serčeno objeti,
kušac podati i prijeti;
nemoj, dušica, tajati,
moje živleće skončati.
- Hipomene: Oh, Težeuš, prava radost moja,
55 Hipomene veruj da je tvoja; [C 243]
zato serce želeć te ljubiti
htilo s kušcom vernost svidočiti.
- Parideš: Hipomene, veruj, s tobom prigodeće
vsakoj mudroj glavi daje promišleće;
60 vimdar kak je pravo, hoću znat razlučit,
tebe, drago dite, jednomu prisudit.
- Hipomene: Serce moje v oblast tvoju dajem,
zapovidi pokorno podlažem,
znam da jesam va tom zaludila
65 ter zaveze vsim trim privoļila.
- Parideš: Hrabreni Anhišeš, moram valovati
da zrok imaš jaki hčer potribovati;
al kad roditelu ljubav je neznana,
tako nima kripost hčere vera dana. [C 244]
- 70 Šilvijuš ljubleni, perstena zlameće
ni tak stanovito lube zadobleće,
ar se rad prijazni po večkrat dariva,
neg prisežni persten ta sam zaveziva.
- Težeuš razumni, ti si znal pogodit,
75 stanoviti zaklad ljubavi zadobit,
ar kad dobrovojlno neg jednoč kušnena
je divojka prava, ta je zadobljena.
- Ni moć kušac nigdar već nazad uzeti
nit za lubu drugi poštenu prijeti,
80 Šilvijuš, Anhišeš, najte zamiriti,
koga je kušnula, toga mora biti.

* Parýdes *a*, Parides *b*

1 Anchýsses *a*, Anhisēs *b*; Parýdes *a*, Parides *b*

2 uszem *a*, svem *b*

8 Veze *a*, veže *b*

13 Anchýses *a*, Anhisēs *b*

14 potuerdýuam *a*, potvrđivam *b*

17 Sýluius *a*, Silvius *b*; Parýdes *a*, Parides *b*

20 neposzialisz *a*, ne požališ *b*

23 praudeno *a*, pravedno *b*

33 ziellýla *a*, želila *b*

34 Sýluius *a*, Silvius *b*

35 zným *a*, ž ním *b*

36 Theseus *a*, Teseus *b*; Parýdes *a*, Parides *b*

38 raztimai *a*

46 szmillýla *a*, smilila *b*

48 uridniegha *a*, vrednijega *b*

49 tuerdiegha *a*, tvrdjega *b*

54 Theseus *a*, Teseus *b*

56 zellieczte *a*, želeć te *b*

58 Parýdes *a*, Parides *b*; prigodienie *a*,
prigodjeće *b*

65 priuollýla *a*, privoļila *b*

66 Parýdes *a*, Parides *b*; Anchýses *a*, Anhisēs *b*

70 Sýluius *a*, Silvius *b*

74 Theseus *a*, Teseus *b*

79 Nýtt *a*, ni *b*

80 Sýluius *a*, Silvius *b*; Anchýses *a*,
Anhisēs *b*

Fratri put[n]ici*

[C 245]

- Dva fratra su zgudi stala
 ter skupa potovala
 čez krajnsku deželju;
 prišli su v goru steremu
 5 drevovat v jednu kerčmu,
 majuč le tu želju.
 Tam bila kerčmarica,
 jederna ka ena sernica,
 bela ino rumena;
 10 al pater takur joj pravi:
 »Oh, luba, ti me ozdravi,
 natur si rojena.
 Terbuh mi hudo rošta,
 nič mi ne bu zadosta,
 15 kar ruka tva lubezna;
 jest čem ti tringelt dati,
 vse grihe odvezati,
 le ne budi jezna.«
 Al pravi kerčmarica:
 20 »Jest sam dobrodelnica
 bolnim pomoč dati;
 nocuj hčem tiho priti
 terbuh vam namastiti,
 dobrù če vam djati.«
 25 Takur se domenili,
 jen drugom obljubili
 vračstvu ino tringelt;
 po noči skup se stali,
 30 bolnoga namazali,
 praveči: še jen fert.
 Le tur je kozal slišal,
 v posteli zubmi škripal
 praveč: »Haj jù, haj jù;
 serce molčno trepeče,
 35 vračstvu takur topleče
 naj tudi meni bù.«
 Pa se je hitro skočil,
 vrata tverdno zatvoril
 praveč: »Haj jù, haj jù;
 40 per moji duši, vun ne zideš
 dok kuli k men ne prideš,
 kar patru le takù.«

[C 246]

[C 247]

[C 248]

45 Ni moglo ináč biti,
morala kozlu priti,
tudi ga vračiti;
dostar je poslovala,
vsu noč bolne mazala
za tringelt dobiti.

* Puthiczÿ *a*
20 szam *a*, sem *b*
22 hciem *a*, čem *b*

32 posztelÿ *a*, posteli *b*
40 moÿ *a*, moj *b*

[86]

Očiju serditim moj!ba da se ukrote

Drage oči, prosim, rec'te kaj vam prudi
da nemilost vaša na smert me odsudi;
vim ne prosim vnoge službi zahvalnosti,
jedno neg magnutje prave ľubeznosti.
5 Dične jeste zvizde. Zač jur tak čemerne
komete postaste, oh, sercu čemerne
da namesto dobra, draga smilovaňa
dajete zlameňe tužna izkončaña?
Imate u sebi sunčenu spodobnost,
10 vse stvorenje živiť narojenu kripost;
ni l' dičnije sijuč dat radost, veseľe
neg, hudobno merčeč, tugu i terpleňe?
Deh, povijte, drage, našto vam škurine,
s koje neg izhode strašne bliskavine?
15 Je l' želite mene s triskom iskončati,
tužno moje serce v drobni prah zažgati?
Ali, ľubeznive, prosim, kaj vam prudi
da nemilost vaša na smert me odsudi?
Jedno neg magnutje prave ľubeznosti
20 vernoj službi mojoj bit če jur zadosti.

[C 249]

3 szluzbÿ *a*, službe *b*
6 Comete *a*

18 odszudÿ *a*, dosudi *b*

Govorit prepovida Kupido*

[C 250]

- Rad bih, Fili draga, s tobom progovoril,
 serca moga ranu otajnu otvoril,
 al Kupido zmožni, ta mi prepovida,
 pod zgublene glave mučat zapovida.
- 5 Ah, tiranuš jedni, prepovid nemila,
 more l' bit na svitu krivičnija sila
 neg da ni slobodno splakat žalostnomu
 niti ranu svoju vračit betežnomu?
- 10 Al kad meni tužnom je tako odlučeno,
 muke ni terplene stužit dopuščeno,
 ada jezik moči ni smit prekeršiti,
 neg vi, oči moje, znajte govoriti.

* Cupido *a*1 progouorýl *a*, progovorit *b*2 ottuorýl *a*, otvorit *b*3 Cupido *a*5 Týrannus *a*, tiranus *b***Fili nemilna**

[C 251]

- Kamo, Fili, je t' mišlene?
 Vim znaš, draga, serca kripost,
 da neg tvoja biva vridnost
 nému konac i živlene.
- 5 Zač ne morem jur dostati
 u vernosti moje službe,
 u dragosti tvoje družbe
 smert al žitak kad spoznati?
- 10 Vekše najt je smilovaše
 pri tolvaju, razbojniku,
 premda mučit štima diku,
 konči jednuč da skončaje.
- 15 Ti pak serce vsevdil raniš,
 jer ga naprav ne skončuješ
 nit zavsima oživuješ,
 neg kot tiňu vnemar staviš.

[C 252]

Tituluša* nima, ime vimdar ima

- Fili** draga, veruj, nezgovornu žalost
 Rad tebe začutih, u sercu čemernost,
 Ar ni moči telu nikakor terpiti,
 Neg i duša mora nevojlnu tužiti.
 5 Kada god pomislim na prošastno vrime,
 Onda suze ronim, svoje zabim ime,
 Prokleta bi vura ka te odsudila,
 Ah, terpleñe takvo jedno navalila.
 10 Nimajuč uzroka prom tvojoj vridnosti,
 Zbučit je hotila svicke hudobnosti,
 Engedujuč rada nazlobu, čemeru, [C 253]
 Ranit serce tvoje, skazat vsu neveru.
 Je li to moguće, svita Stvoriteļu,
 Nepravica takva tlači tvoju zemļu?
 15 Još li češ preterpit čalarnom narodu
 Kot lakomu vuku nad ovcami škodu?
 Al morebit zato grihe pregledivaš,
 Tujinu nazlobit tako prepuščivaš,
 Tvojom da pak z močjom pravične desnice
 20 Angela odlučiš požalit krivice?
 Raduj, ada, Fili, doiti hoče vrime,
 Jedino živuči stresti tužno brime,
 Naj bû vse prošastno zasad pozabljeno,
 Ar ime, pošteñe dično je dobljeno.

* Tituluša a

** Akrostih: FRANKOPAN ZERJNJ KATTARJNA

11 cziemernu a, čemernu b

17 pregledjuasz a, pregledivaš b

Kupido* serca izvižba

[C 254]

- Rad bih ništo obznaniti,
 al se bojim ku neveru;
 nego, draga, daj mi veru
 da me nečeš ovaditi.
 5 Znaj, Kupido je med vami
 ter ga nigdor ne poznaje,
 kinče svoje razprodaje
 koti kramar med ženami.

- 10 Drugo ime na se vazel
boječ svita hudobnosti,
još rad vekše segurnosti
pri lipoti stan je zavjel.
- U slobodi tak raduje
poslušajuč zdihavaña, [C 255]
15 dragih sercev zazivaña,
vim se nikom ne javluje.
- Ni za drugo ta šegavost
da se neče dat spoznati,
neg da želi razabrati
20 sercev vaših tverdokornost.
- Ar su vnoge došle tužbe
da od vaše nemilosti
ni moč ufat lubeznosti,
ne prudeči mojlbje, službe.
- 25 Zato, draga, sad razluči
smilovañe prošñi mojoj,
žal če biti lipost' tvojoj
ak mi serce na te tuži. [C 256]

* Cupido *a*
5 Cupido *a*

7 suoýea *a*
26 prosznŷ *a*

[91]

Misal ukañuje

- Nigda kad zapazi jarebica plaha
jastreba hudobna oberh glave litat,
ne zna kaj začeti od velika straha,
neg se med travicom šetuje zakrivat.
- 5 Ali nut, nesrična, kak se zaman trudi,
želeč vujti ptiču, na pogibel ide;
ne videč rizika, u prugla zabludi,
marljivomu lovcu tužna na del pride.
- 10 Tako ravno človik štima se zakriti
čalarnoj nesriči, ka ga nastoruje:
gdi najmañe misli sprotivnost dobiti,
tu ga neprijatejl s prevarom skončuje.

8 Marľyumu *a*, marlivomu *b*

Terpeče ništar ni na s[v]itu*

[C 257]

- Oh, nestalnost ova svita!
 Kaj su orsagi, kaj kraľestva,
 dragi kinči, kaj bogat[stva],
 kaj su dike, kaj vridnosti,
 5 kaj veseľe, kaj zmožnosti?
 Vse je listor tiňa cvita,
 oh, nestalnost ova svita!
- Oh, nestalnost ova svita!
 Kaj su lipih oči svitlost,
 10 draga lišca, vust ľubeznost,
 kaj dostojno zaľubleňe,
 kaj razumno govoreňe?
 Vse je listor tiňa cvita,
 oh, nestalnost ova svita!
- 15 Oh, nestalnost ova svita!
 Kaj su dragi roditeľi,
 kaj rodbina, prijateľi,
 kaj dvorani, vnoge sluge,
 štimajuč si verne druge?
 20 Vse je listor tiňa cvita,
 oh, nestalnost ova svita!

[C 258]

* szýtu *a*
 3 bogat *a*, bogatstva *b*

16 Rodýtelly *a*
 17 Prýatelly *a*

Kletva prot ľubi ka sfaľiva*

- Z dopuščeňem, drage žene, haj fa là larariron fà,
 drage žene, z dopuščeňem naj smim protužiti,
 nemilnoj ľubi mojoj naplatu vratiti.
- 5 Vnogi dan se rad ñe trudiľ, haj &c., u pravoľ vernosti,
 običuč ona meni od serca dragosti.
- Na te riči tverdno ufah, haj &c., zahvalnost dobiti,
 10 ñe lipo, drago lišce dostojno užiti.
- Bi došlo jednoč vrime, haj &c., na samom zastati
 ter ľubav obečanu pravično spoznati.
- S čim boľe prosih, molih, haj &c., milošču ľubľenu,
 vim drugo ne obderžah neg veru faľenu.

[C 259]

- Tak li momu zdihavaŋu, haj &c., neverna raduješ,
od serca zazivaŋu čemerno smiluješ?
- 15 Al te zato neču kleti, haj &c., prem zrok imijuči,
neg prošćeŋe vazeti, navik t' ostavļuči.
Medtim ču milo prosit, haj &c., od neba pomoči,
da b' ti se prigodilo za spolom tri noči,
kad godre htila budeš, haj &c., u večer zaspati,
ob prvom oka žmaŋu u postejl posrati.
- 20 Kuliko je zvizd na nebu, haj &c., ke ni moč zbrojiti, [C 260]
tuliko prez počinka znaj percev skrojiti.
Ništar maŋe neg drobnoga, haj &c., je peska u moru,
tak gusto se zbudila pak stala u zoru.
Kaj god su ciganice, haj &c., lažev osnovale,
25 tulike da b' te buhe čez noč zbantovale.
Po životu kaj dlak imaš, haj &c., ke t' nisu osidile,
tuliko da b' ti vuši iz glave skipile.
Kuliko ima nitcev, haj &c., tvoja rubačica,
da b' spuzila iz vsake zadružna stinica.
- 30 Nesriču ne želim ti, haj &c., ka bi ti škodila,
neg samo prošŋa moja da b' se prigodila.
Onak mi serce bude, haj &c., s tebe naplačeno,
himbenoj šegavosti s trijumfom vračeno.
Vam dajem, žene drage, haj &c., pravično suditi, [C 261]
35 verh ľube pomajŋkaŋa je ľ vridno stužiti!

* sfallŷua a, sfaliva b
5 Obŷciucz a, običiuć b
10 Sczim a, Š čim b
18 godre a, gore b

19 zmaniu a, zmaŋu b
22 ú a, v b
23 ú a, v b
30 Neszriciu a, Nesreću b

[94]

Dvojľživost* u ľubavi

- Oh, razmirje strašno čutim
prik ufaŋa v telu momu,
rad bih pomoč nevojlnomu,
al si glave zaman trudim.
- 5 Jedno lišce prevarľivo,
to mi serce tužno rani,
zavsim zdvojit pako brani
govoreŋe prijažľivo.
- 10 Ne znam komu verovati,
misal kriči: ufaj, ufaj,
serce pako: puščaj, puščaj,** [C 262]
med tim dvojem razabrati.

- Oh, razmirje strašno čutim,
neg, Kupido, ti razluči:
15 puščat, ufat: deh, odluči,
ja prez tebe ne odsudim.
Med žerjavkom pravo bivam
ufajuči i boječi,
pomagaŋe vdil kričeči,
20 pomoč vimdar ne dobivam.
Neg mi serce tužno rani
jedno krivo pogledaŋe,
ľubeznivo nasmijaŋe
pak z ufaŋem drago hrani.
25 Ne znam kako razlučiti,
misal veli: veruj, veruj, [C 263]
serce pako: stezuj, stezuj,
med tim dvojem odluči.
Neg Kupida ču prositi,
30 ki me more, zna svitovat,
je l' stezivat, je l' verovat,
če mi hasnit al škoditi.

* Duožzliuost *a*

5 preuarľyuo *a*, prevarľivo *b*

8 prľyazľiuo *a*, prijazľivo *b*

** Stih 12 u rukopisu je zapisan prije stiha 11.

14 Cupido *a*

29 Cupida *a*

[95]

Kupida* slipa malaju, al krivično

- Kriva, nepravdena je misal onoga
ki povida, Fili, Kupida slipoga,
ar je lahko spoznat vse ŋegve zmožnosti
u oćiju tvojih ľublenoj svitlosti.
5 Dobro zna svidoćit tužno serce moje
kaj su svitli traki, oh, vridnosti tvoje,
kada god s pogledom lipo ga miluješ, [C 264]
tad s čemernom strilom strašno vurazuješ.
Ada prez viđeŋa Kupido ne biva,
10 neg, bistro gledeći, serca izraŋiva,
najmre oći tvoje ki pravo raštima,
najti će da va ŋih stolno mesto ima.

* Cupida *a*

1 nepraudena *a*, nepravedna *b*

2 Cupida *a*

4 Oczľu *a*, oćijuh *b*

8 strazno *a*, strašno *b*

9 Vidienia *a*, vidjeŋa *b*; Cupido *a*

10 izranľua *a*, izraniva *b*

11 raztimmera *a*, raštima *b*

12 uanľh *a*

Našve* procimba

- Našva draga, našva dična,
oh, prilika vazdar srična,
nimam, veruj, vekšu radost
neg razmišlat tvoju dragost.
- 5 Premda sama izgizdivaš,
zlatom, srebrom prosvitivaš,
još ti kinče pridodala
ruka lipa ka t' vezala. [C 265]
- 10 Nisu moje, znam, vridnosti
moč zaslužiti te milosti,
al se sunce s tim poznaje
da jednako svitlost daje.
- 15 Zato sebe ne prociňam,
diku tvoju neg zazivľam:
ti me vćini vridnom biti
kinča takva pronositi.
- 20 Našva draga, našva dična,
oh, prilika vazdar srična,
polag serca se nastani,
z ufaňem ga, prosim, hrani.

* Maszue a, Masve b

1 Maszua a, Masva b; maszua a, masva b
11 fthim a, tim b

15 uczŷni a, učini b

17 Maszua a, Masva b; maszua a, masva b

Filenuša* smert od Klori nemilne**

[C 266]

- Nù serce, nù misal, kaj prudi živleňe
kad drugo ni ufat neg strašno terpleňe?
Jedino ufaňe ćlovika zderživa,
kak ono prestane, i žitak skonćiva.
- 5 Vidiš, vernoj službi kakve zahvalnosti
od nemilne Klori imaš ľubeznosti;
s ćim već suze toćiš, roniš zdihavaňa,
s tim su ñe tverdnosti vekša radovaňa.
- 10 Još li ne spoznavaš da ti ni sujeno
na 'vom svitu užiti dobro odlućeno;
nù serce, nù misal, kaj prudi živleňe
kad drugo ni ufat neg strašno terpleňe?

15 Ovak je Filenuš sam sobom protužil,
 ljubav izdvoječi, na smert se odsudil; [C 267]
 s čemernim hangarom prom sercu vudira:
 zbogom ostaj, Klori, sluga tvoj umira.
 20 Tverda Klori nato ravno bi dospila,
 tužno javčuč, plačuč, mertvoga ljubila;
 al jur več ne prudi serca smilovañe,
 okorne tverdnosti kasno umehčañe.

* Filenuša *a*, Filenusa *b*

** Clori *a*

2 strazno *a*, strašno *b*

6 Clori *a*

7 Sczyñ *a*, š čim *b*

13 Filenus *a*, Filenus *b*

15 Hangiarom *a*, hangarom *b*

16 Clori *a*

17 Clori *a*

[98]

Klori* žalovañe

Oh, Filenuš, ja te skončah,
 z okornostjom to prepuščah;
 ojmè, jadna, kaj učinih,
 mojlbí tvojoj zač ne smilih?
 5 Zakaj sam se kad rodila,
 prez uzroka pogubila
 ki me čisto, verno ljubil,
 s poniznostjom stalno služil?
 Oh, Filenuš, dragost moja, [C 268]
 10 Klori, veruj, bila je tvoja,
 neg od sriče ne b' stvoreno,
 skup radovat odsujeno.
 Bude duša, oh, nesrična,
 tebi truha vikovična,
 15 kriči moji, suz roñeña,
 bilig tvoga premineña.
 Budu moja zdihavaña,
 draga ki[n]ča žalovaña,
 a černina, tugi dana,
 20 farba moja izibrana.
 Zbogom, zbogom, vse radosti,
 več ne želim nasladnosti;
 odsad moje bu živleñe
 kriči, plači i tužeñe!

* Clori *a*

1 Filenus *a*, Filenus *b*

9 Filenus *a*, Filenus *b*

10 Clori *a*

16 Býllik *a*, bilig *b*

18 Kýcia *a*, kinča *b*

19 Ciernina *a*, crnina *b*

20 izýbrana *a*, izabrana *b*

Opominaŋe ženam na milost

- Sad se vuč'te, lipe žene,
 veri sfalit obečanoj,
 bud vam pelda tužne mene
 vernoj službi nezahvalnoj.
- 5 Ar lipota prez milosti
 drago serce jadno truje, [C 269]
 a prez reda okornosti
 izdvojeno iskončuje.
- 10 Ovo tužna mora[h] spoznat,
 al je kasno žalovaŋe,
 jur nesričnoj ni mi ufat
 z dragim mojim radovaŋe.
- 15 Nezgovorna žalost biva,
 drage žene, bar verujte,
 z okornostjom ka zgubiva
 ľuba svoga; deh, milujte!
- Ni l' vam boľe v ľubeznosti
 ki vas služi milovati
 neg v prokletoj nemilosti,
- 20 oh, prez draga tugovati? [C 270]
 Od nature je nam dano
 dragih prošŋam sustezivat,
 al je sercu vimdar znano
 kak nam teško zakrativat.

9 mora *a*, morah *b*
 22 sustezýuatt *a*

24 zakrattýuatt *a*

Kitici darovanoj hvala

- Blagoslovna budi, ľublena ručica,
 odkud sad izajde tak dična kitica;
 tebe, drago cvitje, k sercu pritiskujem,
 na spominak ruke ponizno celujem.
- 5 Roža zlamenuje ľišca tvoga lipost,
 violica škura černih oči svitlost,
 náglic z rumeninom, oh, vustnicev dičnost,
 dragoljub s čistočom vsega tela vridnost.

- 10 Ne znam, Fili draga, dostojno zgovorit, [C 271]
zavez moje službe prom daru spodobit;
jezik zanimiva verh takve milosti,
serce moč zgubiva od vnoge radosti.
Misto govoreña bud mi zaprimleno,
15 priprost cvit darovat, prosim, dopuščeno;
ovo, Fili draga, ditelinu zručam,
kaj god zlamenuje, navik preporučam.

2 Od kad *a*, odkud *b*

6 oczÿ *a*, očih *b*

5 Rosa *a*, Roza *b*; zlamenieje *a*

[101]

Zdahnutje zadržano

- Vi mučeca zazivaña,
zadržana zdihavaña,
strašni potres nagražate,
ojmè sercu pripravłate.
5 Nakaj tajat moju žalost, [C 272]
nakaj skrivat jadnu zdvojnost?
Vim je spoznat z mojih oči
da se vnoga suza stoči.
10 Silu vašu, deh, ganite,
na jezera izajdite;
drugač sercu ni živleñe
nit mu ufat kad veseļe.

7 spoznatt *a*, poznat *b*; oczÿ *a*, očih *b*

8 unoghe *a*, vnoga *b*

[102]

Za ostajeñe mojłba

- Zakaj, drago serce, tak naglo šetuješ,
ka si moga serca kinč, žitak, veseļe,
z odšastkom tak naglim zakaj me skončuješ?
Vim znaš da prez tebe ni mi ufat živleñe.
5 Stani, sunce drago, il konči segurnost
skora zavernutja naj mi rič obeča;
ar i luč nebeska od mrakov škurinost [C 273]
zna protirat vreda kad se k nam povrača.

10

Zato, Klori draga, imaj smilovanje
vreda zopet doiti, radost ponoviti:
ar v tamnosti bude moje prebivanje
dok ne vidim tvoje sonce prosvitati.

9 Clori *a*

[103]

B. D.

Bar* veselo serce tuži
Ar nebeskoj vili služi,
Radi koje ljubeznosti
Biva dično u žalosti.
5 Angejskomu, oh, stvorenu
Raduj serce u terplenu,
Akprem milost ni dobiti,
Dostojno je vernom biti. [C 274]
Rajše nego pomajnkane
10 Alduj žitka iskončane;
Stalnost krunu zadobiva,
Kapla kamen umehčiva.
Oh, preslavna draga Fili,
Veruj serce da te slidi,
15 Još u grobu bit će tvoje,
Tako tvoje bilo moje.
Bar mu sriča naj ne rabi,
bator navik z njeza zabi,
ranu skrovnu ak protuži,
20 ar ki terpi, verno služi.

* Akrostih: BARBARA DRASKOVJT

18 znjeha *a*

[104]

Boježliv* u ljubavi

[C 275]

Fili draga, ti me pitaš
s koga zroka tak zdihavam,
kaj u sebi razmišljam.
Oh, prevnogo zapovidaš!

- 5 Ar boječi ne znam zreči
 kaj me boli, zač se tužim;
 neg ti, serce, povij prece
 je l' me lubi kojoj služim.
 Fili draga, želiš znati
 10 zač tak guste suze ronim,
 žalost moju ne zgovorim.
 Ne smim, ne znam povidati!
 A z mučanjem ter ufañem
 milost vimdar ne dobujem, [C 276]
 15 neg, služeči i terpeči,
 ovak tužno iskončujem.
 Da ti povim, potribuješ,
 zač zdvojeno tak odlučių,
 serce na smert jur odsudih.
 20 Fili, zač se ne smiluješ?
 Tverdnost tvoja, žalost moja
 zdvojit čini vdil terpeči,
 a smileñe bu živleñe,
 uzrok smerti ne znam zreči.

* Božezliu *a*, Boježliv *b*
 7 ti *a*, li *b*; použ *a*, povi *b*

12 nesznam *a*

[105]

Serce iz vuze Kupida* uteklo

- Vesele, vesele, lanci su preterti,
 davnoga sužanstva lokoti odperti;
 Kupido nemilni, na truc ti radujem, [C 277]
 u vuži nevojlnoj jur več ne tugujem.
 5 Vesele, vesele!
 Jur serce ni v uži, Kupida ne služi,
 na truc mu raduje, nit več ne tuguje
 u ñegvoj zmožnosti, neg puno radosti
 sprovaja živleñe!
 10 Plamen ki me pervo strašno iskončival,
 jad, čemer i nazlob dan i noč strošival,
 nimajuč od tebe jedne zahvalnosti,
 sad se je preverglo v slobodne radosti.
 Vesele, vesele!

- 15 Zmožnosti bar svoje, Kupido, ne trudi,
ar serce jur moje odsad več ne ľubi
okorne liposti, himbene dragosti, [C 278]
neg čisto živleńe.
- 20 Veseľe, veseľe, ni več zdihavańe,
jadnoga Kupida pomoč zazivańe;
ptica dovablěna, kad vujde, popiva,
tako prosto serce v slobodi uživa.
Veseľe, veseľe!
- 25 V kerletki ka biva ľublena ptičica,
kad vujde, popiva: tak moja dušica
prez jarma ľubavi, nimajuč zabavi,
sprovaja živleńe.
- 30 Bar veruj, Kupido, jur ništar ne prudi,
ki jednoč te skušal, drugoč ne zabludi;
obečańu tvomu več ne dajem veru,
jer vsedil izpoznah hudobnu neveru. [C 279]
- 35 Veseľe, veseľe!
Kupido, proščeńe serce ti poruča,
sužanstva terpleńe vsim dragim izruča,
na truc ti raduje, v slobodi strošuje
nasladno živleńe.

* Cupida *a*
3 Cupido *a*
6 Cupida *a*
13 preuerglo *a*, već prevrglo *b*
15 Cupido *a*

20 Cupida *a*
28 Cupido *a*
31 Ier *a*, ar *b*
33 Cupido *a*

[106]

Hop haj da: kamo ľuba, tamo ja

- Dobre voľe hod'mo biti,
ľubu dragu pozdraviti;
vsak nas reci: hop haj dā,
kamo ľuba, tamo jā!
- 5 Ki kaj želi, naj zgovori,
misal skrovnu naj otvori;
vsak nas reci &c.
- Ja joj želim verno služiti, [C 280]
desnu ruku drago ľubiti;
10 vsak nas reci &c.

- Ja pak serce valovati,
milo lišce celovati;
vsak nas reci &c.
- 15 Meni bude dost pomoči
jedan pogled dragih oči;
vsak nas reci &c.
- Meni pako bu živleńe,
oh, na samom govoreńe;
vsak nas reci &c.
- 20 Htil bih kontent s tim radovat,
vusta k vustam pritiskovat;
vsak nas reci &c. [C 281]
- Blago ņemu ki dobiva
v naručaju da počiva;
vsak nas reci &c.
- 25 Drago gerlit, v nadra sigat
čini kervcu vred zažigat;
vsak nas reci &c.
- Žive klade raskleńivat
čini život narastivat;
vsak nas reci &c.*
- 30 Al ujedno vsi želimo
da konfine razdelimo;
vsak nas reci &c.
- 35 Sričan junak koji ľubi
ter povojlno dragoj služi;
vsak nas reci &c. [C 282]
- Blago ņemu ki dospiva
kad ľubovca pozaspiva;
vsak nas reci &c.
- 40 Neka bude bar nebore
ki ju ima ter ne more;
vsak nas reci &c.
- Komu ne bu odsujeno
ľubu ľubit dopušćeno,
naj prekine ų ņom slamicu
pak oberne vred guzicu.
- 45 Hod'mo drugo sad misliti,
pehar vina izroniti,
jeda sriča dobra dojde [C 283]
- 50 il nam ľubav z glave projde.

17 pako *a*, tako *b*

* Stihovi 29-31 ispušćeni su u *b*.

33 Confine *a*

45 doposzćieno *a*, dopušćeno *b*

46 zńiom *a*

47 guźyćzu *a*, *g*.... *b*

Mučeča ljubav

- U mučanju tverdnom je zaljubljen živil
milost, najam, dragost prositi želeči
od vile predrage, vim se ni podstupil,
neg z vustmi je mučal srcem govoreči.
- 5 Z gustim zdihavanjem plamen svoj skažival
čudeč, razmišlajuč u nem izgoriti,
prem ne prosil milost, milost je ufival,
z mučecim jezikom htíl to izprositi.
- 10 Štímal je nevojlík z mučanjem bit sričan,
al goruči plamen nastal objačati,
da ni mogal dalje prebolit nesričan,
neg kot verna fenikš moral izažgati. [C 284]
- Tako služeč, mučeč, oh, prez smilovaña,
u ljubavi stalan volil preterpiti;
15 zamiru je štímal pomoč zazivaña,
ne hteč reči: vmiram, moral je umriti.

1 zaljubljen *a*, zaljubljen *b*
5 skazýual *a*, skazival *b*

12 Fenix *a*, Fenix *b*

Kupido* ni drugo neg lipost

- Vnogo let si glavu trudi
i po svitu sim tam bludih,
gdi Kupida bi moč najti,
če li kada med nas zajti.
- 5 Nega iščuč, skušah dosti,
oh, terpleña i žalosti!
Kad htih skoro izdvojiti,
jè mi misal govoriti:
- Kaj je dite tak povojlno
10 nego telo, oh, dostojno,
ono drago rad liposti,
ovo lipo rad dragosti?
- Kaj su strile perenite
neg dve oči ogñenite?
15 Kaj su prugla prevarļiva
neg vustnica lubezniva?

[C 285]

Kaj pak lanci tako vridni
 nego lasi lipi, dični,
 a serdašce u plamenu
 20 slova draga u vrimenu?
 Kaj su krila razgerñena
 neg zdahnutja zaľublena?
 Ona berza u litañu, [C 286]
 ova kasna u zajmañu.
 25 Tada pravo ja razabrah,
 istinitu misal spoznah
 da Kupido želni biva
 kadi lipost procvativa.
 Zato znajte, serca draga,
 30 da ni kinča niti blaga
 prom liposti spodobiti
 kad Kupido tu zna biti.

* Cupido *a*
 3 Cupida *a*
 15 preuarľyua *a*, prevarľiva *b*

24 vzaľmaniu *a*, v zajimañu *b*
 27 Cupido *a*
 32 Cupido *a*

[109]

Neverna ak je jedna, bit ċe druga verna

Oh, sriċa nestalna, ųalostno sujeñe,
 zakaj tuųnom sercu ponavľaš terpleñe?
 Ta li je zahvalnost sluųbi obeċana,
 ta li je nasladnost u ľubavi dana? [C 287]
 5 Koju ċisto ľubih, sad me odurava;
 kojoj verno sluųih, veċ me ne spoznava;
 listor jedan pogled ni moċ zadobiti,
 kamo dragu slovu ufat razumiti.
 Oh, nestalna sriċa, na kaj me odsudi,
 10 sluųba, mojľba, kletva ništar veċ ne prudi;
 ċu li od neverne vse muke podjeti
 ali izdvojeno jednu smert prijeti?
 Ne, ne, serce moje, na to ne pomisli,
 druge, prosim, najdi koristnije misli;
 15 ne majnka na svitu ľišca ľubezniva,
 od nemilne Klori boľe prijazľiva.

- Žeļu tvoju drugoj okreni liposti,
veruj, dobit hočeš povojlne radosti; [C 288]
ki pod jednom zvizdom sriču pogubiva,
20 ta pod drugom zopet vekšu zadobiva.
Još i samo sunce takvu peldu daje,
ko na jednom mestu dugo ne ostaje;
tulikaj miseca premimba svidoči
da svitit i merčat jednako ni moči.
25 Nè, nè, serce moje, nimaj izdvojiti,
češ pri drugih, veruj, milost izmoliti;
ni vse jedna vura, vse jedno stvorenje:
nigdi nezahvalnost, nigdi pak smilenje.

10 uecz *a*,,neć *b*

16 Clori *a*; prjazyľua *a*, prijazliva *b*

DIJAČKE JUNAČKE

[1]

Napojnice pri stolu

[D 59^r]

[1]

Nek vam projde misal nujna,
toči čašu vina rujna,
da se serce razveseli,
dobra voľa k nam priseli.
5 Što težaci prideluju,
naj ležaci nasladuju.
Vitezovi, da ste zdravi,
verla sriča vami rabi,
haj, pri stolu gospockomu,
10 na mejdanu junačkomu;
muzovire Bog ubio,
a pravične počastnio!

[2]

Desna ruka kopje lomi,
dobra voľa serce goni;
15 haj, hod'mo se veseliti,
pehar vina izroniti.
Mi dva vam dvim naklaňamo,
s napojnicom pozdravľamo.
Koji koga ľubi v bitju,
20 zagovori u nebitju,
a za herptom koji hudi,
kurva mati ňemu budi.

[D 59^v]

[3]

Gerla naša bojl priprav'mo,
do tretoga ne ustav'mo,
25 naj zdravica obhaja je,
jedna drugu dostiguje;
a spominak da ne zgine
vse kerščanske pokrajine, [D 60^r]
Bog je čuvaj i potverdi,
30 poganina pak zateri.

11 Muzoujre *a*, mužovire *b*

[2]

Poskočnica

Da si zdrava, divojčica,
ka sad cvateš kot rožica.
Imaš lišca rumenita,
a vustnica nasladnita.
5 Igraju ti bisne oči,
tvoj vridnosti su svidoci.
Bila persa poskakuju,
vsako serce začaruju.
Blago majci ka te rodi,
10 tak ljubleni ka te stvori.
Oh, da b' mogal sričan biti, [D 60^v]
tebe, duša, ogerliti;
što god morem, ne b' miloval,
tvomu telu bih aldoval.
15 Oh, da b' mi te neg objeti,
med kolena kad prijeti.
Smiluj mi se, dobro moje,
zaklopi me v krilo svoje.
Dojdi, duša, drago moje,
20 gdi mi bratcu tori stoje.
Hočemo se poigrati
pak leđinu razorati
il pod črišnom na travici
dno dosigat u vodici.
25 Al ti draže fatat pticu [D 61^r]
ka miluje divojčicu?

K noj se stiska i primače,
 dok god stuži, verlo spleče.
 30 Pojde mlada govoriti,
 na pozdravku zahvaliti;
 Je l' od serca govorene,
 družbe moje poželene?
 Ar me majka naučila
 da, kad koga je ljubila,
 35 moral joj je vazdar stavit
 s čim se ljubav zna utažit.
 Ak mi veru češ zavdati,
 kako majci dogajati,
 40 pojť ču s tobom na travicu, [D 61^v]
 prija dneva fatat pticu.
 Vred se bismo pogodili,
 na mejdanu ogerlili;
 tad jamicu prokopasmo
 i ledinu razorasmo.

2 Rosŷcza *a*
 18 suoŷe *a*, tvoje *b*
 25 drazŷe *a*

27 Knoŷse *a*; primaczŷe *a*
 29 mlada *a*, draga *b*
 35 Moraliŷe *a*

[3]

**Što se kada ne iskuje,
 to se v hipu prigođuje**

Biše v letu najvećša vrućina,
 kad ne biva rosa ni godina;
 frižak junak, ki počivat neče,
 uz vodicu polag loze šeče.
 5 Tu zagleda lipotom gospoju,
 ka pod hladom nasladno počiva,
 prez obduje u košuli spiva.
 Pojde junak tiho približati, [D 62^r]
 nad lipotom u sercu zdiHAVAT:
 10 Aj, ne vidih za života moga
 lipše telo kano sad ovoga.
 Draga lišca, kak ste rumenita,
 vi vustnica, milo nasladnita;
 da b' mi znati glavu pogubiti,
 15 ne b' uzmajnkal tada vas ljubiti.

20 Dobra sriča bi mu priskočila
 da gospoja ni se sprobudila,
 več opravi što bi namislio,
 aj, povojlno život nahranio!
 S tim se vrati junak na tragove,
 z dobrom volom dojde na dvorove.
 Malo potom gospoja se skoči [D 62^v]
 ter otira svoje černe oči:
 25 Oči moje, kako tverdno spaste,
 friška hlada nasladno vživaste!
 Verlo mi je ta saňak dovolil,
 po životu miľeno ugodil;
 da bi znala tu radost skušiti,
 30 noč i danak htıla bih tu biti.
 Blago űnemu komu se zgoduje,
 prez oblike košuľu zdiguje!

23 czerne a

28 skussitŷ a, skusiti b

[4]

**Noge prala divojka pri zdencu,*
 najde sriču, da prošćeñe vencu**

Prija zore junak se skočio,
 pojde šetat ka hladnom studencu.
 Tu zagleda divojčicu mladu
 koja pere do kolina noge
 5 sama sobom glasno govoreči:
 Našto si me, majka, porodila,
 u životu frišku istvorila?
 Oto projde jur petnajst godina
 da me nitko nije obľubio.
 10 Nato pojde junak besiditi:
 Da si zdrava, lipotom divojka!
 Tvoju tužbu bih od kraja čujo,
 da si skerbna za mlada junaka.
 Ja te jesam v sercu omilio;
 15 zavdajem ti tu junačku viru
 da, dok bude ka kotriga živa,
 s tobom hoću virno drugovati,
 čisto ľubit tvoje milo lišce. [D 63^v]
 20 Nato biše mukom zamuknula,
 al čez malo grohotom nasmije:

Ka te sriča simo namirila,
 dragi braje, neznani junače?
 Tvoje riči je l' od serca shode
 25 il se z manom tako izgizduješ?
 Da b' te mogla zaisto spoznati,
 htıla bih te dostojno ljubiti,
 serce moje tvomu priložiti.
 Vred za ruku junak ju ufati
 30 ter ju k sebi milo pritisnujo;
 skup se bihu lasno pogodili:
 on joj dade serce od života,
 ona nemu gdi stoji dobrota. [D 64^r]

* szdenczu *a*
 10 bessidittŷ *a*, govoriti *b*

12 ciuŷo *a*
 29 pritisnuŷo *a*, pritisnuo *b*

[5]

Od Vlašiča junaka

Jur mi sunce na zapadu biše,
 putom ide Vlašič, dobar junak,
 ter od lube veselo popiva:
 Da bi mi se moč zastati s tobom
 5 pod jabukom, pod tankom košulom,
 bi ti, draga, verlo ugodio,
 na milosti lipo zahvalio.
 To začula gizardava divojka,
 proma nemu vreda išetala:
 10 Pomoz, Bože, neznana delija,
 je l' ti život kako serce luto?
 Bojno kopje je l' znaš oblomiti?
 Kak na dugo mahom preskočiti? [D 64^v]
 Al govori Vlašič, dobar junak:
 15 Vira t' moja, lipotom divojko,
 vnoga jesam oblomio kopja,
 s tebe dugo večkrat preskočio,
 ni uzmanka u životu momu;
 ki b' me z rujnim napojio vinom,
 20 htıl bih junak vreda ukazati
 kak se skače, kak se kopje lomi.
 Več te prosim, lipotom divojko,
 daj dopustak s tobom družbovati,
 što je Vlašič, znat češ testir dati.

Divojka kerčmarka zna volit* junaka

[D 65^r]

Dva junaka skup se obľubihu,
 viru davši, lipo pobratihu.
 U bratinstvu pojdu drugovati,
 na pazardu koňe kupovati.
 5 Al je sriča vředa namirila
 na divojku ka je kerčmarila;
 u liposti vřidna biše ľube,
 u dragosti te junačke sluľbe.
 10 Ter joj pojdu druga govoriti:
 Bi l' se dala, divojko, ľubiti
 za prijazan i spenzu junačku?
 Nemoj skratit milost divojačku.
 Nato mi se grohotom nasmije,
 15 čašu vina gizardo napije.
 Jednomu je zdravicu napila,
 a drugomu čašu naklonila:
 Ni vas moči jednako ľubiti,
 po vřidnosti pravo ugoditi;
 20 veče vami na izbor ostavljam,
 tko je friľi, tomu se ojavľam.
 Pobratini kad to bihu čuli,
 divojku su na stran utisnuli:
 Vira t' naša, divojko ľublena,
 25 vsaki nas je tvrđi od kamena;
 gdi se jedan uzda preskočiti,
 tu i drugi neče pogerditi;
 veče skuľaj kak je koji čverstan,
 po tom sudi tko je boľe verstan.

[D 65^v][D 66^r]

* Vuollýt a, volit b
 9 drugho a, drago b
 12 Nemoľ a, nimoľ b

16 drughomu a, drugom b
 19 Veczye a
 24 tuerďy a, tvrdji b

Nigda jedna žalost povekšiva radost

- Nujan junak dobra koña vodi,
milo tuži, grozne suze roni.
Zagleda ga lipotom gospoja
ter junaku pojde govoriti:
5 Što ti se je huda prigodilo?
Suze roniš, a zdihuješ milo.
Ah, gospojo, ne znam ti stužiti,
žalost moju naprav zgovoriti.
Dan godišče ja divojku ljubih,
10 po vridnosti što bih moguč služih;
ter kad ufah u mojoj vernosti
najam dobit, testir zahvalnosti,
al me ona ļuto prevarila [D 66*]
ter drugoga v sercu obļubila:
15 ņemu persten i viru podade,
mene tužna nemilo prodade.
Vred gospoja side besiditi:
Nemoj, junak, u sercu zdvojiti,
ak ti jedna u viri sfalila,
20 je te druga milo obļubila.
Aj, junače, z Bogom te zakliñam,
primi mene va milošću svoju,
aldujem ti čistu ljubav moju.
Ja ču s tobom virno drugovati,
25 srebra, blaga neče t' pomajnkati.
Nato junak serce zadobio
ter gospoju milo ogerlio: [D 67*]
Što ja zgubih mladu divojčicu,
koju deržah za zvizdu Danicu,
30 sad zadobih u tvojoj dragosti
žarko sunce od boļe vridnosti.
Oh, čestita majka ka te rodi,
lišce tvoje ļubeznivo stvori!
Ovo t' viru junačku zavdajem,
35 serce, telo navike predajem.
Va me nimaj, prosim te, dvojiti,
misli tvojoj znat ču ugoditi.
To govori, dragu pritiskuje,
na travicu tiho povaluje.
40 Što god bihu skupa zgovorili,
belodano jesu potverdili. [D 67*]

Sriča daje kaj misal ne zgaje

- Bisno jaše Horvačanin junak
 priko poľa viteškoga koňa;
 na junaku perje risovina,
 a na koňu sprava pokovana.
- 5 Tu zasreti lipotom gospoju,
 koja cvitje i rožice brala,
 fioalice u nadra metala.
 Al joj side junak govoriti:
 Od Boga te dobra sriča najde,
 10 a od mene milo pozdravljenje.
 Je l' dopustak ruku celovati
 ter u družbi cvitje pobirati?
 Gospoja ga lipo pozdravila, [D 68*]
 da odsede, drago ponudila,
 15 sama sobom tiho govoreći:
 Odkada se ja na svit porodih,
 ne b' junaka ki b' mi omilio
 kaono sada neznan Horvačanin.
 Vred od koňa junak odskočio
 20 ter gospoji bilu ruku ľubi,
 proma nebu milo izdihuje:
 Ajme meni, što se sad prigodi,
 od liposti sam se preminio,
 od dragosti serce pogubio.
- 25 Još govori lipotom gospoja:
 Kamo si se junak odputio,
 noćevati gdi si naminio? [D 68*]
 Ako t' drago konak učiniti,
 oto su ti bili dvori moji;
 30 rada ću te va ne upeľati,
 vsu mogućnu službu iskazati.
 Nato se je junak poklonio,
 na milošći lipo zahvalio:
 Nisam vridan, lipotom gospojo,
 35 da ulizem u dvorove tvoje
 i poklonim ľubeznosti moje.
 Aj, odkud mi dobra sriča dojde
 tebe vidit, tebi poslužiti,
 vse sam gotov za te učiniti.
- 40 Cvitje beruč, malo poštentahu,
 a k večeru na dvor ušećahu.
 Što su bila draga govoreña,

a za ními boľa pripečeňa,
lasno more vsaki upetiti
kak si znaju serca ugoditi.

1 Horuatianin *a*, Horvatjanin *b*
18 Horuatŷanin *a*, Horvatjanin *b*
26 lunak *a*, junak *b*
31 mogucznu *a*, moguću *b*

37 Ahi *a*
38 tebŷ *a*, tebe *b*
41 ussetiahu *a*, ušetjahu *b*

POBOŽNE PJESME

1. Na svitu ništar ni terpeče

[D 15^r]

Ki pravo razmisli
svita nasladnosti,
prom nima promisli
hude čalarnosti:
5 lasno če spoznati da svit tak prohaja
kot voda tekuča ka pinu povaja;
što god ima v sebi, vse je premineče,
kot vitar il magla neg mal čas terpeče.

3 nyma *a*

2. Ohola sponešast^{*}

Nut kako prestrašno bi z neba oboren
Lucifer koji se prom Bogu sponesal,
ludo štimajuči da b' vsemu kraļeval,
u glubinu pakla vik vikom položen:
5 tak človik šetuje na svoje skončanje
prez reda hlipeči svicko povekšanje.

^{*} spone/sost *a*, sponešost *b*;
usp. u *Gartlicu* pj. 62, st. 52
2 sponesal *a*, sponesal *b*

3 lyudo *a*, ludo *b*
5 šetuje *a*, letuje *b*

3. Živleńe čłovičansko je nestanovito

Oh, Boże, čuda velika,
da nevoľan čłovik tako pohlipuje
svicko proštimańe i tela radosti
5 koje v sebi nima mira ni stalnosti;
ar, kot vitar listje, sim tam raspuhuje.
Nebog ne spoznaje rizično živleńe,
kad najmańe misli, tad mu je zveršeńe.

4. Ufańa zemajlske ľubavi jesu nestalna

Aj, tverdno ja ufah da vile ľublenost
u ńe ľiřcu je terpeča,
lilija i roža navik nahodeča;
5 al sada spoznajem, lipost i nasladnost
u čłoviku vred pogine,
ki čer smijal, danas plače, jutra zgine.

1 Ahi *a*

3 Rosa *a*, roza *b*

5. Razmiřleńe zemajlskoga stvorenća proma nebeskim [D 15^v]

Oh, moj Viřńi u svitlosti,
kad na svitu ja nahodim
dela tak čudna tvoje zmoźnosti,
5 aj, mislim u sebi i govorim:
kad je tak dično neg nebo ko pokriva,
kakvo more biti gdi sam Bog prebiva!

1 Visńř *a*

4 Ahi *a*; u řzeby *a*, sebi *b*

6. Nemarnost čłovičanska

Griřńi čłovik neče mislit
da j' iz blata zemľe stvoren
i da mu je spet preminut
v drobne prahe, odkud rojen;

- 5 neg se listor posmihuje
pijuč, jiduč dobre voľe,
premda vura približuje
ňegve tuge i nevoľe.
10 Aj, oberni misal dok ti vrime služi,
ar zlo živuč vsaki nemiloma tuži.

9 Ahi *a*; vurime *a*

7. Svicka lipost prom nebeskoj ničemurna

- Lipa lišca mila dragost,
prem vsih serca začaruje,
al kot čemer jedno truje;
misli, človik, da j' nestalnost.
5 Digni v nebo tvoje oči,
gdi su ufat vse pomoči.
Onde lipost je terpeča,
a na zemlji premineča.

8 zemly *a*

8. Opominańe * na dobro delo

- Svitla zora ishodi,
žarko sunce dohodi
radost na veliku.
5 Nut jur ptice pjevaju,
cvitja lipo cvitaju
Višnom dajuč diku.
Još i zdenci tekuči,
poľa, loze bliščuči
ujedno raduju.
10 Ribe, kako zvirina,
što god hrani vedrina,
Bogu nazvistuju.
Neg sam človik v grihu vsediľe prebiva,
nit vjutro nit večer Boga ne zaziva.

* Opominanńe *a*, Opomlnańe *b*
4 pieuańu *a*, pievaju *b*

12 Boghu *a*, boga *b*

9. Lipote zemajlske* jesu ništar

[D 16^r]

- Serce moje, kamo misliš?
Je l' na vilu kojoj služiš?
Deh, povij mi ke vridnosti
ti nahodiš v ne dragosti.
5 Jesu l' oči ke igraju,
kako sunce zažigaju?
Je l' vustnica ke skup zdiva,
v kojih klariš, biser biva?
10 Il su persi tak nasladne,
snigu, mliku prem prikladne?
Aj, ne daj se prehiniti,
od Kupida zaslipiti.
Deh, razmisli: Kad se duša s telom dili,
kaj su oči, vusta, persi v dragoj vili?

* zemajlske a, zemajlske b

3 pouimi a, povij mi b; vridnosti a

7 Vustnicza a, vustnice b

11 Ahi a

12 Cupida a

10. Od ohola človika

- Ni zvire na svitu tak luto i strašno
ko se po meštiji ne ukroti lasno;
samo ohol človik ne da se ladati,
u gizdosti svojoj ne zna se zderžati,
5 a vimda mu j' poiti med mertejlne bervi,
gdi ga te rasipat gñus i drobni červi.

5 merteilne a, mrtejlne b

11. Spominak u smerti svoje dive

- Bi mi jedno vrime u sercu sujena
mila tvoja dragost, oh, vila ljublena.
Ah, kuliko puti bih od tebe rañen,
po milošči tvojoj nazopet ozdravljen!
5 Ar s čim vekše rane bihu,
s tim me bolje veselihu,

- dobro znaduč lube zmožnost,
kak vse rane su nasladnost.
- 10 Vi vustnice drage moje,
gdi biserni kinči stoje:
ni rožica tak dišeča
kot vi sapom govoreča.
- Biste nigda uzrok mojemu veselju,
a sad rad vas tužim u težkom terpleńu.
- 15 A vi, lišca angelskoga stvora,
ke bliščahu kako svitla zora,
biste radost vse moje radosti,
biste kripost vse moje kriposti.
- Oh, vila, vila ljublena,
20 ojmè, figura čemerna!
Prija v tebi živih, sad te mertvu vidim: [D 16"]
ah, kako prez duše i serca ja živim,
oh, smert, smiluj se, najdi, daj mi pomoči,
ar telu živiti prez duše ni moči.
- 25 Sada stoprav ja spoznajem,
tužan žalost si pridajem;
one oči ke m' ranihu,
prija dične, sad zagńihu.
- Oh, kako to biva da ustnice tvoje,
30 s klariši, z rubinti lipo obložene,
štimah s celovańem na radost stvorene,
sada prez beside i prez farbe stoje?
- Zazivańu momu oglasit se nete,
ah, zaman mi kriči sad po zraku lete!
- 35 Al more l' to biti da lišca blažena,
ke ja pervo vidih, celovah rumena,
sada prebledihu ter se prigoduje
da kaj cvate vjutro, k večer premińuje?
- Ada si zaisto, vila, preminila,
40 ka mi jesi vazdar duša, serce bila?
- S tim od tela tvoga jemļem sad prošćeńe,
od Boga ti prosim dušno zveličeńe.

12. Razmišleće zuba koji boli

- 5 Kada sam u sebi stvari ja razmišljam,
 medtim mali červič nemiloma kluje,
 friškom belom zubu strašnu bol daruje:
 tada moje serce pravo opominam
 da vesele vsako ima u radosti
 mali červič, uzrok ne pogibelnosti.

13. Hudobnost telovna

- 5 Kot tiña ka zkersne
 il magla ka zmerzne;
 kot pepel ki zgine
 il cvit ki premine:
 je svicko živleće, vim človik zgizdiva,
 prah, pepel, tiñu, maglu pohlipno ziskiva.

1 zkersne *a*, skrsne *b*

14. Vsim je smert podjeti

- 5 Ni ufaña ukloniti,
 smerti pruglu uskočiti:
 je naturi preminiti,
 što god živi, mora mriti;
 ar je tak od Boga Višna odsujeno
 da pred smertjom nebo ni nam otvoreno!

15. Nemarnost svita

[D 17^r]

- 5 Zbogom, zbogom, lišca, vusta, zbogom, oči,
 jur vrime dohaja
 dokončat vesele,
 z nim skupa živleće
 smert jedna pregaña:
 zaman se moliti il ufat pomoći!

10 Zbogom, zbogom, vusta, lišca, zbogom, oči,
 oh, Višni, smiluj mi
 da t' morem vaľati,
 verh grihov skajati,
 milošću daruj mi!
 15 Zbogom, zbogom, lišca, vusta, zbogom, oči,
 tak nam je sujeno,
 ki dugľe uživa,
 da grobu prispiva,
 naturi stvoreno:
 nit s prošnom nit z grožnom vtet se ni moči!
 Zbogom, zbogom, lišca, vusta, zbogom, oči,
 oh, Višni, smiluj mi, &c.

2 Vurime *a*
 4 znȳm *a*, ž řim *b*

8 Visznȳ *a*, Višni *b*

16. Opominańe duši vojevat na svitu

5 Duša, harac prom harcu pripravi,
 ar dok živiš, vsediľe harcuješ;
 ak obladat svita potribuješ,
 dobit najam navik poželuješ:
 radost svicku u nemar postavi.
 Oh, blažen dobitak:
 na svitu vojevat, a v nebu mat žitak!

3 potribuiesz *a*, potrebuješ *b*

17. Opominańe duši k pokoju

5 K pokoju, o duša, k pokoju,
 jur si na svitu dost vojevala,
 suprotivne dično obladala,
 ni t' se triba trudit jur v razboju.
 K pokoju, o duša, k pokoju!
 Oh, najam blaženi,
 gdi su ti pokoji navike sujeni!

4 Nitse *a*, nit se *b*

18. Stežene človičanske pohlipnosti

Kupida dragosti
su vridna veseļa,
ne daju terpleña,
neg slatke radosti.
5 To lišce ľubleno,
kak roža cvatuče,
da ľubi goruče,
je sercu stvoreno.
10 Haj, misal uspeti,
oh, človik nevojlñi,
ter Bogu pokloni
u združnoj pameti.
Kak moreš pomislit,
15 ki t' z ništar istvoril,
na kip svoj porodil,
tak jalno zagrišit?
Što godre svit daje,
il draga il lipa,
20 to misal kot slipa
nasladno povaje.
Vse dobro prebiva
u kinčah vridnosti,
u zlata svitlosti
natura hlepiva.
25 Haj, misal &c.

1 Cupida *a*
6 rosa *a*, roza *b*

19 kot *a*, kod *b*

ZGANKE ZA VRIME SKRATITI

[D 51^r]

1. *Rukavica postavljena.*

Nisam te kupil da bih te služil,
neg da golo moje tičem¹ v kosmato tvoje.

2. *Čizma tesna.*

Černa lukña, čerlen kljin:²
verti z ritjom, porini kljin.³

3. *Balta znovič nasajena.*

Podugo gvozdišče, okruglo toporišče
muž ženi utišče na dobro godišče.

4. *Zercalo.*

Dva obraza skup zastaju,
jednu voljo tad imaju;
dragi posal vred oprave:
večkrat čez dan tak pozdrave.

5. *Čontstirar.*⁴

Tverdo i okruglo gusto poželivam,⁵
sama svojom rukom u jamicu divam,
dotmar ga prevračam, sim i tam porivam,
da zavsima mehko nazad izvađivam.⁶

[D 51^v]

6. *S čim se⁷ vuha snaže.*

Moja je natura drago ugajati,
čist unutar pojtí, stepen ishajati.

¹ týczíem *a*, tičím *b*

² kljñ *a*, klin *c*

³ kljñ *a*, klin *c*

⁴ Czontstýrar *a*, Contstirar *c*

⁵ poziellýuam *a*, poželivam *c*

⁶ izuadýuam *a*, izvađivam *c*

⁷ Sczýmse *a*, Š čim se *c*

7. *Češal*.⁸

Vsi me lube rad moje tverdoti,
ženam dajem vnoge nasladnosti,
gdi ih⁹ največ navadno serbiti,
špicom mojom znaju si vgoditi.

8. *Kojn*.

[D 52^r]

Malahno, tanučno nima proštimañe,
debelo, veliko čini radovañe,
mužem med nogami oholo zgizdiva,
žensku pak zadñicu verlo ispotiva.¹⁰

9. *Naperstñak*.

Žene i divojke verlo za me skerbe,
ak me vred nimaju, strašno se raserde,
ar s pomočjom mojom škuļe prodiruju,
a proderte¹¹ pako vreda zatverduju.

10. *Konac čes iglu prepelivat*.

Belo i gladahno u lukñicu¹² stavim,
dotlam ga potiće, nerada izvadim,
ak na predebelo kada namirujem,
da lagļe ulize, špicu poslinujem.

[D 52^v]

11. *Čerišña*.

Kot kerv i mliko si bela, čerlena,
tanka, visoka, na dragost stvorena,
koji more terbuh k tvomu priložiti,
znat će z lubeznostjom život nahraniti.

12. *Cipeliš*.

Ni divojke, gospe niti udovice
ka m' ne prime rada u svoje ručice,
vnogokrat pod krilom skrovnonce¹³ nataknu,
od teškoće nigda i perdac omaknu.

13. *Pero*.

S vsakim znam govorit, premda pamet nimam,
kosmat po životu, s kraja gladak bivam,
suh u lukñu hodim, moka izhodivam,
dok mi špica služi, verlo ugodivam.

[D 53^r]

⁸ Czie/sal a, Češal c

⁹ Gdýh a

¹⁰ iszpotýua a, ispotiva c

¹¹ proderte a, podrte c

¹² ú lukñyczu a, v lukñicu c

¹³ skrounoncze a, skrovnonce c

14. *Vreteno.*

Vnoga ženska glava z manom poferkiva,
gori doli gladeč život odebljiva,¹⁴
kad štima zadosta svojoj potribnosti,
takne me u luknu rad moje vridnosti.

15. *Dite.*

Kakovo stvorenje biva – prosim, pas'te! -
ko mladim gospojam med nogami zraste,
gdi je prvo bilo, nemre več ulisti,
nigda čini škodu, nigda pak koristi.

16. *Sviča.*

Kot stril ravno, tverdo, belo, glatko,
ki me godre ima, vsak uživa slatko,
al najrajše žena v rukah me ponaša
jer, po noči služeč, radost joj donašam.

[D 53^v]

17. *Jajce.*

Kaj se rodi iz luknice¹⁵
prez života, prez glavice?

Jajce.

Kakvoj stvari navadno prigaja
da, odkud ishaja, tuda spet prohaja?¹⁶

18. *Ključ i ključanica.*

Nebog ima škuľu¹⁷ oposred glavice,
vnogokrat uhaja v terbuh zaručnice,
doklam se do mesta zavsime zarene,
vrata draga kinča pravo ne odklene.

19. *Rubje prati.*

Belo i okruglo med nogami stiskam,
polag običaja vodicu izmizgam,
kad je skoro suho, zopet namočivam,
s terbuhom porivam, zadnicom¹⁸ skretivam.

[D 54^r]

20. *Skupoga mošna.*

Kakvoj stvari vazdar kaj fali,
akoprem ga ima, vim zadosta ni?

¹⁴ odebljua a

¹⁵ Luknycze a

¹⁶ Taj je distih ispušten u c

¹⁷ skuliu a, luknu c

¹⁸ zadnyczom a

21. *Kopriva.*

Gdo sam, kak sam, vsi me znaju,
proštimaŋe vnogo daju;
al po noči gdo me takne,
vruče puše, ščapce makne.

22. *Jezik.*

[D 54^v]

Vsaki človik ta me ima,
teško ženi ka me nima;
po vsem svitu ja prohodim,
vnogim hasnim, vnogim škodim.

23. *Perdac.*

S¹⁹ čim se večē va ŋu riva,
s tim pak gušče porođiva,²⁰
al je porod taŋi²¹ od lasa,
vim kot človik daje glasa.

24. *Krava, kad se doji.*

Drage žene, kak vam vgaja
kad kljŋčac²² v golo vhaja
ter vam škuļu pomočiva,
z belom pinom zapuŋiva?²³

[D 55^r]

25. *Kokot.*

Noč i dan pronosim čerlenu kapicu,
gusto nadigujem bahatu glavicu,
čversto mi stoječi, sim tam nakretivam,
ľublenoj divojki dobar dan nazivam.

26. *Batci za klekaŋe.*

Draga ščerka, je l' ti povolnije
tverdo i debelo od pedŋa²⁴ dugľije,²⁵
il majučno, tanko ter gladahno,
ko ti boľe triba: vekše ili malahno?

27. *Gartroža.*²⁶

Jesam lipa i rumena,
drago vgodit narojena,
gospoda me obimľuju,
k vustam svojim pritiskuju.

[D 55^v]

¹⁹ S a, Š c

²⁰ porođyua a, porođiva c

²¹ tanŋ a

²² klŋnciacz a, klinčac c

²³ zapunnŋyua a

²⁴ pednia a, pedľa c

²⁵ dugľye a, dugľije c

²⁶ Gartroza a, Gartroza c

28. *Papir, kad se piše.*

Imam život kot snig u belosti,
pravo kako mramor bivam u glatkosti,
ki me pravo lubi, krilo podigiva,
drago pritiskujoč život pomočiva.

29. *Sunce.*

Nigdir ne mirujem,
dan i noč putujem,
kako sunce imam svitlost,
vsemu svitu dajem vridnost.

30. *Leto celo.*

Dvanajst sinkov sobom vodim,
vsemu svitu hranu nosim,
kaj se godre prigodiva,²⁷
sinkom mojim znano biva.

[D 56^r]

31. *Misečina.*

Nigdir nisam obstoječa,
sad ovela, sad cvateča,
kada godre misec miña,
nit mi život, nit mi tiña.

32. *Četiri vrimenta leta.*

Do četiri pute čes leto rodivam,²⁸
vazdar drugu haļu, obličje²⁹ dobivam,
jes v porodu prvom stara i nevojlna,
potlam vazdar lipa, rodna i povojlna.

33. *Kraļa igra.*

Drage žene, hod'mo se igrati,
beli život skupa pritiskati
da se golo z golim do mesta zastane,
komu se prigodi, neka krajl postane.

[D 56^v]

34. *Posuda vinska.*

Ka je škula najrodnija,
ka delija najoštrija?
Ka to pravo ne zna ugoditi,
da ju kušnem, mora privoliti.

²⁷ prigodŷua a, prigodiva c

²⁸ rodŷuam a, rodivam c

²⁹ obličzie a, obličie c

35. *Rukovanje.*

Draga duša, navik tvoj postajem,
kaj god zmorem, ovo t' v ruku dajem,
ti odluči kak ti drago bude,
od mojega kraja zmajnkāna ne bude.

[D 57^r]

36. *Jastreb.*

Drage žene, gdo³⁰ je kosmat po životu,
hasnovitu ima u sebi dobrotu,
med nogami dvi jabuke vdil pomika,
vnogi siromaškoj kerv i mezg istiska.

37. *Piščal uz bubajn.*

Tverdo i okruglo kada se nadigne,
jedan par gluhakov na tanac podigne,
oni po terbuhi zložno³¹ preigruju,
nigda od radosti kožu prodiruju.

38. *Duda.*

Milo k sebi stiska dragu zaručnicu,
u ņe pravu škulu zariva civčicu,
pak ju od dragosti tako napuhuje
da se i guzica glasno ojavluje.

[D 57^v]

39. *Civ od suda.*

Kakva stvar po noći, kad se poželiva,³²
i prez sviče vazdar škulu pogođiva?³³

40. *Pijan človik.*

Sam ga svojom rukom u škulu odpravļa,³⁴
doklam si ugodi, po večkrat ponavļa,
nigda od veselja tako pripečuje³⁵
da se maknut neće doklam prec ne zbluje.

41. *Kvočku nasadit i kruh misit.*

Łublena sestrice, želim s tobom vadļat,
kaj god primeš v ruke, da ti hoće vaļat,
još i mertve stvari znat češ oživiti,
iz mala veliko oni čas spraviti.

[D 58^r]

³⁰ gdo a, ko c

³¹ zložno a, složno c

³² pozielljua a, poželiva c

³³ pogodjua a, pogodiva c

³⁴ odpraulia a, otpravļa c

³⁵ pripetiuje a, pripetjuje c

42. *Jabuka.*

Si mi draga i ljublena,
jer si glatka i rumena,
al životu ne uvolim
dok ti kožu ne rasporim.

43. *Okó.*

Imaš nezgovorne, duša, dostojnosti,
al za kinč ja deržim največše vridnosti
gdi ti med kosmatim golo poigruje,
kako med oblaki sunce prosvituje.

44. *Vuk i lisjak.*

Jesam šegav kot lisica,
a hudoban kot vučica,
ne nahranim ja guzicu
dok ne sribim domačicu.

45. *Zemļa.*

Ja sam prava mati vsakomu človeku,
dok mu je sujeno, dajem hranu, diku,
kad jur nigdir nima³⁶ svoje prederžanje,
k meni biva vazdar slobodno vtic[a]nje.³⁷

[D 58^v]

46. *Misal.*

Nigdor me ne vidi, nigdor me ne slidi,
vnogoga radujem, vnogoga sbantujem,³⁸
slobodno mi dojt i slobodno projti:
nit je muža nit je žene da se ne spomina z mene.³⁹

47. *Puškena*⁴⁰ *civ.*

Kakvoj škulji⁴¹ kundak sliši,⁴²
a na steni prez⁴³ kljina⁴⁴ visi?

48. *Sablja.*

Vnogo svita ja prohajam,
a na svitlo vim ne shajam,⁴⁵
kada pako moram shodit,
znam naškodit i kerv stočit.

³⁶ nŷma a

³⁷ uticznie a

³⁸ szbantuŷem a, zbantujem c

³⁹ zmene a, mene c

⁴⁰ Puszkena a, Puške na c

⁴¹ skulŷ a

⁴² sliszŷ a, šlisi c

⁴³ prez a, bez c

⁴⁴ klŷna a, klina c

⁴⁵ neszhaŷam a, ne stajam c

49. *Puška.*

[D 75^r]

Drage žene, najte z manom šalit, prosim,
ar v životu momu dvi balote nosim,
želizne oklope dan i noč povajam,
kadi god namirim, zmomice⁴⁶ prohajam.

50. *Metla.*

Malo koja žena ka me ne spoznaje,
ar im moja služba vnogu dragost daje,
vim kad jur ostarim, život mi oslabi,
za izruku skerbi, z mene se pozabi.

51. *Snig.*

Kaj je belo kako dan,
a mehklje⁴⁷ nego lan?
Kad ga ona pak raserdi,
kako kamen tad otverdi;
ka me dugo z rukom riba,
naj pripravi kaj je triba.

52. *Persten.*

[D 75^v]

Draga steganca raširi,
okruglaka lipo primi,
kamo sliša,⁴⁸ tu postavi;
dok ti vaļa, ne ostavi.

53. *Sud vina.*

Škuļu imam uposred života,
ki ne stavi va ņu, biva mu sramota;
dam si v krilo sigat i po voļi gvozdīt,⁴⁹
meni neče škodīt, a drugom ugodīt.⁵⁰

54. *Jezik i vusta, kad govori.*

Ona za nīm⁵¹ lipo se pogaja,
v jednom času seb' i ņemu vgaja,
nit se more delo naprav obveršiti
ak ni obih voļa onu stvar činiti.

⁴⁶ zmomyčze a

⁴⁷ mehklje a

⁴⁸ szli/sa a, šliša c

⁴⁹ guozdýt a

⁵⁰ ugodýt a

⁵¹ zanim a, za nīm c

55. *Dragoľub.*

[D 76^r]

Osebujnu sriču v sebi ja spoznajem
da gospam, divojkam takvu radost⁵² dajem
da mi vsaka rada postajeva ľuba,
od milosti zove svoga dragoľuba.⁵³

56. *Potkov utverdit.*

Pod kosmatim⁵⁴ čutim klinčac verdit,⁵⁵
hodar, žena, čemo ga utverdit,
ti neg derži, al ga naprav primi,
sram bud mene ak se klinac skrivi.

57. *Puž.*

Kaj god ima, sobom nosi,
po harmicah niš ne troši,
akoprem ga iskončaju,
hiži vimdar mira daju.

58. *Kolovrat.*

[D 76^v]

Kaj po noči rado puzi,
mužu hasni, ženi služi?
Kad ga z nogom pritiskiva,
po zakonu zabrenkiva.

59. *Srat.*

Kad najbolje hoču spat,
triba mi je vreda stat,
ar me tišči ter serbiva:
ki mi vgaja, poperđiva.⁵⁶

60. *Sajn.*

S krilom⁵⁷ svojim kad kosmat prekriva,
golu momu milo prigođiva,⁵⁸
vsega svita – štimam – nasladnosti
ne bih dala za one dragosti.

61. *Sapunat.*

Jemľem v ruku glatko i pritverdo,
vimdar znate kaj postane gerdo,
dok ne spini belo, ne jeńivam,⁵⁹
sim tam ribam, stiskam i porivam.

[D 77^r]

⁵² radost *a*, dragost *c*

⁵³ dragho Ljuba *a*, drago ľuba *c*

⁵⁴ kozmatim *a*, kosmatim *c*

⁵⁵ uerdit *a*, vrdit *c*

⁵⁶ poperđyua *a*, poprdiva *c*

⁵⁷ Skrýlom *a*, Krilom *c*

⁵⁸ prigodýua *a*, prigođiva *c*

⁵⁹ neienýuam *a*

62. *Vusta i zadńica.*⁶⁰

Dvi sestrice skup druguju,
al jednako ne raduju,
jedna vsedil dobro vživa,
druga straja ter zdihiva.

63. *Škaricami rizat.*

Noge širi, med ne primi:
kad jur imaš, friško stisni!
Delo tvoje neče sfalit,
če t' meštija dobro hasnit.

64. *Kraľičak.*

Jes najmańi⁶¹ među⁶² vsimi,⁶³
nimam hiže v letu ni zimi:
od kolina da kraľujem,
radi straha vim tugujem.

65. *Štuclín i rukavica podstavľena.*

Gdi ja dlake imam, tak je ona nima,
gdi pak ja ne imam, tu je ona ima,
ti kosmato⁶⁴ tvoje prilož golu momu,
ja kosmato moje dat ču golu tvomu.

[D 77^v]

66. *Sviča k steni priliplena.*

Belo⁶⁵ beloj priložujem,
glatko glatkój utiskujem,
lahko poznat kaj je bilo,
ar zlameńe⁶⁶ ostavilo.

67. *Tulipa.*

Ki me vidi, ta me ľubi,
ki me hoče, ta se trudi;
premda jesam zavsím slipa,
vsaki pita: je l' tu – lipa?

68. *Meso u*⁶⁷ *loncu.*

V černu lukńu gusto stavim
kaj tak⁶⁸ lahko pak ne zvadim,
s čim⁶⁹ se dalje nutri moči,
vekše biva va dne, v noči.

⁶⁰ zadńycza *a*

⁶¹ naimany *a*

⁶² mediu *a*

⁶³ uszimy *a*, svimi *c*

⁶⁴ kozmatto *a*, kosmato *c*

⁶⁵ Belo *a*, Bele *c*

⁶⁶ zlamente *a*, znameńe *c*

⁶⁷ ú *a*, v *c*

⁶⁸ tak *a*, pak *c*

⁶⁹ Sczymse *a*, Š čim se *c*

69. *Šišmiš.*

[D 78^r]

Od zvira nosim ime,
od ptice je mi plime,
perja nimam, vim proličem,
mrake ljubim, dan zamičem.

70. *Ovčica.*

Ništar nisam zagrišila,
pače hasan vdil činila,
ki me pervo največ ljubil,
ta me na smert sam odsudil.

71. *Tele.*

U⁷⁰ mladosti drugo nosim ime,
u⁷¹ starosti otca⁷² dobim ime,
premda jesam od priprosta roda,
vnogi spleče⁷³ kad mi dojde škoda.

72. *Peč palit.*

Jednu dobu leta čudno mi dohaja,
s čim se gušče stavi, s tim boje mi vgaja.
Bar ne šparaj truda dan i noč porivat,
vim znaš gdi je škuļa, neču t' zakrativat.

[D 78^v]

73. *Krava s teletom.*

Žena z mužom drago tad raduje
kad kosmato uz onu skakuje
ter glavicu pod terbuh utiska,
iz somaka⁷⁴ vodico izmizga.

74. *Perstenca igra.*

Draga, raširi, med golo primi,
kaj je bilo moje, bit če sada tvoje.

Ili:

Med ženami junak hodi,
v rukah nosi s čim⁷⁵ im vgodi;
da se goli neg⁷⁶ primakne,
nigdor ne zna kad ga vtakne.

⁷⁰ V a, V c

⁷¹ V a, V c

⁷² otcza a, oca c

⁷³ splacie a, plače c

⁷⁴ szomaka a

⁷⁵ s czim a, š čim c

⁷⁶ negh a, nek c

75. *Nos, kad serbi.*

Žena kad se serdi ter škuļica serbi,
ni joj moči strajat, va ņu kļinčac⁷⁷ stavļat.

[D 79r]

Ili:

Kad mi se raserdi, priko reda serbi,
mora škuļa plačat dok mi voļā vgajat.

76. *Pavučina.*

Je l' gdo kot ja na svit rodil:
pav i vuk ta⁷⁸ me je stvoril,
ja se z ničim⁷⁹ ne hraņivam,⁸⁰
otcu dajem kaj dobivam.

77. *Žaba.*

Nimci vdil me nastoruju,
gače⁸¹ z mene izguluju,
pak me taknu u guzicu,
vrag im vazmi tu pravicu.

78. *Mačka z mišom.*

Drage žene, kako vam dopade
kad kosmata kosmato popade?
Z ņim⁸² se dugo sim tam poigriva,
koncu od dragosti umoriva.

79. *Mesar, kad mesari.*⁸³

[D 79v]

Kad god hoču posal pravo obveršiti,
moram ga izvadit, lipo nagladiti,
onak med steganci lukņicu⁸⁴ proderem,
drob i čriva⁸⁵ zmišam, tako ga zarenem.

80. *Dan i noč.*

Rojeni brat sestrom dan i noč se ļube,
jedinosti svoje nigdar ne pogube,
al med ņimi⁸⁶ čudno, verujte, zgodīva:⁸⁷
jer brat sestru, sestra brata narođiva.⁸⁸

⁷⁷ kļynciacz *a*, kļinčac *c*

⁷⁸ Vuktha *a*, vuk *c*

⁷⁹ znȳczim *a*, ničim *c*

⁸⁰ nehranȳuam *a*

⁸¹ Gaczie *a*, pače *c*

⁸² Znȳm *a*

⁸³ meszarȳ *a*, mesati *c*

⁸⁴ luknȳczu *a*

⁸⁵ czrȳua *a*, criva *c*

⁸⁶ nȳmi *a*

⁸⁷ zgodȳua *a*, zgodīva *c*

⁸⁸ narodȳua *a*, narodīva *c*

81. *Ufañe.*

Ovu zganku vsaki slidi:
dokle nima, dotle živi,
kada pako imal bude,
onda živil več ne bude.

82. *Siromaštvo.*

Vnogi me išče ki me nima;
teško ñemu ki me ima.

83. *Puška prazna.*

[D 80^r]

Kad mi škuļa zapuñena,
listor jednom skerbi dajem,
kad je pako izpražñena,
tako dvima strah pridajem.

84. *Zorkasto oko.*

Okol česa je kosmato,
ono pako belo, glatko,
iz glavice proglediva,⁸⁹
gusto kožu pomočiva.⁹⁰

85. *Košuta.*

Kako parip ima glavu,
kot kobila drugu spravu,
koti jelen nima roge,
a kot krava ima noge.

86. *Muka, potlam cipov.*

Kad me mati po svitu odpravi,
žensko ime nada me postavi;
kako žena vnoгим draga bivam,
a kot ditič vazdar obsluživam.

87. *Rak.*

Nit sam riba, nit sam ptica,
dvi mam špice kot iglica,
u toplini očerleñivam,⁹¹
u zadnici⁹² dobro skrivam.

⁸⁹ progledyua *a*, proglediva *c*
⁹⁰ pomocziua *a*, promočiva *c*

⁹¹ ocierlenyua *a*, očrlenivam *c*
⁹² zadniczy *a*, zadñici *c*

88. *Frančiškanar*.⁹³

[D 80^v]

Na suhom drivu rastem,
ovčice potlam pasem,
kad zveršim pak živleñe,
nebesko ufam zveličeñe.

89. *Jež*.

Drage žene, kakva stvar po zemlji hodi,
kad se gladi, stiska, u kožu prohodi;
sad je malo, sad veliko, sad mertvivo,
sad okruglo, sad podugo, sad spet živo?

90. *Kruh u peč metati*.

Žena, derži: v škuļu verži,
ravno rivaj da ne skvariš,
pak počivaj kad⁹⁴ opraviš.

91. *Staro budalo*.

Ima glavu koti osal,
bradu pako koti kozal,
izlag duše, ka va ñem biva,
kvar po zemli⁹⁵ da hođiva.⁹⁶

92. *Škaldalet*.⁹⁷

[D 81^r]

Iz fužin⁹⁸ mi shodi sime,
a latinsko nosim ime,
žena ta me jako ľubi,
jur navadna mojoj službi.

93. *Na jabuku*.

Da b' znal ne znam kamo dojtī,
moram, draga, na te pojti,
veruj, neću t' naškoditi,
sebi pako ugoditi.

94. *Par golubov*.

Siromah sam, ništar nimam,
vim ću t' dati kaj god imam,
dva kosmata, ki se ľube,
ob ñih⁹⁹ stribi svoje zube.

⁹³ Franciscanar *a*, Franciskanar *c*

⁹⁴ kad *a*, kak *c*

⁹⁵ zemli *a*, zemlji *c*

⁹⁶ hodŷua *a*, hođiva *c*

⁹⁷ Skaldalet *a*, Skaldalet *c*

⁹⁸ fuzŷn *a*, Fužin *c* (Ta se poslovica u rukopisu ponavlja.)

⁹⁹ nŷh *a*

95. *Pantlik*.¹⁰⁰[D 81^v]

Moje službe na zlameŋe
primi ovo svidočēŋe,
ženam vgodno¹⁰¹ biva blago,
utakni ga kam ti drago.

96. *Igla za puntak*.

Spednič¹⁰² dugo dugovaŋe,
ima k ženam smilovaŋe,
prez onoga ne znaju si vgodit
nit potribi naprav zadovolit.¹⁰³

97. *Oral*.

Rimskoga¹⁰⁴ cesara po meni poznaju,
mene naverh glave gospoda znašaju,
v sunce čversto gledat¹⁰⁵ nikomur ni moči,
neg to sme učinit moje svitle oči.

98. *Sriča*.[D 82^r]

Vije se u kolu kot kača hudobna,
vred zna obradovat, učinit turobna,
premda život nima, sim tam prohođiva,¹⁰⁶
to t' zmožan, to t' ubog, vsaki poželjiva.¹⁰⁷

99. *Zaruki*.

Junak i divojka, kad se pravo lube,
glatka pritiskajuč prec na blizom stupe,
on ki je med nīmi¹⁰⁸ posal opravluči,
tak je spravi da se konac ne more prevuči.

100. *Atlač*.

Gladak jesam kako svila,
stojim napet kako strila;
verlo žene tad raduju
okol krila kad šum čuju.

[D 82^v]101. *Kvatin*.¹⁰⁹

Kaj sam čem, majučan, nimam proštimaŋe,
vimdar u potribi dajem radovaŋe,
moga tovaruša, prem moje vekšine,
zato da je belj,¹¹⁰ za pet mene cine.

¹⁰⁰ Pantlŷk *a*, Pantlik *c*¹⁰¹ ugodno *a*, ugodno *c*¹⁰² Szpednŷcz *a*¹⁰³ zadouollŷtt *a*¹⁰⁴ Kŷmszkogha *a*, Rimskoga *c*¹⁰⁵ gledatta *a*, gledati *c*¹⁰⁶ prohođŷua *a*, prohodiva *c*¹⁰⁷ poziellŷua *a*, poželjiva *c*¹⁰⁸ nŷmi *a*¹⁰⁹ Quatin *a*¹¹⁰ bellŷ *a*, beli *c*

102. *Eho.*

Nigdor me ne vidi, a vnogi me čuje,
z govorenem mojim drago se raduje,
doklam komu vaļa,¹¹¹ vsakom odgovaram,
kad bliže pristupi, onda ja odhajam.

103. *Haļa.*

Kad ju dobim, ne milujem,
gusto verteč prodirujem,
dok je lipa, konči vživam,
medtim drugu proskerbivam.

¹¹¹ uallia a, voļa c

ŠENTENCIJE¹ VSAKOJAŠKE

[D 12^r]

- [1]² Ki navadan v³ grihu živit, strašno mu je z dušom dilit.
 [2] Ki hudobi, zlo nagodi.
 [3] Dite govorljivo⁴ biva hudobljivo,⁵ ždribe poperdljivo⁶ vreda nedušljivo.⁷
 [4] Poštenoj ženi triba živit pošteno, ne dat zroka sumni,⁸ hoče bit hvaleno.⁹
 [5] Na veliko¹⁰ prekeršeñe triba oštro spokoreñe.
 [6] Na nesrična vse nesriče navaluju, još za živa žalost, tuge izkončuju.
 [7] Potribščini vnogo fali, skuposti nigdar dosta ni.
 [8] Fratarska taška vazdar nosi, skupoga mošña vazdar prosi.
 [9] Poštenomu ni potribno hajat kad ga malovridan štima ogovarar.
 [10] Skup ne mari za sramotu, ali javče vsaku škodu.
 [11] Ki je ogovorliv,¹¹ sebi biva škodliv.¹²
 [12] Po suncu je spoznat vrime, po riči človištva ime.
 [13] Ki je ubog, terpi rad nevoje, al bogat ter skup od svoje voje.
 [14] Prijateļa pravo je ljubiti, al magañe ñegve huditi.
 [15] Prijazljivost¹³ povračena je kot rana nezvračena.
 [16] Ljubav ništar drugo ni nego štimañe kak se komu vidi drago proštimañe.
 [17] Mudri, šegavi, himbeni nigda jesu prevareni.

¹ Sententie *a*, Sentencije *b*

² Šentencije u rukopisu nisu numerirane.

³ ú *a*

⁴ gouorlŷuo *a*

⁵ hudoblŷuo *a*

⁶ poperdlŷuo *a*

⁷ nedusslŷuo *a*

⁸ szumnŷ *a*

⁹ hualleno *a*

¹⁰ Velŷko *a*

¹¹ ogouorliu *a*

¹² škodliu *a*

¹³ Priazlŷuost *a*

- [18] Vekšinom divojke žeje¹⁴ se замуžit, radi pohlipnosti učinit se služiti.
- [19] Pri puku imaju več mesta laži prilične neg prava čistoča priproste istine.
- [20] Pri gospodi prave pohlipnosti¹⁵ pregriha dobiva milosti; pri gospodi oštre hudobnosti ni pravice nit miloserdnosti.
- [21] Duhovniku ni želiti gostovaña lakom biti.
- [22] Dobar sluga tad zasluži kad muči ter verno služi.
- [23] Ki ne vaga, nima blaga; ki pak vaga, dobi dva vruga.
- [24] Poštenoj ženi ne biva odurno muža svojega stvorenje ružno.
- [25] Ki z vekšim od sebe šali, misal svoju zlo prevari.
- [26] Pas ki vnogo laje rane ne zavdaje.
- [27] Psa laječa za utišit založajem triba sitit.
- [28] Pas nekaj ter zabavica, kaj mu zgaja, zna guzica.
- [29] S prevarom baratati ki se nasleduje, kad ga drugi vkani, naj ne protužuje.
- [30] Ki se za nesričom dobra pak dobavi, prošastno terpleñe oni čas pozabi.
- [31] U ljubavi teško se zaderžati i pastuha prez kvara privezati.
- [32] Nevoľan ono rad veruje kaj mu serce poželuje. [D 12^v]
- [33] Plemenščina malo proštimaña ima ako blaga i bogatstva nima.
- [34] Koj v riziku dobar navuk i tolnač zamiče, ta se hotomice vnomgom zlu primiče.
- [35] Gdi od žen su vnoge havke, ne majnka pravda i karke.
- [36] Ki u blato pade, s čim¹⁶ se več verti, mañe čist izajde (utepniji¹⁷ zajde).
- [37] Ki prez reda dobitak ziskiva, rad pošteñe i blago zgubiva.
- [38] Ki god z darmi časti zadobuje, spet gleda na dare, vridnost odurjuje. Ili:
- [39] Z velikim potroškom ki častnik postaje, pravdu i pravicu lakomo prodaje.
- [40] Koji prez potrebe mirno ljucstvo izbantuje,¹⁸ rado se takvomu škoda, rizik prigoduje.¹⁹
- [41] Ki vbogim v Božje ime daje, ta u nevoľi²⁰ nigdar ne ostaje.

¹⁴ zellie a

¹⁵ pohlyunosty a

¹⁶ Sczyñ a

¹⁷ utepny a

¹⁸ U b izostavljeno: »pravdu i pravicu... izbantuje«.

¹⁹ prigodiuje a, prigodjuje b

²⁰ uneuolly a

- [42] Ako druga češ pokarat, triba sebe pervo zvagat.
- [43] Ki, prijatelj buduć, mogal je hasniti, postajuč sprotivan znat
če naškoditi. Ili:
- [44] Koji u vernosti dostojno znal služit, premineč v neveru če ti
glavu strudit (znat če vodu zmutit).
- [45] Ki rad igra ter dobiva, pakal zadobiva; koji pako²¹ izgubiva,
zveličeće pogubiva.
- [46] Ki je sam hudoban, neče pako mučat, kaj mu ni povojlno,
gusto mora slušat.
- [47] Ako imaš kaj pogubit, pazi dobro ne zabludit, ar pograbit
lucko blago, oh, kulikim biva drago.
- [48] Komu veče nepošteće, tomu maće pomišleće.
- [49] Ki pod drugim kopa jamu, koncu pade i on va řu.
- [50] Ki se z grihov ne pokaja, kaj su viki, ne zna al ne haja.
- [51] Ki ni marřiv²² v malom dugovańu, ni prikladan vekšem
poslovańu.
- [52] Ki ne more z mošńom platit, konči z vustmi naj zna hvali[t].
- [53] Koji nima zahvalnosti, ni ni vridan řubeznosti.
- [54] Ki k svojemu pravo ne prigleda, sebe hoče strudit, druga
pomoč vreda.
- [55] Ki se ne sramuje, dobrotu ne procinuje.
- [56] Ki v rizikah nima batrivosti, tužno plače u druga zmožnosti.
- [57] Ki druga ne poštuje, sama sebe pošpotuje.
- [58] Ki od dobre voľe koji trud podjemľe, lipom zahvalnostjom za
dobro prijemľe.
- [59] Ki več prosi, maće nosi.
- [60] Ki je z malim zadovoljan, je sam sebi i drugim povoľan. [D 13^r]
- [61] Nevridnomu pomoč dati čini vnoga ošpotati.
- [62] Ki na ženu vajske posle poufuje, ta pogubi blago, sramotu
valuje.
- [63] Ki od norca tolnač pita, ta u vodu kamen hita.
- [64] Ki sam sebe hvali, z blatom se ukali.
- [65] Gdo koprivu tiče, ruku rad opiče.
- [66] Ki od sebe z vekšom v rodu i blagu oženiva, ta ne gospodari,
neg sužajn prebiva.
- [67] Ki na berzom obogati, mora dušu zakopati.
- [68] Ki se odviš sponosiva, Bog takova sponiziva.

²¹ pako a, pak b

²² marřu a

- [69] Ki se povsod hoče plendrat, gdi ne misli, če se osrat.
- [70] Lucke posle (stvari) ki ziskiva, rad po ščapci (nosu) zadobiva.
- [71] V drugih oči truhu vidiš, sam u svojih trama miliš.
- [72] Vsaki svoju domovinu hvali, vim drugoga pošpotujuč šali.²³
- [73] Z onim koji pamet ima prevara napridak nima.
- [74] Ništar ne bi teže gizdavu človiku neg od drugih slušat poniznoga diku.
- [75] Ob nesriči druga koji se raduje, naj zna: sriča slipa nigdir ne miruje.
- [76] Dotlam se ne skuša, teško je verovat, pogubleno dobro kak mora žalovat.
- [77] On je hvale vridan prave batrivosti ki rad prijateļa ne gleda vridnosti.
- [78] Mudar je zaisto ki šegava vkani, a od hudobnoga priprosta obrani.
- [79] Koji god se ob čern kotal riba, nos utiče gdi mu ni potriba,
- [80] rad očerñen biva, po zubih dobiva.²⁴
- [81] Ki nevojlom prikazuje, samu²⁵ Bogu posuduje.
- [82] Ki u sriči listor prijateļa ļubi, ta sramoti svojoj, ne pošteñu služi.
- [83] Razum i človištvo plemenščinu²⁶ daju, krajļi²⁷ i cesari to svidočit znaju.
- [84] Za veru i domovinu koji god pogine, ime i pošteñe nigdar ne premine.
- [85] Ki drugoga dobru nima navidnosti, povojlno uživa drage prijaznosti.
- [86] Ta se more²⁸ sričan med ļudi nazivat
ki u stališu svom mirno zna prebivat,
druga povekšaņu niš ne naviduje,
neg vrimenu svakom batriv prilaguje.
- [87] Povsod diku on dobiva ki sam sebe obladiava.
- [88] Kak je blažen ki spozna pregrihu, tak je proklet nasledujuč²⁹ v grihu.
- [89] Ni pravdeno priprosta ukanit, al slobodno šegava prevarit.
- [90] Na mejdanu junaka je spoznat, u nesriči pravična iziznat.

[D 13^v]

²³ Szialy *a*

²⁴ U rukopisu zapisano kao dvije sentencije.

²⁵ szamu *a*, samom *b*

²⁶ plemenscinu *a*, plemenštinu *b*

²⁷ kraiļy *a*, krajļi *b*

²⁸ more *a*, mora *b*

²⁹ naszleduiuc *a*, nasladujuč *b*

- [91] Vnogu daje nevoľa batrivost, skupa čini prevnoga obilnost.
- [92] Kamen biva zlata iskušāne, zlato pako človika zvižbaēne.
- [93] Dobro delo daje mesto najviše, malovridno pako med vsimi najniže.
- [94] Malo ka hudoba ka se ne zna pokrit, malo koja vridnost ka se neče nozdrit.
- [95] Norce i neproštimane poštuj, vse im³⁰ tverdi, dobre riči daruj.
- [96] Zlato terpeč u plamenu čistije postaje, človik terpeč u nazlobih dičniji (vridniji) ostaje.
- [97] Lagle pinez zadobiti neg je skupu potrošiti.
- [98] Koji vidi rizik ter se ugnut neče, kaj mu god prigodi, vsaki tverdit hoče.
- [99] Istinitu triba je verovat, a lažlivu z lažjom potverdoval.
- [100] Za budalo je deržan gdo³¹ se javlja kad ni zvan.
- [101] Od pameti još nezrele ne ishode riči zrele.
- [102] Koji sudac dare grabi, kaj je pravo, rad pozabi.
- [103] Koji nima srama v govoreēu, nima razlog nit v čineēu.
- [104] Nigda mudrost nit človištvo napriduje kot hamištvo.
- [105] Vridni čini imaju pošteēne, a hudobni vreda požaleēne.
- [106] Od bogacstva zlo strošena sram i škoda bŭ doblena.
- [107] Od povekših pelde ničemurne i po manših bivaju odurne.
- [108] Od malahna nigda zroka zhode stvari strašna skoka.
- [109] Domovinu koji brani, vridno serce v sebi hrani.
- [110] Strajnska tata je začuvat, a domača ni občuvat.
- [111] Teške stvari jesu: vrime pravo spoznat, obšanost preterpit, otajna zamučat.
- [112] Koj se največ zakrativa, to natura poželjiva.³²
- [113] Vnogi človik za izpunit³³ voļu ne gleda rizika nit nevoļu.
- [114] Gdi mudar ter oštar sudac sudi, za potert istinu laž ne služi.

³⁰ in *a*

³¹ Gdo *a*, ko *b*

³² poželjiva *a*, poželjiva *b*

³³ izpunit *a*, ispunit *b*

TRUMBITA SUDNÉGA DNEVA,

v¹ kojem vsih ljudi профе́шije² i meštrije, zagrišeńa i hudobnosti, po Luciferu šegavo pripovidana i pred oči deržana biti hote; hasnovita štati³ ni samo človiku na radost nego i duši na korist i pobojlšańe.

PROGOVOR

Poštovani i dragi prijatelj, ove knjižice od sudnéga dneva, va kojih vsih ljudi, tako duhovnih kako svickih, visokih i nizokih, prekeršeńa ispisana jesu, ni drugo nego jedna gola sajn, koju, kad se od snà sprobudih, na papir postavih, nè s cifrastimi il osebujnimi, nego navadnimi i priprostimi ričjami,⁴ kuliko je vrime dopustilo i ja u sajn⁵ na naglom iz Lucifera govoreńa mogoh pobrati. Budući ada ovo listor jedna sajn, ufan sam da razumniji⁶ ljudi nikakovo serce ili zlu voļu proma meni prijeti nete, ar sajn je sajn i ostane sajn. Kuliko puti čudne stvari jedan sańa; ne bi zato dobro da b' vse istinito bilo; potpunom bar mi vsak veruj: ova⁷ sajn još nigda i preistinita biti hoće.

Ja od moje strane merzim Lucifera kako vraga, ar on mene i meni verstne kruto jako i gorje neg druge tuži i nazlobuje. Zato ni⁸ moje nakaneńe druge ljudi⁹ hudati, kako verhu toga *publicè et solemnissimè* protestujem. Al ako bi jedan ili drugi nad ove siromaške knjižice¹⁰ jad i čemer prijel, naj k Luciferu ide ter ņega opita zašto je tak oštru pravdu podigal i takova u serce pogodil. Zpozna li se pako da je pravo pogođen,¹¹ naj zajedno smije, onak se ņega ne haja, ar kada cela družba smije, ni tak lahko norca poznati; ili gdo će segurni biti, naj se od zla čuva, tako prost bude ogovora. Hudodelnik prija biti ne

¹ V a, u b

² Proffessie a, profesije b

³ szattý a, stati b

⁴ ricýami a, ričami b

⁵ Szainný a, sajni b

⁶ razumný a, razumni b

⁷ da oua (da precrtano) a, da ova b

⁸ ny a, i b

⁹ Liudy a, lude b

¹⁰ knyzicze a

¹¹ pogodýen a, pogodjen b

škodi, ak se listor u¹² dobi poverne. Dopada statniku ovo delce, naj na svoje dobro vžije, ako l' pako hudobnim, neprijazlivim,¹³ | neza-hvalnim i nevernim ne b' ugodilo, nek je k Luciferu u¹⁴ pakal hiti; zato serdil se ne budem. Bog Vsemoguči vsim nam pomози.

[D 7^v]

*

Kada bi jednuč Epaminondaš,¹⁵ odičeni vojnik i zmožan general, po noči svoje stražce vhodil, najde jednoga izmed njih spečega, koga nesrična prez nijedna spoznaña oni čas probode i dušu s telom razdili. Gda mu pako to pripečeñe tak oštro i naglo biše od drugih spogoñeno i zlo zaprijeto, odgovori on: Ja ga ostavih kako ga i najdoh, davši s tim razumit spodobnu figuru med snom i smertjom. *Somnus enim est simillima mortis imago.*

Ove riči istinite budu od vsaka človika na onom strašnom sud-nem dnevnu, od kojega s. Mathaeus na¹⁶ 24 delu spišuje.¹⁷ Bude onda veliko cvileñe, jaukañe¹⁸ i suzevañe, kakovo od početka svita još nig-dar ni bilo. Na istom dnevnu ni več vrimenta vteti se milošću izmoliti, prošćeñe zadobiti; kako koga nebeski sudac tad zaverne, onako sudil ga bude, vsakomu polag zasluženja najam odlučiti i palicu prelomiti hoće ter gori spomenute riči budu izveršene, da na onom dnevnu velika tuga i nevoļa biti mora. S. Ivan u Apoc. 12 govori: Oh, teško zemļi¹⁹ i vodi! Ar paklenski duh vsu moć i jakost svoju podignuti hoće. Tada Ante-Krist, sin Iskončaña, od najhudobnije žene koja tada na svitu bude, po vražjem pridavañu, hoće se u Babilonu naroditi, koteri u Jeružalemu²⁰ svoj tronuš²¹ podignuti, za Mešija²² se ozvati, i občinski za Boga učinit se klañati i aldovati hoće. Onako svete maše i ostale Božje službe zaterti, vse crikve iskoreniti, kerščene katolike pre-strašno nazlobovati i skončavati hoće.

Jur kada skradñi dan suda Božjega približaval bude, vnoga čudna dugovaña, od kojih sam Krištuš²³ obilno u evangelijumu naz-vistuje, prigodit se hote. Vse vode suprot naturi i običaju svomu na-zad tekle i porasle budu i oberh najviših brigov podignuti se, odnud po vsih glubinah razlijati i strašan potop učiniti hote. Zemļa od silna potresa razmajati i razpuknuti hoće, od koga gore i pečine razstuple-ne | zmerviti, celi varaši porušeni u zemlju propasti hote. Zrak napu-ñen bude vsakojakimi gñusi i odurnosti, pun zlameñ,²⁴ bliskavine, germlavine i triskaña. Nebeske svitlosti, kako sunce, hoće potamniti, misec ništar ne svititi, a zvezde tja iz neba padati. Na pokonac koncu hoće se ogajn, kako Božje serditosti svidok, od svih četiri strani svita

[D 8^r]

¹² ú a

¹³ neprjazliuim a

¹⁴ ú a

¹⁵ Epaminondas a, b

¹⁶ na a, va b

¹⁷ Spišuje a, spisuje b

¹⁸ Iaukanje a, javkañe b

¹⁹ Zemļy a

²⁰ Ierusalemu a

²¹ Thronus a

²² Me/sia a, Mesija b

²³ Christus a, Kristus b

²⁴ zlamený a

podignut i vse stvorenje u pepel zažgati. O, tužna serca žalost i nevojlnjo pripečeње! Kaj pri takvom redu nebog zapuščen človik začeti hoče? Kadi al pri kom pomoči iskat, kad se prot nemu vse stvari podignu? Ter vidil bude iz vod zhajati strašne morske pošasti, iz loz otrovane kače²⁵ i zmiije, iz zraka oddurne nočne ptice, škrobaњem od zubi, zavijaњem huda glasa, odpertim živlom grozeči smert i pogibel? Kad nebogi bigunci več imali ne budu vticaње u varaše nit va druge skrovne jame ili pečine? Kad je glad istroši, zrak otrovani izkonča? Zdenci namisto vode s kervjom izviral i? Tako da ljudi u pričekaњу²⁶ koja se za potresom prigoditi imaju od straha i teškoće premriti hote.

Onako zatim doјti hoće iz nebes Krištuš²⁷ Gospodin z velikim šeregom angelov i svetcev odičen, i kad jur vsi ljudi od smerti stanu, meč svoje pravice izvaditi hoće; onda pred nim derhtale budu gore; kralji, ladavci zemlje, hercegi, bogati, zmožni hote se u škole i jame zakrit; i k pečinam progovorit: *Cadite sup[er] nos et abscondite nos prae conspectu Eius, qui sedet in throno, et prae ira Agni.* O, serditost verh vsih serditosti! O, prestrašni meč! O, Krištuše,²⁸ pravični sudac! Sada z nami baračeš kako jagnac, ali na sudnom dnev u bude serditost i naplata tvoja s tim vekša i oštiri s čim²⁹ sada dobrota i milošća tvoja je bila obilnija. V³⁰ oka magnutju s pomoćjom angelov vse ljudstvo spraviti se hoće u dragi Josaphat i vsa zlameња s. Muke nazoči budu, kako vuči angelski doktor: Sudac na sredini izibran i u jednom belom oblaku z nebeskom svitlostjom odičen radi vsemogućne svoje oblasti, ali i u višini³¹ strašan iskazati se hoće. Tad oni koteri, dobro čineći, u milošći Božjoj iz ova svita preminuli jesu hote udil u³² zrak | podignjeni biti i vsaki (gdi Presveta Mati i Divica skupa s. Ivanom u svojoj diki kraljuje; sveci, sveti mučeniki, spovidniki, divice i vdani³³ po vridnosti svojoj s krunami na glavah bliščaju) polag zasluženja nam jam vikovični³⁴ priјeti hoće.

[D 8^v]

Doli pako na zemlji iz leva stali budu prokleti u nezgovornoj konfuziji³⁵ z vragmi pomišani u smetnih, vojnavih i odurnih životah, vsaki svoje versti tovarušem, kako ohol z gizdavom, kurviš z nevernicom &c. &c. u pušlju³⁶ skup zvezani, koje s. Mathaeus na 13 svidoči.

Kada vse jur, kako povidano, razlučeno bude, i vsi angeli i ljudi očiju i mišleňa³⁷ u sudca uperli budu: istina, izibrani nezgovornim veseљem puni rad sigurnosti zveličeња svoga; prokleti pako z dvojno-stjom i s čemerom oteršeni ništo rad griza conscientiae, ništo rad

²⁵ kaczye a

²⁶ priciekanýu a, pričiskaņu b

²⁷ Christus a, Kristus b

²⁸ Christuse a, Kristuse b

²⁹ Sczym a, š čim b

³⁰ V a, U b

³¹ Višiny a, visini b

³² u a, v b

³³ vdaný a, udani b

³⁴ Vikouiczný Nařam; brojkama (2 – 1) u rukopisu je označeno da te dvije riječi moraju zamijeniti mjesta (*vikovični najam*)

³⁵ confusy a

³⁶ puszliu a, pušlin b

³⁷ mislenya a, mišleň b

oštrine prišastnoga vikovična ognja. Tada hoće G[ospo]din³⁸ (gda jur vsaka i slednja mišleña, govoreña i čineña egzaminirana,³⁹ na vagu postavljena i prece marljivo občiñena budu) podignut se za palicu razlomit i verhu izibranih z ljublenim glasom šentenciju⁴⁰ izreči: *Venite, dilecti mei Patris, ad possidendum regnum, quod ab initio mundi vobis promissum erat*. Prokletim pako z očima punimi ognja i triska reči hoće: *Ite, maledicti, in ignem aeternum, qui diabulo et angelis eius paratus erat*. Nato ovi u vikovično terpleñe, oni pako u vikovično vesele pojti hote. S. Hieronymus in Math. dicit: Po vsemu životu momu trepečem kad mi samo jedna misal od ova istinita, oštra sudnja dneva napade.

Razmišljajući ova prestrašnoga suda, spomenul sam se na jedno istinito pripečeñe koje se u Parizu⁴¹ varašu francoskomu⁴² leta 1082 prigodilo. Biše onde vmerl⁴³ jedan kruto vučen i na glasu doktor;⁴⁴ nad kojim kada popivahu vigilije iliti Requiem, i dojdohše na one riči: *Responde mihi*, podiže se u truhi mertvac i strašnim glasom reče: *Accusatus sum!* Drugi dan, ar ga pokopat ne smidihu, ravno na one riči spet progovori: *Judicatus sum*. Treti dan, kad se radi toga čuda vnožina ljudstva biše spravilo i nazopet Requiem začehu popivati, ter na perve riči: *Responde mihi* dojdohu, nazopet se mertvac podiže i tužnim glasom reče: *Damnatus sum*. Verh koga strašnoga pripečeña | i oni koji listor čuhu od toga pripovidat nesmernu⁴⁵ oddurnost i strah dobihu, osebujno pako koji se pri toj žalosti prigodiše. Med kojimi jedan Nimac, iz Kolonije⁴⁶ rodom, od zmožne i plemenite hiže, imenom Bruno, kanonik⁴⁷ od raimskoga kaptoloma⁴⁸ u Šampajni,⁴⁹ doktor⁵⁰ theologiae et iuris, biše, koji (buduč ñemu ta pokojni dobro znan, i ñega za kruto pravična i pobožna človika štimaše, ter sobom misleći, kad se tako pred svitom dobro živučem i svetom prigaja, kak se ada ñemu prigodit more) na tom čudu tako osupnul da vdil je resorvira[l]⁵¹ svit zavsima ostavit i u jednoj puščini dneve svoje na samom sprovajat, da onako od družbe i tovarušev razlučen s tim boje u čistoči prez grihov i hudobe, koje u varaših i selnih mestah navadnije i obilnije prigajaju, Bogu jedinomu služiti i duši svojoj preskerbiti more. Odtuda ima početak i zhodišće red kartuzijanski.⁵² Zato ja vas turoban buduč nad takvim razmišleñu legoh u moju postejl ter kniige⁵³ vćinih si podat koje popisal je Dionys. Carthus. od skradñih četirih stvari človika, ñe začeh štati; kad jur skoro do⁵⁴ pol noći z ñimi⁵⁵ poslovah, dojdoh na ove riči da človik na onom strašnom dnevnu mora

[D 9r]

³⁸ gđin a, g'din b

³⁹ examinirana a

⁴⁰ Sententiu a

⁴¹ Parisu a, Parizu b

⁴² Francoskomu a, francuskomu b

⁴³ Vmerl a, umrl b

⁴⁴ doctor a

⁴⁵ nesmernu a, nezmernu b

⁴⁶ Colonie a

⁴⁷ Cannonik a

⁴⁸ Captolloma a

⁴⁹ Sampainy a

⁵⁰ doctor a, doctor b

⁵¹ resoluira a

⁵² Carthuzjanský a

⁵³ knyghe a

⁵⁴ do a, od b

⁵⁵ znimmý a, z ñimi b

račun dati od vsih misli, govorení, čineń ka je na ovom svitu nehasnovito potrošil; koteró je me ne malo smutilo, tako da kńige od sebe vergoh ter vas žalostan i zdihujuč zadržimáh. Malo zatim jednu tešku i strašnu sajn začeh sajnati, u kojoj vidilo mi se glas trumbite sudńega dneva začuti, od koje vas narod človičanski tako rekuči v jednom oka magnutju kakoti sterpan i postavljen biše va jednoj velikoj prostranoj dragi; i što veče začudih da vsi mertvi u onom hipu živo telo i prave kipe na sebi imaše. Angeli, ti poslovahu vsaku профеšiju⁵⁶ razlučiti, tako da duhovni u jedno, vojniki na osebujnom kupu, meštri vsake fele po sebi razdruženi stojahu. Vse tu biše strahom, derhtańem i bojezlivostjom obteršeno, ni samo koji se z velikimi grihi vtepeni spoznavahu, nego takaj ponizni i Boga boječi. Još biše nevoļa i s tim povekšana da se vidijaše dojtí paklenski pas Lucifer zadružan z nezgovornom čurmom vragov, pred kojim nošahu vnožinu kńig,⁵⁷ regištrov, listov i druge vsakojake škarteke,⁵⁸ v kojih biše on pozlamenteoval vsa človičanska prekeršeńa. Pravo čudno bilo je | gledat kako negovi paklenski duhi berzi i prikladni bihu u preziskavańu, štańu i prebirańu kńig,⁵⁹ da s tim marlivije, što god bi se spotribilo, svoga glavara⁶⁰ volju i zapovid mogu obveršit. Čudno je da va ovom spravišču ne bi vidit nit Židove, poganine, nit Turke, neg samo kerščenike, katolike⁶¹ i drugoverce, koji su od Krištuševa⁶² do našega vrimena na svitu bili, podpunom jedni od drugih na dalek oddileni.

[D 9^v]

Kada jur vse u velikoj skerbi konac čekaše, tad Krištuš⁶³ Gospodin u svojoj svitlosti iskazal bi se na jednim, kak se meni vidilo,⁶⁴ z vnogimi lipimi farbami odičenim kolobaru⁶⁵ sideč, i na jednom čistom oblaku vnogo jezer⁶⁶ svetcev; polag nega klečāše sveta Divica i Mati Božja Marija, sveti Ivan Kerstitel; ss. apoštoli⁶⁷ pako siđahu⁶⁸ na dvanajst klupčicah.

*

| Redovniki i duhovni dojdú pred sud.

[D 10^r]

V oka magnutju bihu po arhangelu⁶⁹ Mihaelu⁷⁰ pred Pravdu pozvani vsi pape, kardinali,⁷¹ eršeki,⁷² biškupi,⁷³ patrija[r]he,⁷⁴ opati, mašniki i redovniki vsake fele, kako ime mogu imat, verh kojih veliki arhangel⁷⁵ Mihael⁷⁶ prom Krištušu⁷⁷ sudcu s poniznim poklonom začel je ovako govoriti:

⁵⁶ Proffe/siu a, profesiju b

⁵⁷ knýgh a

⁵⁸ Skarteke a

⁵⁹ knygh a

⁶⁰ Glauara a, gospodara b

⁶¹ Cattolike a

⁶² Christu/seua a, Kristuseva b

⁶³ Christus a, Kristus b

⁶⁴ uidilo a, videlo b

⁶⁵ Collobaru a

⁶⁶ Iezer a, ispušteno u b

⁶⁷ Apostolý a, apostoli b

⁶⁸ siđyahu a, siđjahu b

⁶⁹ Archangelu a

⁷⁰ Michaelu a

⁷¹ Cardinali a

⁷² Er/sóky a

⁷³ Biskupý a, biskupi b

⁷⁴ Patriache a

⁷⁵ Archangel a

⁷⁶ Michael a

⁷⁷ Christu/su a, Kristusu b

O vsemoguči Bože⁷⁸ i sudac pravični Ježuše⁷⁹ Krištuše,⁸⁰ ovo ti tvoje sveto redovništvo, od koga reče Apoštolu⁸¹: Vi jeste to izabrano⁸² plime, krajevo redovništvo, sveto lučstvo, ovim jesi ostavil i naručil konsakraciju⁸³ tvoga presvetoga tela i kervi, koja vridnost nit nam arhangelom,⁸⁴ angelom nit človekom ne bi dopušćena. Ovim jesi dal oblast na zemlji⁸⁵ privezat i razvezat, i što god na zemlji⁸⁶ pripovè ili oprostè, ima i u nebu tako biti. Ovim jesi naručil, kako tvojim najdražem prijateljem i čuvarom, tvoju tovarušicu i zaručnicu svetu mater Crikvu skupa za vsimi⁸⁷ Ne darimi svetih sedam šakramentov,⁸⁸ na zlameñe jedne osebuje milošće i ufaña prom ñim imajućega. Ovi jesu pape, kardinali,⁸⁹ biškupi⁹⁰ i spovidniki, koji za tvoju voļu kerv svoju istočihu, mućeni i vbijeni⁹¹ bihu. Ovi jesu oni koji u potu lica svoga, u velikah nevoļah, teškoćah i skušavañu svoj vinnograd zasadihu. Ovi jesu oni koji presveto ime tvoje proti krivovercem⁹² i poganinom z aldovañem života svoga tako stalno i dostojno zderžavali i razglašali jesu, z jednom ričjom, ovi svića svita bihu.

Verhu ovoga zmožnoga preporućeña⁹³ arhangelova⁹⁴ hti se Lucifer od jada razpuknut;⁹⁵ podpunom⁹⁶ z velikim nazlobom i špotovañem začè ovako govoriti: Moj glavni neprijatelj dobro je zagovoril, premda opitan ne biše. Triba je ļudem, ar guske ne znaju, dopušćat govorit: oni jesu sveti i čisti, ali⁹⁷ ne vsi. – Nato namagnu svomu paklenskomu kancelarijušu,⁹⁸ koji⁹⁹ mu jedne velike černe kñige¹⁰⁰ donese; vidit bi kot da bi platlici iz cele volovske kože i još čudnije vekšine bili – ter na duhovnike gledajuć kako¹⁰¹ šegav sofista ovako progovori:

Mi Lucifer skupa¹⁰² z drugimi poglavniki Tamnosti želimo redovnikom vsemogućega Boga sriču i zdravje.¹⁰³ Mi vam veliku hvalu dajemo da po vašoj nemarlivosti,¹⁰⁴ a našem delu skoro vas svit (koji biše vam preporučen) u našu oblast dopadè. – Pak proti Krištušu¹⁰⁵ Gospodinu ova reče: Presvitli i pravićni | Sudac neba i zemļe iz ovoga moga protokola¹⁰⁶ razabrat bude¹⁰⁷ kako ti poštovani redovniki polag tvojih zapovidi živihu, kako časti svoje i dužnosti obnašahu. Vi

[D 10^v]

⁷⁸ Božye *a*

⁷⁹ Iesu/se *a*, Jesuse *b*

⁸⁰ Christu/se *a*, Kristuse *b*

⁸¹ Apostolus *a*, *b*

⁸² Izybrano *a*, izabrano *b*

⁸³ consacratu *a*, consacratia *b*

⁸⁴ Archangelom *a*

⁸⁵ zemly *a*

⁸⁶ zemļy *a*

⁸⁷ zauszimj *a*, sa vsimi *b*

⁸⁸ Sacramentou *a*

⁸⁹ cardinali *a*

⁹⁰ Biskupy *a*

⁹¹ vbienj *a*, ubijeni *b*

⁹² kriouerczem *a*, krivovernem *b*

⁹³ Prepureczenja *a*, preporućeña *b*

⁹⁴ Archangeloua *a*

⁹⁵ razpuknutt *a*, razpuknuti *b*

⁹⁶ podpunom *a*, pod svom *b*

⁹⁷ ally *a*, al *b*

⁹⁸ Cancellariu/su *a*, kancelariusu *b*

⁹⁹ koy *a*

¹⁰⁰ knjghe *a*

¹⁰¹ kako *a*, kao *b*

¹⁰² skupa *a* (ispušćeno u *b*)

¹⁰³ zdrauže *a*, zdravļje *b*

¹⁰⁴ Nemarliuosty *a*

¹⁰⁵ Christu/su *a*, Kristusu *b*

¹⁰⁶ Prothocola *a*

¹⁰⁷ bude *a*

biškupi¹⁰⁸ i opati, koji ste odlučeni druge vučiti, ravnati i dobru peldu davati, kuliko nezadovoljne peršone¹⁰⁹ jeste k svetomu¹¹⁰ redu promovirali, koji svojim malovridnim živleñem tuliko ljudi shudobili jesu, koje ste za prijazan, za preporučenje, za rodbinstvo, pače za debelu plaću ili pohlipne dare prez dostojna egzamina¹¹¹ u svete rede postavili? Rad kojih zločest navuk, lenosti, nekoristno živleñe jest crikveno proštimanje nezgovorno oslabilo, ar na obsluženje takvih šakramentov¹¹² pristojse se zreli, vridni, razumni, vučeni i pravični ljudi. Kakvo nepristojno deržanje jeste nasledili prederžavajuć tulike drage prateži,¹¹³ koñe i hintove, tulike pse, tulike nepotribne sluge i družinu iz crikvenih dohodkov, koje, što je izviše, dužni biste bili siromahom podiliti? Kakve nezgovorne stroške u istvini i pitvini, na gošćevañu¹¹⁴ i drugač vsakojake špase za vrime skratiti dan na dan jeste zaferčkali? Kako? Da biste namesto toga vaše podložne plebañe pohajali, ñihova ponašañu izvižbali, ako i oni ovčice svoje u Božjem strahu i dostojnoj službi obderžavaju? Ne bi li vi dužni marlivu skerb i pomñu nositi, neboge ovčice ravnati i z ričjom Božjom duše ñihove hraniti? Ali za gerde čuvati ne imaste vuha (posluh), podpunom z ñihovom¹¹⁵ vunom obdivali se jeste. Vaše letne dohodke dobrò ste čuvali, tako da ne mariste znati broj vaših ovčic, nego kuliko jezer škudi ili sto dukat vaša biškupija,¹¹⁶ opatija, plebanušija donaša. Vi ste listor na desetine i aldove pazili, vzimajuć mluko, sir i vunu, ako l' pako ovce vaše zlo il dobro pašene jesu, malo za to hajaste. Niste li rad cifre i gostovañu siromahim podložnikom i crikvenom imañu mozg isasnuli i va tom vnogo oštrije i nemilostivnije nego tja svicki iskazali? Polag toga crikve, škole, špitale na stran vergli i u nevoji¹¹⁷ ter siromaštvu zapušćali? Z jednom ričjom, vi ste za života dobri | politici i dvorani, ali malo duhovni bili; zato od vas istinit proverbium: dok psi spavaju, lahko je vuku ovce krasti. Vi drugi, obćinski mašniki i redovniki, koteri od vsih nalagov, štibre, dače i drugih svic-kih dužnostih (teškočah) slobodni, Bogu [ste] vsemogućemu čistoču aldovali. Nima li duhovnik ni samo prez griha, pače od vsake magañe grihov prost biti? O, poglejte, vi duhovni, i razmislite za čigove sluge po ređenju¹¹⁸ biškupovih¹¹⁹ rukah prijeti jeste. O, kako čiste bile bi imale biti ruke vaše, kak snažna vaša vusta, kak sveto vaše telo, kak združeno vaše serce, u koje tuliko puti vložili jeste najvekše dobro! Iz vust vaših nigdar drugo ne bi imalo shajati¹²⁰ nego pobožne i hasnovite riči, kotera tuliko puti telo Krištuševo¹²¹ u svetom šakramen-

[D 11']

¹⁰⁸ Biskupy a, biskupi b

¹⁰⁹ Persone a, persone b

¹¹⁰ ksuetomu a, k svetome b

¹¹¹ Examina a, egzamina b

¹¹² Sacramentoú a, sakramentov b

¹¹³ Pratežy a, prateći b

¹¹⁴ goscieuanýa a, gošćevañu b

¹¹⁵ znýhouom a

¹¹⁶ Biskupya a, biskupija b

¹¹⁷ y u Neuoly a (ispušteno u b)

¹¹⁸ Redienyu a, redjeñu b

¹¹⁹ Biskupouih a, biskupovih b

¹²⁰ shaýatty a, sjahati b

¹²¹ Christusseuo a, Kristusevo b

tu¹²² prijeste, ona dužni biste jako poštovati i snažna deržati, kako da bi samoga Boga vusta bila! Ali iz vas ništar drugo ne bi čuti nego kletve, prisege, psosti, morgovańe, ogovarańe, nesramna i druga vsaka malovridna govoreńa tot na placih, tot u kerčmah, koje gušće neg crikve il kapele¹²³ pohajaste. Vi ste vsaka kaštigali i obiršažili,¹²⁴ a sami ne htiste od nikogar nit duhovna nit svickoga kaštiga spoznati. Oči vaše bile bi imale priproste i sramožlive¹²⁵ biti, koje tuliko puti u svetoj hoštiji¹²⁶ telo Krištuševo¹²⁷ vidijahu. Ali vi nim¹²⁸ prepušćaste povsuda u nasladnostih hudobno proilitati. Ruke vaše imale bi bile snažne i čiste biti, s kojimi stvoriteļa neba i zemļe doticaste i pronašaste. Ali kak vnogim smetne i vojnave jesu po skuposti i drugih nesnagah, da kada koji siromah za dite kerstit došal, vi ģega, ako ni imal pripravno vaše skupe ruke namazati, nikoliko dan učiniste čekat, da nigda nedužno dite i prez kersta moraše poginut. Kak vnogo puti vi prez vzroka¹²⁹ zapačaste listor rad pomajnkāńa same plače da zaručni ļudi ne mogohu¹³⁰ na dan i vrime po crikvenom običaju skupa priseči; gdo je krivac¹³¹ neg vi da metimtoga kurvištva prečīńaše? Ili ako jedan mertvac ni premogal | š čim¹³² zvone i grob platiti, premda zemļa vsim občīnska biti ima, po kuliko dan ģega oberh zemļe deržaste, da u¹³³ toplom vrimenu nevojlnu telo moralo razpasti i rad takva smrada i vojnbe nigda betegi ishodili jesu. In summa, ništar niste iz ļubavi il smilovańa, nego vse primorani ili za duplu plaču učinili.¹³⁴ Vi ste na plebańah listor zato sidili da ste lukna pobirali, a ni za korist i zveličenje nebogih duš. Vi ste listor ispitavali ako plebańa velik dohodak ima, ako vnogi tergi i sela poda ņu pristojē,¹³⁵ ali u najmańem ne skerbili ako pobožnost i strah Božji med pukom nahodi se. Vi niste nijednomu tak bogatu kak vbogu¹³⁶ jedan beč pregledali al engedovali, od vsakoga potribovali jeste, a vi od vsega hotili ste slobodni biti. Jeste vsakdańu službu Božju zaštentali, marljivo¹³⁷ po orsagu sim tam klatili, crikve pustili crikve biti, akprem medtim ditca prez kersta, betežniki prez spovidi i pričeščańa z ova svita preminili¹³⁸ jesu. Kak vnogi med vami cifrasto nošaše¹³⁹ kot svicki¹⁴⁰ iz svilnoga sukna opravu, s kamukom kajtaše podložene, šube z gerlci opremane, celu noč po vulicah i skrovnih kutih landrajuči puške i oružje ponašali. Vi kot duhovniki i sluge Božje ne bi li ste imali razlogom i zderžavańem živiti? Ali vi biste najļakomiji¹⁴¹ i

[D 11^v]

¹²² Sacramentū *a*, sakramentu *b*

¹²³ Capelle *a*

¹²⁴ obirsiazilj *a*, obiršažili *b*

¹²⁵ Sramozlyue *a*, sramožlive *b*

¹²⁶ Hostj *a*, hostiji *b*

¹²⁷ Christu/seuo *a*, Kristusevo *b*

¹²⁸ nym *a*

¹²⁹ Vzroka *a*, uzroka *b*

¹³⁰ nemogohu *a*, ne mogahu *b*

¹³¹ kriucz *a*, kriv *b*

¹³² Scym *a*, š čim *b*

¹³³ u *a*, v *b*

¹³⁴ uczinilly *a*, včīnili *b*

¹³⁵ pristojē *a*, pristupe *b*

¹³⁶ Vbogu *a*, ubogu *b*

¹³⁷ marliuo *a*

¹³⁸ preminily *a*, preminuli *b*

¹³⁹ nošiaše *a*, nošaše *b*

¹⁴⁰ kot fuicky *a*, svicki *b*

¹⁴¹ naļlakomj *a*

najvekši pijanci; gdi listor dobru voļu il hozakaŋe začuste, tu ste pri-
skočili, pervi bili unutar, a najzadŋi van pojti. Akoprem duhovnu pra-
tež¹⁴² nošaste, ali svicku naturu i hudobnost pod ŋom imaste. Pod-
punoma hotiste pred ľudem i svitu od vsakoga za pobožna i pravična
deržani biti; a kako jedan takov¹⁴³ za dobra redovnika štimat se more
koji ništar duhovnoga u sebi ni imal,¹⁴⁴ nit je Bogu nit je Crikvi do-
stojno služil? Ar sada ne gleda se na vaše duge popovske haľine,¹⁴⁵
nego verh žitka i čineŋa vaša suđeni¹⁴⁶ budete. Mi vrage ćemo vam
povidat kako bi moralo vaše deržaŋe biti. Duhovnik ima se deržat
kako jedan ponizan dijak¹⁴⁷ i ľubleno dite koji¹⁴⁸ iz škole i naručaja
Sina Božjega ishodi, čist i snažan kot jedan aneľl za crikvu ravnat
i obsluževat, a ni rasipavat. U¹⁴⁹ molitvah ne Boga...

¹⁴² pratez *a*

¹⁴³ takou *a*, takav *b*

¹⁴⁴ nymal *a*, ni imal *b*

¹⁴⁵ hallyne *a*

¹⁴⁶ Sudienŷ *a*, sudjeni *b*

¹⁴⁷ dyak *a*

¹⁴⁸ koy *a*

¹⁴⁹ V *a*, U *b*

JARNE BOGATI

Aktuš¹ prvi

[D 1^r]

Scena prva

Jarne bogati: Ah! Kar ena žena žlahtnega roda je ena kača stropovita.

Le takur mà ženitba more biti resna pelda vsem deželnikom koteri se hoteu nadiči zgora svoje žlahte ino oženit, kakur sam jest sturil, z ànom guspodičnom. Ne žlahtnost je dobrà: le to je, viš,² ino je stvar močne hvale, pa je tudi zapletena z vnogimi górkostmi ino hudobe; ja, blagur ñemu ki se ne vplendra. Jest siromak zdajc se vučim na momu strošku ino poznajem kakvar je žlahtnost moje guspodiñe; nič družiega nemam, kar žalost ino skerbi. Oh, Jarne, Jarne, kakur bi ti bojl bil sturil, premda maš blagu ino denarje, nikuli nikar guspodičnu obljubit, an pà enu tvoje glihe, dobrù ino pohlivnu, ka bi ti hižila ino marno poslovala! Zdajc ti vse ni[č] ne prudi. Žena, le ta se s tobu sramuje; kad joj gift pride, vse kuli ino glatku strahuje; služavniki, le ti te ne poštuju, an pa guspodiñu; denarji³ k hudiču gredu; ja, pač sam ne viš akur si gospud an pa hlapac na domu. Jarne, siromak Jarne! Ti si sturil anu groznu oslariju. Nikuli domùr ne pridem kar ne najdem stranskega, vse skuz poštarji⁴ ino prijetlici prihaju pa spet odhaju.

Scena druga

Jarne vidi iz svoje hiže izhodit Budimodra.

Jarne: Kar hudiča le tà je sturil⁵ u⁶ mojoj hiži?

Budimoder: Da te plentaj, kar ta človik me vidi.

Jarne: Le tà zares me ne poznaje.

Budimoder: Per moji⁷ duši hudò me varja.

¹ Actus *a*, *b*

² ie vysz *a*, viš *b*

³ denarj *a*, denari *b*

⁴ Posztarj *a*, poštari *b*

⁵ ispravak: ie lethà puszloual *a*

⁶ ú *a*, v *b*

⁷ Per moy *a*, pr' moj' *b*

Jarne: Hej, slišiš! Kar ti je težku pozdravit?

Budimoder: Da te hudič! Kakur sam se baal da mi pravi kar me je vidil vun s hiže pejti.

| *Jarne:* Pomagaj Buh.

[D 1^v]

Budimoder: Buh vam lonaj.

Jarne: Jest menim, vi niste z le tega vareša.

Budimoder: Naà, jest sam iz dolne dežeje od Višne Gore.

Jarne: Moj ljub, akur vam dragu, pravte mi, ste z le te hiže zdajc prišli?

Budimoder: St, st, tihu.

Jarne: Kakur?

Budimoder: Nič, nič, st!

Jarne: Kar pa?

Budimoder: Tihu, ne pravte obenom dar st' me vidli le tu vun ziti.

Jarne: Zakar?

Budimoder: Moj Bug, zakaj...

Jarne: Kar zakaj?

Budimoder: Le tihu, le tihu: jest se baam kar me ki sliša.

Jarne: Ojbo, oben, oben.

Budimoder: Ja, viste, sam bil od strane enega gospuda pri le toj gu-spodiñi (da te plentaj, kakur je frišna!) ino mi se zdi dar su se obľubili; zdaj me zastupite?

Jarne: Ja, pač.

Budimoder: Zatur mam pefelič⁸ da varjam kar me oben ne vidi. Moj ljub cartani, lipo vas prosim, ne pravte obenom dar ste me vidli.

Jarne: Na, na, nikuli z mojih vust ne zide.

Budimoder: Ja menim, jest tudi vim tverdo molčat ino flisno pefelič⁹ sturit.

Jarne: Prav je¹⁰ le taku.

Budimoder: Še eno slište, per moji¹¹ duši, smišno. Muž le te gospodiñe, takur praviju, ajfra ka en hudič ino neče dar ju oben ljub. Jest menim, akur mu k vuhu pride ľubeznost moga gospuda, dar ga zludi zame od jeznosti. Saj me prav razmite.

Jarne: Ja, še preprav.

Budimoder: Al pa on gerdi tat nima nič viti od vsega le tega.

Jarne: Ja, gvisno.

Budimoder: Naj le ajfra, saj mu dobro zdi; kad pejde¹² v Rogatec, naj pa pezdi. Ni li res, saj me zastupite?

Jarne: Kakur pa, vse glatku.

Budimoder: Slište, zaskuzi, obenom ne pravte dar ste me vidli od le tu vun priti, ar bi vsu stvar pogerdili. Saj me prav razmite?

⁸ peffelich a

⁹ peffelich a

¹⁰ Prau ie a, Prav b

¹¹ per moy a, pr' moj' b

¹² peide a, pojde b

Jarne: Ja, res je. Moj lùbi, kakur se praša, čigar si služavnik?

Budimoder: Le tar je an žlahtan gospud z horvackega ursaga ino se pravi gospud Perdi – nàà, Poperdi – naà, Zaprezi – naà, nikar: Zareni, Zaženi – tudi nè; da te¹³ hudič zami, nikuli mu ne znam ime prav vpetiti. Le tu ga mam napisana. *Izname iz mošne od vrata*¹⁴ jednu cedulicu¹⁵, koju Jarne z okulari prešte ter v jednom rajnmu ime najde.

| *Jarne*: To je tar gospud kteri je prišal¹⁶ sim statì?

[D 2^r]

Budimoder: Ja, pri Zlatoj kruni; ja, ja, le ta je.

Jarne (na strani): Prav sam djàl da ni prez zroka taj Horvat le sim na stan prišal; zatur tudi moja gospodiña vse skuz pri obloku pošlue.

Budimoder: Slišete, per moji¹⁷ duši, nikuli niste vidli enega gospuda takur žlahtna ino cartana. Le kar sam šal pravìt le toj gospodiñi da moj gospud želi ñe služavnik biti ino prosi tu frajntšoft, kadar le tega gerdega tata ñe molža ne bu doma, kar joj more na službu priti, prece mi je šenkal pet ino štirdjeset riparjev. Kaj vam se zdi od le tega tringelta? Saj an hlapec cel dan kopà, še ne dobi kar desjet soldov.

Jarne: Oh, siromak Jarne! (s: s:) Saj ste posal opravli?

Budimoder: Kakur pà? Še nis prav vnutar stupil, prece mi je naproti prišla ena gvisna Katrica ino skoz dve riči je moga gospuda pefe-
lič¹⁸ zastupila, pa me prece na gospodiñu zapejala.

Jarne: Ah, kurba šentana (s: s:)!

Budimoder: Le ta Katrica, da me šentaj, bisna ka ena sernica, je v momu telu zadobila serce ino jetrice. Oh, Katrica, krotà kačasta!

Jarne: Moj lùbi, gospodiña je rada slišala tve biseđe? Je l' kaj poručila tvomu gospudu?

Budimoder: Hùm, menim da je rada slišala, pa le takur pravila (da te Buh Amen, že sam pozabil) – taku, taku – ja, slišete: »Jest sam služavnica tvega cartana gospuda ino lipù hvalim na frajntšofti kar me lùbi; jest tudi rajša nocuj ka sguda bi z ñim¹⁹ pravila, an par moj molž, da ga hudič zame, vse stac ka ena kokuš domà varja; naj le bù, hčem že najti glegenhajt s tvojim gospudom lubeznost utverđiti.« Takur je dijala pa enu kantu černikala nažegnala.

Jarne: Ah! Žena ferdamena (s: s:)!

Budimoder: Da te ma srajca: ha, ha, le to bu lipù da molž ne bu nič vedil kakur iz enega praseta jelenom postane! Naj le ajfra ta stari kozel, naj le ajfra, moga gospuda²⁰ vun neisraufa. Ni li res?

Jarne: Ja, gvisno da je res.

¹³ te a, ti b

¹⁴ od Vrata a, ispušteno u b

¹⁵ czedulyczu a, cedulicu b

¹⁶ pryšal a, prišel b

¹⁷ per moy a, pr' moj' b

¹⁸ peffelich a

¹⁹ znym a, z nim b

²⁰ goszpuda a, ispušteno u b

| *Budimoder*: Bug vas varjaj; jest moram pejti; obenom ne pravte kar ste me vidli; nič ne upajte družimo²¹ kar sam vam dijāl, da le molžù na vuha ne pride.

[D 2^v]

Jarne: Ja, ja, dobru je, dobru.

Budimoder: Jest, per moji²² duši, kar mi se poupa, ne b' družimo²³ poupal za cel rajniš, jà. Slišite, vi molčte, jest tudi bum molčal. (S tim projde popivajuč.)

Scena tretja

Jarne sam žalostno šeče.

Jarne: Nù, Jarne siromak, kaj praviš? Si slišal kakur te guspodiña poštuva?²⁴ Verješ zdaj da ni tebe obljubila, an pa tvoje denarje? Zastupiš kar je za ženu jemati anu guspodičnu? Tìr joj nič ne smiš sturiti, ñe žlahtnost roke ti veže; akur joj daš hudu reč, nisi žiher kar te vun z hiže kar enega psa ne stirje. Ja, moj Jarne, takur grè, takur, kir se med žlahtne gospude zareva. Oh, kakur bi bojl bil sturil hčer zaročiti botra Jurija an par botra Miheleca; ne bi zdaj terpil le te truce ino sramote, sam bi si tadar pravico sturil z anom knufastom ščapicom an par z močnom žlafernicom, kar bi joj prece z vust ino z nosà kerv scedila. Da ju plentaj, zdaj kakur češ sturit? Horvat le ta je muder; žena le ta je hudobna; jan družimu su obljubili glegenhajt najti skupar se zastati. Akur molčiš, gvisno kozel postaneš; akur kaj²⁵ praviš, hudič te vzame. Haj ju, haj ju, jest siromak!

Molč, Jarne! Sturi le takur: pejdi prece k očetu i materi ino pravi im vser glatku kar se je zgudilo, te če²⁶ znati guspodiñu ukrotiti. Ja, per moji²⁷ duši, dobru bu, dobrù, prece grem. Ho lè, lè, sami su prišli, nikuli bojl.

Scena četrta

Gospud i gospa Hozenbosser, Jarne takaj.

G-d Hozenbosser: Kakur ste, cartani sin? Kaj²⁸ vam se zgudilo dar ste le taku turobni?

| *Jarne*: Em mam pač uržeh, ino...

[D 3^r]

G-a Hozenbos.: Moj Bug, kakur je gerdo, ļubi sin, kar ne pozdravete ļudje kadaj k vam pristupeju.

Jarne: Gvisno, ma draga mati, em mam družiga v glavi, kar prežeñe.

G-a Hozenbos.:

²¹ družymo a

²² per Moy a, pr' moj' b

²³ družimo a

²⁴ posztuua a, poštiva b

²⁵ kay a, kar b

²⁶ zie a

²⁷ per moy a, pr' moj' b

²⁸ Kaÿ a, kar b

TALIJANSKE PJESME

Gilippo, chi non t'ama

- Gilippo, chi non t'ama, chi non ti segue e brama,
è peggio d'una belva, di spelonca ò di selva.
Anima bella oimè,
io se t'amo, se ti bramo,
5 dica l'Amor per me.
- Gilippo, chi ti sente cantar sì dolcemente,
e poi per te non langue, non hà cuor, non hà sangue.
Idolo caro oimè,
s'io languisco, s'io perisco,
10 dica l'Amor per me.

Deh senti, mio bene

- Deh senti, mio bene,
in questa canzone
del fido sayone
le doglie, le pene.
- 5 Che parli, ò mio Amore,
che brami, ò crudele,
son servo fedele,
t'ho dato già il core.
- Mia vita sei tù,
10 se io canto ò s'io suono,
di te sol ragiono,
che posso far più.

Tu sei dolcezza
 ne miei travagli,
 15 in tutt'i sbaragli
 costante fermezza.
 Oh charo conforto
 del duro pennare,
 del vero amare
 20 gradito diporto.
 Ogni alma lo dice
 del viso il vanto,
 a guisa d'incanto
 mirare non lice.
 25 Le tue pupille
 aggiunghon l'honore,
 accrescon splendore
 a lucide stelle.
 Il Volto somiglia
 30 ne suoi colori
 fra chari odori
 a Rosa vermiglia.
 I Labbri vivaci
 fan tosto languire
 35 nel vagho suenire
 coralli seguaci.
 Le perle nascondin
 nativo albore,
 ne mai al candore
 40 de Denti s'apponghin.
 Il Collo di Neve,
 il petto di Latte,
 li cuori abbatte,
 distrugge in breve.
 45 Deh porgim'aita
 con detto vezzoso,
 o sguardo pietoso,
 mio sole, mia Vita.
 Trovarsi potrà
 50 più bello di me,
 ma verso di te
 più fido non già.
 Con questo finisco
 (non spero in vano),
 55 la candida mano
 bagiarti ardisco.

Dialogho fra moglie e marito

- H. Chi t'diede licenza
uscire di casa
si liscia e rasa,
far bell'apparenza.
- 5 D. Oh Maledicenza
di strambo marito,
chi senz'appetito
ricerca presenza.
- 10 H. T'intend'alla fè,
tu d'altri amorosa,
ti mostri pietosa
di burli di me.
- D. Il Cielo mi guardi
di tanta sciagura,
15 per mia ventura
non scoccan'i dardi.
- H. Chi son i zerbini,
che notte e giorno
ti vedo d'attorno,
20 pur troppo vicini.
- D. Son spazzacamini,
che spengon il fuoco,
polliscono il luoco,
ne curan zecchini.
- 25 H. Quell'altro gallano
con spada d'argento,
che cinque per cento
monstrava in mano.
- D. Quell'era mal sano
30 aveva puntura,
e mia struttura
non volle in vano.
- H. Chi t' diede i nastri
di mille colori,
35 de' guanti d'adori
ritien pillastri.
- D. Fra noi fu scommesso
di metter puntello
sopr'uno scabello,
40 e coglier vi esso.
- H. Di dove havesti
quel novo guarnello,
e 'l vagho anello
da chi ottenesti?

- 45 D. Un giorno giostrai
con tanto furore,
mentr'ero d'humore
tre lancze spezzai.
- 50 H. Tra chiaro e scuro
ti viddi baggiare,
al fine sfregare
sentii il muro.
- 55 D. Oh vano sospetto,
un putto baggiano,
tra gamb'il cacciano
per mio diletto.
- 60 H. Al tutto condono,
ò fida consorte,
vicino à morte
ti chiedo perdono.
- 65 D. I vaghi garzoni
ad ogni momento
san dare tormento
à tai minchioni.
- 70 H. La tua costanza
mi lega il core,
non meno l'amore
m'accresce baldanza.
- 75 D. Sei tropp'invaghito
del sciocco honore,
non sento ardore
che t'facci gradito.
- 80 H. Un baggio, ò lilla,
in segno di pace.
- D. Non stimo la face,
che non isfavilla.
- H. Ahi lasso mi moro,
mia vita, mio sole.
- D. Non tante parole,
dell'oro dell'oro.
- 80 H. Deh prendi quest'oro,
mercè si gradita.
- D. Mio sole, mia vita,
adesso t'adoro.

Haggio, donne, uno presente

- Haggio, donne, uno presente
da donarvi in man tenente,
da tenner sul capezzale.
Uh, com'è dolce, e non fà male.
- 5 È picino, non è picino,
hà la testa da cardellino,
ha la panza sotto l'ale.
Uh com'è &c.
- 10 È radice, non è radice,
hà la testa da coturnice,
e si mangia senza sale.
Uh &c.
- 15 Non è carne, non è pesce,
mangiandolo sempre cresce,
è un cibo sustantiale.
Uh &c.
- 20 È pittore, non è pittore,
e dipinge senza colore,
e ritrahe al naturale.
Uh &c.
- 25 È signore, non è signore,
mena seco due servitore,
e si specchia all'Urinale.
Uh &c.
- 30 Ha orecchie, ne mai intende,
quando vuole, si lungo stende,
è Persona assai reale.
Uh &c.
- 35 Questo charo animaluccio
non è monaco e porta capuccio,
hà la beretta da cardinale.
Uh &c.
- 40 Vale molto per le zitelle,
che le fà gonfiar la pelle,
è rimedio universale.
Uh &c.
- Dite, donne, se lo volete,
con man vostre lo toccherete,
è morale, è spirituale.
Uh &c.

Mirate, donne chare

- Mirate, donne chare, quant'è possente Amore,
che divenir m'hà fatto in un punto cacciatore,
e vado cacciando con un vagh'augello,
hà il capo rosso, che pare un cardello,
5 se l'havete è charo,
non cost'alchun dennaro,
ma stat'in cervello, che se si prende, rabbia,
lui vuol cacciarsi dentr'alla vostra gabbia.
Egl'è fredoloso e sempre cerca il covo,
10 e fà la chiara senza rosso d'ovo,
quand'è arrabiato,
ribuffa che par'un spiritato,
mà stat'in cervello, che se li vien arsura,
à occhi chiusi ricerc'ogni fessura.
15 Fra belle figle tutto lieto dimora,
nel loro seno si trastull'ad ogn'hora,
è pronto ad operare,
qualunque contentare,
abbiate avvertenza della carne ignuda,
20 cotta non volle, mà sol brama la cruda.
Ogni cantone, quantunque sia stretto,
potra bastarli à procacciar di letto,
di niun si cura,
pertutto egli sfura,
25 è picciol di statura, però tanto ardente
che giorn' e notte si fa veder valente.
Una sol cosa vi devo avvertire,
che lo vogliate ben spesso ripollire,
fateli carezze,
30 con tocchi e stretezze,
che vedrete tosto mirabil paradosso,
di picciol e curvo cangiarsi in colosso.

SADRŽAJ

Fran Krsto Frankopan [1640/1643. [?] - 30. travnja 1671] [uvodna rasprava] . . .	1
Napomene uz ovo izdanje	43
Literatura	52
DJELA	63
<i>Elegia</i>	65
<i>Gartlic za čas kratiti</i>	73
Gartlic za čas kratiti	73
Dragi prijatelj, poklon i pozdravleće	74
[1] Cefiruš kak Flori zruča protulitje, Flora Ditelini zaufuje cvitje	75
[2] Od sriče nestalnosti	75
[3] Zmožnost sriče k suncu spodoblena	77
[4] Sriču vsaki išče	79
[5] Zornica nasladna	80
[6] Vzimaće dobre noći	81
[7] Srično u ljubavi prigodeće	82
[8] Terpleće u ljubavi	84
[9] Ufaća kripost	85
[10] Verh lube liposti radost	86
[11] Želno smilovanje od lube	87
[12] Okornost Kupida	88
[13] Stalnost službe	88
[14] Eha odgovor	89
[15] Zazivaće prišastja lube	90
[16] Žalostno lućeće od lube	91
[17] Vrime prohodi, prilika vazdar ne dohodi	92
[18] Zercalo prave lipote	93
[19] Dragi spominak od lube	94
[20] Valovanje službe proseć zlameće ljubavi	95
[21] Neprilično je rizično	96
[22] Speteće človičanske pohlipnosti	97
[23] Zvire ko svit zderžuje	97
[24] Izizvaće Kupida	99
[25] V ljubavi ki zgubiva, ta dobiva	100
[26] Zdvojena ljubav	101
[27] Ptica prez perja	101
[28] Na diku černih oči	102
[29] Serce žaluje da vilu ne vidi	103
[30] Lipoti dužno je služiti ufajuć zahvalnost	104
[31] Prez ljubavi u slobodi živiti	106
[32] Serce vilu lubi	107
[33] V ljubavi teško je užiti, a ni moć zdvojiti	108
[34] Cvitja razmišleće i žalostno protužeće	108
[35] Pozvaće na vojsku	109

[36]	Razgovor med mužem i ženom	111
[37]	Vrime cvitje povenuje, beteg lipost iskončuje	114
[38]	Spogajnañe prošastnoga vrmena	114
[39]	Zornica na dobro opominajuč	116
[40]	Vili na službu živit i umriti	117
[41]	Žitak človičanski je magnutje	119
[42]	Starica žaluje mlade danke	119
[43]	Starac batriv u životu	120
[44]	Navuk mladim gospojam i divojkam	121
[45]	Vsaka žena štima se lipa	122
[46]	Pariž i Galatea	123
[47]	Kak svit prohaja	124
[48]	Človičstvo zove se prava lipota	125
[49]	Prisega mučati	126
[50]	V ljubavi potribno je govorit	126
[51]	Lila spogaña Težeu da ni znal mučati	127
[52]	Težeuš sebe priča nazlobnika kriveč	127
[53]	Lipost naj ne čeka starost	128
[54]	Babajko od divojke ljubav prosi	128
[55]	Divojka rad ljubavi špota babajka	129
[56]	Aurora i Klituš	131
[57]	Jantea i Ožirio	132
[58]	Komar jadno kluje drago lišce Orižbe	133
[59]	Buhe bantuju Zoricu	134
[60]	Bi Grujica u lov prošal, na dvojicu ne hteč došal	135
[61]	Lovac pravo čini ar v slobodi živi	136
[62]	Zvirara marljivo lovleñe čini sercu povojlno živleñe	138
[63]	Eha sričan glas	139
[64]	Pastirnica	140
[65]	Kupido milostivnu daje audijenciju	141
[66]	Venuš nastane davat audijenciju	144
[67]	Rukam belim na diku	147
[68]	Klori nesrična	147
[69]	Pričañe u zamiri	148
[70]	Beteg drage Klori serce požaliva	149
[71]	Buhe nevojlnu skončajñe	150
[72]	Pop snahu pozdravļa, ona vred se javļa	151
[73]	Mati hčer udaje, pošten navuk daje	151
[74]	Otac sina oženuje, pravo hižit naputuje	154
[75]	Roža u nadrih stoječa	155
[76]	Dragoljuba zlameñe	156
[77]	Penelope sramožlivost	157
[78]	Jè al nè	160
[79]	Odgovor na jè al nè	160
[80]	Divojke spisañe od glave do nog	161
[81]	Hajduk tuži svoju nevoļu	163
[82]	Serca sužajnstvo dobrovojlno	163

[83]	Deli Bare junačka batrivost	164
[84]	Parideš mudro čini spoznañe	166
[85]	Fratři put[n]ici	168
[86]	Očiju serditim mojłba da se ukrote	169
[87]	Govorit prepovida Kupido	170
[88]	Fili nemilna	170
[89]	Tituluša nima, ime vimdar ima	171
[90]	Kupido serca izvižba	171
[91]	Misal ukañuje	172
[92]	Terpeče ništar ni na s[v]jitu	173
[93]	Kletva prot łubi ka sfałiva	173
[94]	Dvořživost u łubavi	174
[95]	Kupida slipa malaju, al krivično	175
[96]	Našve procimba	176
[97]	Filenuša smert od Klori nemilne	176
[98]	Klori žalovañe	177
[99]	Opominañe ženam na milost	178
[100]	Kitici darovanoj hvala	178
[101]	Zdahnutje zaderžano	179
[102]	Za ostajeñe mojłba	179
[103]	B. D.	180
[104]	Boježliv u łubavi	180
[105]	Serce iz vuze Kupida uteklo	181
[106]	Hop haj da: kamo łuba, tamo ja	182
[107]	Mučeca łubav	184
[108]	Kupido ni drugo neg lipost	184
[109]	Neverna ak je jedna, bit će druga verna	185
	<i>Dijačke junačke</i>	187
[1]	Napojnice pri stolu	187
[2]	Poskočnica	188
[3]	Što se kada ne iskuje, to se v hipu prigođuje	189
[4]	Noge prala divojka pri zdencu, najde sriču, da prošćeñe vencu	190
[5]	Od Vlašiča junaka	191
[6]	Divojka kerčmarka zna volit junaka	192
[7]	Nigda jedna žalost povekšiva radost	193
[8]	Sriča daje kaj misal ne zgaje	194
	<i>Pobožne pjesme</i>	197
1.	Na svitu ništar ni terpeče	197
2.	Ohola sponešast	197
3.	Živleñe človičansko je nestanovito	198
4.	Ufaña zemajlske łubavi jesu nestalna	198
5.	Razmišleñe zemajlskoga stvoreña proma nebeskim	198
6.	Nemarnost človičanska	198
7.	Svicka lipost prom nebeskoj ničemurna	199
8.	Opominañe na dobro delo	199
9.	Lipote zemajlske jesu ništar	200
10.	Od ohola človika	200

11. Spominak u smerti svoje dive	200
12. Razmišleće zuba koji boli	202
13. Hudobnost telovna	202
14. Vsim je smert podjeti	202
15. Nemarnost svita	202
16. Opominaće duši vojevat na svitu	203
17. Opominaće duši k pokoju	203
18. Stežeće človičanske pohlipnosti	204
<i>Zganke za vrime skratiti</i>	205
<i>Šentencije vsakojaške</i>	221
<i>Trumbita sudnēga dneva</i>	227
<i>Jarne bogati</i>	237
<i>Talijanske pjesme</i>	241
1. Gilippo, chi non t'ama	241
2. Deh senti, mio bene	241
3. Dialogho fra moglie e marito	243
4. Haggio, donne, uno presente	245
5. Mirate, donne chare	246

Izdavač: HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI U ZAGREBU. Za izdavača: akademik MILAN MOGUŠ. Tehnički urednik: ANTUN JURIĆ. Korektura: akademik JOSIP VONČINA. Naklada 1000 primjeraka. Slog i tisak: LASER plus, Zagreb u suradnji s tiskarom KASTMÜLLER, Zagreb. Dano u tisak 30. studenoga 1994. godine.